

V. Hodnik: Jalovec

Begunjščica in Savinjske Alpe s Pokljuke Foto dr. M. Kajzelj

Dr. Josip Pretnar

Naša pota

V planinskem značaju Slovenije, v ljubezni do narave, osobito pa v odporu proti osvobodilnemu navalu Nemcev na naše slovenske gore, je bil vzrok, da se je pred 40 leti, to je leta 1893 ustanovilo Slovensko Planinsko Društvo v Ljubljani. Kumovala mu je takrat komaj dve leti obstoječa bratovščina navdušenih planincev Hauptmana, Škofa, Korenčana, Lindtnerja, Kajzelja in tovarišev, imenovana »Planinski Piparji«.

Po takratnih razmerah in zgledih tujih planinskih društev si je Slovensko Planinsko Društvo določilo svoje glavne naloge in delovni program: organizacijo slovenskih planincev, propagando obiska naših planin, gradnjo slovenskih planinskih postojank in napravo zavarovanih in za-

znamovanih potov, ki naj omogočijo dostop na naše planine in gore čim širšemu krogu ljubiteljev narave.

Z izbruhom svetovne vojne leta 1914 se zaključuje prva markantna doba Slovenskega Planinskega Društva. Na potih, ki si jih je načrtovalo ob ustanovitvi, se razvije — pod predsedstvom prof. Franca Orožna in od leta 1908 dalje dr. Frana Tominška — v mogočno planinsko organizacijo, ki je s postavitvijo lepega števila koč in z napravo obsežne mreže gorskih potov po vseh slovenskih pogorjih rešila

naše planine pred osvojevalnim navalom Nemcem. S tem se končuje herojska doba našega društva.

Naše osvobojenje in ujedinjenje v lastni državi z brati Srbi in Hrvati je prineslo za naše planinstvo novo življenje. Nemške planinske kočje in pota je prevzelo Slovensko Planinsko Društvo, nemški napisi in table po naših gorah so izginile. Tudi nad našimi planinami zasije solnce svobode. S tem odpade narodnoobrambna naloga Slovenskega Planinskega Društva.

V teku povojnih let pokaže društvo živahno organizatorno delo, prav tako tudi lepe uspehe v gospodarstvu, gradnji novih koč in potov. Občuti pa se vedno težje, da društvo pri tem svojem delovanju ne posveča zadostne pozornosti idejni evoluciji alpinizma, katere val je prišel iz inozemstva in zajel našo mlajšo planinsko generacijo. Plezalstvo, zimska alpinistika, planinsko fotoamaterstvo, kulturno-znanstveno delo, moderno pojmovanje alpinizma in etične vrednosti plezalistva, vse to se osredotočuje v mladih silah, ki se zbirajo okrog TK Skale. V društvu in osrednjem odboru se zato pojavlja nova struja, ki stalno narašča. Mlada kri z elanom osvaja stene naših gora in pokaže na polju strme alpinistike čine in uspehe, ki so nam lahko v ponos pred inozemstvom. Končno, v letu 1931, zmaga v društvu nova struja, kar dovede do uveljavljanja novih idej tudi v vodstvu društva.

Ob štiridesetletnici društva smo se znašli pred podobnim položajem kakor inozemske planinske organizacije, katerih delo se je osredotočilo na Alpe. Planinstvo je zajelo vse sloje naroda. Povprečno izvežbani in utrjeni planinec ima danes dostop na skoro vse glavne vrhove slovenskih planin, po naših gorah je že povsod preskrbljeno z več ali manj udobnimi zavetišči. Padle so najtežje stene v našem gorovju, tako da za alpiniste skoro ne ostajajo odprti posebni plezalni problemi. Pota in smeri so po večini in ponovno opisane. Tehnična izpopolnitev in športno pretiravanje je dovedlo ponekod že do akrobacije.

Kam naj grejo torej pota Slovenskega Planinskega Društva v bodočnosti?

V organizatornem pogledu je treba pustiti podružnicam in osrednjemu društvu čim svobodnejši razmah in čim večjo možnost, da se izžive v svojem delovanju za napredek planinstva. Organizacijo slovenskega planinstva pa je treba obenem trdno strniti in jo očitati kot celoto. Stremeti moramo za tem, da se čimbolj okrepi in izpopolni naša celokupna jugoslovanska organizacija, ki mora zajeti vse kraje in vsa nacionalna planinska društva vse države.

Posebno skrb bo treba posvečati dobremu gospodarstvu v društvu, izbežati se moramo morečega bremena dolgov in zbrati sredstva, ki so potrebna za gradbeno, humanitarno in kulturnoznanstveno delo.

Novih koč na planinsko važnih točkah domala ne potrebujemo več; treba pa je, da se obstoječe razširijo, povečajo, preurede higijensko in estetsko in uredijo tako, da bodo nudile utrujenemu planincu, četudi skromno, pa zdravo in čisto zavetišče in počivališče. Skrbeti je treba tudi za razne ugodnosti članov.

Pri napravi novih potov bo treba največje previdnosti, da ne prekoračimo potrebe in ne pokvarimo divje romantičnosti naših planin in tajinstvenega čara planinske pustinje.

Vedno večje je število planincev, ki si žele pohoda v nedotaknjeno planinsko puštinjo, kjer uživajo in spoznavajo naravo ter se bore z njo v njeni prvobitnosti. Zato moramo ohraniti bodočnosti vsaj nekatere planinske predele nedotaknjene, brez koč, potov in rdečih madežev.

Nujno potrebna je temeljita reorganizacija reševalne službe na podlagi lastnih izkustev in po zgledih naprednejšega inozemstva: pomoč ponesrečenecem mora biti čim hitrejša, reševalne priprave z vso opremo čim popolnejše. K sodelovanju in prispevanju je treba pritegniti celokupno našo planinsko organizacijo. S tem v zvezi je treba posvetiti skrb tehnični vzgoji in pouku plezalcev, katerih število se bo bolj in bolj množilo; s tem se bodo mogle preprečiti mnoge nesreče.

Čaka nas široko polje kulturnoznanstvenega dela pa odgovorna in ne lahka naloga vzgoje planinskega naraščaja. Kakršen bomo imeli naraščaj, takšna bo naša bodočnost.

Spuščati se v razna naziranja o pomenu in vrednosti planinstva, odnosno alpinizma za človeka, bi bilo jalovo delo. Ta so odvisna v veliki meri od individualnosti posameznika; sploh bo mlada generacija rada drugače mislila kakor stara. Gotovo pa bo moralo Slovensko Planinsko Društvo na svoji bodoči poti imeti v idejnem pogledu zavest, da je planinstvo postalo stvar celote našega naroda in da je treba v planinstvu izključevati tudi pojave vsakršnega razrednega opredeljevanja.

Glede hoje po zavarovanih potih in plezanja po nevarnih stenah pa tole: Srečen tisti, ki hodi do cilja po zaznamovanih potih, še srečnejši pa morda oni, ki mu je dano, da se more boriti do cilja s premagovanjem deviških, z žico in s klini še nedotaknjenih sten in grebenov; oba se sproščena vračata nazaj med stroje civilizacije k vsakdanjemu delu.

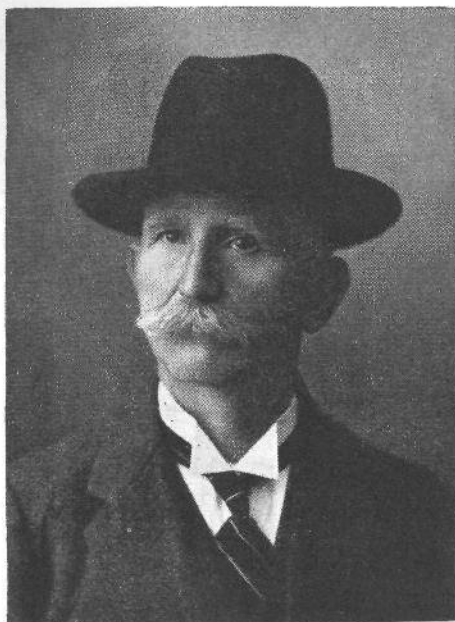
Pogrešno je jemati v naših razmerah merilo po razmerah v tujini. Tam govore in delajo lahko drugače, ko imajo pred seboj ogromen alpski teren, kjer so dane najrazličnejše možnosti alpinskega udejstvovanja in alpskih činov. Mi pa moramo računati le z malim koščkom naše planinske zemlje. Toda nekaj imamo mi, česar drugi nimajo. Naša uedinjena domovina hrani še neizčrpane planinske zaklade na jugu. Gore Južne Srbije in Črne Gore nudijo še nešteto možnosti udejstvovanja za planince, ki hočejo hoditi po varnih potih, za turiste, ki si žele planinske puštinje in samotne hoje, za plezalce in fotoamaterje ter za one, ki jih zanimajo geološka, botanična in druga znanstvena raziskovanja in proučevanja. Tam je še planinski svet, tako lep in mikaven, v svoji prvobitnosti tako nedotaknjen in deviški in po svoji zgodovini, ki jo opevajo junaške pesmi, tako zanimiv, da nam ga lahko zavidajo drugi narodi. Tja drže naša pota!

Slap grmi v prepad. Pada voda, neprestano pada. Zvijajo se in pretikajo tokovi in pramena, vro, da se preminjajo v peneco belino. Vedno enako, vedno inako, brez počitka in konca. Zamaknjen zreš v nevzdržno silo voda, čuješ njih se menjajoči, prelivajoči ritem.

Podoba večnosti!

Dr. Henrik Tuma.

Pogovor z urednikom

Za štiridesetletnico našega društva sem zbral podatke o na zunaj vidnem našem delu in jih s trdom združil v »Pogled v preteklost«.

Pa me ošteje urednik: Dobrodošel mu je moj spis za prihodnjo zaključno izdajo — za prvo slavnostno številko pa naj le brž še spišem nekaj krajšega, nekaj subjektivnega — razumel sem, da ne suhoparnega.

Težka reč! Kaj pa nekaj o mojem domu?

Priznan je vpliv doma in mladih let na razvoj človeka, ki se poda v svet. Saj skoraj lahko rečem, kakor se glasi pesem: »Jaz sem gore sin.« Ljubezen do gibanja v prosti naravi, čut za lepoto gorskega sveta sem pač dobil od svojega doma.

Takole bi začel.

Razsežno gozdovje okoli Homa (625 m), ki se po njem vije cesta od Sv. Frančiška Ksaverija proti Gornjemu Gradu, ima proti jugozapadu — stran od ceste — prav prijeten zaključek. Visoko gori na robu Vrha (521 m) so še strnjeni »zavodi« okoliških posestnikov, pod robom visoko gori valove pašniki in travniki, ki jim pravijo »nogradi«. Kapljica, ki so jo v starih časih, ko je bil v Gornjem Gradu še velik samostan, tam pridelovali, pač ni bila vino za maše. Ti »nogradi« oklepajo prijazni Slatinski Grič, ki ga spodaj in naokoli obdajajo lepa polja, na vrhu pa gleda izza sadnih dreves dvoje večjih, čednih hiš in več gospodarskih poslopij. Prva hiša pri »Portu«¹ je moj dom.

V dolini pod nami se vije potok, na zemljevidu označen kot hudournik (Wildbach), ki se pred vasjo Otokom izliva v gornjegrajsko reko Dreto. Južno od tega potoka, ki mu pri nas poznamo samo ime »Graben«, se do soteske reke Drete razprostirajo krasni graščinski gozdovi, ki oklepajo Gradišče (545 m). Onkraj soteske pa se dvigajo strmine košate Menine.

Svet, kar ga spada k našemu griču, je okoli in okoli obdan od gozdov ter je to prav samotni svet. Z vrha Griča izpred hiše in izza nje pa se z gledujemo na vse strani.

Že v zorni mladosti se mi je tako odpiral pogled v lepi gorski kraj.

Na jutro mi je prihajalo solnce čez Čreto (996 m), dolg gorski greben, ki se razhaja na Lipi (722 m) od Menine in se končava ob

¹ Naše domače hišno ime »Port« je celo na avstrijski specialki, toda na napačnem mestu, namreč tam, kjer so zares Čeplje, dočim je tam, kjer so na karti vpisane Čeplje, vas Kropa.

Savinji pri Mozirju; obsijalo je potem lepo Zadrebko dolino, ki se od nas pregleda od Bočne do Šmartnega, da sta se zableščali tamošnji cerkvi, odkoder nas je zbuvalo jutrnje zvonjenje.

Na večerno stran mi je bil pogled bolj temačen, toda tudi bolj veličasten. Izza gozdovja se nam tam kaže znana velika gornjegrajska cerkev in njeni mogočni zvonovi so nas klicali k maši in nas pozdravljali zvečer.

Obzorje zapira višje gorovje od Rogatca (1557 m) do Črnevca² (Črničva 902 m). Od te strani me je najbolj zanimal raztrgani Rogatec in za njim dvigajoči se »snežniki«, ki so nam prinašali lepo vreme, kadar so se prikazali. To je predgorje Ojstrice, Deska in Dleskovec.

Bali smo se pa Črnevca. Ako se je tam nebo zatemnelo, je prišel dež, prišle so nevihte. Te so nam bile grozne; kajti v tem velikem gorskem kotu se je grom početvoril in, če je treščilo, je po večkrat zabučalo in nam razmajalo hišo. In poleti, če je prišla toča tam preko Črnevca! Z naših oken smo na daleč videli, kako so se vili sivkasti oblaki sem in tja in zahruščalo je v daljavi; mati je sklepala roke in molila, da naj gre toča mimo nas. Pa nam je večinoma res prizanesla. Gori pri Sv. Florijanu je Šemprimožnik prihitel v zvonik in milo zazvonil proti toči, z višav pred Rogatcem pa se je oglasil Petek (eden najvišjih kmetov) in pričel streljati z velikim topičem ter odganjati hudourje. Uspeh je bil navadno res ta, da se je toča potegnila tam na vzhod za Bočno v kot proti Lipi; seveda so pa potem tamošnji kmetje preklinjali Petka.

S tem sem se povrnil na južno stran, ki mi je bila vedno najbolj zanimiva. Najprej Gradišče! Tam v graščinskih gozdovih smo otroci pasli živino, v »Grabnu« lovili rake, na Vrtači obirali jagode in maline in preganjali kače, onkraj kopali se v Dreti, plezali po skalinah, kjer se Gradišče grezi v sotesko, iskali tam vhoda v bajno podzemsko votlino, kamor se je njega dni pogreznila grešna graščina in kjer čaka zakleta deklica odrešenja; kdor jo reši, dobi veliko kad zlata, ki jo straži velik, ogenj bljuvajoč, črn pes. Iskali smo to jamo, se pravi ne zaradi zaklete deklice, nego bolj zaradi zaklada. Nismo še vedeli, komu gre prednost. Kdo in kako bo mogel zakleto deklico rešiti, so nam tudi natihoma povedali, toda tega ne smem tukaj izdati.

Na drugi strani se iznad soteske Drete dviga Menina z veliko strmino. Več skalovitih drč se grezi dol do reke. Kot otroci si še nismo upali spustiti se na nje; bali smo se neskončnega gozdovja, ki od dna do vrha in po vsej dolžini obdaja Menino na njeni severni strani.

Nam je Menino oče od našega doma razkazoval. Prav nad nami je v višini Petelinjek (1449 m), ki je od tukaj videti najvišji vrh; nekaj pod vrhom je izsekana velika frata. Oče mi je opisoval, koliko je gori malin; kazal mi je drče, ki je po njih z veliko nevarnostjo spravljaj les v dolino; kazal mi je Ščavnico (1426 m), kamor so od nas hodili po ščavje (kuho za svinje) in ga dol znosili v velikih posebnih zavojih. Zaželel sem si, iti z očetom, kadar je šel gor, pa me ni vzel s seboj, češ, da mi bo pretežavno.

Pač pa sem kmalu smel iti k Sv. Florijanu (743 m); tam je bila poleti nekrati svečana maša, kjer se je zbralo vse polno ljudstva z

² Pri nas mu pravijo razločno »Črnevce«.

doline. Mene je tam gori takoj začel zanimati najbolj stolp, odkoder sem imel res diven razgled. Odtod sem že začel občudovati naš krasni gorski svet — saj sem odtod videl že tudi celo skupino Ojstrice. Ta me je kar vabila k sebi.

Dodobra smo se utrdili otroci, ko smo živeli vseskozi v prosti naravi. Kot šolarčki smo morali hoditi v Gornji Grad $\frac{3}{4}$ ure daleč — poleti je bilo lepo, pozimi pa smo pošteno gazili sneg in si zavijali ušesa.

Kot dijak sem postal dober popotnik, ker smo od nas hodili v Celje in od tam na počitnice domov vedno le peš — dolgih 8 ur, izbirajoč razne pešpote. Prav rad sem jo mahnil čez Vransko in čez Lipo, ker me je pač po planinah najbolj veselilo.

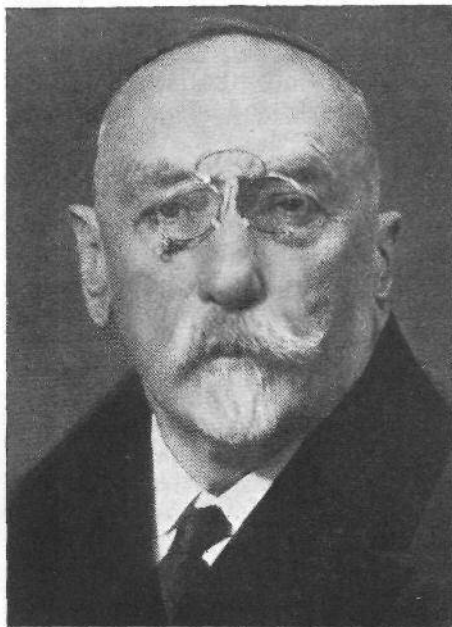
Moje počitnice so bile kaj lepe: nekaj smo kosili in spravljali seno, nastopali kot mlatiči, pomagali v gozdu, vmes pa sem pričel pohajati kvišku. Po drčah sem jo večkrat mahnil na Petelinjek po maline; k nekim sorodnikom pri Sv. Lenartu sem hodil na češnje in mimogrede na Rogatec; čez Arničev Vrh sem pogledal v Luče in kmalu tudi posetil Logarsko dolino. Tako sem se bližal osrčju planin. Potem sem zapeljal brata Jožeta in splezala sva čisto sama na Ojstrico — v tistih časih, ko ni bilo potov, ne markacij; ker nama kraj ni bil znan, je bilo treba za to že nekaj poguma — bilo je l. 1888... — Ali naj o tem še kaj pišem?

»Zadosti je,« mi veli urednik, »saj sem bil zraven!«

Glej ga spaka! Saj si moj brat, in kar sem tukaj o sebi napisal, velja tudi za tebe in tvoja mlada leta!

Ivan Hribar

Iz mojih spominov s potovanja po vojnogruzinski cesti — idila z višin Kavkaza

Opajajočemu se v svojih mladih letih ob krasotah Puškinske in Lermontovske poezije, se mi je zbudila vroča želja, da bi kdaj videl Krim in Kavkaz, ki sta ju navduševala, ter prebil nekoliko dni na kavkaskih Mineralnih vodah, da se povzpnem v Pjatigorsku na goro Mašuko in obiščem one kraje, na katerih sta nesmrtna pesnika tako rada samevala v stvarjajočem duševnem sanjarjenju. Ta želja se mi je končno izpolnila. Nekaj let sem varčeval, da zberem denarja za daljšo pot po »matuški Rusiji«; o vročih srpanjskih dneh 1903 pa sem mogel veselega srca in sam s seboj zadovoljen povezati prtljago ter se podati na šesttedensko potovanje po deželi

svojega hrepenenja. Mika me sicer podati nekoliko vtisov s te zelo zanimive poti; toda šlo bi to preko okvira tega mojega prispevka za slavnostno številko vrlega našega »Planinskega Vestnika«. Zato se omejujem na nekaj kratkih črtic, ki so se mi po svoji izvirnosti zlasti živahno vtisnile v spomin.

Dne 26. julija 1903 sem si bil naročil »v počtovoju kontorje« (v poštni pisarni) v Tiflisu za dva in petdeset rubljev »dvehmjestnuju koljasku«¹ (dvosedežno kočijo), da se naslednjega dne popeljem po vojnogruzinski cesti v Vladikavkaz. To cesto je sezidala vojna uprava na začetku devetnajstega stoletja, ko so Kavkaške dežele prišle pod vrhovno oblast Rusije. Ona drži po dolini Aragve, ki se pri veliki gruzinski vasi Mchet izliva v Kuro in se, nad »Krestovim perevalom« (Križnim sedlom) v višini 2379 metrov skozi celo vrsto predorov — nad vratolomnimi prepadi v skale vtesana, jame spuščati v nepopisno divjo Darjalsko sotesko, po kateri — podoben neskončni črni kači — bobni, šumi in siči Darjal, divji pritok vsega spenjenega Tereka, valečega po nekoliko stotov težke skale s seboj. Drveč z nepojmljivo besnostjo in brzino svoje temne valove mimo skrbno negovanega mestnega parka v Vladikavkazu, pa Terek tvori pozorišče nepopisnih in tako grandioznih kontrastov, da bi bil Dante, ko bi jih bil poznal, lahko ustvaril iz njih v svoji »Božanski komediji« eno najdojemnejših poglavij »Pekla« ali pa »Nebes«.

200 vrst ali 213 km je cesta dolga. Ob njej je bilo sezidanih enajst postaj. Vsaka s sprejemnim poslopjem in z velikimi konjušnicami za po štirideset parov konj, ki so morali biti vedno pripravljene za preprego. Pri vsaki postaji so se namreč konji menjavali zato, da se hitrost vožnje ni zmanjševala. Sprejemna poslopja imajo poleg poštnih uradnih prostorov veliko »gostinnuju« (gostilniško dvorano), potem prostorno skupno spalnico, in pa »generalskuju« (generalsko spalnico). Poslednja je najlepše opremljena. Namenjena je za prenočevališče številnim generalom in visokim častnikom, ki jih je po cesti, ker je bila pod vojno upravo, v obeh smereh vedno veliko potovalo. Glavni postaji Mleti v Aragvini dolini in Kazbek v Darjalski soteski sta imeli po dve »generalski« in vsaka še po nekaj sob za gosposke potnike. Poleg tega pa tudi po dve gostilniški dvorani: eno za navadne, drugo za gosposke potnike.

Krasno jutro je bilo, ko sem dne 27. julija 1903 ob sedmih — to uro sem bil označil za odhod — prišel na prostorno dvorišče osrednje postaje v Tiflisu. Na jasnem modrem nebu ni bilo niti najmanjšega oblaka. Dokaz, da bo vročina, ki je ob mojem trodnevem bivanju v Tiflisu z vso težino 45 stopinj Celsija visela nad mestom, pritiskala dalje. — Voznik je ravno vpregal drugi par konj v »koljasko«. Poleg njega je stal v črni obleki nedoločnega kroja suh človek velike in krepke postave s »furažko«² na glavi in z velikim poštnim rogom na rdečem motvozu okoli ramen. Ker so mi ob naročbi »koljaske« povedali, da me bo do Vladikavkaza spremljal »kazak«, kar sem smatral za varnostno stražo, nisem pa videl nikogar v vojni opravi in opremi, sem vprašal — ko mi povedo, da je četverovprežna kočija namenjena zame — kje je kozak.

¹ Po slovensko koleselj, iz česar so Nemci napravili »Kalesche«.

² »Furažka« se imenuje ruska vojaška čepica, ki je postala narodno pokrivalo.

»Eto ja (to sem jaz), Vaše Visokorodije,« odgovori na moje začudenje človek z rogom.

Zavzet ga pogledam in ko opazim, da ima na jermenu okoli ledij v črnem futeralu pripasan velik revolver, mu pravim: »Ti si torej kozak? Koliko dobiš od države za to, da me spremljaš v Vladikavkaz?«

»Tri rublje,« mi odgovori.

»Horošo!« (dobro) mu pravim, »od mene dobiš ravno toliko in oba dneva boš živel na moj račun, pri čemer ti dovoljujem, da si naročaš hrano in pijačo po svoji volji in izberi.

»Slušajusj, Vaše Visokoprevoshoditeljstvo!« pritrdi hlastno kozak, polagajoč menda vso zahvalo za mojo velikodušnost v prespoštljivo stopnjevani odgovor.

Veselo sedem na blazinjeni prostor, voznik potegne za vajeti in »koljaska« oddrči v hitrem diru s prašnega dvorišča na ravno takšno cesto, da se je prah kar v oblakih vzdigoval izpod konjskih kopit in se vil v dolgih pramenih za nami. Če je bil kak voz pred nami, je kozak zatrobil in voz se je pravočasno umaknil, da ni bilo treba zmanjšati brzine vožnje. Ko smo se približevali preko dvajset vrst oddaljeni prvi postaji Mchet, pa je jel kozak trobiti v rog na prav poseben način, izvablajoč mu menjaje dolge in zategnjene ter kratke in odsečne glasove, ki so končno izzveneli v krepko puhnjeni finale. Že iz daljave je bilo opazati, da se je postaja jela oživljati. Ko pridrči kočija prednjo, pa so v vrsti pred vhomom stali njeni stanovalci ter nas sprejeli s spoštljivimi pokloni. V vidni zadregi vprašam kozaka, kaj naj to pomeni.

»Oni privjetstvujut Vaše Visokoprevoshoditeljstvo klanjajas v pojas« (priklanjajoč se do pasu, pozdravljajo vašo prevzvišenost).

Bil sem v pravi zadregi. Zdelo se mi je, da moram to spoštljivo vljudnost plačati s tem, da si kaj naročim. Dasi sem zajtrkoval šele pred dobro uro, stopim torej vendar v »gostinnuju« in si naročim porcijo »krupnozernistoj ikrī« in »stakan čuja« (debelozrnatih iker in kozarec čaja). »Kazak« je moje pooblastilo izrabil v obilni meri. Po njegovem grlu je šlo več »rjumoček vodki« (kozarčkov žganja), pri čemer je poleg »buloček« (neke vrste boljšega peciva) prigrizoval ovčji sir, na vse to se pa spravil nad zvrhan krožnik »šašlika« (gruzinskega narodnega jela iz ovčjega mesa). Navsezadnje je izpil kozarec čaja. Reči moram, da mi je njegova slast zbujala občudovanje. Saj je pa njegov račun znašal več ko še enkratnik znesek moje potrošnje. Vendar naj bo ugotovljeno, da za vse vkup nisem še celega rublja plačal.

Čez dobre pol ure postanka se odpeljemo dalje. Cesta stopi pri Mchetu, ki leži 487 m nad morjem, v dolino Aragve in drži vzdigujoč se polagoma od postaje do postaje, ob tej po barvi svoje vode in po značaju svoje okolice naši Soči podobni reki, prav do Križne Gore, ki je najbližja sosedu 3772 m visokega Horisarja, iz katelega izvira več ko 2000 m visoko. Ona oroša v dolnjem svojem toku cvetoče travnike, ki dajo sočno seno, in pa skrbno obdelana polja, na katerih valovi bujno klasje zlate pšenice. Nekoliko više gori se kopljejo v njenih bistrih valovih ljubke slike skrbno obdelanih vinogradov, v katerih dozoreva žlahtno grozdje, ki daje iskro kapljico. Potem se pa njena struga jame zoževati in teče ob visokih, z grmičji duhtečih rož, divjega šipka in granatnikov poraslih bregovih, še više

gori pa v globokih zarezah, ki si jih je v milijonih let izdolbla med visokim pečevjem, čez katero semtertja pada v trakovom podobnih pramenih. Srebrno se ti leskečejo, semtertja pa odsevajo na solncu tudi v vseh mavričnih barvah.

Čarokrasna je ta dolina Aragve. Nesmrtnega Mihaila Jurjeviča Lermontova je navdušila v veličastni pesnitvi »Demon« k temule pesniškemu popisu:³

»Pred njim drugačne so miline
in barev slike razcvetele:
Razkošne Gruzije doline
v daljavi so se zablestele. —
Ponosni, srečni raj zemlje!
Trdnjave v razvalinah že,
potočki zvonko žuboreči,
čez pestre kamenčke hiteči,
grmiči rož, kjer slavcev petje
ljubezni sladko razodetje
molčljivim slavkam gostoli,
senc razmetanih madeži,

rišoči se od vej platan,
po katerih spenja se bršljan,
votline, kjer za vročih dni
plašljivi jelen se hladi,
živahnost, šum in listja kras.
Stozvočni govorov vseh glas,
rastlinskih dihajev tisoč,
znoj dnevni, sladostrastja vroč,
in z aromatično rosó
nenehoma ovlažene noči,
in zvezde, svetle že takó.
Gruzinke mlade ko oči.« —

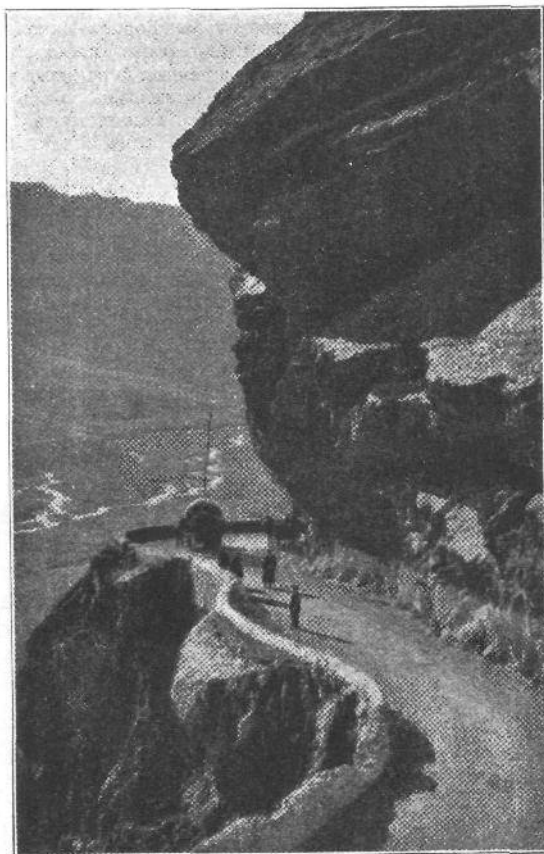
Po tej krasni pokrajini je šla torej moja pot. Pač je jela vročina pritiskati bolj in bolj, vendar je od gora sem prihajalo nekaj lagodnega vetriča, ki je v zvezi z brzino vožnje storil, da je nisem prehudo občutil. Vendar sem na vsaki postaji popil steklenico »Narzana«. Tako se imenuje slatina iz mogočnega izvirka v Kislovodsku, ki izmed vseh številnih mineralnih vod, kar sem jih doslej pokusil, daje najprijetnejšo pijačo.

Spotoma sem premišljeval o tem, kar sem na prvi »stanciji« doživel. In jele so se mi odpirati oči. To je storilo, da sem kozaku naročil, naj pred prihodom na »stancije« ne trobi več. On se mojemu naročilu upre, češ, da ima ukaz naznaniti prihod vsakega voza, zaradi preprege konj. »Če je tako,« mu pravim, »pa ni potreba, da tako dolgo trobiš.« — »Slušajusj« (ubogal bom, gospod), odgovori mi kozak in me postrani pogleda.

Pred postajo Zilkani zatrobi res čisto na kratko. In bilo je, kakor sem sam pri sebi izmodroval. Nikdo nas pred postajo ni pričakoval. Pač pa so z dvorišča gnali v polni uprežni opremi dva para konj. Preprezanje je bilo tako hitro končano, da je kozak komaj mogel udobno popiti čaj in zvrniti čašico vodke in že je kočija odrdrala dalje po lepi, ko miza gladki cesti. In tako je šlo mimo postaj Dušet in Ananur do postaje Pasanaur, kamor smo prispeli nekaj čez poldan. Tu smo se ustavili polni dve uri, kateri sem izrabil predvsem za to, da si ogledam kraj in naredim izprehod do tja, kjer se z belo Aragvo združuje njena manjša sestra: črna Aragva. Bil sem že ves trd od vožnje in mi je nekoliko izprehoda tudi že zato jako dobro delo, ker je vročina zaradi visoke lege kraja (1050 m nad morjem) postala znosnejša. Po obilnem in jako cenem obedu se odpeljem skozi ozko sotesko, obdano na obeh straneh z visokimi, deloma golimi, deloma poraslimi pečinami, iz katerih se je semtertja odpiral pogled na preko 3000 metrov visoko gorovje z mnogimi snežnimi polji, proti postaji Mletí.

³ Po mojem prevodu. Pisatelj.

Mesto Mleti leži amfiteatralno na visokem bregu bele Aragve, katera globoko pod njim vali besneče svoje vodovje. Postaja je 1513 m nad morjem in je največja med vsemi. V Mletih je prenočevališče in tudi meni je »kazak« med vožnjo pripovedoval, da bova ondi ostala čez noč, češ, da nikjer ni tako lepih sob, dobrih postelj in izvrstne restavracije. Res mi je postaja, ko sem si jo ogledal, jako ugajala in nič nisem imel proti temu, da so mojo prtljago prenesli v dodeljeno mi sobo. Sam sem šel malo na izprehod. Toda kmalu sem se vrnil.

Gornji ovinki
na cesti od
Mlet proti
Gudaurju

poz. 1. 12.
str. 362

Iz soteske so se obračale moje oči k nebotičnim velikanom, katerim sem bil tako blizu. In zahotelo se mi je čim prej in čim hitreje v njihovo kraljestvo. Šele nekaj čez tri je bilo. Do noči torej še dobrih šest ur. Mahoma mi preleti glavo ugotovitev, kako se bom še silno dolgočasil do večera.

Hitro odločen se vrnem po tem spoznanju na postajo, kjer najdem kozaka pri opulentni južini in mu povem, da sem se odločil peljati se nočevat na 2209 m nad morjem ležečo naslednjo postajo G u d a u r. Kozak me skuša pregovoriti, naj ostanem v Mletih, češ, da ni gotovo, če na Gudaurju dobim posebno sobo in bi se morebiti moral zadovoljiti s skupno spalnico; toda vse ni nič pomagalo. Ostal sem trdno pri svojem sklepu in čez dobre četrte ure je voz oddrdral izpred postaje in kmalu nato sem se v diru peljal čez razpenjeno belo Aragvo,

dokler nisem prispel do strmih ovinkov, po katerih se je jelo voziti počasneje. Teh ovinkov je osemnajst in drže jako lepo izpeljani po široki in visoki — skoraj navpični — steni, več ko 600 m visoko, kjer pride cesta na obsežno zeleno, na severni strani od visokih gorskih velikano obdano planoto, na kateri — že od daleč vidna — stoji postaja G u d a u r.

Najlepše vreme je bilo, ko sem se odpeljal iz Mlet, in prav nič ni kazalo, da bi se bilo imelo izpremeniti. Toda usoda, ki mi je bila v življenju, kar danes z velikim zadovoljstvom ugotavljam, vobče naklonjena, mi je tudi tu pripravljala prav posebno iznenadenje. Ko se je »koljaska« v zmernem tempu pomikala po strmih ovinkih in smo zavijali okoli kolena šestega ovinka, se prikaže od 3544 m visokega N e p i s k a l a sem neznaten bel oblaček. Še zmenili se nismo zanj. A preden smo bili na naslednjem ovinčnem kolenu, jel je ta oblaček temneti in se z neko doslej mi neznano katastrofalno naglico razvijati. Ni trajalo četrt ure, ko v njem silno zagrmí in še čez kakih pet minut je pričelo na vse strani treskati, da je grozotno odmevalo od nebotičnih skal. Blisk je švigal za bliskom, tresk je sledil tresku, v oblaku pa so odprli vse zatvornice, da je lilo, ko ob vesoljnem potopu. Strah se me je polotil; kajti voznik je vozil, ko da se ga to prav nič ne tiče, dalje. Bal sem se, da vožnja potegne streló nase in da zdajpazdaj trešči v kočijo. S to bojaznijo se obrnem do svojega zvaničnega zaščitnika. A ljubi moj kozak mi z najmirnejšim obrazom kratko in odsečno odgovori: »Ničego!« (Ni-če-vo!). Nehote se spomnim oddaljene domovine in v njej živečih mi dragih bitij. Obenem se pa kakor instinktivno skušam zavarovati pred ploho, kolikor je to polovična »koljaskina« streha dovoljevala. Videč, kako brezskrbno sta tako voznik kakor njegov tovariš sprejela nevihto, zbeži tudi moj strah. In prav je bilo tako. Ko namreč prispemo na enajsti ovinek, preneha dež, jame se hitro svetlikati in čez kakih pet minut posije zopet solnce tako prijazno in nedolžno, da se mi je zasmejalo sree. Nad dolino pa se vzpne široka stobarvna mavrica nebeške lepote.

Blagroval sem se sedaj, da sem imel srečo uživati to nepopisno veličastje udejstvovanja večno snujočih prirodnih moči. Enako sem se blagroval takrat, ko sem — kakih šest let pred tem — na poti v C e t i n j e nekega dopoldneva doživel prav podobno nevihto z bliskom, treskom in nalivom, vozeč se po ovinkih iznad K o t o r a proti N j e g o š u. Le da mi je takrat bilo uspelo pred najhujšim divjanjem nevihte pripeljati se na ovinkih pred krčmo, kjer sem mogel vedriti. Zato sem pa izpred one krčme imel srečo, ki je postanejo deležni le redki smrtniki: pokazal se mi je namreč vrhu jambora na eni največjih avstrijskih bojnih ladij, ki so bile zasidrane pred T i v t o m, v obliki ogromne žareče oble ogenj sv. Elma.

Ko smo se pripeljali pred prijazno poslopje Gudaurske postaje, je sicer še sijalo solnce. A jelo je že polzeti za visoke vršace na zapadu. Vsa pokrajina je bila zatorej že pod nekam medlejšo svetlobo. Ravno kar izdatno namočena, izparjala je nekak svojevrsten, vlažen vonj; dežne kapljice, ki so visele po rastlinstvu in se medlo svetlikale, pa so jo storile podobno objokani krasotici.

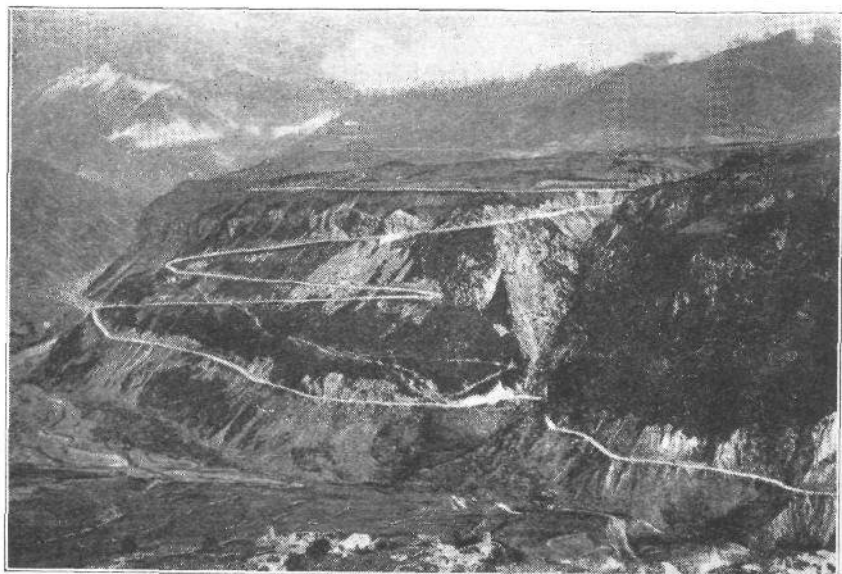
V gostilniški dvorani postajnega poslopja sem našel dokaj številno družbo. Bili so to deloma potniki z Vladikavkaške strani, ki jih je nevihta zadržala, da so vedrili in so se sedaj pripravljali, da

svojo pot proti Mletom nadaljujejo; deloma pa domačini iz okoliških aulov, ki so bili s polja ali paše prihiteli semkaj v varno zavetje. Toda kmalu se je »gostinnaja«, v kateri je kipel in šumel na visoki kredenci velik samovar ter napolnjeval vso dvorano s prijetnim čajnim vonjem, jela prazniti, in ko so prižgali ob nastopajočem somraku veliko petrolejko, sem ostal v njej sam poleg neke uradniške rodbine, ki se je »po komandirovkje« (po naše bi dejali: po službeni potrebi) selila iz Vladikavkaza v Tiflis in se je vozila na velikem vozu vrhu svojega skromnega pohištva. Dal sem si pripraviti dobro večerjo, ki so jo poleg neke posebne vrste juhe, katero so nazivali »okroški«, tvorile neizogibne ikre in pa jako okusen šašlik z zeleno solato; zalil sem vse to z izbornim kahetinskim vinom in sem legel — utrujen od vožnje, vročine in ostalih potnih vtisov, med katerimi je pač najtežji bila prestana nevihta — v posteljo ter sem kmalu prav trdno zaspal.

Iz najboljšega spanja me naenkrat zbudi silno vpitje. Samogibno sežem po revolverju na omarici, kamor sem ga bil položil, ko sem legel v posteljo. Zravnam se na ležišču, napnem revolver in poslušam. Vpitje je prihajalo iz pritličja in je postajalo čedalje hujše. Krepak moški glas se je mešal z ženskim kričanjem, med katero je posegal drug, slabotnejši, nekoliko zahripel moški glas. S trdimi koraki je nekdo hodil po gostilniški sobi gor in dol; čulo se je tudi semtertja udarjanje z neko trdo stvarjo ob tla. Prvi moj vtis je bil, da so postajo napadli gruzinski razbojniki. Čim se mi pa vrne med spanjem zadremana razsodnost, odložim revolver na prejšnje mesto in poslušam. Dejal sem si namreč, da ne more biti nevarnosti. Saj sem vedel, da je postaja proti nenadnim razbojniškim napadom dobro zastražena. Zato bi bil pa rad izvedel, kaj je povod temu groznemu kriku in hrupu. Najsi sem pa napejnal ušesa, kakor sem hotel, nisem mogel razbrati smisla prepira. Zdelo se mi je pač, da čujem psovke »podléč« (podlež), »svóloč« (sódrgra) in zlasti često »svinjá« (svinja), toda zmisla besednega razračunavanja med prepirljivci nikakor nisem mogel razbrati.

Prepir je utegnil trajati kakih dvajset minut, ko se vmeša vanj tretji, meni nekam znano doneč moški glas, ki je manj glasno in prav hitro nekaj pripovedoval. In čudno: vpitje poneha, čuje se le še nekoliko pritajenega govorjenja in izpred veže se kmalu odpelje voz. Koj nato nastane v poslopju zopet nočna tišina. Pogledam na uro. Pol ene je bilo. Zato poskusim zopet zaspati. A zastonj je bila vsa moja trdna volja za to, dasi sem jo podpiral s ponovnim tihim štetjem do sto. Veka so se mi pač zapirala, a spanja vendar ni hotelo biti. Obračal sem se ves utrujen od ene strani na drugo, dokler ne zapazim, da skozi zavese začčenja v sobo prodirati dnevna svetloba. Ko jih potegnem narazen, vidim, da je pol štirih. Hitro se torej umijem in oblečem ter odidem venkaj. Vse je še spalo, a ključ je tičal v vežnih vratih, kar mi omogoči priti na prosto.

Kak užitek! Svež, nekam oster gorski zrak me objame. Nad Aragvinimi dolinami leže in se iz njih polagoma dvigajo lahne bele meglice; od vzhoda sem pa se po nebu razliva jaka solnčna svetloba, oznanjujoča skorajšnji prihod kralja dne. Na vse strani jamem obračati od nemega začudenja zavzete oči. Tu v najbližji bližini vidim dvoje ne velikih, a lepih državnih poslopij značilne rdeče barve, ki

Pogled z vojnogruzinske ceste na kot Darjalske soteske

pozn. me dr. 362

je bila predpisana za vsa »kazennija zdanija« (državna poslopja). Državni observatorij in vremenska postaja sta v njih. Nekoliko dalje od postaje ob cesti je veliko iz skale izklesano korito za napajališče živine. Hladna, najčistejša studenčnica je izpod gorovja po ceveh napeljana vanje.

Očarujoč je bil pogled na gorovje, ki se je vzdigovalo pred mano takorekoč na dosegu roke. Pred vsem v ozadju značilna »Krestovaja gora«, ki je svoje ime dobila po ogromnem križu, čigar gigantsko pokončnico je začrtalo vanjo vodovje obilnih padavin in tajajočega se snega, prečnico pa tvorijo obrovške skalnate naslage, ki v približno treh četrtinah visokosti drže po vsej gorski širjavi čez izrito korito pokončnice in tako tvorijo učinkovito risbo rimskega križa. Na desno od nje se vzdiguje sedmero rdečkastih vrhov, »Sem bratje« (sedem bratov) zvanih. Od visokih teh vrhov pa se proti visoki planoti na vzhodu Gudgore še dokaj položno spuščajo v gornjem delu s cerjem, v spodnjem pa s sočno travo porasle brežine, po katerih se pase goveja živina, pa tudi konji, ovce in velblodi.

Najzanimivejši pogled pa tvorijo auli. To so naselbine, ki si jih Gruzinci zidajo iz kamnja na skoraj nepristopnih krajih gora. Od daleč so te, trdnjavam slične in često tudi res s stražnimi stolpi obdane vasi podobne lastovičjim gnezdom; človeku se zdi, ko da so prilepljene ob gorsko skalovje.

Zlati solnčni žarki so kmalu oblili Krestovuju goru in Sedmero Bratov in ne dolgo nato se je kopala v njih že vsa bajno lepa pokrajina. Srebrne rosne kapljice so visele po cvetkah s skalami gosto posejanega travnika, na katerega sem usmeril svoje korake. Nekaj govedi se je paslo po njem, ki so hlastno pulile sočno bilje. Dalje gori sem uzrl čredo ovac. Polagoma sem stopal više in više. Z naslado sem vsrkaval vase gorski zrak in prsi so se mi

širile. Moje misli pa so čez neizmerno prostranstvo, katero sem dotlej prepotoval, poletavale v drago mi in iskreno ljubljeno slovensko domovino, in so se oblikovale v drzno željo, da bi vsem dvomljivcem in mlačnežem bilo dano videti, kar sem videl jaz. Potem bi šele — tako sem si dejal — mogli spoznati nepremagljivo moč Slovanstva in doumeti, kakšne perspektive se nam odpirajo, ako se brez oklevanja in omahovanja tesno oklenemo velike misli slovanskega so-
poštvstva.

Ko tako stojim in obračam svoje oči proti rdečim stenam Sedmero Bratov, me iznenadi posebna prikazen. Precej daleč nad mano se vzdigne izza neke skale velblod, raztegne vodoravno proti meni svoj dolgi vrat, ki se je končaval v glavo s pokvečenim smrčkom, in se spusti naravnost proti meni v hitrem diru. Nikdar še dotlej nisem videl velbloda drugje ko v zverinjaku. Zato me obide pred njim zona. Ozrem se, kam bi se spravil na varno. Nikjer ni bilo primerne-
nega pribežališča; kajti postaja je bila že dokaj globoko pod mano. Ni mi torej preostalo drugega, ko ostati, kjer sem bil, in čakati, kaj bo. Ves trd sem postajal, ko se mi je približeval velblod. Kako pa me zanimiva žival iznenadi, ko pride v mojo bližino in jame počasneje stopicati! Tik pri meni me prijazno pogleda, sune iz smrčka ostro sapo in se jame spuščati na tla, najprej na sprednje noge, za katerimi potem potegne tudi zadnje. Tako poleg mene na tleh, se jame zopet prijazno ozirati vame, kakor da hoče reči: »Prijatelj, sedi vendar name!«

Sedaj sem videl, da mi od dobre živali nele ne preti nikaka nevarnost, temveč da mi želi celo koristna biti. Da sem bil nekaj let mlajši in še poln takih muh, kakršne so mi v nerodnih letih brenčale po glavi, bi bil morebiti sedel v prirodno sedlo na velblodovem hrbtu, da vidim, kam me ponese ladja puščave. Tako sem pa jel pomišljati, da bi bilo to vendar nekam predrzno. Saj nisem imel brzde in ne stremem ter bi tako, prosto na velblodovem hrbtu sedeč, bil izpostavljen nevarnosti, da me žival po svojem preudarku ponese Bog ve kam, pri čemer ni bilo izključeno, da kje na tem skalnatem svetu ne zdrknem s sedla in se pošteno potolčem. Zato se jamem — ves čas proti velblodu obrnjen — počasi odmikati od njega. Prijazna žival je začudeno gledala za menoj. Ko sem bil od nje že kakih dvajset korakov oddaljen, je počasi vstala in se jela pasti.

Bil sem torej zopet prost in sem nameril svoje korake više gori proti Sedmerim Bratom k oni čredi ovac, ki sem jo bil opazil že prej. Ko pridem precej visoko in si z zanimanjem ogledujem blagoslovljeno Aragvino nižino, ki se je tedaj že vsa kopala v jutrnjih solnčnih žarkih, opazim velbloda, da je začel polagoma stopati po mojih korakih. Še nekaj trenutkov — in že je dirjal v goro naravnost proti meni. Sedaj se ga nisem več bal. In zgodilo se je, kakor pred tem. Ko pride do mene, se zlekne zopet po tleh in me z vdanimi pogledi vabi, naj sedem nanj. Takrat sem razumel vse. Bil je navajen ljudskih bremen. Za svojo življenjsko nalogo je žival smatrala nositi gospodarje stvarstva iz kraja v kraj. Jamem jo torej gladiti po dolgem vratu in jej po slovensko pripovedovati, kako blaga žival je in kako sem jej hvaležen, da je tako dobra do mene. Nato jo potrepljam še nekolikokrat po glavi in stečem od nje po položnem bregu proti postaji.

Pol sedmih je bilo, ko pridem v »gostinnuju«. Kakor dan pred tem, sem bil določil tudi za ta dan sedmo za odhodno uro. Zato najdem svojega kozaka že pri čaju. Hitro vstane in mi začne pojasnjevati ponočni hrup. Za boljše umevanje naj navedem, da sem mu po odhodu iz Mcheta prepovedal oslavljati me z visokoprevohoditeljstvom. Dejal sem mu namreč, da nisem nikakšna visoka »zverina«, kakor morebiti misli, temveč čisto navaden turist, ki potuje po Rusiji samo zato, da vidi njeno krasoto in spozna, kako se v njej živi.

»Barin,« jame kozak. »Navjerno mi Vas nočju probudili izo sna« (Gospod, gotovo smo Vas ponoči zbudili) in nadaljuje: »Ne zamerite mi, kriv sem tega jaz. Ne vem, če sem prav storil ali ne; pa poslušajte in sodite. Snoči sem »stancijonnomu« (gospodarju postaje) naročil, naj Vas pelje spat v »generalsko«. On se je branil, češ, da ima stroge naredbe, imeti jo vedno pripravljeno za generale. Prigovarjal sem mu in mu dokazoval, da tako pozno ne bo nikakega generala več »na nočevku« in da takega velikega gospoda, ko ste vi — ne zamerite, če tudi tajite, da niste, Vam tega ne verjamem — vendar ne more devati spat med činovnikovo rodbino; in on me je naposled uboga. A — sedaj kozak krepko pljune — o polnoči se je pripeljal od Vladikavkaza sem general, »čert jeho vozjmi!« (hudič naj ga vzame!), »i prikažet, čto bi mu otveli generalskuju« (in ukaže, naj mu odpro generalsko). Ko izve, da je že zasedena, jame stancijonnega in njegovo ženo psovati za žive in mrtve in jima groziti, da ju oba postreli kakor psa. Onadva se naposled skličeta name. »Tako j mi pokličite tega pasjega sina!« se zadere nad njima. — Zbudita me torej. Ko pridem iz konjušne, v kateri sem spal, navali ves togoten name. Bil bi me gotovo izmlatil po vseh pravilih, da mi ni šinila rešilna misel v glavo. Ne vem, kaj porečete Vi k temu; kajti menda sem lagal. Vidite, barin, našobil sem tajinstveno ustnice in dejal sem šepetaje: »Pst! V generalski spi velik gospod. Francoski general je to, ki potuje po naši, po matuški Rusiji, da jo spozna in prouči. Kam smo ga neki mogli deti spat, ako ne v generalsko?« — Kakor bi odrezal, se je poglela togota generalova. Ne da je le kaj črhnil, se je odpeljal proti Mletam. »Nu čto, barin, prav — li ja ilj vinovat?« (No, kaj porečete, gospod, ali sem storil prav ali krivo?)

Moj odgovor je bil: »Pametno si ravnal. Zato dobiš v Vladikavkazu rubelj nاپitnine več.« Kozaku je bila ta moja zvenkeča pohvala zelo všeč in ločila sva se popoldne istega dne kot dobra znanca, ki se bosta eden drugega gotovo še rada spominjala. — Meni je dovtipni »kazák« res često prišel v spomin in skoraj verjamem, da se je tudi on vselej, kadar se je kasneje vozil po vojnogruzinski cesti, nehote spomnil potnika, katerega je njegova iznajdljivost v sili povzdignila v čin francoskega generala. Vselej, kadar se mi obuja ta spomin, se pa tudi zavedam, da je ena ali druga psovka razlučenega ruskega generala veljala tudi meni — vsiljencu v »generalsko«. Katera, tega seveda ne morem uganiti. In tudi tega ne, kakšni občutki so ga obhajali, ko se je vozil dalje z Gudaurja, ako je pomislil, da so njegovega »francoskega kolego«, o katerem si je pač mogel predstavljati, da ga je njegovo rohneče besnenje zbudilo iz spanja, poučili, kdo je bil vzrok bučnemu ponočnemu nastopu.

Turistika izza mladih let

Leta 1881 sem po prav napornem delu kot bivši učitelj na nemški meščanski šoli v Trstu meseca julija končal maturo za gimnazijo. Prihranil sem si bil 200 goldinarjev; 100 goldinarjev sem namenil, da pojdem na Dunaj študirat, 100 goldinarjev pa sem si pridržal za počitnice, ker sem bil precej izdelan. Moji dve sestri sta se z družinama naselili na Polici nad Višnjo Goro na Dolenjskem. Šel sem z njima. Spal sem v senu na petrah kozolca tako, da sem iz ležišča videl zvezdnato nebo, poleg kozolca ob strani vaške poti pa je bila vaška luža, odkoder sem imel vsak večer prav živahen žabji koncert. Navadno sem pri tej godbi trdno zaspal. Vendar me je večkrat dvignilo, da sem šel namesto na kozolec, vrh Kuelja, 748 m, poslušat drug nočni koncert cvrčkov, skovir-

jev in dr. Nad mano pa je šinila velika sova, iskaje svoj plen. Nekega dne mi pravi sestra nekam tajno: »Kaj res zahajaš spat na Kuelj? Stori mi to ljubo, da ne pojdeš več; kajti župan se je pri meni oglasil in namignil, da Poličanje mislijo, da ti malo manjka.« Obljubil sem sestri in nisem hodil več na Kuelj. Zadovoljil sem se z žabjim koncertom.

Imam v spominu iz tistih časov izlet na Sv. Ahac, 749 m; tam je lep razgled po Dolenjski, po Barju in proti Turjaku. Pot me je vedla čez Grosuplje, Ponovo Vas, Ločnik in na vrh k cerkvi svetega Ahaca, kjer sem ležal ves popoldan ter užival prirodo in razgled. Potem sem krenil na Turjak, Raščico, Velike Lašče, Podpeč, Videm na Krko. Odšel sem bil od doma ob štirih zjutraj ter zaužil nekaj kozjega mleka. Na vrhu sem se precej zamudil, nisem pa hotel odstopiti od svojega potnega načrta; zato sem korakal brez prestanka, da si niti nisem privoščil kosila in sem le v različnih krajih mimoregrede popil kozarec cvička. Iznad Krke vede s ceste kratica med grmovjem. Bilo je temno ob mlaju, pod seboj v dolini sem pa slišal lajati pse stražarje. Zanašal sem se na svoj izborni vid tudi v temi in na sluh, pa sem krenil kar naravnost skozi goščo. Zadel sem pravo smer in okoli desetih zvečer prišel na Krko, kjer sem videl luč v hiši nad mlinom. Bila je gostilna. Dobil sem še gospodarja in gospodinjo pokonci, dva mlada, čvrsta, zdrava Dolenjca. Začudena sta me gledala. Hodil sem namreč, kakor reven dijak, v stari, obnošeni obleki, da sem napravil na vsakega vtis delavca — vandrovc.

Kot takega sta me tudi nekoliko odurno sprejela. Šele, ko sem povedal, da sem »študent« in da si ogledujem Dolenjsko, sta postala prijazna. Gospodinja mi je napravila prav izdatno večerjo: juho z jajci, velik kos koštrunovega mesa in še večji kos domačega kruha. Seveda sem vse pošteno zalil s poličem vina in med tem gostiteljema pravil o turah, katere sem bil napravil po Istri in Dolenjskem. Verno sta me poslušala in kadar se je možu kaj čudno zdelo, je sunil svojo ženico pod rebra, pa vprašal: »Ti, ali si slišala?« Dobil sem čisto ležišče v zgornji izbi in drugi dan krnico kave. Plačal sem vsega skupaj za večerjo z vinom vred, prenočišče in kavo 64 krajcarjev, to bi bilo računjeno sedaj 20 Din. Zdi se mi, da je bilo to najcenejše prenočevanje za dolge dobe mojega turistovanja. Drugi dan sem šel mimo rojstne hiše pisatelja Jurčiča na Muljavi preko Višnje Gore na Polico nazaj.

Jeseni leta 1881 sem odpotoval na Dunaj. Kot revež sem se moral vpisati za jurista; vedel sem, da bom moral služiti za učitelja. Dobil sem res jako ugodno mesto kot učitelj francoščine pri nekem krščenem židu E. R., ki je bil sourednik ekonomičnega dela »Neue Freie Presse«. Bil je jako izobražen ter silno zavzet za vzgojo otrok. Priporočal mi je posebno, naj jih utrdim za turistiko. Meni samemu je dovolil vse mogoče ugodnosti. Družina je že sredi maja odrinila v Salzkammergut k zelenemu solnčnemu jezeru Mondsee. Prve dneve po prihodu smo napravili izlet na pobočje severnega brega jezera, približno do 1000 m. Svoj čas sva se bila z g. R. spričkala zaradi slovenskih narečij. G. R. je trdil, da imajo Slovenci, dasi tako majhen narod, silno veliko narečij med seboj, tako da eden drugega ne razume. Seveda sem se temu upiral, a tudi trdil, da so v izgovoru razlike tudi med Nemci take, da se težko umejo med seboj. Ko smo prišli na izletu k neki kmetiji že visoko gori na samoti, smo stopili v kmečko hišo in prosili kruha. Prav točno sem govoril: »Bitte, können wir ein Laib Brot bekommen?« Kmet me je debelo gledal. Očitno ni razumel. Dasi sem mu ponavljal in prestavljal besede, ni pomagalo nič in preostajalo ni drugega, nego da sem z roko pokazal ob ustih, da bi radi jedli in da bi radi rezali kruh. Šele po teh kretnjah je mož nekaj popolnoma nerazumljivega zagolčal in res prinesel hlebec kruha z nožem. G. R.-u sem seveda dogodbico povedal pri prvi priložnosti, pa bi mi ne verjel, ako bi ne bili njegovi lastni otroci za priče.

Od tur imam v spominu posebno Untersberg nad Salzburgom. Najvišji vrh Salzburger Hoher Thron ima le 1965 m višine, gorska gromada pa je razvpita zaradi goste megle in kraških vrtač. Tako je tudi mene zalotila megla, izgubil sem pot in dolgo kolovratil okoli različnih vrtač, dokler nisem že precej pozno popoldne dobil izhoda iz megle. Še danes imam neznanski vtis svetlobe solca in krasnega pogleda na Alpe, na mesto Salzburg in plano deželo Gornje Avstrije pod seboj, obenem pa občutka: »Rešen si!«

Pogosto sem zahajal na Schafberg, le 1780 m višine, a eno najbolj zanimivih razgledišč Salzkammerguta. Polezel sem nanj od vseh strani. Prva tura je bila z družino. Od jezera Sankt-Wolfgang gor pelje hodna tovorna pot tako, da bolj komodni ljudje in dame navadno jahajo do vrha. Na vrhu pa je že takrat stal dobro oskrbovan hotel. V hotelski sobi, ki se mi je odkazala, sem videl stati v umivalniku buteljko, kakor navadno služi za bordeaux-vino, ki drži

približno 6/10. Jaz pijem precej vode in rabim je precej za umivanje; tako sem nestrpno zvonil po novih buteljkah. Ko pa je moj gospodar plačeval račun, je prišel name za vodo cel goldinar, po sedanji valutni skoraj 30 Din. Debelo sem gledal, g. R. pa se je smejal moji naivnosti.

Hodil sem na ture vedno sam. Prilezel sem enkrat z zahodne strani. Sklon in severno pobočje Schafberga je daleč dol poraslo s svetlo, tanko travo, tako zvane lešče. Strmine naklonu je ravno toliko, da sem mislil, da kar lahko sedem in se podrsnem po travi. Mislil — storil. V začetku je šlo jako dobro; strmina pa je postajala vedno hujša in končno tako huda, da sem zaman grabil po travi, z nogami pa sploh ni bilo mogoče dobiti opore. Čakal sem le, kdaj telednem v prepad. K sreči pa je ravno nad steno in prepadom rastlo gosto ruševje; tja sem se zaletel ter se pošteno opraskal po rokah in obrazu. Seveda je bila tudi zadnja plat silno prizadeta. Potipal sem hlače, bile so cele; iz tega sem sklepal, da ne bo nič hudega. Drugi in tretji dan, ko sem prišel že domov, pa je ta plat vsa otekla, tako da nisem mogel sedeti. Gospa R-jeva, ki je bila jako jovijalna, se je, ko sem ji povedal svojo nezgodo, prav iz srca smejala, kadar sem počasi in previdno sedal. Zadnja plat ni le otekla, napravile so se tudi hraste, ki so začrnele, celih 14 dni sem nosil skeleč spomin na gladko travo na Schafbergu. Po sebi se razume, da se nikdar več nisem drsal po travi.

Mikalo me je tudi po severni steni, ki je takrat veljala za nepristopno. Na svojih turah sem navadno botaniziral. Namesto oprtnika sem imel neko pripravo, podobno veliki listnici iz platna. Na eni strani sem imel perilo in obleko, na drugi strani turistične pripomočke, na sredi pa stiskalnico s pivniki, med katere sem vlagal najdene nove rastline. Čez rame sem nosil še botanično pušo. V svoji stari ponošeni obleki sem moral biti kakor kak zapraššen profesor. Do pod zadnje stene sem šel brez poti. Pod steno sem prenočil med slečjem. Zjutraj zarana ob treh sem pregledal steno. Kakor sem bil oprtan, sem počasi in previdno lezel na vrh ter ondi dobil dva ali tri Angleži z vodnikoma. Angleži so kar odskočili, ko se je pokazala moja glava izza stene — bil sem prava prikazen. Vodnika sta me pa začela oštevati, odkod da sem prišel, da ni dovoljeno plezati po tako nevarnih krajih in da me naznanita okrajnemu glavarstvu. Seveda se nisem hotel z njima pričkati. Angleži so že zdavnaj odšli, solnce je bilo že visoko, ko sem se odločil, da pomezem po steni zopet nazaj. Vsled uspele ture sem bil izredno vesel; nisem iskal stare poti, marveč sem jo rezal kar za nosom, kjer je bilo pač bliže. Tako sem prišel ob neki grapi v steni na rob, preko katerega je padala voda v slapu v spodaj ležeči tolmun. Pot mi je bila zastavljena. Ali nazaj gori ali pa preplezati steno! Ne spominjam se več, koliko je imela višine, od 6 do 10 m, videl sem pa, da ni nobenega prijemka, torej plezati ne bo mogoče. Ogledal sem si strugo potoka ter konstatiral, da je gladka, tudi tolmun se mi je zdel dovolj globok. Tako sem se odločil, da vržem svojo bisago in botanično pušo na malo planotico ob tolmunu; zdaj sedem v strugo potočka in zdrsnem v tolmun. Šlo je izborno. Bil sem seveda moker čez glavo. Napol posušen sem čez kake pol ure prišel do prvega planinskega stanú. Vprašal sem po mleku. Rdečelična planšarica v narodni noši mi je prinesla v lepi, a majhni čašici s podstavkom mleka. Seveda sem

nemilo pogledal na merico. Popil sem čašico, pa še eno, pri tretji mi je pa planšarica rekla, da ne da več. Zahtevala je 20 krajcarjev, kar se mi je zdelo za tiste čase ogromen znesek. Hotel sem plačati, a nisem imel drugega nego desetak. Ni imela menjave, zato sem ponudil pošne znamke. Takrat pa punca skoči kvišku in me jame oštevati, da sem švindler, da ni tako neumna, da bi jo vodil za nos in naj me vrag vzame z mojimi znamkami. Tako sem dobil mleko zastonj, oziroma je bilo plačano z grobimi psovkami.

Drugo leto 1883 je šla R-jeva družina zopet že maja meseca na Gmundsko jezero v selo Rinnbach. Od tam sem večkrat polezel na Traunstein, 1691 m; še sedaj mi je živo v spominu nočna tura ob luninem svitu. Ena najtežjih mojih tur je bila po južni steni Dachsteina 2996 m. Dobro se tudi spominjam lepega izleta na Alberfeldkogel v Höllengebirge. Gorovje je skoraj tako golo kakor naš Velebit. Pod vrhom stojé lovška kočá in planinski stanovi na Kranabetsattel 1591 m, kjer so se bili po delu zbrali domači planšarji, fantje in dekleta. Imeli so s seboj citre, peli in plesali so do jutra.

Kako so premetene gornjeavstrijske kmetice, pa me je poučil dogodek na izletu k Langbathskemu jezeru — lepa dolina pod Höllengebirge s krasnimi gozdovi, eno najbolj priljubljenih lovišč bivšega cesarja Franca Jožefa. Pri gornjem jezeru je stala tudi njegova lovška graščina. Pot vede ves čas po lepem bukovem gozdu. Od spodnjega jezera naprej peljeta dve poti skozi gozd. Izlet dveh družin, med katerimi je bilo več otrok, sem vodil jaz, in sicer po zemljevidu. Ko smo bili ravno v večji gošči, se mi je zdelo, da je pot že predolga ter so nekateri otroci postajali trudni. Srečali smo kmetico, ki je nesla vrečo žita na glavi. Vprašal sem jo, če hodimo pravo pot do gornjega Langbathskega jezera. Odgovorila je prav rezko, da smo zgrešili pravo pot. Pogledal sem še enkrat na zemljevid in trdil, da se mora tod priti k jezeru, kmetica pa, da ne. Velel sem torej vsej družbi, da je posedla ob poti, sam pa sem dirjal po poti naprej. V dvajsetih minutah sem dospel do jezera. Vrnil sem se k družbi, ki itak ni izgubljala časa, ker sem jo dobil pri južini. Ko smo se popoldne po isti poti vračali nazaj, smo zopet srečali ono kmetico. Ustavil sem jo pa jo ozmerjal, da nas je za nos vodila, čeravno je videla, da so izletniki tudi otroci. Pa mi je žena odgovorila: »Ja, pride se tudi po tej stezi, toda ta steza je za nas kmete, za gospodo je pa na oni strani.«

Gmundsko jezero je že takrat slovelo zaradi veslaškega sporta. Moj gospodar je seveda najel za družinske izlete eno večjo ladjo in

eno za hitro vožnjo, tako zvano »Nußschale«. Že prejšnje leto na Mondseeju sem postal dober veslač in marsikateri krasni izlet sem napravil z družino po jezeru. Nekoč sem peljal v lahkem čolniciu dve gospe na veselico v Gmunden. Bili sta seveda obe »namigani« po zadnji modi. Vse je šumelo! Ko pa smo bili napol jezera, vožnja namreč traja več ur, so se jeli kopičiti oblaki. Gmundsko jezero je znano, da je zahtevalo že več človeških žrtev, kadar se vihar zaletava v stene Traunsteina. Obe gospe sta v strahu zahtevali, da moram nazaj. Prav s skrajnim naporom sem rešil čoln izpod stene ter že postal dobre volje, da brez nezgode priveslam domov. Kar se je bil veter v kotu jezera obrnil in je zanašal lahki čoln proti bregu. Ob bregu so bili zabiti v jezersko dno visoki koli, ki so značili za parobrod, kako daleč sme voziti. Jezero je bilo tam globoko še kake 4 m. Ker nisem dovolj držal ladjice na levo, zdrsnila mi je z vetrom preblizu kola. V svojem detskem strahu plane gospa R-jeva kvišku, objame kol, ladjica pa je zdrsnila naprej. V strahu je zopet izpustila kol in telebnila v vodo. Z vso silo sem z vesli ladjico pognal proti bregu, skočil v vodo ter po nekoliko udarcih bil pri gospe, jo zgrabil za pas in jo suval po vodi pred seboj, dokler nisem čutil s prsti noge dna. Na bregu je bilo nabranega vse polno ljudstva, ki je rado vedno čakalo, kaj bo. Položil sem gospo, ki je bila izgubila zavest, v travo, skočil nazaj v vodo za ladjico, v kateri je še sedela, kakor odrevenela, druga gospa. Potegnil sem jo na varno in šel domov. Dunajski listi so že drugi dan poročali, da je neki učitelj rešil neko gospo iz jezera ter je g. R. po začetnih črkah uganel, da se gre za njegovo soprogo. Ves preplašen se je s prvim ekspresnim vlakom pripeljal z Dunaja v Ebensee. Na moje presenečenje pa me je potem, ko je govoril s svojo soprogo, sprejel silno hladno. Očital mi je, da sem zakrivil nezgodo, ter dostavil, da je njegova soproga žaljena še posebno zato, ker je videla takrat, ko se je oprijela kola, na mojem obrazu nasmeh. Tudi mi ni mogla oprostiti, da sem jo prijel za pas in pehal po vodi. Ko sem gospodu na drobno vse pojasnil, sem bil deležen tople hvaležnosti ter sem od tistega časa v družini veljal za kaj. Vse tisto poletje je bilo zame polno užitka in spominov. Povem samo zadnjega. Družina je bila že odpotovala, jaz pa sem hotel peš iz Salzkammerguta proti Dunaju. Dasi sem bil zemljevid precej dobro proučil, sem zašel doli gredé s Zinkenkogla, 1856 m, nad dolino Ennse brez poti v precejšnje strmine, tako da mi je spodrsnilo. Pri tem sem odtrgal hlačnico desne noge ob kolenu in pretrgal vso zadnjo plat. Šivila nisem imel, pač pa precej bucik. Za silo sem z bucikami spel zadnjico hlače in hlačnico ter veselo ukaje prišel do prve postaje v dolini. V kupeju za nekadilce sem naletel na dve gospodični s starim gospodom, ki je bil očitno profesor. Zanimali so se za okolico, bili so vsi trije nepoučeni. Prisedel sem in tolmačil imena gora, mimo katerih smo se vozili. Ker sem bil ves umazan, zagorel kakor cigan in raztrgan, sta se gospodični nekako odmikali od mene ter začeli govoriti francoski. Primaknil sem se in začel govoriti francosko. Po nekaj stavkih sta pričeli angleški, jaz pa za njima. Tedaj sem opazil, da dobivata malce spoštovanja do mene. Dospeli smo tako na postajo v Liezenu, kjer sem hotel izstopiti, da grem peš do Admonta. Ker sem se bil pa preveč zamaknil v lepi gospodični, nisem opazil, da

so bučike na zadnji plati popustile. Ko sem stopil iz kupeja na stopalnico in se priklonil lepima gospodičnima, sem opazil zatisnjen smeh obeh potovalk ter instinktivno pogledal podse, pa se je nekaj zablščalo med nogami. Bila je srajca, ki je zlezla iz hlač. Hočeš, nočeš, sem moral proti postajnemu poslopju »prodajati platence«. Na oknih železniškega voza je bilo precej gledalcev, vse se je smejalo za menoj. V čakalnici sem za silo zopet zataknil odprtino in precej ponižan korakal po cesti, očitajoč si: »Prav ti je, bahač; kaj ti je bilo treba drsati se okoli gospodičen toliko časa, da si pridrsal srajco.« Odškodovala me je potem krasna pot skozi šum »Gesäuse«.

L. 1884 me je zanesla usoda kot učitelja v družino takratnega ministra Welsersheimba, ki je imel po ženi Madjarki lepo posestvo v Tabu v komitatu Somogy. Tudi tam sem se z gospodo vsled svoje odkritosrčnosti in splošnega znanja kmalu sprijaznil ter imel precej svobode. Tako sem prehodil ves svet okoli Blatnega jezera. Nekoč sem se z daljše ture, okoli vsega jezera skozi Bakonjski gozd do Budapešte, vračal nazaj. Ves panonski svet je poleti prašen, temnorjave barve, tako da se človek skoraj udara do gležnja v prahu. Vračal sem se proti domu, hodeč golorok, lahko suknjico čez rame, na hrbtu svojo bisago. Od prahu sem bil zakajen, da me ni bilo spoznati. Kar zagledam od daleč kočijo iz graščine ter spoznam grofico. V naglici se hočem vsaj obleči, a pozabim, da imam bisago na hrbtu; potegnil sem suknjič kar čez bisago in sem izgledal, kakor da bi imel veliko grbo. Priklonil sem se grofici, ko se je mimo peljala; ta pa je že segla v denarnico in mi v znak vrgla nekaj krajcarjev. Ko sem se doma očedil, sem povedal guvernanti, kaj se mi je zgodilo, pa sva sklenila, da gospo malo potegneva. Sedeli smo okoli 17 pri kavi. Guvernanta je pravila gospé, kako je prišla neka sumljiva oseba beračit v grad, da so se zaprli pred njo in je niso mogli odpraviti zlepa, dokler ni prišel oskrbnik. Gospa odvrne: »Pač sem srečala tudi jaz tistega človeka. Izgledal je ko tolovaj. Da se ga odkrižam, sem mu vrgla nekaj krajcarjev.« Segel sem nato v žep in položil pred grofico dva krajcarja, rekoč: »Gospa, to so tisti krajcarji.«

L. 1885 sem bil domači učitelj na graščini Wintern ob Trauni nad Gmundenom v podnožju gorskega hrpta Hausrucka; visok je samo 756 m, zato pa obvlada širono Gornjeavstrijsko deželo. Skoraj pod grebenom je vas Wolfsegg 703 m visoko, tudi letovišče za tujce. Seveda sem kmalu prišel na to, da je iz Wolfsegga krasen razgled; imel sem od doma do gor le dve uri. Čez dan sem bil zaposlen, zato sem navadno šel po obedu ob 19 na Wolfsegg in sem se ustavil v hotelu, iz katerega je bil krasen razgled na Alpe in ravnino. Posebno lepo se je videlo ponoči zvezdnato nebo. Postavil sem si luč na balkon in študiral po svoji zvezdni karti ozvezdje ter užival vso nočno planinsko krasoto. Nekoč, že pozno poleti, pa me pokliče gospa baronica in pravi: »Gospod učitelj, kaj pa počenjate? Že ves okraj govori o nekem norcu, ki zahaja tajinstveno na Wolfsegg, vso noč bdi ob luči na balkonu, zjutraj pa zopet izgine.«

Tako sem pričel svoje izlete na Dolenjskem in jih zaključil na Gornjeavstrijskem kot norec; prodajal pa sem med tem platence in zaslužil tudi kak krajcar.

Ob štiridesetletnici

Redka so društva, ki lahko zro ob štiridesetletnici svojega obstoja s tolikim zadoščenjem in ponosom na izvršeno delo, kakor je Slovensko Planinsko Društvo. Razmeroma kratka doba in vendar polna požrtvovanja, nesebičnosti, naporov in junaštva! Zgolj tem visokim moralnim vrednotam prvih pionirjev slovenskega planinstva in njim sledečih generacij gre zasluga, da so se svetu odkrile neizmerne lepote Slovenske zemlje, da je planinstvo postalo ena izmed najlepših in najznačilnejših potez našega narodnega življenja.

Ne more biti namen tega kratkega sestavka vsestransko

izčrpati vrednost in pomen planinstva; saj bodo o tem rekli svojo besedo drugi merodajnejši činitelji. Omejiti se hočem samo na ugotovitev, da je planinstvo neusahljiv vir narodnega zdravja, najglasnejši protest proti materializmu in cinizmu današnje dobe in zanesljiv kažipot v območje globljega in plemenitejšega duhovnega življenja. Prostovoljni napori in nevarnosti, katerim se mora pogosto izpostavljati planinec, krepijo njegove mišice in jeklenijo njegovo voljo, veličastvo božje prirode ga približuje intimnosti notranjega doživljanja, brezobziren egoizem in odvratno stremušstvo odstopata mesto zvestemu tovarištvu. Telesno in duševno prerojen, se vrača naš planinec po prestanih naporih v mesto, da se s svežimi silami posveti nalogam svojega življenjskega poslanstva.

Zgodovinsko naključje je hotelo, da so vrhovi slovenskih planin postali mejniki Jugoslovanske države. Ti nemi stražarji naše svobode vlivajo svojim obiskovalcem vedno nove žarke domovinske ljubezni, a vabijo hkrati njih poglede vsenaokrog v daljave, kakor daleč sega naša govorica. Ob tem prizoru občuti planinec, da je na svetu samo ena Slovenska zemlja, za katero je vredno delati, žrtvovati se, trpeti. Priroda, ki jo je vzljubil in v kateri vsekdar najde svoj mir, zdravje in zadovoljnost, ga nerazdružljivo spaja z rodno grudo in z ljudstvom, kateremu je usoda izročila ta rajski košček zemlje v večno last in varstvo.

Vsled svojih plemenitih nagibov in nesebičnega dela je Slovensko Planinsko Društvo po pravici postalo ena izmed naših najkoristnejših in najpriljubljenejših narodnih organizacij. Svojim iskrenim čestitkam k pomembnemu jubileju pridružujem svojo željo in trdno nado, da bo Slovensko Planinsko Društvo kakor doslej, tako tudi v bodoče vzgajalo zdrave ljudi, kremenite in plemenite značaje, dobre Slovence in zveste jugoslovanske državljane.

Dr. Gregorij Rožman

Duhovni pomen našega planinstva

Ko sem bil kot prvošolec prvokrat prišel z gore kralja Matjaža, s sive Pece, se nekaj dni nisem mogel znajti v domačem in vaškem življenju. Čutil sem se duhovno prenovljenega in bogatejšega. Bil sem v svetu, za me novem, v vsem čistem, dosledno resničnem in neskončnemu Stvarniku povsem blizkem. Po vrnitvi z moje gore »Tabor«, kjer se mi je Gospod na svoj način razodel v delih svoje moči in lepote, se mi je zdelo vse prerokanje, opravljanje, vsa neodkritost in nedoslednost tako majhna in ogabna! — Od tedaj sem se ob vsaki turi v prelestni svet naših planin še bolj prepričal, da

pomeni planinstvo za vsakega, ki hodi z odprto dušo in s čutečim srcem po veličastnih sledovih božje lepote, duhovno ozdravljenje in etično poglobitev.

Čim večkrat obišeš iste vrhove, stopaš po istih stezah in skalah, tem bolj jih čutiš kot svoje dobre znance. Vsaka samotna planinska cvetka ob potu te pozdravi, kakor da je težko čakala, boš li to leto prišel in jo videl, preden odcveti. Vsak pogled po grebenih in dolinah ti odpre v duši spomin na že obledelo sliko, ki se zopet osveži. Naravi si ves blizu, brat si ji in sestra. Z vsakim korakom odpada od tebe vse, kar je narejenega, nepristnega, kar je samo belež, ki zakriva pravo bistvo. Med planinci izginejo vse socialne in stanovske razlike, ki tvorijo v dolini neredko visoke zidove, kateri nas ločijo. Planine nas zbližajo, ker se ob pristnosti narave pokaže tudi človek v svoji

naravni pristnosti. Tedaj pa smo si ljudje drug drugemu zopet blizu, smo si dobri in plemeniti, z eno besedo: človeku človek — kar si v mestih in vaseh, žal, nismo vedno. Zato je v planinah duhovno zdravje; res! Toda le za tistega, ki je vreden, da vstopi v skrivnostno svetišče božjih lepot. Znak dekadence je, če se pričnejo mešati med planince taki, katerih srca so za duhovne vplive božje narave zaprta, ki nosijo razvade in nepristnost dolin v planine. Planinstvo ne sme biti kakor obcestna krčma, kjer ni razvedrila brez alkohola, harmonike in plesa. S tem bi izgubilo svoj visoki duhovni pomen, in bi ga več treba ne bilo. Čemu hoditi v planine po to, kar lahko na vsak korak najdeš ob široki cesti!

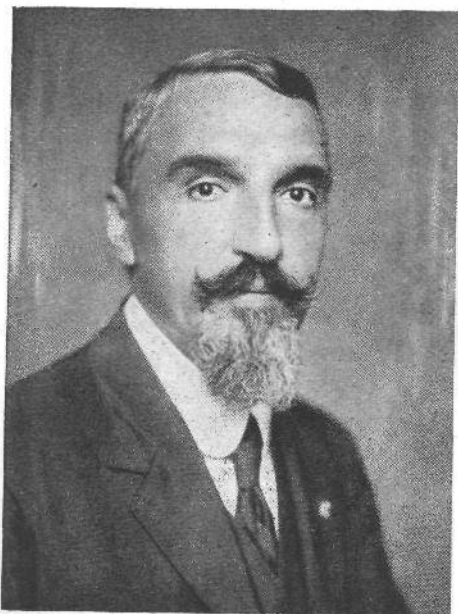
Planinstvo, ki zveste pristaše zbliža v veličastju narave Bogu in med seboj, naj ostane vez med dobrimi ljudmi in naša srčna želja ter stvarna potreba je, da v dobi, ko se med človeštvom trga ena vez za drugo, naj postaja ta vez od dneva v dan močnejša.

Ta cilj je vreden, da mu služi vneto vsak pravi planinec.

Dr. Ivan Krajač

O naravi alpinizma*

Odgojna funkcija alpinizma i inteligencija.

Planinari dolazimo do toga da alpinizam u svom izvršavanju, nastajući spontano iz prirodjene slobode individua jačih kvaliteta, vrši opću odgojnu funkciju, odgajajući u svojim sljedbenicima: individualističke i intelektualne kvalitete, te njihovu volju, promišljenost, ustrajnost, duševnu i fizičku ravnotežu i samo zdravlje. Razumijeva se uvijek tipični viši alpinski čin, ali normalni makar i teški.

Kontinentalna Evropa navela je u anglosasku alpinističku šablonu pokret inteligentnih masa. Time su alpinizam i njegovo vršenje uz mogli djelovati na široke inteligentne mase, normalno: u pravcu pojačanja individua, razvijanja njegovih individualnih i prak-

tičnih intelektualnih sposobnosti, jednom riječju uzdižući pojedince na praktično viši stepen individualne jakosti i sposobnosti. Izvan-

* O tem predmetu je spisal in nam dal za to številko na razpolago gosp. minister dr. Ivan Krajač globoko zajeto razpravo, iz katere objavljamo tu — zaradi pičlega prostora — le dve poglavji. Ostali del bomo uvrstili v eno poznejših številok. — Uredništvo.

redne činidbe i uspjesi najsposobnijih pojedinaca na kontinentu nisu time bili oslabljeni, nego su njihovi uspjesi sudjelovanjem masa samo dobili adekvatnu pozadinu.

Samo jaki pozitivni individuum uopće može biti jakim i sposobnim nosiocem, stvaraoцем i uzdržavateljem ekonomskih, političkih, kulturnih i socijalnih vrednota u društvu i u državi. Tako je alpinizam kao igra i borba i njime stečeno lično zadovoljstvo, odgajajući i jačajući pojedince bezuvjetno pomogao stvoriti u Evropi podlogu, koja sastoji od mnoštva jakih pojedinaca, na kojoj podlozi se je tek mogao postići neslućeni razvoj Evrope posljednjih osamdesetak godina na područjima promišljenog rada, znanosti, političkih uspjeha itd. Nijedan veliki i u istinu jaki pokret nemože biti izvana naložen, jer bi tada bio falsifikat, koji bi se kod prve probe njegove jakosti sam u sebe urušio. Svaki u istinu jaki pokret mora izrasti organički iz unutrašnje potrebe mnoštva jakih individua njegovih nosioca. Samo tako može biti pod svim uvjetima i nepogodama obranjen, održan i uspješan. Tako na osnovi usavršenja nacionalnog inteligentnog nosioca nac. kulture itd. kao izrazitog individua, koji osjeća, ispravno ocijanjuje i upotrebljuje svoju snagu, svoje ciljeve i svoj put do njih — može se tumačiti i s t o v r e m e n o s t modernog alpinističkog razvoja u pojedinom evropskom narodu sa vlastitim usponom i ojačanjem tog naroda. Nije slučajna istovremenost uspinjanja Nijemaca u uspjesima znanosti, u moći i bogastvu sa istovremenim silnim razvojem i razmahom alpinizma među Nijemcima. I u Italiji razvoj alpinizma pada zajedno sa talijanskim nacionalnim preporodom in zato je talijanski alpinizam od svog početka eminentno nacionalističan. U Francuskoj je alpinizam izravno i svijesno radio na preporodu francuskog individua poslije nacionalne katastrofe u Sedanu. Što se tiče slavenskih naroda izgleda ta istovremenost takodjer očita: H. P. D. je ustrojeno u doba otvorenja hrvatskog sveučilišta i hrvatskog kulturnog uspona nakon povratka ustava. Slovensko Planinsko Društvo nastalo je kao uspješna borbena reakcija proti navali Nijemstva u Slovenske Alpe i odgojilo je generacije širokih narodnih slojeva, koje su svojim trijeznim i ustrajnim svrsishodnim radom, prvi put u nama poznatoj historiji, faktično stvorile Slovencima atribute moderne nacije i Sloveniju kao svoju vlastitu na kulturnom, ekonomskom itd. polju. Češku generaciju, na osnovu čijeg rada i sposobnosti je nezavisna Češka konačno uspostavljena — odgojilo je sokolstvo i alpinizam. Napose je alpinizam kao svagdje odgajao intelektualnu generaciju lično jakih inteligentnih individua, nosioca i provadjatelja svojih ideja. Bugarske mlade inteligentne generacije odgojene su posredstvom planinarstva. I u zemlji ravnica, u Poljskoj je — čini se — alpinizam vršio i vrši važnu odgojnu funkciju kod inteligentnih masa. I poljski alpinizam je uspješna borbena reakcija proti pokušajima tudjinstva u Tatrama.

Prema ovome je jasno: zašto alpinizam najrječitije govori inteligenciji i zašto do danas, — a to će reći: kroz svoje predhodno, kroz svoje osnovno, pa kroz svoje klasično i poslijeklasično doba — u daleko najvećem dijelu počiva na inteligenciji, odnosno na inteligentnim masama, koje pomaže odgajati i diže ih prema praktički višjoj intelektualnoj razini, razumnom životu i jačanju vlastitog individua.

Prve osjećaje budućeg alpinističkog pokreta imali su u Evropi pjesnici, umjetnici i učenjaci tako: Dante, Petrarca, Leonardo da Vinci, Zoranić, Konrad Gesner itd. Odlični sljedbenici modernog praktičnog

alpinizma bili su učenjaci i profesori počamši od pomenutog Konrada Gesnera (1516—1565), preko Simony-a, Sonklar-a, Suess-a, Mojsisovicsa, obaju Marinelli-a, prof. Frischauf-a, brojnih njemačkih itd. učenjaka. U nas: učenjaci utemeljači Hrv. Plan. Društva (dr. Pilar, Šloser, Vukotiniović, Dragutin Hirc i. dr.), Josip Pasarić, dr. Josip Tomišek itd. Nadalje su njegovi stvaraoci i sljedbenici intelektualci: političari, odvjetnici i liječnici: Quintino Sella, Luigi Vacarone, koji sačinjavaju kristalizaciju os Club Alpino Italiano i onovremenog talijanskog alpinizma prvog desetljeća. U nas: dr. Fran Tomišek, dr. Henrik Tuma i. dr. Dr. Radivoj Simonović itd.

Konstruktivnost upliva gore i alpinizma.

Sve te funkcije vrši alpinizam u širem smislu, dok je u istinu alpinizam t. j. dok je pun svog vlastitog sadržaja na osnovu, od kojega je i nastao. U tom dakle normalnom slučaju alpinizam radi na pozitivnoj, životnoj i konstruktivnoj osnovci, a u okviru samodisciplinovanja i etičkog reda, kao odraza apsolutnog svemirskog poretka. Kao takav već po samom svom sadržaju nije elemenat razaranja, nego života i životnog optimizma. U tom slučaju neukloniva je od njega njegova etička podloga, njegov etički i odgojni efekt, potonji i tjelesni i duševni. U tom slučaju je nada sve pozitivan i konstruktivan. Pretjera li se koji njegov elemenat od kojih sastoji jednostrano na štetu ostalih, ili upotrebi li se samo njegova forma bez etičke podloge — tada u tom slučaju, u razmjeru kako se otudjuje svom vlastitom sadržaju, gubi svoju pozitivnost i konstruktivnost. U tom slučaju može postajati izvorom zla, tjelesnog i duševnog, sve do razvratu, te do više ili manje skrivljene smrti tudje ili vlastite.

Da gora upotrebljena na etičkoj osnovci nosi na sebi za čovjeka: pročišćenje, široki vidokrug, i povoljan utjecaj ne samo na tjelesne nego napose i na duševne sposobnosti — dokazom je najviša inspiracija, koju su kroz tisućljeća kulture tražili i našli na gori najveći i apsolutni vodje čovječanstva, tvorc i reformatori njegovih religija: Mojsije na Sinaju, Budha na gori Gaya, Muhamed itd. Na visokim gorama Tibeta živu današnji depozitari budizma.

I Isus, kao čovjek, je za svoju božansku intuiciju trebao goru i visinu. Tako: Iskušenje »na gori vrlo visokoj« (Matej 4, 8) — propovijed na gori (Matej glava 5) — molitva na gori (Matej 14, 23) — preobraženje na gori visokoj (Matej gl. 17) — kalež muke na gori Maslinskoj (Matej 26, 30) i sl. — i posljednji uspon na Golgotu. Isus je u takovoj vezi sa psihičkim snagama gore, da su sa usponima na visine obilježene četiri glavne etape njegovog zemaljskog života. Prva: odgojna (tentatio), pa zrela savršena (transfiguratio), pa davanje Sebe kao žrtvu (kalež Maslinske gore) i konačno spasenje čovječanstva (na Golgoti).

Zaratustra je po legendi takodjer na gori koncipirao svoju mušku prvotnu arijsku religiju, koja je formulirala vječnu borbu između Dobra i Zla, te je, formiravši arijsku nac. psihu, arijske narode svijesno učinila herojskim borcima na strani dobra i svjetla proti zlu i tminama na zemlji, u duši i u kozmosu. Formiravši psihu arijskih naroda prije primitka kršćanstva Zaratustrina je nauka za vazda postavila i izradila u njoj: potrebu i razumljivost herojske borbe proti zaprekama prirode i nasilja, a herojsko padanje u borbi ali bez

popuščanja, i konačnu herojsku pobjedu nosioca svjetla nad zastupnicima tmine. Eto i tu psihičkih elemenata, koji djeluju i u današnjem alpinizmu arijskih naroda.

Orijent, Grci, a i Rim, pa i Arijski narodi intuitivno postavljaju svoja božanstva na vrhove najviših ili vidnih gora i bregova.

Vulgarno rečeno gotovo: religioznost alpinizma — ide do naših dana napose u zapadnim: katoličkoj i protestantskim crkvama. O tom svjedoči biskup Bristola, koji je god. 1908. po starosti predsjedao 50. godišnjici Alpine Cluba u Londonu, dok je današnja glava, najmoćnije u evropskoj kulturi vjerske organizacije t. j. današnji papa rimokatoličke crkve glasoviti alpinista Achille Ratti. Kršćanski duhovnici i kao intelektualci i kao vjernici i kao prava djeca zapadno-evropske kulture su od početka oduševljeni sljedbenici i poklonici alpinizma u svim fazama njegovog razvitka i u predstadiju njegove prve spoznaje. Tako osim jur pomenutih: biskup Venantius Fortunatus iz Poitiersa, sv. Bernard Menthonski i samostanci augustinci na sedlu Vel. Sv. Bernarda, kardinal Aeneas Silvius Piccolomini (kasnije papa Pijo II. god. 1458), Grifetti, župnik Aljaž itd.

Dr. Otmar Pirkmajer

Slovenskemu Planinskemu Društvu ob 40letnici

Malo je panog, ki bi mogle v razdobju 40 let pokazati tako mogočen razvoj in silen napredek, kakor slovensko planinstvo. Samo one panoge, katere je spravil razvoj moderne tehnike na površje in v razmah, se morejo ponašati s sličnim ali jačjim napredkom.

Kaj bi človek moral vse povedati o kulturnem, gospodarskem in nacionalnem pomenu razvoja našega planinstva! Naše prekrasne planine je prej kdaj skoraj neopaženo, rekel bi, tajno ljubil in občudoval samo domači planinar in gorjanec, danes pa so postale vsenarodna kulturna svojina, katero uživajo najširši

sloji. Nele, da se opajamo ob krasnih pogledih na naše gorske velikane in ob očarujočih razgledih raz njihove vrhove: planine so postale neodoljiva potreba skoraj za vsakogar, zlasti za duševne delavce, ki črpajo v objemu planin svoje najjačje pobude, si krep-

čajjo um in telo, stopnjujejo svoje produktivne sile ter voljo in sposobnost za delo. In koliko prepotrebne poplemenitve duše nam dajejo naše gore zlasti v današnji dobi hudega materializma, v času, ki kaj lahko zapelje človeka na stranpota, ki tlači in kvari voljo, ki dela človeka malodušnega in nemočnega za napore ter nesposobnega za ustvarjanje. Danes, ko nam hiti življenje s filmsko naglico in izčrpava živce in mozeg, smo še mnogo bolj potrebni okrepčila. V naravi, zlasti v naših divnih gorah, si obnavljamo svoje sile; tam uživamo, tam se nam širi srce in duša. Obnovljeni, preromenjeni, polni volje se vračamo na delo in z mogočnimi podvigi se lotevamo ustvarjanja.

Kdor hoče delo Slovenskega Planinskega Društva oceniti s kulturnega stališča, bo moral predvsem ugotoviti, da je ono s svojo vneto propagando in z neumornim pripravljanjem vedno bolj ugodnih pogojev odprlo vrata trumam duševnih delavcev v planinski raj, ki zdravi in krepi dušo in telo, nam dviga srce, stopnjuje naše hotenje in požlahtni naše delo. — In kdo je opozoril svet na krasote naše zemlje? Veliko kulturno delo je vršilo Slov. Planinsko Društvo. Saj bi bil brez njegove besede, brez njegovih potov, brez njegovih gorskih postojank ostal krog poznavalcev naših gorskih krasot in velikega dela naše ožje domovine skromen, kakor je bil pred desetletji.

Kdor spoznava našo prekrasno domovino in njene planine, jo vzljubi, ji ostane zvest občudovalec in, ako ni domorodec, se bo vračal k njej in privabil še druge v naše kraje, da jih občudujejo in da najdejo v njih razvedrila in oddiha. S tem nastaja tujski promet, ki je postal izredno važna gospodarska panoga. Pionirji našega planinstva so tedaj sotvorci našega blagostanja. Slovensko Planinsko Društvo je naša najstarejša organizacija za pospeševanje tujskega prometa, je prva ustanova, ki je s svojim uspešnim delovanjem pripravljala pot in vzbujala smisel za to pomembno gospodarsko panogo, katera tvori v novejši dobi odločujočo postojanko v narodno-gospodarski bilanci Dravske banovine.

Predaleč bi dovedlo, ako bi hotel opisovati, kaj znači naše planinstvo in njena društvena organizacija kot obče kulturni in narodni činitelj. Njegovo vrednost si moremo predočiti le, ako si mislimo slučaj, da tega činitelja ne bi bilo, da naše gore ne bi bile dostopne, da bi bile brez stezic in potov, brez markacij, brez oskrbovanih koč in brez gorskih hotelov. Zdelo bi se, da se nahajamo v prakulturni dobi. To bi dajalo obiležje vsej naši kulturi in bi pokazalo naš narod v povsem drugi luči, na drugi kulturni stopnji. S tem hočem reči, da je razvoj tujskega prometa in seveda tudi razvoj planinstva važno merilo za kulturni nivô naroda in države, in baš zato se mora vršiti bodoče delo Slovenskega Planinskega Društva v znamenju krepkega stremljenja po napredku in izpopolnitvi. Ne smemo zaostajati; no-

vejša doba stavlja vse večje zahteve. V dveh pravicah naj gre delo naše planinske organizacije: prvo, odkrivati nove točke, pripravljati nova pota in ustanavljati nove postojanke, a drugo, izgraditi in izpopolnjevati obstoječe. Naše planinske postojanke morajo postati sposobne tudi za daljše in udobnejše bivanje in morajo biti dostopne še širšim krogom naroda. Saj postaja vedno večja potreba, da dvignemo mase iznad vsakdanjega, da vsakomur nudimo priliko, da si obnovi svojo izčrpano dušo ter okrepi svoje izmučeno telo.

Planine, postanite nam tvorec plemenitejšega človeka, bodite poboljševalnica za nas vse, ki nas svet in življenje vrtil v vsakdanjem toku morečih skrbi ter utrudljivega dela, ki smo v nevarnosti, da oslabljeni padamo v dušecem ozračju pokvarjenosti. Naj se nam odpre z vaših vrhov pogled na širno našo domovino ter nas opominja na dolžnosti do človeštva, do svojega naroda in do svoje velike ujedinjene Jugoslovanske očetnjave!

Imajoč pred očmi to veliko nacionalno in kulturno misijo našega planinstva, vidim pomen požrtvovalnega delovanja Slovenskega Planinskega Društva ob njegovi 40 letnici v še svetlejšem sijaju ter želim bodočemu delu še smotrenejšega pravca, ki ga mora narekovati mogočen cilj: prispevati k ustvarjanju in pospeševanju občega blagostanja in k mogočnemu razvoju naše ujedinjene domovine ter sodelovati pri kulturni in socialni požlahtitvi Jugoslovanskega naroda.

Dr. Dinko Puc

Ob 40 letnici

Pred 40 leti je bilo le nekaj zaključenih družbic, ki so hodile na gore. Še te so gledali pomilovalno, češ, pameten človek gleda goro od spodaj in tisti da je nor, ki gre gor. Danes hodi v planine na tisoče planincev, krepit si živce ter iskat duševnega ravnotežja, ki ga jemlje človeku moderna doba borbe za obstanek, skrbi in sovraštva. Samo v Ljubljani štejemo danes do 4000 članov planinskega društva, tako da lahko računamo z vsaj 10.000 planinci, če vpoštevamo tudi rodbinske člane. Ljubljana se sploh polagoma razvija v središče turizma in veselje je gledati v soboto in nedeljo, kako hite tisoči in tisoči v planine, da se odtegnejo skrbem vsakdanjega dneva in v

dotiku s naravno plemenitostjo svoje duše. Silen napredek je to, ki mora vplivati v teku let tako v pogledu ljudskega zdravja kot etične vzgoje. In če pomisliš na to, rad pozabiš, da je bilo pravzaprav lepše takrat, ko nas je hodilo manj po planinah in ko se je primerilo često, da si bil kak dan ali kako noč čisto sam v planinski koči, kar se danes že ne zgodi rado. Ob takih prilikah se človek lahko posveti povsem samemu sebi. Sveta tišina, veličastje in ogromnost veseljstva prevzame dušo, ki čuti bližino božjo.

Zgodilo se je po večmesečni bolezni, ki mi ni dovoljevala niti kratkega izprehoda, da sem ozdravljen odšel spet na ljube mi vrhove. Nikdar ne pozabim tiste brezmejnne sreče, ki sem jo takrat občutil na vrhu Triglava, občudujoč nanovo slovensko zemljo naokoli, zdrav sredi nepopisnih krasot in daleč proč od človeške borbe, zlobe in sovraštva. In to vem, da ko bom umiral, mi bodo še žareli pred zameglenimi očmi z zlatom ožarjeni vrhovi naših planin in če bi me kaj moglo takrat še vezati na ničevost tega sveta, bi bila zavest, da jih ne bom uzrl nikdar več.

Lindtner Henrik

Planinski Piparji

Še tik pred vojno je bilo lepo število Ljubljancev, ki so vsak dan zarana vstajali in hodili zajtrkovat na Zgornji ali Spodnji Rožnik. V letih devetdesetih pa je uživala sloves dobre zajtrkovalnice tudi gostilna na Drenikovem Vrhu, ki je imela pred gostilnoma na Zgornjem in Spodnjem Rožniku to prednost, da je bila na lepšem kraju in na lepi razgledni točki. V poletnem času je bilo tu vsako jutro pri zajtrku zbranih do sto ali še več gostov, katere so vabili na jutrnji izprehod prelepi rožniški gozdovi in pa dobra kava na Drenikovem Vrhu. Tudi jaz sem bil med temi gosti že od poletja 1892. l., ko sem se bil po Karlu Seunigu, svojem sošolcu na gimnaziji v Kranju, seznanil še z Jožefom Hauptmanom, Antonom Škofom,

Ivanom Korenčanom in Bogumilom Kajzeljem. Ta šestorica se je na Drenikovem Vrhu bliže spoznala, se med seboj pobratila in kasneje strnila v družbo »Planinskih Piparjev«.

Hauptman je bil znan planinec in je iskal med mladino družbe za svoje izlete. Pridobil si je najprej Škofa in Korenčana, nato pa poleg mene še Seuniga in Kajzelja, same mladeniče, ki so šele stopali v svet.

Krog slovenskih planincev je bil tiste čase zelo majhen. Nestor Franc Kadilnik je imel zato veselje ob vsakem prirastku. Že zgodaj je gojil idejo, da bi ustanovili slovensko planinsko društvo, toda za to misel je bilo treba več pobudnikov in čilejših moči, nego jih je bilo med tistimi starejšimi gospodi, ki so od časa do časa poleteli k Sv. Katarini ali k Sv. Joštu; to so bili: Žitnik, Paternoster, Triller, Soklič, Kališ, Raktelj in drugi. Vsi so že pomrli. Za višje hribe se pa takrat razen Kadilnika in Wölflinga noben Slovenec ni zanimal.

Anton Mikuš, prvi urednik Pl. Vestnika

Fran Orožen, Ivan Macher in Vinko Borštnar, dalje pa dr. Vlad. Foerster, Soklič, inž. Ivan Hrasky, Anton Mikuš, Josip Mandelj in še več drugih odličnih osebnosti. Živahna propaganda je prav kmalu obrodila sad in »Slovensko Planinsko Društvo« je bilo ustanovljeno na občnem zboru dne 27. februarja 1893. leta.

Za Slovence je bilo SPD dragocena kulturna pridobitev, toda izprva še ni imela zaslombe v širokih slojih. Kadilnika, Wölflinga, Kališa in vse druge redke slovenske turiste ter tudi Hauptmanovo planinsko družbo so označevali Ljubljanci za norce, posebno če so jih videli s šopki gorskih cvetic za klobuki, kadar so se vračali s hribov domov. Celo dr. Ivan Tavčar je »Piparjem«, kadar so se po kaki planinski partiji, okrašeni s cveticami, prikazali v restavraciji »Narodnega doma«, delil priimke, ki so prav malo laskavi. Tudi on je, kakor splošna javnost, podcenjeval pomen planinstva. Šele kakih 15 let kasneje, ko je bil sam na Triglavu, je spoznal svojo zmoto. Izpovedal je slovesno, da do takrat ni vedel, kaj so visoke gore in kaj je planinstvo. Idejo slovenskega planinstva je bilo torej po ustanovitvi »Slovenskega Planinskega Društva« šele vsejati v široke sloje ter občinstvo skoraj tirati ven v planinski svet in mu zlasti

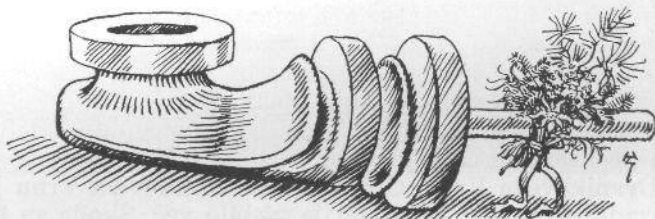
Hauptmanova nova planinska družba je torej značila lep napredek za slovensko planinstvo.

Hauptman, Škof in Korenčan pa so dne 23. julija 1892. leta napravili na Stol izlet, ki je postal zgodovinskega pomena. Na tem izletu je namreč od krasot planinskega sveta navdušena trojica svečano sklenila, da hoče energično pričeti s propagando za ustanovitev slovenskega planinskega društva.

Hauptman, ki mu je bilo takrat že nad 30 let, je imel velik krog znancev. Pri njih je najprej pričel razširjati misel, zasnovano na Stolu, potem pa v družbah, ki so se sestajale pri zajtrku na Drenikovem Vrh. Pomagala mu je pri tem njegova planinska družba, zlasti Škof in Korenčan kot soudeleženca sklepa na Stolu. Povsod so načrt ugodno sprejeli, prav posebno pa so se zanj ogreli profesorji Simon Rutar,

pokazati, da so naše planine slovenska last, ne pa last Nemcev ali njih organa »Deutscher und Österreichischer Alpenverein«-a.

D. Ö. A. V. je bil pred l. 1890 elitno društvo, ki je izvrševalo zgolj nalogo, da odkriva planinski svet. Njegovi člani so bili prirodoslovci, znanstveniki in osebe iz zgornje plasti nemške inteligence. Vsakdo si je štel v čast, biti član D. Ö. A. V. Tudi nekateri odlični Slovenci so bili člani tega društva. V naših krajih je pričelo delovati na pobudo muzejskega kustosa in politika Karla Deschmanna. Prihajali so torej v naše planine Nemci izprva še brez političnih namenov. Kmalu po l. 1890 pa se je to zelo izpremenilo. Nemci so si na vseh koncih in krajih naše slovenske domovine pričeli graditi most do Adrije in je tudi D. Ö. A. V. moral služiti temu namenu. Vodstvo pa so imeli naši domačini, po večini slovenskega rodu (Deschmann, Vesel, Rožnik, Belar, Suppan in drugi). Delo jim je bilo lahko, ker je Kranjska hranilnica vsako njih akcijo z največjo radodarnostjo

finančno podprla. Z njenim denarjem so pričeli graditi nemške planinske kočice po naših planinah ter nadelovati in značkati pota po njih. Povsod so nabijali tudi nemške napise, tako da je nepoučenec, ki je obiskal naše gore, moral dobiti vtis, da potuje po nemškem ozemlju.

Slovenski planinci smo videli v delovanju D. Ö. A. V. izzivanje Slovencev. Zategadelj smo stavili v »Slov. Plan. Društvo« vse nade, da zapre pot D. Ö. A. V. in da dá slovenskim hribom tudi slovensko lice. Da pa je SPD moglo pričeti s tem narodnim delom, je ideja slovenskega planinstva, kakor smo že rekli, morala prej prešiniti vse slovensko ljudstvo. Zgodilo se je to čudovito naglo. Slovenskih planincev že po nekaj letih občinstvo ni več imelo za norce kakor prej.

Idejo slovenskega planinstva pa so obnarodili in raznesli v ves slovenski svet »Planinski Piparji«. — —

Bilo je v pričetku l. 1893, ko je Hauptman iznenadil prej omenjene svoje planinske tovariše z načrtom pravil za ustanovitev družbe ali kluba »Planinskih Piparjev«. Pravila so vsi sprejeli z veseljem. Družba se je takoj uveljavila in se postavila na čelo propagandi za slovensko planinstvo.

Število članov »Piparjev« je bilo omejeno na 6; to pa ni izločevalo višjega števila, ker so v pravilih bili omenjeni tudi pripravniki. Predstavniki Piparjev je bil »Nadpipar«. Ženitev je bila Piparjem zabranjena. Namen kluba je bil, delati gorske izlete in z zgledom probujati planinstvo. Vsak Pipar je moral imeti vedno pri sebi pipo (čedro), mehur s tobakom in vžigalice. Po pipi je nastalo ime »Pipar«. Sredstva so si pridobivali Piparji iz glob za razne prestopke. Kdor ni imel pri sebi vseh piparskih znakov, je plačal 4 krajcarje. Med seboj so se Piparji pozdravljali ob srečanju z imeni gorskih vrhov.

Vsak je moral vedeti njih nadmorsko višino. Če je bil odgovor napačen, je bilo plačati globo 2 krajcarjev. Vsak Pipar je bil dolžan priti ob nedeljah in praznikih na Drenikov Vrh (od marca 1894 dalje na Rožnik), če ni bil na gorskem izletu. Kdor ni prišel v poletnem času zjutraj do 7., v zimskem času pa do 8. ure na Drenikov Vrh, oziroma Zg. Rožnik, je moral plačati globo 10 krajcarjev. Obračune o globah so napravljali vsako nedeljo. Plačila je takoj prevzemal blagajnik Piparjev.

Nabrana sredstva je bilo uporabiti vsako leto za kak skupen večji izlet Piparjev. Če je bilo dovolj sredstev in jih ni bilo takoj porabiti za določen namen, so se lahko začasno porabila za kratkoročne kredite Piparjem. Blagajnik je imel s temi kreditnimi kupčijami vedno dovolj posla.

Število Piparjev je samo kratek čas znašalo 7. Sedmi pipar je bil Ivan Stöckl, toda on se družbi ni mogel prilagoditi in je zato kmalu odstopil. Pripravnikov za Piparje pa je bilo več; najvztrajnejša sta bila Janko Češnik in Miha Verovšek. »Nadpipar« je bil vsa leta Hauptman.

Premestitev našega piparskega lokala z Drenikovega Vrha na Zg. Rožnik je imela svoj vzrok v malem sporu z gospodarjem na Drenikovem Vrhu. Matija Peršin, gostilničar na Zg. Rožniku, je razumel ta konflikt spretno izkoristiti in je potegnil Piparje k sebi. Z njimi je po kratkem času privabil na Zg. Rožnik tudi vso prejšnjo družbo z Drenikovega Vrha. Gostilna na Drenikovem Vrhu je potem pričela nazadovati in čez nekaj let je ni bilo več. Škoda za ta idilski kraj, ki je kakor ustvarjen za kavarno-restavracijo!

Življenjska doba Piparjev je potekla proti koncu leta 1898. V tem letu se je Kajzelj preselil v Zagreb in Piparja Škof in Korenčan sta stopila v zakonski jarem — ne meneč se za piparska pravila. Isto so kasneje storili vsi ostali Piparji. Dokler so bili še samci, pa so bili res tesno sklenjeni. Najtesnejša družba smo bili Češnik, Seunig in jaz, ker smo radi prepevali in kolikor toliko z glasovi harmonirali. Zahajali smo pogosto k Sv. Joštu, kjer smo vedno našli Urbana Zupanca, ki je bil strasten lovec in pri Sv. Joštu kakor doma. Prav rad je večkrat prisedel k nam pisatelj Fran Finžgar, ki je takrat opravljal dušno pastirstvo pri Sv. Joštu.

Piparji so se po svojih pravilih udeleževali z vso živahnostjo, žilavostjo in največjim veseljem. Skoraj ni bilo nedelje ali praznika, da bi ne bili na izletih, ob polni ali delni udeležbi. Drugače pa so se Piparji res vsak dan zbirali pri zajtrku na Zg. Rožniku. Tam gori se je sčasoma po njih udomačila tudi igra »marjaš«, ki se je potem bujno razvila in bila atrakcija za Zg. Rožnik skoraj 15 let, dokler ni šel k večnemu počitku vsem gostom priljubljeni gostilničar Matija Peršin. To »marjašanje« životari sedaj samo še na Šmarni Gori, ob zimskem času.

V času, ko je bilo ustanovljeno Slov. Planinsko Društvo, ni bilo v Ljubljani toliko različnih sportnih in drugih društev kakor danes. Poleg pevskih društev sta imela privlačno silo samo Sokolsko in Kolesarsko društvo. Za Slov. Planinsko Društvo, ki je prineslo novo idejo, idejo planinstva, je bilo torej prostora dovolj in propagandi Plan. Piparjev se ne mladina ne starina, ni prav nič upirala. Vsi pa so hoteli najprej samo poskusiti, kako je na hribih. Vodniki so jim bili Piparji. Navadno so jih popeljali na kake nižje vrhove, kakor na Sv. Jošt, Sv. Katarino, Šmarno Goro. Komur so ti izleti

Planinski Piparji

Oa leve proti desni: Iv. Korenčan, Bog. Kajzelj, Jos. Hauptman, Ioan Stöckl, Henrik Lindtner, A. Škof, na sliki ni: Karel Seunig

prijali, njega so Piparji kmalu povedli na daljše ture in na višje vrhove; prav malo jih je bilo, ki bi bili ostali samo pri prvi turi. Razume se, da so Piparji na vsakem izletu pridobili novih članov za SPD in novih pobudnikov za planinsko stvar.

Bogate izkušnje so imeli Piparji z različnimi osebam, ki so bolele in pričakovale, da se jim povrne zdravje, če poskusijo še s hribi; to so bolnikom prav radi priporočali tudi zdravniki. Marsikdo se je obrnil do Piparjev, da ga vzamejo s seboj na hribe. V več primerih je hrib res pomagal. Omenjam samo primer Janka Češnika. Hudo bolezen je prebolel, ko je bil v starosti okrog 40 let, ni pa si mogel opomoči in je že skoraj obupal sam nad seboj. Redno pa je zahajal v kavarno. Dopovedovali so mu Piparji, da zanj ni rešitve v kavarni, temveč na hribih. Obotavlja se, je šel z njimi najprej na Šmarno Goro, potem na Sv. Jošt, kmalu nato pa na Ojstrico. Ponovni izleti so ga spravili k moči in postal je v kratkem času strasten planinec. Piparji so ga tudi sprejeli za piparskega pripravnika; toda Pipar nikdar ni postal, ker je prepozno — zbolel in tako zamudil priliko.

Propagandnim namenom pa so Piparjem služili ne samo izleti, nego tudi raznovrstne druge prireditve ter vedno novi domisleki. V predpustu l. 1894 so priredili ples na Drenikovem Vrhju v steklenem salonu, ki je bil kasneje premeščen na Zg. Rožnik, kjer je še sedaj. Leto kasneje so imeli ples na Starem strelišču pod Rožnikom. Čisti donos prvega plesa je znašal 7 gl. 96 kr. in je bil izročen Slov. Plan. Društvu za Orožnovo kočjo. Dveh sokolskih maškerad so se Piparji udeležili korporativno v kostumih. Na eni teh maškerad so

nastopili v planinski opremi ter z veliko pipo, ki so jo pripeljali v plesno dvorano na vozičku. To pipo hrani sedaj Slov. Plan. Društvo. Ob polnočni promenadi so Piparji takrat uprizorili nezgodo »Nad-piparja« in so na mestu nesreče postavili »znamenje«, katero so imeli že prej pripravljeno. Bilo je slikano po vzorcu znamenj, kakršna postavlja kmečko ljudstvo na mestih, kjer so se prigidile nesreče. Vsako leto so Piparji priredili božičnico, nekajkrat na Rožniku, enkrat na Šmarni Gori in enkrat pri Sv. Joštu. Za l. 1897 so med

seboj razpisali tekmo za prvenstvo glede dosežene skupne nadmorske višine gorskih vrhov, ki bi jih obiskali. Za ta razpis je izvedel tudi France Kadilnik, ki se je takoj odločil, da bo na skrivaj tekmoval s Piparji. Ob koncu leta se jim je izdal in videli so, da jih je vse posekal. Obiskal je Kadilnik tisto leto marsikako nedeljo kar po tri gorske vrhove (n. pr. Sv. Jošt, Šmarjetno in Šmarno Goro) in je tako dosegel prvenstvo. Piparji so njegovo tekmovalje seveda priznali in ga počastili z diplomom. To diplomom še hrani Slov. Planinsko Društvo. — Na Zgornjem Rožniku so Piparji izdajali šaljiv list, ki so ga gostje vedno željno pričakovali. Zobni zdravnik A. Schweiger je bil mnogokrat predmet dovtipom, ki jih je potem sam čital z največjim veseljem. Za skupne piparske izlete so si Piparji omislili

takoj prvo leto čepice posebnega kroja. V pričetku l. 1898 so pa izdali razglednico s sliko petih Piparjev. Na tej sliki ni Kajzelja, ker je bil takrat že v Zagrebu. — Prireditvev in izletov Slovenskega Planinskega Društva so se Piparji udeležili vselej polnoštevilo.

Privlačnost posebne vrste, ki so si jo Piparji omislili, pa je bilo njih letovišče v Seunigovem gradiču pod Rožnikom, last očeta našega tovariša Karla Seuniga. Tega gradiča ni več, ker stoji sedaj tam Kollmannova vila. Pričelo se je piparsko letovišče l. 1895, ko je potres prisilil Ljubljance, da so prenočevali v barakah. Tudi Seunigovi so postavili na vrtu omenjenega gradiča barako, dovolj prostorno, da so jo lahko rabili za vse svoje družinske člane in za povablence, med katerimi so bili tudi Piparji. Ker je bila družba velika, je bilo vedno dovolj zabave. Pozabljene so bile vsakdanje skrbi ter skoraj tudi potres. Življenje je potekalo družbi kakor na letovišču in le nerada je v pozni jeseni zapustila barako. Bilo je že premrzlo in prenočevanje v mestu tudi več ni bilo tako nevarno ko prej; potresni sunki so namreč na zimo popolnoma ponehali. Drugo leto so barake izginile, prijetno letovanje pa Piparjem kar ni hotelo iti iz spomina. Poprosili so Seunigove, da bi jim dali v gradiču kake prostore na razpolago, da bi tako bili najemniki in ne samo gostje kakor prejšnje leto. Prostore so dobili in so bili že sredi maja na letovišču. Ostali so tam do pozne jeseni. Tako so letovali vsa kasnejša leta do l. 1899, ko je bil gradič prodan in je potem tamkaj pričel gospodariti gostilničar Čozek.

Da imajo Piparji letovišče, je bilo v Ljubljani splošno znano. Marsikdo jih je zavidal za užitke, ki so združeni s takim letovanjem. Čez dan so bili zaposleni v svojih poklicih, zvečer pa so se radovali v prijetni družbi na enem takrat najlepših krajev bližnje ljubljanske okolice, in to za majhen denar; saj najemščina ni bila velika. Znanci in kajpada tudi znanke so jih v tem »paradižu« obiskovali trumoma. Ob lepih poletnih večerih je bilo večkrat pri njih več gostov, nego so jih skupaj imele vse gostilne v soseščini, zlasti ker so imeli Piparji v kleti dovolj pijače pa tudi prigrizka. Sedaj lahko izdam tajnost, da so bili gostje, ki so jim Piparji postregli z raznimi dobrotami, razumni in da niso marali delati škode. Dogovorjen je bil poseben način odškodovanja, da tako niso nastale kake neprilike. Piparsko letovišče bi pa tudi prav nič ne trpelo, če bi imelo suh režim, kakor so ga imeli Američani prav do najnovejše dobe. Tako bi bili imeli Piparji vsaj več časa za počitek, ki jim ga je hudo manjkalo zaradi preobilice — prijetnosti.

Od vseh vrhov, ki so jih obiskovali Piparji, je bil Sv. Jošt nad Kranjem dolgo časa najpriljubljenejši izlet za nje ter za Ljubljance sploh. Gori jih je vlekla ne samo lepota hriba, temveč tudi izborna postrežba in pristna šegavost gostilničarja očeta Benedika. Piparje je Benedik visoko cenil, ker so oni pravzaprav dvignili obisk Sv. Jošta in ga izpremenili v gorsko zabavišče. Vsak čas so si izmislili kaj novega, da je bilo veselja med izletniki. Pozimi so se prav radi sankali v zabavo sebi in vsem gledalcem. Ujezili so pa s tem sankanjem čestokrat očeta Benedika, kadar so mu polomili vse sanke, ki so sicer služile gospodarstvu. Kadar sank ni bilo ali jih je skrtil pred Piparji oče Benedik, so si pripravili smrekovih vej in se po njih drsali po hribu. Poleti so se pa ne malokrat »producirali« z oslom, ki so ga imeli pri Sv. Joštu za prenašanje tovorov. Ta osel

Sv. Jošt

je bil doma od Nanosa, kjer ni še videl snega. Ko ga je prvič zagledal pri Sv. Joštu, se je tako zbal, da ni hotel iti iz hleva. Tega osla so Piparji jahali, čezenj skakali in uganjali z njim burke kakor v cirkusu. Najspretnější gimnast in obenem tudi velik burkež je bil Pipar Seunig; njegovim burkam se je moral vdati vsak gledalec. Veliko krohota pa je bilo, če joštarski osel ni hotel več ubogati in je ušel Piparjem, da so ga morali loviti po hribu. Očetu Benediku to ni bilo nič kaj po volji; tožil je proti gostom, da so mu »te berdije«¹ napravile še osla vsega — neumnega. Kadar so Piparji imeli burk dovolj, so se spravili k igranju na karte. Bila je zopet zabava, ker so igre spremljali z različnimi dovtipi. Igrali so »eins«, ker je bila to najljubša igra očeta Benedika, ki je bil vedno soigralec. Igralec je bil on dober in se ni mnogo razburjal, če je kdaj pri igri izgubil. Po takih izgubah je pa rad govoril o jazbecih, češ, da so ga oklali, in da bo zato treba gostom račune zvišati. Kdor je tiste čase zahajal na Sv. Jošt, ve, da ta gorska točka danes ni več to, kar je bila. Pogrešamo mlade Piparje in očeta Benedika...

Čim so Piparji nastopili kot svojevrstna družba, ki takrat ni imela primere, so se jim od vseh strani bližale osebe, ki so se enako kakor oni navduševale za slovensko planinstvo. Naj omenim poleg Franceta Kadilnika še župnika Jakoba Aljaža, Frana Kocbeka, Miha Kosa, A. Knafelca in Hugona Robleka. Simpatično je pozdravila Piparje tudi Antonija Kadivčeva, ki zavzema glede slovenskega planinstva med ženstvom prav tako častno mesto kakor France Kadilnik med moškimi. Kmalu so se seznanili Piparji tudi z dr. Frischaufom

¹ Ta beseda je v rabi na Gorenjskem in pomeni skoraj isto, kar nemški Kerl.

ter vso češko družbo, ki se je zbirala na Jezerskem in tam snovala temelje poznejše Češke podružnice Slov. Plan. Društva. Na izletih so se Piparji večkrat sestajali z odličniki te češke družbe; omenjam dr. Karla Chodounskega, Leopolda Mareša, dr. Bohuslava Franto, dr. Stanislava Prachenskega. V njih sredi so Piparji večkrat našli Kunšiča iz Gorij, nadebudnega slavista, ki je takrat še študiral v Pragi, a prerano umrl. Med dijaki so bili Piparji sploh zelo poznani. Pridruževali so se jim visokošolci in srednješolci, kadar so le mogli. Med njih spremljevalci je bil tehnik Alojzij Kajzelj najzvestejši. Dr. I. C. Oblak, Gspan in Peterlin-Petruška pa bi vedeli marsikaj povedati o izletih, ki so jih napravili s Piparji. Zvest spremljevalec Piparjev je bil tudi Anton Gregore, prvi slovenski planinski amaterfotograf. Napravil je tiste čase celo vrsto slik, ki jih še danes lahko uvrščamo med najboljše planinske.

Taki so bili »Planinski Piparji« in taka je bila slovenskega planinstva mladostna doba, v kateri so oni nastopali. Trije Piparji, Korenčan, Kajzelj in jaz, ki smo dočakali štiridesetletnico SPD, pa smo še neposredna osebna vez med prelepimi časi Piparstva in moderno dobo.

Janko Mlakar

Iz minulih časov

Rad se spominjam časov, ko smo še imeli seje v »Narodnem domu«, in vselej mi postane nekam toplo pri srečanju...

Naša miza je stala v levem kotu. V desnem je predsedoval izbranemu omizju rajni Jenko. Včasih smo bili precej glasni — v obeh kotih — pa nas to ni motilo. Še sedaj imam pred očmi načelnika Orožna, ki je večinoma molčal in poslušal živahnega Tomiška, ki je vedno našel kako novo »planinsko postojanko«, oba Foersterja, vedno korektnega Vladimira in prav tako vedno prijaznega Jaroslava, in Macherja, dá, prav njega, ki je tako rad delal dovtype, pri katerih nas je kar zarsbelo.

Menili smo se o lakih, kako bi z njimi zavarovali napise pred mokroto, pa se oglasi Macher: »Zdi se mi, da bi bil najboljši — bišoflak...« Za kazen je moral vreči v nabiralnik za Aljažev Dom desetico.

Najbolj smo se razveselili Aljaževih dopisov, ki so prihajali zelo pogosto. Pisani so bili v kratkih lapidarnih stavkih, ki so bili vedno zaznamenovani s tekočimi številkami. Takrat pa, ko nam je naznanil, da je plaz vzel Aljažev Dom, se nismo smejali. Od naše najlepše

stavbe nam je ostala le še podrtina in pa — dolg. To se je zgodilo prav tiste čase, ko smo zopet snovali načrte za nove postojanke, nova pota, ki bi tujcu kazala, da je na slovenskih tleh.

Aljaž je že dolgo gledal s klanca na Dovjem toliko mu priljubljene gore, ko je še nemški turist stal na Triglavu v trdnem pričanju, da se nemška zemlja neha nekje pri Tilmentu. »Šmer« je bila zanj nemška gostilna, vodniki Nemci, saj so govorili pristno koroško nemščino, kažipoti povsod nemški, in po kočah je pil pristnega tirolskega špecijalca kakor kje gori v Zillertalskih Alpah. Triglavski župnik se je pa jezil vsako jasno jutro, ko je štel skozi daljnogled turiste, ki so lezli po grebenu na vrh; saj je vedel, da med njimi ni Slovence. Morda jim je prejšnji dan celo napovedal lepo vreme.

»Hodijo me izpraševat, kakšno bo vreme,« mi je dejal некоč. »Večkrat uganem, še večkrat pa falim.«

Ustanovilo se je Slovensko Planinsko Društvo, rodilo se šibko, ne-bogljeno dete, ki je o njem marsikdo rekel: »Kaj pa je tebe treba bilo?« Aljaž pa je upal, da postane iz deteta mož. Segel je otroku pod pazduho in ga je peljal više, kakor je Rožnik, kamor je novorojenec hodil po zaznamovanih potih; više, kakor je Črna Prst, kjer si je bil postavil prvo kočo — peljal ga je naravnost na Triglav...

Velika želja se je izpolnila Aljažu, ko je blagoslovil Aljaževo kočo, to pa prav takrat, ko se je pod njegovim vodstvom dodelovala kočna na Kredarici.

Kredarica, koliko lepih spominov mi vzbuja to ime! Ko je Dežman iskal prostora za triglavsko zavetišče, je prišel ves truden vrh Gub: »Tu zgradimo kočjo! Vsak jo bo z veseljem pozdravil, ko bo prišel sem zdelan, kakor sem jaz.«

Aljaž pa še ni bil zdelan tam pod Begunjskim Vrhom. Šel je naprej in se je ustavil na Kredarici, odkoder se tako lepo vidi na vse strani, odkoder je na Triglav samo še dober korak. Postavil je udobno kočjo, izklesal v živo skalo zavetišče, zavaroval pot s klini in z žicami ter utrdil skalnati vrh s sivim stolpom.

»Triglav ste nam pokvarili,« mu je očital alpinist.

»Prav nič. Saj je še vedno dosti prostora poleg pota, če se hočete slavno ponesrečiti.«

Aljaž ni bil nikdar v zadregi za odgovor.

Ko je bil na Triglavu vse uredil, se je vrnil v priljubljena mu Vrata. Bil je videc. Videl je, kako se vije po dolini bela cesta, na nji pa trume veselih ljudi, ki romajo tja pod silno Steno, kjer jih čaka gostoljubno planinsko gostišče, ne več borna kočja, marveč hotel z lasno električno razsvetljavo, s kopelmi in z drugimi dobrotami, ki jih razvajeni človek tudi v gorah le nerad pogreša. — Tam v kotu za mizo smo v Narodnem domu brali njegove dolge dopise in se čudili fantastičnim načrtom, ki jih je v njih razvijal. Prišel je sam, da bi ustanovil delniško družbo »Planinski hotel v Vratih«, in je dokazoval zbranimu občinstvu, da bodo delnice rapidno rasle in nosile najmanj 30%.

»Preveč obljubuješ,« sem mu pošepnil.

»Nič preveč,« mi je glasno odvrnil, »tako lahko 25 popustim in ostane še vedno dosti.«

Z delniško družbo ni bilo nič. Ljudje so se ustrašili takih delnic, ki bi »rapidno rasle in nosile 30%«. Pač pa je kmalu potem stal

med Šlajmerjevo vilo in Aljaževo kočo lični leseni Aljažev Dom. V vročem avgustu smo ga otvorili. To je bila pač najlepša otvoritev, kar se jih spominjam; če ne najslovesnejša, pa vsaj najprisrčnejša.

V zgodnjem jutru je očka Triglav nekoliko zapalil svojo ogromno pipo. Toda kmalu jo je spravil in dobrovoljno gledal na veselo množico, ki se je zbirala v njegovem vzočju. Tudi Rogljica jo je opazovala s svojega visokega sedeža in se hudobno smehljala, češ, »essetai (h)emar« (pride dan)...

»Naročili smo tudi štiri sodčke piva,« sem omenil prejšnji teden Aljažu.

»Kaj, samo štiri sodčke? Kaj hočete, da mi ljudje izpraznijo ves vodovodni rezervar! Najmanj 24 jih bomo potrebovali. Če pa odbor misli, da bo preveč in se boji škode, jih naročim na svoj račun.«

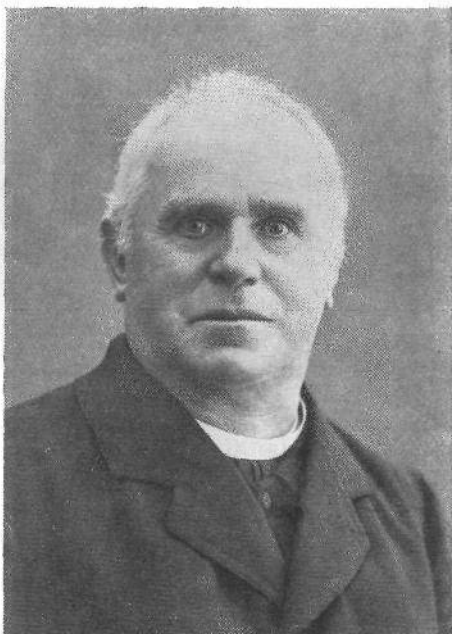
Na tistem — o izpraznjenju rezervara — je bilo nekaj resnice. Zvečer so namreč vodniki popili — ostanke iz 24. sodčka... Vkljub obilni pijači pa ni bilo pijanih, hripavih glasov. Med gručami gostov, ki so posedli po travi, je vladalo mirno, prisrčno planinsko veselje. Dobro se še spominjam Trentarja Abrama, ki je s cepinom v roki obiskaval vesele planince. Kamor je prišel, je takoj zadonel smeh. Vse planinke, mlade in stare, velike in majhne, so bile pri njem Urše in vse je tikal.

Ko so v večerni zarji gore ugasnile, je postalo krog novega Doma samotno in v dolini je nastala tišina. Spravljal sem se z obema Foersterjema k zaslužnemu počitku. Bil sem namreč čez dan natakár in sem prilival v guljaž — vodo. V sosedni sobi so šle tudi dame k počitku. Pa jim je bila pot — dolga.

»Ako bi hodile z jeziki,« sem rekel tovarišema, »bi bile lahko nocoj še na Montblanku.« Pozabil sem pa, da so stene tanke in lesene. Zato me je potem v Ljubljani gospa dr. Kušarjeva pri prvem srečanju vprašala, kdaj gremo z njo na Montblank...

Naslednjega dne smo se odpravili na Triglav, da smo si ogledali novo pot čez Komar. Bila je majhna družba, a zato nad vse prijetna: oba brata Tominška ter Abram in Špik. Na Kredarici se je nam pridružil še Zupančič, tisti, ki je takrat učil v Ljubljani matematiko. Prišli smo v Trento šele zvečer.

Kolikrat sem pozneje hodil isto pot, in nikdar se je nisem naveličal. Vedno sem se težko ločil od tistih zelenih pragov, odkoder se tako lepo vidi na Jalovec in njegove sosedo. Da me ni vabila sveža kopel v Zadnjici, potem bistra voda Krajcarice in slednjič mehka zelena trata pred župniščem v Trenti, bi me bila gotovo

Jakob Aljaž

vselej ujela noč na Komarju. Ta pota se pač nikdar več v življenju ne vrnejo in žal mi je zanje...

»Essetai (h)emar«, Rogljica je dobro vedela, zakaj se je hudobno smejala. Prišel je njen čas in poslala je v dolino plaz, usodepolni plaz, ki nam je porušil naš ponos — Aljažev Dom.

»Najstarejši ljudje ne pomnijo, da bi bil kdaj šel tod kak plaz,« je zatrjeval stari Požganc Aljažu, ko je izbiral prostor za Dom. In vendar se je zgodilo. V hudi zimi je sneg napolnil jarek, kjer so se navadno ustavljali plazovi, in tako se je Rogljici posrečila njena zlobna nakana. Plaz je zdrknil preko jarka in planil v dolino. Zgodilo se je, česar niso najstarejši ljudje pomnili.

»Če ni to božja kazen,« se mi je obtožil pozneje Aljaž. »Saj veš, da se z Lavtižarjem vedno prepirava, katere dolina je lepša, Vrata ali Planica. Ko je postavil kočo v Planici, sem se iz njega norčeval, da bo prvo zimo pomolfla noge v nebo. Sedaj jih pa moj Dom molí. Da je tudi njegovo kočo prevrnil plaz, to me prav nič ne tolaži.«

Vest, da ni več Aljaževega Doma, nas je zadela ko strela z jasnega neba. Imeli smo polno načrtov — in sedaj? Z vestjo vred je pa prišlo tudi bodrilno pismo. »Nikar ne obupajte,« nam je pisal Aljaž, »postaviti moramo nov Dom, ki bo še večji in lepši.«

In postavili smo ga, večjega in lepšega. Komaj so bile odstranjene podrtine starega Doma, je že stal novi, ki še danes kljubuje vsem plazovom. — —

Nebogljeno dete je sčasoma vzraslo v krepkega moža, ki ne potrebuje več, da bi ga kdo vodil za roko. Zato so pisma s solnčnega Dovja postajala vedno redkejša. Nekega dne pa izvem, da je prišel Aljaž v Ljubljano — umret.

Obiskal sem ga v Leonišču.

»Vidiš, Janko,« mi je dejal, »toliko sem imel opraviti s kamenjem, da mi je slednjič zlezlo v žolč ali kam. Saj Šlajmer pravi, da imam vse polno kamenja v sebi.«

Naslednji dan srečam primarija. Povedal mi je, da bo Aljaž gotovo umrl, če se ne dá operirati. »Poskusite ga Vi pregovoriti. Mene noče ubogati.«

Čez dva dni sem ga šel pregovarjat. Pa si ni dal dopovedati.

»Če že moram umreti, umrem rajši cel kakor preparan.«

»Kdo pa pravi, da boš umrl! Jaz sem prepričan, da ni nikake nevarnosti, če te Šlajmer tu operira. Vse tiste, o katerih le nekoliko dvomi, spravi vedno v bolnišnico, da jih tam operira, ker noče, da bi mu kdo v Leonišču umrl.«

To je držalo in Aljaž mi je obljubil, da se podvrže operaciji. Ves sam s seboj zadovoljen, da sem mu storil res prijateljsko delo, sem se vrnil domov. Ta zadovoljnost pa ni trajala dolgo.

Ko ga hočem v soboto zopet obiskati, je bila njegova soba prazna, on pa v — bolnišnici. Sestra strežnica mi je rekla, da je gospod primarij ukazal, da mora v bolnišnico, kjer ga bo v torek operiral...

Takoj drugi dan sem se napotil tja. Bila je to zame zelo grenka pot. Skušal sem tolažiti, pa sem naletel.

»Nikar ne govori praznih besed,« mi je dejal. »Sem že lifran. Saj si sam rekel, da Šlajmer vse tiste, o katerih ve, da mu bodo pod nožem umrli, spravi v bolnišnico.«

»To pa že ni res,« se vtakne vmes njegova nečakinja Micka, ki je prišla od strica slovo jemati. »Gospod primarij so Vas samo zato poslali sem, ker imajo tukaj boljše inštrumente.«

Pa jo je tudi Micka iztaknila.

»Ti pa kar tiho bodi,« ji je rekel Aljaž. »Ako ti govoriš o operaciji, je prav tako, kakor bi jaz govoril, kako se purfel dela.«

»Pa pridem še jutri pogledat,« sem dejal pri odhodu.

»Te ni treba! Jutri se bom pripravljaj na smrt.«

Odšel sem s težkim, zelo težkim srcem...

Operacija se je proti pričakovanju posrečila in Aljaž se je kar pomladil. Začel je iznova živeti. Med vojno je pisal svoja klasična oznanila glede aprovizacije in drugih zadev, ki zaslužijo, da se ohranijo. Ob sklepu miru je naložil svoj sedmi križ na rame in ga krepko nosil po raznih »Aljaževih večerih« in drugih slavnostih. Bil je še vedno svežega duha, toda v kosteh je čutil leta.

»Veš, Janko,« mi je dejal nekoč, ko sem ga na povratku s Triglava obiskal, »samo dvojce me še veseli na svetu, Slovensko Planinsko Društvo in Glasbena Matica. Sklenil sem takole, da bom tam pozimi škripnil. Sem že dosti dolgo živel. Pri društvu me več ne potrebujete, župnijo bom pa izročil gospodu Froncu. V njegovih rokah bo še bolje spravljena, kakor je bila v mojih.«

Zmotil se je za leto dni. Drugo zimo po tem mu je na poti v cerkev na ledenih tleh izpodrsnilo. Nesli so ga v posteljo, iz katere ni več vstal. Za cvetni teden me je poklical na pomoč. »Veš, Janko, gospod Fronc ima veliko dela, mu boš malo pomagal.«

Ko sem mu povedal, da nameravam o Veliki Noči na laške ognjenike, sem mu moral ves načrt razložiti. Pri odhodu sem stal že med vrati, ko me je še enkrat opomnil: »Tako, ko se vrneš, mi pridi povedat, kako je bilo na Etni.«

In prišel sem...

Ko sem na Etni gledal na jug, me je vabila klasična Syrakuza. Toda nisem imel časa; mudilo se mi je domov. Mislim, da me je klical Aljaž. Vozil sem se noč in dan ter prišel prav zadnji čas, da sem mu povedal, kako je bilo na Etni. Medtem ko sem mu pripovedoval, so se podili viharji oblaki čez Triglav. Le tuintam se je prikradel solnčni žarek ter posvetil na — pokopališče, kjer smo se poslavljali od »Triglavskega župnika«. — —

Rad se spominjam časov, ko smo imeli seje v tistem kotu v Narodnem domu in vselej mi postane nekam toplo pri srcu. Morda zato, ker sem bil takrat še mlad...

Iz Savske ravnine se vzpenjajo Alpe, pogled ti strmi nad lepoto veličastne slike. Iz zelenega širnega dna se dvigajo čez zeleneče bukovje pobočja snežni plazovi in snežine v nebotične vrhove. Kakor s tančico objema vrhove nebesna sinjina. Kakor bi kipela molitev zemlje v neskončnost veselstva! Kakor molitev ti sili svetli duh iz temne globine duše v veseljnost!

Stojiš sredi veličastva, sam del prirode.

Dr. Henrik Tuma.

Delo in zasluge Slov. Planinskega Društva

Monumentum aere perennius...
Horac.

Ali se zaveda naša javnost, predvsem naša mlajša generacija, kako veliko narodno, kulturno in civilizatorno delo je opravilo Slovensko Planinsko Društvo v dobi svojega štiridesetletnega obstoja?

Ne zaveda se tega! Zre namreč na delovanje tega velezaslužnega društva samo s stališča sedanjih razmer in vidi v njem samo sportno organizacijo. Sportno organizacijo, ki obenem tudi pospešuje tujski promet.

In prav zategadelj se pri nas delo, ki ga je opravilo in ga še opravlja SPD, ne ceni in ne vpoštevata tako, kakor bi zaslužilo. Zato morda ne bo odveč, ako tu očrtam — starejši generaciji v osveženje spomina, mlajši pa v pouk in posnemanje

— razmere, ki so vladale pri nas, preden je pričelo Slovensko Planinsko Društvo s svojim plodonosnim delovanjem.

Pred štiridesetimi leti je bila v naših krajih turistika še izključno domena Nemcev. Naše planine so posečali z malimi izjemami samo nemški turisti in planinska zavetišča so gradili samo Nemci. Toda Nemcem ni bila turistika sport, ki bi naj osvežil telo in razvedril dušo, marveč predvsem najuspešnejše sredstvo za nemško propagando, pomoček za utrjenje nemškega vpliva in za sredstvo ojačenja nemške gospodarske moči in razširjenje nemške posesti. Tem ciljem sta zlasti služili v Ljubljani in v Celju obstoječi podružnici »Nemškega in avstrijskega alpskega društva«. Germanizacija je bila tema društvoma glavni namen, turistika je bila za nju podrejenega pomena. Gradili sta planinske kočice, ne toliko za to, da bi bile te — zavetišča planincem, nego za to, da bi bile nemške trdnjave v slovenskih gorah. Postavljali sta samonemške orientacijske table, ne toliko v orientacijo planincev, kakor pred vsem v to, da bi te nemške table na slovenskih tleh svetu pričale in glasno govorile, da je tu nemška zemlja, da je tu nemška posest. Zasluge so dajali ti psevdoplaninci samo onim, ki so bili večji tudi nemškega jezika, in za gorske vodnike so nameščali samo tiste, ki so bili ob znanju nemškega jezika tudi v političnem oziru zvesti sluge svojih nemških gospodarjev.

Da je takšno delovanje v naših planinskih krajih v narodnem oziru vplivalo demoralizujoče na široke sloje našega ljudstva, je razumljivo. Saj je med ljudstvo v naših gorah prihajal takrat poleg

nemški govorečega uradnika in orožnika samo že nemški turist, ki je ljudem dajal — in to je tisto — tudi skromen zaslužek. Ali se je čuditi, da je v takih razmerah jela padati narodna zavest, da se je jela širiti narodna mlačnost in da se je vedno bolj in bolj v naših gorskih krajih utrjevalo prepričanje, da so Nemci edini od Boga izbrano in izvoljeno ljudstvo, kateremu bi se upirati bilo blazno početje?! Takó so postali Nemci v turističnem oziru skoraj neomejeni gospodarji i Triglavskega pogorja i Savinjskih Alp.

Takšno dejansko stanje je povzročalo kajpak odpor v vsaki pošteni slovenski duši, predvsem pa v vrstah takratne slovenske učeče se mladine, ki je dajala duška svojemu ogorčenju — drugače ni mogla — kakor s tem, da je razbijala in uničevala nemške orientacijske table. Toda namesto ene uničene so se takoj pojavile dve, tri nove...

Ali čaša nemške prešernosti je bila polna do vrha... Ko so bili Nemci že trdno prepričani, da so njihove postojanke v naših gorah tako silne in njihove trdnjave tako močne in nezavzetne, da jim nihče ne more več odvzeti posesti in neomejnega gospostva v Triglavskem pogorju in v Savinjskih Alpah, se je rodilo v Ljubljani, tiho in neopaženo, Slovensko Planinsko Društvo. Njemu je sledila kot prva Savinjska in druge podružnice.

Kakor se je rodilo, tako tiho in neopaženo je jelo tudi delovati.

Potekala so leta v trudu, skrbih in žrtvah, toda tudi uspehi niso izostajali. Že po dvajsetletnem trdem, samó plemeniti narodni stvari posvečenem, nobenih žrtev se plaščem delu je SPD lahko stopilo s ponosom in zavestjo, da je v polni meri izpolnilo svojo narodno dolžnost, pred slovensko javnost in reklo:

Spasilo sem ogrožene slovenske goré in Triglavsko pogorje in Savinjske Alpe so zopet naše, samo naše...!

V zvezi s tem pa je SPD tudi osvobodilo slovensko ljudstvo demoralizujoče nemške sugestije, da je spas slovenskega človeka samo v podrejenosti gospodujočemu nemškemu življu, obenem pa ga je tudi naučilo — in to je bilo poglobitno — spoštovati sebe in zaupati svojim ljudem, svojim silam in svojemu delu.

Pa še eno: SPD je vcepilo v srce ljudstvu v naših gorskih krajih: da je bodočnost teh krajev v razvijajočem se tujskem prometu in da je tujski promet vir blagostanja le, ako se dotično prebivalstvo prilagodi zahtevam modernega časa. —

Da so torej naše gore naše, čisto naše, da v naših planinskih krajih cvete in se lepo razvija tujski promet, da sta v teh krajih kultura in civilizacija že na zavidljivi višini — pogledjte si samo našo Gorenjsko, ta biser v kroni Jugoslavije —, čigava je v prvi vrsti ta zasluga?

Ne trdim tega jaz, dela in uspehi to izpričujejo: Slovenskega Planinskega Društva!

Če bi bil pri nas običaj, da bi se dela za narod in domovino zaslužnih posamnikov in organizacij vklesavala v kamen, bi si to gotovo v prvi vrsti zaslužilo SPD. Zaslužilo bi si, da bi se v marmor vsekalo v znanje sodobnikom in v vzpodbudo in posnemanje poznim zanamcem:

Slovensko Planinsko Društvo si je pridobilo s svojim delom največje zasluge za domovino in s tem zadolžilo ves narod.

Morda se njegove izredne zasluge za rod in očetnjavo danes še ne cenijo, kakor bi se morale, toda bodo se — o tem sem krepko uverjen —, če ne prej, ob njegovi polstoletnici prav gotovo!

Dr. Rudolf Marn

predsednik Zveze za tujski promet za Slovenijo

Tujski promet in planinstvo

Da bi čimbolj intenzivno pospešili in poglobili propagando za tujski promet tako doma kakor v inozemstvu, zlasti v Avstriji in Nemčiji, odkoder prihajajo naši najboljši gostje, je začela leta 1928 Zveza za tujski promet v Sloveniji izdajati ilustrirano, skoraj luksuzno revijo »Slovenija«.

Če pregledujemo njene malobrojne številke, vidimo, da štiri petine ilustracij zavzemajo naše planine in planinski kraji ter jezera, samo eno petino pa mesta, oziroma zdravilišča. Tudi drugi prospekti in propagandne brošure, ki jih izdaja Zveza za tujski promet, prikazujejo s svojimi ilustracijami po ogromni večini zopet naš planinski svet. —

Iz tega sledi, da so naša najuspešnejša propagandna sredstva za privabitev tujcev naše planine in planinski kraji. — Res imamo v Sloveniji uspešna in dobra zdravilišča in kopališča, toda o tujskem prometu bi ne mogli govoriti, če bi ne imeli planinskih krajev.

Sicer vsakdo ne more in ne mara plezati in lesti na vrhove, vsak pa je rad v bližini teh vrhov, da si vsaj oči vsako jutro in vsak večer nasiti s pogledi nanje. Zakaj so letoviški kraji od Radovljice do Bohinjskega jezera na eni in do Rateč-Planice na drugi strani najbolj obiskani od letoviščarjev? Ker leže v vzhodju naših gorskih velikanov, ki od njih veje prava priroda, narava v vsej svoji krasoti, kakor si jo človek v starejših letih ali če mu živci oslabijo, tako globoko poželi; saj se le v naravi najde pravi odpočitek in pomirjenje živcev.

Če bi stali na Veliki Planini ali na Pokljuki udobni hoteli in bi bil dostop do njih lahek, bi bili ti hoteli v sezoni kakor tudi pozimi vedno napolnjeni.

Zato grade danes planinska društva obsežne planinske domove ali pravzaprav planinske hotele, ki naj so ne samo enodnevni, bežnim turistom zatočišče, ampak naj omogočajo živčno in tudi drugače bolnim ljudem daljše bivanje sredi divne prirode.

Čim bolj bodo gore dostopne, tem više se bodo naseljevali letoviščarji, vsled česar bo nastala tem večja potreba po dobrih stanovanjih na naših gorah. Avtomobilske ceste in žične vzpenjače na naše planine bodo tudi naš tujski promet izdatno izpreobrile in ga usmerile z gorskega podnožja na višino.

Zato pridemo do dejstva, da hodita že danes tujski promet in turistika roka v roki in da bosta v tej složnosti nastopala čimdalje bolj, kajti tudi planinska društva že danes v svoj prid izkoriščajo tujski promet za to, da pripravljajo turistom večje udobnosti.

Cinitelji za povzdigo tujskega prometa naj skrbijo za dobra prometna sredstva na planine, planinska društva pa naj gradijo planinske domove z vsemi udobnostmi, ki jih zahteva danes naš letoviščar. Potem Sloveniji ne bo manjkalo tujskega prometa; naj se inozemci še tako zapirajo v svoje ozemlje, bomo pač iz države same imeli dovolj obiskovalcev, ki hrepenijo po gorskem zraku naših planin.

Ako sem poprej omenil, da hodi tujski promet roka v roki s turistiko, moram posebno še poudariti, da hodita tudi predstavnik tujskega prometa in turistike v Sloveniji, t. j. Zveza za tujski promet v Sloveniji in Slovensko Planinsko Društvo vedno roka v roki. Izza ustanovitve Zveze za tujski promet v letu 1905 je v odboru te Zveze vedno sedel zastopnik Slovenskega Planinskega Društva in med obema organizacijama tudi še nikoli ni prišlo do nesporazuma, pač pa sta obe organizaciji že večkrat skupno nastopili za iste interese.

Bodisi kot predsednik ene organizacije, bodisi v svojem uradnem svojstvu sem vedno pospeševal koristi Slovenskega Planinskega Društva; zato se prav odkrito veselim jubileja tega društva, ki mu tudi iz srca čestitam ob štiridesetletnici.

Dr. Ciril Žižek

Ob 40letnici Slov. Planinskega Društva

Vidim pomembnost delovanja SPD posebno v činjenici, da vzgaja mladino v ljubezni do narave in za domovino. Predpostavljam, da so člani planinskih društev s srcem in z dušo vdani planinam, ki so tako veličasten del narave in ponos očetnjave. Vsled tega ima SPD, ki odkriva planine in omogočuje njih obisk, poleg vsega drugega dobrega in lepega tudi velik vzgojni pomen; saj se zbira v prvi vrsti mladina okoli prapora planincev. V planinah se oblikuje mladina v odločnosti, namesto da se izgubi v prefinjeni civilizaciji velemest. Na svojih pohodih se nauči sama od sebe občutiti, spoznavati in občudovati mogočnost narave in lepoto

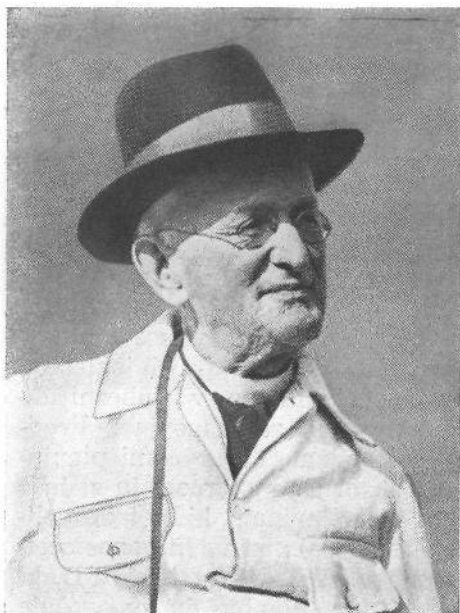
svoje domovine. Spoznava svojo malenkost, delec v stvarstvu. Uživa in občuduje krasoto naših nad vse veličanstvenih planin in spoznava, da lahko do teh vrednot pride le s trudom in po napornem delu. V vztrajnem premagovanju ovir si mora vsak sam priboriti možnost tihega, a zato globokega občudovanja krasot, ki so okoli njega in pod njim, ko stopa na visoki vrh. Postaja mož, ki je sposoben tudi žrtev za družbo in državo, ker opazuje, kaj se da doseči v skupnosti in kako slaboten je sam.

Sam pa tudi vidi plod štiridesetletnega delovanja planinske zajednice SPD, ki je moglo razviti vse svoje sposobnosti, ko mu je to osiguralo okrilje lastne države. Zato čestitam vsem delavcem SPD od njegovega začetka in želim, da njihovi nasledniki vzgoje čim močnejšo falango planincev.

V Dubrovniku, 8. maja 1933.

Josip Lavtižar, Rateče-Planica

„O planine, rožnate planine ve...“

Priroda nudi turistom veliko veselja. Lepota stvarstva nam napravlja zabavo, kakršne ne najdemo v drugem pozemskem užitku. Ako bi to lepoto prav čutili, bi lahko rekli, da smo naši neskaljeno srečo. Toda kolikokrat sami uničujemo blage vtise, ki jih nam dajejo naravne krasote!

Gorske cvetke, posute po zelenih tratih, razveseljujejo naše oko. Če gledamo med nešteto družbo le eno, še tako drobno cvetico, moramo občudovati modrost tistega, ki jo je priklical iz zemlje. Mislil bi, da nas že sam pogled na to drobno stvarco napolnjuje s pristrčno radostjo. Menil bi, da bi dolgo stali pred njo in zrl v njeno smehljajoče se lice. Toda kaj stori človek! Oblglavi jo in ji vzame

življenje. Ni pa zadovoljen le z eno. Grabi in grabi po vsi družbi tako dolgo, da ima polne roke. Zadostil je svoji krutosti. Nekaj mrličkov mu je popadalo na tla, ne zmeni se več za nje. Večino pa si natakne okrog klobuka, da se ponaša z njo. Ker ugrabljene revice ne gledajo več zlatega solnca, zaprejo očesca in usahnejo. — Drugi dan so že zavržene in pohojene na poti. Ne napaja jih več jutrnja rosa, ne objema več solnčna gorkota, ne poživlja blagodejni dež. To je uničila človeška brezsrčnost.

Morebiti zleti blizu tebe iz pritlikavega ruševja divja kokoš ali gorska jerebica. Prestrašili sta se tvojega koraka in srečno odleteli

tja, kjer ni nevarnosti. V tebi pa, o krutež, se je zbudila želja, da bi poslal za njima nekaj svinčenih zrn in jima upihnil luč življenja.

Semintja ugledaš tudi orla na sinji višavi. Mogočno in mirno plava nad teboj kralj planin, reže zrak s krepkimi perutmi in se izdaja s tistim piskajočim glasom, ki nam doni še pozneje po ušesih. Občuduj veličanstvo te izredne prikazni in pripoznaj svojo omejenost. Ti si priklenjen na zemljo, orel pa ne pozna nobene ovire. Več naj ti velja kakor vsak zrakoplov; tega lahko trešči vihar na tla, da se razbije v drobce, orel pa kljubuje najhujšim vetrovom. In ti, o slabotni človek, zbujaš željo, da bi prišla kraljeva ptica v tvojo bližino, kjer bi jo dosegla krogla ...

Sicer pa je teh zračnih orjakov že tako malo, da si zelo srečen, če opaziš katerega med skalovjem. V dolinah Planice, Pišnice, Špika in Vrat bi ne naštel vseh skup niti šest. Ni daleč čas, ko bodo onemeli naši vršaci, ker se ne bo oglašal noben vladar nad njimi.

Najhujši sovražniki orlov so divji lovci. Ne zasledujejo samo posameznih, temveč iščejo kar vso družino v skalnatih votlinah. Stara dva postrelijo, ko nosita mladičem živež, prav tako mladiče, ki se komaj zavedajo življenja in še niso godni za zračni vzlet. Sramotno junaštvo! Društvo za varstvo živali, kje si?

Glej tam pod steno četo divjih koz! Izmed peska in kamenja pulijo redko travo, oprezno dvigajo glave; posebej pa imajo še kozla za stražnika, ki nadzoruje vso družbo, to majhno državico, in pogleduje okrog sebe, da bi se ne bližal sovražnik. »Zakaj so tako daleč, da jih ne doseže moja svinčenka« — si misli človek. Tisti, ki sam rad živi, ne privošči življenja drugim. Zato naj ostane sam na zemlji ...

Da, da! Ali bo res prišel čas, ko boste planine, o rožnate planine ve, popolnoma onemele? Ali ne bo nobena cvetica več razveseljevala človeka-pokončevalca? Nobena ptičica mu zapela več v pozdrav? Noben zajček mu skočil čez stezo, nobena srnica odbrzela mimo njega? Nobena divja koza, noben orel? Bog ne daj!

Takrat bi človek ne imel nobene druge zabave kakor steklenico likerja v žepu in nobenega drugega spremstva kakor gole mrzle stene v skalnati puščavi ...

Skrbite Vi, ki ste poklicani, da naši pogledi v bodočnost ne bodo — taki!

Ludvik Zorzut

Spominska knjiga

*V škropivnik vernik prst pomoči,
ko stopi v božje hiše;
planinec pa v planinski koči
pri meni se podpiše.*

*Revija sem planinskih — smučarskih portretov:
uradnikov, študentov, delavcev, poetov.*

*Izlij popotnik v me vso radosť, zdravje, šalo,
da bom spominov lepih verno ogledalo.*

*Vse srčne želje, težnje jaz prenesem:
prebavljam tvojo prozo, pojem tvojo pesem.*

*Potem relikvija planinskega arhiva
bom, tvoja zgodovina listoživa.*

Prirodoslovci in SPD

V dolgi vrsti onih, ki vijejo Slovenskemu Planinskemu Društvu ob 40 letnici venec hvaležnosti in slave, se oglašajo tudi krdelce njih, ki jim je društveno delovanje nevede in nehoti bistveno olajšalo znanstveno odkrivanje in umevanje gorske prirode.

Jedro delovanja SPD je sicer bilo in ostane v glavnem usmerjeno na dovolj vredne cilje turistikne same. Bilo pa je poleg tega izza početka tudi visoko domovino ljubno in obrambno. Otvoritev prej težko dostopnega in težko prehodnega velegorja z umno in mnogokje drzno razpekljanimi poti ter s prijaznimi zavetišči je pa tudi jako olajšala proučevanje alpske prirode in je zatorej privabila večšake prirodoslovce, domače in vnanjezemške.

In prihajali so predstavniki skraj vseh panog prosvetlajoče znanosti o prirodi; prihajali so ne samo, da sami uživajo lepote in čuda alpske prirode, to so: čudovito zgrajena kamena snov gorovja, nadalje oblike in barve cvetlic in živali ter njih presenetljivo tehniško prilagoditev na posebne, dostokrat prav trde življenjske pogoje v alpskem svetu, nego so v prijazni pripovednosti razsevali svoje spoznatke tudi v besedah in slikah v prid strokovnim tovarišem in širšim krogom ljubiteljev prirode. Velik del slovenske prirodoslovne književnosti je vzrastel prav v zadnjih štirih desetletjih tik za turistovskimi krčitelji alpskega sveta. Naravno, da so v marsičem prednjačili nemški strokovnjaki, izučeni v svojih stoletnih vseučiliških središčih, razpolagajoč z bogatimi znanstvenimi sredstvi.

Naštéjmo le imena avtorjev! Zbirali in proučevali so: * I. zoologi: a) Bulovec Anton, Gspan Alfons, Hadži Jovan, Hafner Ivan, Hafner Mate, Kenk Roman, Kos Franc, Kuščer Ljudevit, Rakovec Rudolf, Seliškar Albin, Splihal J.; b) Springer Julius, Winkler Albert i. dr.

Enako so se udeještovali botaniki: a) Dolšak Franc, Jensenko Franc, Josin J., Kocbek Franc, Pavlin Alfonz, Pevalek Ivo, Seidl Ferd., Tomažič Gabriel, Pajnič Edv.; b) Beck Günther, Hayek August i. dr.

Nadalje so območje geologije in prirodoslovne geografije proučevali: a) Bohinec Valter, Cerk Josip, Kunaver Pavel,

* Oddelek a) navaja Jugoslovane, b) Nemce.

Melik Anton, Salopek Marijan, Seidl Ferd., Žurga Janez; b) Brückner Eduard, Haertel Fritz, Kossmat Franz, Lucerna Roman, Feller Friedrich i. dr. — Za predmet proučevanja in poučnih izletov so radi izbirali naše Alpe s prirodoslovno vrlo zanimivim varstvenim parkom v dolini Triglavskih jezer instituti univerze v Ljubljani, in sicer zoološki, botaniški, geološki in geografski in prav tako zoološki oddelek državnega Muzeja v Ljubljani.

Jugoslovanskim članom tega krdela prirodoslovcev — ako se smem čutiti za njih glasnika — so dnevi njih proučevanja v naših Alpah doba svetlih spominov. Ne majhen delež na tem razpoloženju pristoja olajšavam potovanja in bivanja v gorskem svetu, katerih so jim v obilni meri nudile naprave Slovenskega Planinskega Društva, ki stoje na razpolago v prijazni postrežljivosti slehernemu prišlecu. Ob zanesljivem vodstvu zaznamovanih potov so znanstveniki vso svojo pozornost tem lažje usmerjali na same predmete svojega proučevanja.

V topli zahvalnosti se ti znanstveniki pridružujejo častilcem in slaviteljem Slov. Planinskega Društva. V polni iskrenosti želijo velezaslužnemu, med narodom na široko priljubljenemu društvu, da še nadalje procvita in smotrno lajša in veča poznavanje naših divnih Alp v čim širših domačih in vnanjezemskih krogih, v čast in slavo drage nam Jugoslovanske domovine!

Dr. Josip Ciril Oblak

Planinstvo — priroda — filozofski problem*

Marsikomu se zdi kaka pokrajina brez fantastičnih gorskih vrhov enolična in dolgočasna; toda le onemu, ki gleda v prirodi samo zunanjo obliko. Pravemu spoznavalcu in estetu, v katerem je tudi kaj filozofa, pa ni noben kos zemlje dolgočasen in zdi se mi, da bi se celo v Sahari ne dolgočasil... Občutil bi tudi tam oni čar prirode, ki te vleče k sebi, nele veličastni nebesni svod, ki se boči nad njo in so vanj vsejane iste zvezde kakor pri nas, kjer vzhaja in zahaja sonce z isto čarobo kakor pri nas...

Zato mi je na primer češka zemlja, eminentno geološka, na videz enolično valovita ravnina, prav tako zanimiva in nič manj zajemljiva kakor najzanimivejša oblika Dolomitov, dasi so po svojem postanku pravi otroci napram češkemu masivu, ki gleda milijone let za seboj. Toda kaj se pravi: geološka pokrajina? Vsaka pokrajina je geološka, vendar govori geologija o posebnih geoloških

* Iz uvoda v spis »Med Labo in Sprevo«.

provincijah, katerih meje pa se največkrat ne krijejo s političnimi. Tako zlasti ne Češka; v češki zemlji nam odpre knjiga zgodovine naše zemlje vse svoje, tudi najstarejše liste.

Pravega turista — prijatelja prirode, in tudi planinca-alpinista — pa ne zanimajo samo stene in samo fantastično nazobčani vrhovi, samo ena oblika prirode; mora ga zanimati priroda sploh v vseh najrazličnejših videzih! Kako veličastna misel: vzpenjati se po čeških vrhovih, ki so najstarejši v Evropi, po delu skeleta nekdanjega najvišjega gorovja v Evropi, ki je po svoji grandioznosti in višini prekašala današnje evropske Alpe! Kolik estetičen užitek daje človeku, ako gleda v prirodo nele z očesom naivnega ponižnega opazovalca lepote sedanjih form, nego mu sega njegovo duševno oko nazaj v davnino in končno v vseмирje, v katerem se pretvarjajo svetovi, pa se mu vrača pogled zopet nazaj na ta-le relativno neskončno majhen drobec zemeljske skorje, ki je vir vsega čudovitega, nam neposredno vidnega življenja!

Pa tudi estetsko lepoto vidimo v zunanji njeni formi, tako v ravnini kakor v gorah, kakor povsod na tej božji zemlji.

Vse je odvisno od tega, kako gledaš na kako stvar, na življenje sploh. Tako je tudi s pogledom na vesoljno prirodo. Enemu se vidi življenje vesel bežen trenutek, drugemu dolga mučna tragedija. Eden vidi v prirodi neskončno lepoto in harmonijo sožitja, drugi samo boj in uničevanje. Kako veličastna je stavba naših Savinjskih Planin, če gledaš bore človek k njim ali raz nje; kak ničeven drobec pa so s stališča vsemirja, v katerem pleše zemlja kot neskončno majhen drobec v sistemu enega solnca! To pa je zopet le eden izmed milijonov drugih, a sam zase za naše oči ogromen solnčni sistem. Od naše zemlje samo do enega izmed milijonov solnc, kojega toploto čutimo, je več milijonov let razdalje — pa je zopet le drobec celokupnega svetovja. Naravnost veličastna misel je to za onega, ki ga tako razmišljanje veseli in mu je užitek; filistra bi skoraj ubila...

Kaj si torej sredi tega vsemirja, ti posameznik? Nič ali pa vse! Nič v primeri z obsegom bolj ali manj materijelnega, vse s svojim duhom, ki edini vse to vidi, čuti in sluti, spoznava in sklepa in objame, on edini rodilec in nosilec misli, ki je vseh veličastij veličastje... Človeška misel je največje čudo v svetu.

Prav tak je pogled na življenje kakor na smrt; enega spreletava samo pri besedi »smrt« — misel na možnost iste — groza; saj vidi v njej največje zlo; drugemu je smrt največje dobro; enega smrt je življenje, drugemu je smrt isto kakor novo življenje.

In kdor misli, da je zemlja v današnji formi baš za ta srečni rod, ki živi v drobcu časa zadnjega veka, dokončna, ta se moti. Kdor misli, da so naše planine zdaj večne in neizpremenljive, se prav tako moti kakor oni, ki misli, da so tu od vekomaj, ko nam same kažejo, da so pred tisočletji tvorile še dno morja. Ko bi danes ali jutri vse izginilo zopet v kaki za svetovje neznatni gubi, prav tako kakor je izšlo — ali bi bila to v resnici »smrt«, uničenje? Ne, bilo bi le začetek novega življenja v prirodi. Smrti v prirodi ni. Takozvano smrt si je izmislil le bore človek v svoji omejenosti. To je pravzaprav veličastna, povzdigujoča misel, ki ne vidi v prirodi samo grozo uničevanja, nego le večno pretvarjanje, z drugo besedo: večno življenje... Vse to pri pravem gledanju ne vede do nihilizma in negativizma, nego do prav pozitivne misli: danes si tu, zato izrabi ta božanstveni trenutek, ki se

ga zavedaš, da je; veseli se ga, izpolni ga s popolnim življenjem! V navidez tako, rekel bi, površnem ali bolje enostavnem izreku pesnika, ki je dejal: »Carpe diem!« je več zdrave in pozitivne filozofije kakor v vseh učenih teorijah o pomenu, namenu in razvoju življenja. Ne smatraj pa tega »carpe« kot brezskrbno in brezciljno živetarjenje in uživanje, nego kot intenzivno poglobljanje vsakdanjega dela, ki je samo na sebi užitek s počitkom vred, ki bodi le delo druge ali drugačne, menda celo višje vrste! Brez dela ni počitka in užitka; pri takem gledanju postane delo samo užitek. »Nichts ist schwerer zu ertragen...«

V nekih starih čeških analizah je zapisal preprost češki menih pravzaprav navidez naivno misel: »Je kratky život naš, a dlouho budem mrtvi«. Preprosto in enostavno naziranje, a vendar kolika globoka filozofija tiči v tem preprostem izreku, prav kakor v rimskem »carpe diem«, ki pomenja v bistvu isto. Vse globoko je preprosto in enostavno, ker je neiskano in neposredno iz življenja. To nam je tudi pokazal pesnik preproste, a tako globoke pesmi: »Nad vrhovi je mir...«

Ne zavidam človeka, ki nikdar v svojem življenju ne najde trenutka, da bi se vzdignil preko vsakdanjega kruhoborstva ter se zamislil v problem vsemirja in večnega snovanja in pretvarjanja, kakor blagrujem onega, ki uživa pri tej misli in najde svoje duševno ravnovesje, dočim bi drugega naravnost porazila.

So ljudje, celo večina jih je, ki jih vse to nič ne briga, ki po svoje služijo principu »carpe diem«; so to filistrski kruhoborci, ki se bijejo noč in dan za — denar-vladarja sveta in morda še za neke bolj ali manj življenjske, politične in nepolitične principe in ideje, odevajoč jih z blestečimi in visokodonečimi frazami, ki pa z resnično filozofijo nimajo nobene zveze. So ljudje te vrste, ki gredo celo v prosto narodo, a jim tudi ta ne da pobude za tako razmišljanje. Veseli jih kvečjemu še zunanja forma, ki pa mora biti prav specifične vrste, da jim draži čut in oko; veseli jih še sveži zrak in skrbijo za redno — prebavo. Njihov ideal je: zdravo gibanje telesa z vsemi posledicami fizičnega in temu primernega duševnega ugodja. Pogled v brezmejnost časa in prostora ter misel neskončne ničevosti in neskončne vzvišenosti v lažnosti trenutka bi jih celo omamil in jim povzročil vrtoglavost, gotovo pa skvaril ves užitek, ki se stopnjuje pri nekaterih celo v bôre-vlogi duhovnega in fizičnega zmagovalca nad neko materijo, ki je in ni...

Vse fraze o etiki in estetiki, sportizmu v planinstvu i. sl. se mi vidijo odveč; vse anatomiziranje ljubezni do narode v posamezne elemente ter analiziranje iste kot nekega bolj ali manj modernega fenomena se mi vidi brezplodno. Iščejo se formule po načinu kemičnih analiz, poslužujoč se učenih tujih izrazov, ki se razblinijo v nič spričo dejstva, da je ljubezen do narode duhovno sožitje človeka s narodo kot dela iste in kot taka imanenten del duševnosti vsakega človeka, najnižjega in najvišjega. Odkar je pogledal okoli sebe v narodo prvi človek, je to občutil in ni to nič privzgojenega, pridržanega gotovi kasti, opremljeni z gotovimi, morda celo le telesnimi lastnostmi. Je nekaj vesoljnega, univerzalnega, le da se kaže tuintam v kakem bolj ali manj prosvetljenem razdobju v drugi obliki, dà, nastopa celo v nekaki uniformi, ki se oddaljuje pri vsem filozofiranju od svoje prvobitnosti.

Pojmujem to planinstvo vse univerzalnejše in ne izključujem od njega nikogar, ker ga ne morem, ker je to bistvo človeške duše; nikogar, ki ima spoznavajočo dušo in čuteče srce! Vedno se vrača človeštvo, ko zabldi po stranpotih proč od prirode, zopet k njej.

Praljubezan do prirode je tako univerzalna, kakor je univerzalna njena knjiga, ki je odprta vsem na stežaj.

Vsa zagonetna je na prvi pogled in skoraj nedostopna, ali bolj ko se vanjo poglobljaš, tem bolj te priklene nase, dokler nisi povsem v njeni oblasti, da se ne moreš nikoli več ločiti od nje. Njena vsebina pa ni samo botanika, geologija, zoologija i. dr., — raznovrstna je, kakor je raznovrsten svet; a kjer jo odpreš, je kakor začarana: ko te zgrabi sila njene vsebine, si ves njen. Blagor onemu, ki se ji preda z vsem svojim srcem in je z vso svojo dušo našel pot tja, kamor hrepeni človeštvo od nekdanj nazaj, k prirodi, katere del je sám.

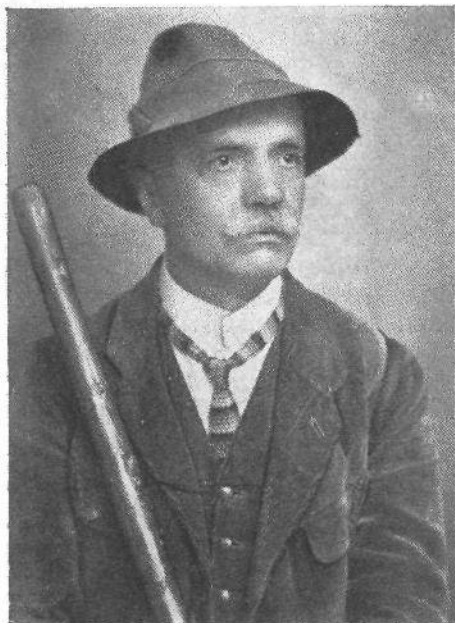
Porodi pa se ti misel, vprašanje: Odkod in od kdaj vsa ta takozvana priroda? Odkod človek? In ko ti razvije ta ali oni znanstvenik teorijo o razvoju enega bitja iz drugega, človeka iz živali, pa ti zopet sili na dan vprašanje: Iz česa, ali od koga pa se je razvila ta žival, odkod in od kdaj prva živčica celica...? Na tisoče vprašanj in ugank se poraja, ko si jedva odprl prvi list v knjigi prirode. Na vseh teh tisoč vprašanj terja človeški duh dokončnega odgovora in jih skuša rešiti prirodnim potom; končno se ti pokaže najmanjša celica kot enako veliko čudo kakor najvišje ali najnižje organsko bitje. Za vsem pa tiči uganka vseh ugank o začetku, izvoru in koncu, ki je nikdar ne bo rešil bore človek niti s svojim duhom niti s svojo fantazijo, pa jo jako enostavno rešuje religija... Toda iskajoči človeški duh se še s to rešitvijo ne zadovoljuje, nego išče in išče in tipa do dna, čeprav ga sam ne bo nikdar dosegel, se nikdar dotikal do onega, česar išče: takozvane absolutne resnice. Končno omahne prejkoslej pred pojmom brezmejnosti prostora in časa: ali je ali ni, ali je le fantom?

Govorimo o etiki, to je o odnosu človeka napram človeku. Govorimo pa tudi o bioetiki, to je o odnosu človeka do vse prirode, ki vrhovi v tem, da je ne uničujemo; ta bioetika pride do krasnega izraza v društvih za varstvo prirode. V tem pa, da se čuti človek v vlogi zmagovalca nad njo, je neka samoprevara. Prirodne sile in njih neizmernost kažejo človeka v taki nemoči, da so one »zmage«, o katerih govori svet, le ničevne epizodice; največja zmaga, če smemo sploh govoriti o tem, je spoznanje te neizmernosti in lastne ničevosti, je zavest človeškega intelekta, ki ga drugim bitjem, vsaj nam znanim vidnim bitjem, manjka; vse drugo se mi vidi kakor brezvredno in odvratno napihovanje samega sebe. Čisto veselje sožitja z vso prirodo in zavest, da si z njo eno, to je ono neizmerno povzdigujoče čustvo takozvanega prijatelja prirode in v tem tiči tudi pravo bistvo ljubezni do prirode, planinstva, alpinizma.

Zato je pravi prijatelj prirode — in z njim pravi planinec — širokega obzorja, čutečega srca in filozofskega duha, vedno skromen in mu je tudi vloga namišljenega zmagovalca od vsega početka vsled bistva njegove duševne kvalitete tuja.

Vsa priroda je en sam velik filozofski problem, je v svoji veliki božanski harmoniji vir večne, neskončne lepote, dà, lepota sama, ki »disharmonije«, te človeške iznajdbe, kakor tudi smrti ne pozna; pozna samo večno gibanje, presnavljanje, skratka: večno življenje...

Vpliv in naloge vseslovanskega planinstva

Od svetovne vojne sèm — ko se je vojak z ravnin pomaknil v jarke pod zemljo in med skalovje vrh gorâ — se je tudi poglobila ideja planinstva. Posebno se je odkrilo in pokazalo dejstvo, da je planinski človek neizčrpen ljudohram dolinskih državljanov. Trioglata Indija s Himalajo, starodavni Kitaj s Tibetom so že predzgodovinskim starim vekom to dokazovali; ko je v Mezopotamiji odpovedal razmehkuženi ravninec, ga je nadomestil od Ararata doli planinec: Babilon je podlegel Asiriji; planinska krdela so prihajala z gorate Etiopije v Egipet in so nasledovala hirajočim dolincem; Azteki in Inke v Ameriki so z visokih gorâ prihajali med obmorce svežit njih kri, dokler niso povsem zavladali, in šele

»prosvetljena« zapadna Evropa jih je, demoralizujoč, uničila! — Pa Slovani? Ko je prva stoletja po Kr. jela razpadati grško-rimska mitološka prosveta, so kot brezimenska množica že prihajali Slovani med zapadnjake, ponajveč sužnji (Slavus est sclavus!), v sožitju drugih plemen. Ko jih po VI. stoletju zapazimo v zgodovini, se pojavljajo z lastnim imenom, kot pastirji, kmetje, posli, vojaki-najemniki, strežniki pri tovornikih po trgovskih potih, pozneje kot vozniki in rudarji (v Alpah): evropski zapad in jug sta jih, sebe poživljajoč, poželjivo vsesavala. Slovanski gorjani so prihajali preko Karpatov doli do male Grčije in jo malodane poslovanili kakor pod Karpati Romune; Bolgare je njih plemenska sila docela v sebe spojila; druge njih veje so se, ob Donavi in pritokih, razširile globoko tja do Švice, medtem ko so se ž njimi v sožitju pomešani Germani pomikali na Apeninski polotok.

Ob takih prijednačujočih prilikah smo si pri nas še ob prevratu (!) ustvarjali »tro«-jezično državo. Narodoslovni zemljevid Evrope je namreč na korist zapada potvorjen: od Jadrana do otoka Rujane, ob izlivu Odre, proti vzhodu ne žive Slovani med inorodci, temveč inorodni dolinski pomešanci žive med deloma že (zlasti ob Labi) potujčenimi Slovani — gorjani! Prazgodovinsko priseljevanje se je v Evropi in drugod pričelo po vzvišeninah, ker je bil nizek svet pred tisoč leti še porasel in močvirnat.

Enako govore srednjeevropske Alpe. Berlin, Dunaj, Budim in mnoga druga mesta bi mogla pričati, kako jim osvežuje planinska kri razrahljane živce. In ta planinska kri je po ogromni meri slovanska, stapljajoč se npravno in narodno v tujstvu. V prejšnjih

(narodnost ne vpoštevajočih) stoletjih — veljale so gospodarske in zemljepisne posebnosti raznih plemen — tega ni bilo mogoče spoznati; dandanes so najrazličnejše potujčevalnice izza XIX. stoletja sigurna smrt narodne zavednosti.

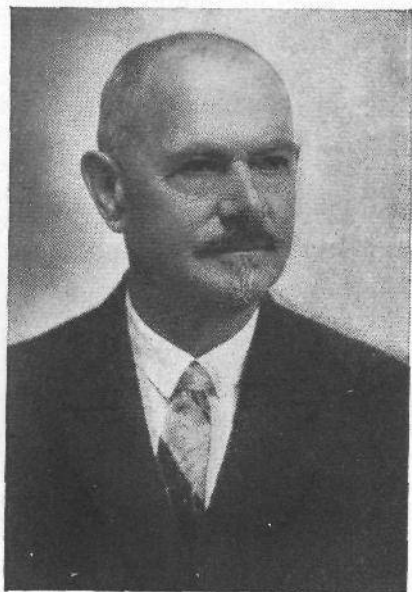
Slovanski podmladek poživlja torej Evropo, a ona presnavlja njega, namesto on njo. Od vzhoda zajema Evropa svoje sile, proti vzhodu pa udejestvuje svojo nadvlado zapad, da rešuje sebe in pogublja nas. Času primerno razširjena resnica: »Ex Oriente lux, ex Occidente tenebrae«, velja dandanes bolj ko nekdanj (Sámo, Ciril, Otokar); vsa naša preteklost je vztrajna analiza slovanskih sil v tujo korist; končno je treba nam samim pričeti s sintezo v slovansko korist.

Tega je bila in je še dandanes veliko kriva naša konservativnost: krčevito se oprijema zemlje in sorodnih panog; ne more se pa zmagovito dokopati do višine istočasne prosvete, nekdanj tovarništva in trgovstva na morju in suhem, dandanes industrije in izumništva z vsemi neštetimi razrastki.

In znake tega večstoletnega presnavljanja spoznaváš najbolj razgore. Neizmerni obseg razgleda ti vdahne nebroj misli; zato nima nihče tako obširnega pisateljskega obzorja kakor planinec, ki gleda pred in pod seboj pol sveta. In ta svet je naš in bodočnost je njegova, ako bomo planinci-nahrbtnikarji pravilno ščitili in vzgojevali planince-rojake po naših in potujčenih gorah.

Podmladek od vzhoda naj sveži in jači naše planinsko ljudstvo na zapadu, da mu ohrani posest in ga reši odtujčevanja. Taka bodi deviza slovanskega planinstva; in tej devizi, doseženi po zgodovinskem in logičnem razmotrivanju, želim najboljših uspehov globoko v Platonovo leto!

Naš Knafelc

Knafelc Alojzij je takoj ob ustanovitvi SPD pristopil društvu kot član. Služboval je takrat v Beljaku na Koroškem pri direkciji državnih železnic. Vsak prosti čas je porabil, da je obiskoval Julijske Alpe. Tako se je seznanil z vsemi napravami in poti severnega dela teh Alp. Ko je bil l. 1906 premeščen v Trst, je od južne strani obiskoval te Alpe. Dobil je povabilo od SPD, naj nariše turistični zemljevid Julijskih Alp. Prav rad se je odzval temu povabilu; saj jih je od vseh strani dobro prepoznal, tako da mu je bilo to delo le v zabavo. Tako smo dobili znani pregledni zemljevid Julijskih Alp; doživel je že dve izdaji in je za tretjo pripravljen.

Bivša Tržaška podružnica SPD ga je takisto naprosila, da bi narisal slovenski zemljevid »Trst in okolica«. Tudi tu se je odzval. Dalje je narisal zemljevid »Gorica in okolica«, ki pa ni izšel zaradi vojne.

Pred nekaj leti je bil od Tržiške podružnice SPD povabljen, naj jim nariše turistični zemljevid »Karavanke«. Tudi tu je uvidel, da je velika potreba, in se je spustil v to delo.

Aljažev stolp vrh Triglava je že trikrat belo prepleskal, a sedaj je obupal, ker mu ga vedno zopet počekajo.

Ko je opazoval, kako malo vode se ob suši cedi po skali pod Begunjskim Vrhom, kjer se stekata pota čez Prag in Tominškova, je tam z železobetonskim žlebičkom zajel vse kapljice, da žejni turisti dobijo vode. — Tudi Peričnika se je usmilil, ker je videl, kako se voda dolgo po skali plazi. Z velikim trudom ga je obrnil v višjo strugo in ga za 7 m povišal.

Ko je še bival na Koroškem, je tudi tam ustanovil podružnico SPD. Načelnik je bil Grafenauer in on tajnik. Tudi na Višarjah je pomagal, da se je opremila ena planinska soba. Kupili so v Zajezerski dolini pod Višarjami lepo zemljišče, kjer je podružnica nameravala postaviti planinski dom. Ker je še primanjkovalo denarja in je potem nastala vojna, je vse skupaj zaspalo. To zemljišče je po vojni Osrednji odbor prodal za 6000 Lir.

Po vojni se je stalno naselil v Ljubljani in je bil takoj izvoljen za rednega odbornika, ko je društvo zopet začelo delovati; poveril se mu je markacijski odsek. To je bilo zopet nekaj za njega! Uvedel je takoj sedanjo okroglo markacijo in uravnavo kažipotnih tablic. Ker je to markacijo sprejela planinska Zveza, se je uvedla po vsej Jugoslaviji.

Najrajši je pač polezel na Triglav od vseh strani; doslej je bil že 84 krat gori in bo še šel kljub svojim 74 letom.

Zadnja leta je tudi trasiral in nadzoroval delo na obeh plezalnih potih na Grmado in Šmarno Goro.

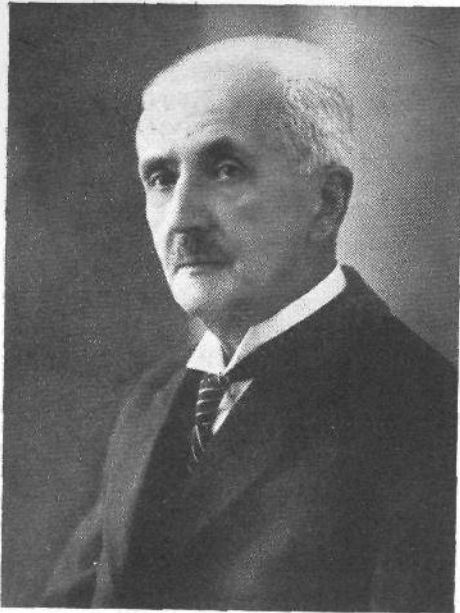
Ljudevit Stiasny

Da bi se povrnili na naše planine nekdanji zlati časi!

Pred 50, 40 leti smo prenočevali na naših planinah v pastirskih kočah, kjer so nas sprejemali kot dobrodošle goste. V zahvalo za gostoljubje smo prinesli pastirjem tobaka ali kaj takega, kar so v samoti potrebovali. Iz pogovorov smo se seznanili, kako težavno je čestokrat pastirovanje na planinah, posebno če živina zablodi. Da živina ne zaide v tuje pašnike ali v nevarno pečevje, so naredili ograje in za pota preproste prehode. Kadar smo šli čez tak prelaz, smo skrbno pazili, da je bil zopet dobro zagrajen.

Tako je bilo pred leti, tedaj, ko smo si svoje planine še vse drugače zaslužili. Sveta tišina je vladala tedaj tam gori v zatišju naših orjakov, planšar in turist sta si bila prijatelja.

Otvarjala pa so se vedno nova zavetišča, zboljšala so se pota, ki so postala ponekod že kar promenadna; ni samo rastlo število planincev, vse drugačne goste imajo dandanes naše gore. Koliko je med njimi takih, ki nimajo prav nobenega razumevanja za potrebe in skrbi naših planšarjev. Umljivo je, da je zaradi te malomarnosti

nastalo na nekaterih planinah nasprotstvo proti planincem; zgodi se celo, da pastirji poškodujejo oznake potov.

Posebno veliko takih neredov se je pripetilo pred leti na Tirolskem. Da se doseže prejšnji sporazum, so tirolska planinska društva že pred 20 leti na važnejših potih postavila posebna vrata, ki se sama zapirajo. Za druge kraje pa so dostavljali vsaj križne okove za taka vrata. Umestno bi bilo, da bi v spomin na našo 40 letnico društva postavili ob prehodih vsaj na večje in od planincev pridno obiskovane planine vrata, ki se sama zapirajo. Tak načrt sem predložil planinskemu društvu. — —

Zapuščamo planino, prihajamo više in više. Vsepovsod nas

pozdravljajo gorske cvetke in že se nadejamo, da ugledamo v bližini trop divjih koz. Saj tu so bile vendar pred leti! Takrat divje koze še niso bile tako plašne kakor dandanes. Potovali smo namreč takrat lepo tiho in brez ropota. Divja koza je pravi planinec! Odganja jo kričanje in mnogokje jih je že odgnalo.

Predvsem rada kriči na planinah razposajena mladina — toda čestokrat mora prevzeti krivdo drugih doroslih. — V Visokih Tatrah pa srečamo mnogo dijakov, posebno po sklepu šolskega leta. Dijaki potujejo tod večinoma v skupinah in dobivajo povsod izdatne popuste. Legitimacije za te popuste dobijo vodje teh skupin pri planinskih društvih, ki skrbijo, da vodijo dijake na planine zanesljivi planinci. Zaželeni uspeh ni izostal — dijaki se v zadnjih letih vedejo primerno na planinah in v kočah.

In pri nas? Ob nedeljah in praznikih je po kočah dostikrat velika gneča. Če bi imeli naši dijaki izdatne olajšave le za delavnike, razen sobote in dnevov pred prazniki, bi bilo že dokaj bolje.

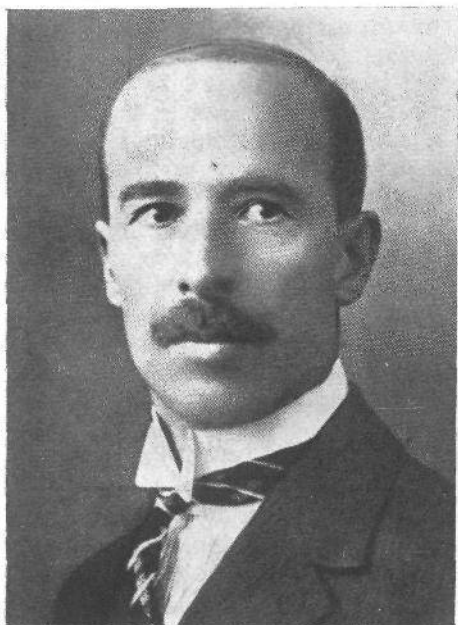
V hrvaških berilih dobimo lepe nauke o vedenju mladine. Kaj koristno bi bilo, ako bi v vsa berila za srednješolsko mladino natisnili nauk: »Nikdar ne pozabite, da se nahajate pri posestniku planine kot gost; zato se morate primerno obnašati.«

Da se angleški, poljski, češki in drugi dijaki primerno vedejo v planinskih kočah, da ne kričijo na planinah in ne trgajo planinskih cvetic, se je doseglo s srčno izobrazbo. Ko se bodo vsi naši dijaki zavedali svojih dolžnosti, ki jih imajo napram posestniku planine, bodo s svojim vedenjem ugodno vplivali tudi na vedenje druge, neizobražene mladine.

Po planinah išče boga, a ne najde potov. Navadno je farizej. Bog in природа sta vesoljnost.

Dr. Henrik Tuma.

Planine, planinstvo in tujski promet

I. Po stezi vstran prašne ce-
ste spe potnik. Z nahrbtnikom na
plečih, s palico v roki stopa čez
pisano ravan. Že je v gozdnem
predelu. Božajoči hlad je dodo-
bra osvežil njegova lica, ko pri-
de izza razredčenih dreves na
plan. Oduševljen upira oči v gor-
skega orjaka, zadovoljen motri
nižavo pod seboj, gorsko razpo-
loženje sega v njegovo srce. Po
kratkem odpočitku in okrepitvi
ob popotnici in studenčnici iz
žuborečega vrela nadaljuje svojo
pot. Niže in niže so doline in
ravnine, prepletene s cvetočimi
polji, zelenimi travniki in gozdi-
či, z belimi vasi in ljubkimi
cerkvicami, ki so posejane tu
med ljudskimi domovi, tam po
holmih in hribih.

Potnik se dviga preko gor-
skih senožeti, preko obronkov,
kjer raste gorsko cvetje in se pokaže gorska divjad, kjer pozvončkljiva
pasoča se živinica, ob rastočem obzorju in čaru gora. Na vrhu! Čez
širne ravnine v sinje višine mu plava oko in duša uživa, vsa predana
veličastvu gorá in planin.

Po severni strani gorskega velikana sta ubrala planinca strmejšo
in napornejšo pot. Opremljena z vsem potrebnim, plezata preko stene:
po kaminih, policah, čez previse. Med prečkanjem, med vzpenjanjem
navzgor zmagujeta strmine in vzbokline, pozabljajoč vso nižinsko in
človeško ničevnost in živeč z vsemi silami telesa in duha le eni ideji:
zmagati v plemeniti borbi in tveganju življenja steno. Idealen zanos
se vseli v njiju dušo, ko izstopata iz stene na poplačujoči vrh.

V vabljeni planinski koči se vsi snidejo v sreči in zadovoljstvu,
ki ga človek ne občuti po nobeni drugi storitvi.

II. Življenje sedanjih dni, zlasti v mestih, utruja in uničuje naše
živce. Zato stremimo na kmete, na deželo. Tam ni mestnega vrvenja
in hlastanja, ni hiperkulturnih naprav. Tam vlada spokojnost in po-
zabljenje, osnova oddihu in počitku. Podeželje pa je v svoji pestrosti
pokrajinskih in zgodovinskih zanimivosti i mikavno in privlačno. Kdor
se mestnemu življenju ne more docela odpovedati in ima denar, ostane
v večjem kraju z različnimi novodobnimi napravami, kakor so: zdra-
vilišča, kopališča, sportni prostori itd.; drugi se zakoplje popolnoma
na kmete, pije mleko in dela izlete v ljubo naravo, vesel, da je vsaj
za nekaj časa odmaknjen od vsake moreče kulture.

Čim več ljudi ene in druge vrste prihaja v naše kraje, čim več
potreb in plačljivih zahtev kažejo, tem bolj se jih veselé vsi oni, ki
črpajo iz tega dohodek in dobiček.

V opisu pod I. in II. je obeležen dvojni pokret človeškega rodu: planinstvo ter letovanje in tujski promet.

III. Pojem in postanek. V želji po spoznavanju in proučavanju tujih krajev in prebivalcev se je razvilo popotovanje. Ako prevladuje pri tem stremljenje po uživanju prirodnih krasot in drugih zanimivosti ter po osveževanju duha in telesa, tedaj govorimo o turizmu. Ta preide v letovanje in tujski promet, ako gre za krajše ali daljše bivanje na istem kraju ob izrabi naravnih lepot in posebnosti ter umetnih naprav. Svojestvo letovanja (tujskega prometa) je namen po oddihu, počitku in zabavi na eni, a pridobivanje (po posestnikih penzionov, hotelov itd.) na drugi strani.

Že po gorenjem pojmovanju sledi, da je turizem (v ožjem pomenu) in tujski promet starejši pokret od planinstva. Že davno so ljudje hodili na kmete (Horacijev »Tusculum«), obiskovali zanimive kraje in se povzpinali tudi na nižje hribe, ko o planinstvu še ni bilo sledu. Nebotične gore s svojimi mogočnimi skladi in prepadi, zavite dostikrat v strelonosne oblake, so zbujele strah in spoštljivost. Tam je bil dom bogov in hudobnih duhov (Olimp, Triglav), ljudje pa so se čutili domače le v ravninah in na brdih, v naseljih in mestih. Saj je komaj 160 let, ko je bil prvokrat zavzet Triglav; Mount Everest, najvišji vrh sveta, pa je s svojim večnim ledovjem, z viharji in s solnčnim sijajem nad vrtoglavimi prepadi še danes deviška gora.

Ko pa je človek bolje spoznal prirodne sile in tajne, se je povzpел tudi na gore in planine; sprva oprezno in počasi, potem pa vedno pogumneje in češče. Danes je planinstvo (planinarstvo) splošno razvito in zajema že najjužnejše kraje naše Jugoslavije.

Planinstvo moremo označiti takole: Planinstvo je čista, duhovna ljubezen do gora, ki se izživlja v njih neposrednem iskanju, večnem motrenju in uživanju.

IV. Bistvo planinstva in tujskega prometa je deloma naznačeno že v gorenjih navedbah. V nadaljnji presoji navajam glede prvega: Planinstvo je zgolj idealnega, duhovnega značaja in mu je popolnoma tuje materijelno okoriščanje. Planinec hiti v naravo, na gore, da more biti daleč od dolinskega hrušča in trušča sam s seboj in se vdajati, sproščen nižinske kulturne navlake, nemoteno uživanju in razmišljanju v planinskem območju.

Planinec ne išče miru in oddiha; saj so vse planinske ture združene z večjim ali manjšim naporom. One pa mu prinašajo istočasno okrepitev duha, volje in odločnosti ter osvežitev telesnih sil. Nikjer ni človek človeku kot socialno in moralno bitje tako blizu, kakor na vse razlike izravnajočih planinah.

Planine imajo za nas nenavadno privlačnost in jih stalno motrimo in občudujemo. Kako ne! Vzemimo Kamniške ali Savinjske Planine, Karavanke in Triglavske Alpe na severozapadu Dravske banovine. V slikovitih likih kipe proti nebu njih vršaci, grebeni pa prehajajo v sto in sto slikah, tu v navpičnih stenah, tam preko nižjih vrhov in izrastkov v romantične gorske doline in daljne, pestre ravnine, ki se na nje nanizuje prijazno Notranjsko, Dolenjsko in Štajersko hribovje in gričevje. Izpod gora žubore mrzli studenci in se vijejo bistri potoki in reke (Bistrice, Bele, Črne), šumeč in valeč se doli v ravan. Njih padanje čez skale in stene, njih brzenje in šumenje se spaja s svežimi gorskimi sapicami v večnostno simfonijo pevajoče narave.

Planine so vsekdar krasne, očarljive. Poleti se pno proti nebu v silni sivini, pozimi se blišče v beli snežini, ki jih krasi, ko dostikrat že zeleni daljno podolje, polno ptičjega speva. Ob zori pozlati solnce najprej hribe in gore; in ko konča dnevno pot, tone zopet za gorami v čarovitem gorenju in žarenju, pošiljajoč s svojimi rožno-vijoličastimi odtenki zadnje poljube zapuščenim zemljanom.

Zaključek.

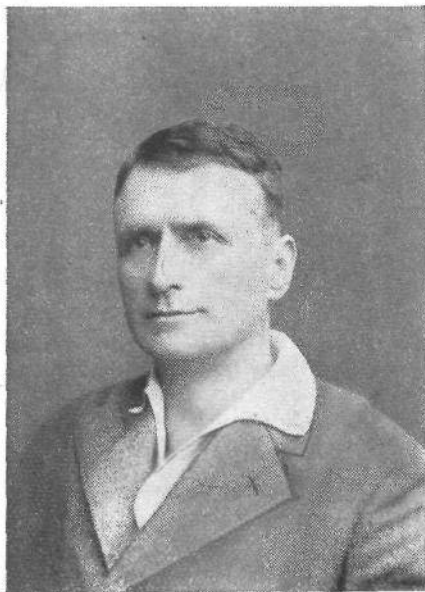
Planinstvo je po svojem bistvu kot etično in duhovno gibanje velikega pomena za človeštvo, da ga odvrta od materializma; turizem in tujski promet, danes že močno organiziran, pa sta vsega uvaževanja vredna idejna in narodno-gospodarska panoga. Ta dva pokreta sta pripomogla, da so se že razpršili mnogi predsodki o tujih plemenih, in sta zmožna, da vplivata na zблиžanje narodov. Ne izključujeta se, marveč se izpopolnjujeta, obsegajoč udejstvovanje človeka v spoznavanju in uživanju celotne narave. Preudarni turist in letoviščar se bo povzpel tudi na gore, k planinstvu; pravi planinec pa bo znal ceniti i užitke v dolini. Zato je planinstvu in tujskemu prometu usojeno trajno napredovanje in razvijanje.

Delajmo tedaj po svojih močeh za čim večji razmah obeh, ostanimo verni občudovalci in ljubitelji prirode in posebno navdušeni planinci!

Na planine, na planine
vedno vleče me srce,
gledal z jasne visočine
kras Slovenske bi zemlje!

J. Sernec

Jubilejni pozdrav

Proslave obletnic naj ne dajo samo računa o opravljenem delu, temveč tudi na njegovem temelju osnovane smernice za bodoče delovanje. Zgodovina slovenskega planinstva nas uči, da kakor pri vsakem, tako tudi pri planinskem delu nismo pozabili in naj ne pozabimo na splošno zahtevo prilik, v katerih živimo in delujemo. Planinsko delo bodi torej postavljeno v tisto službo narodu in državi, ki ustreza lastnemu svojstvu in obenem tudi smotru celote. Sicer rinemo slovenski in jugoslovanski planinci po poti naprej, dosežemo dejansko tudi sebi stavljeni cilj — vendar morda že zasejen po tujcih, ki si končno z zadovoljnim nasmehom še prisvojé plodov našega marljivega dela.

Tudi planinski idealizem naj torej ne bo enostranski in slep, temveč imej na vse strani odprte oči. Kadar pretijo temni oblaki, nastane kategorična zahteva, da v nevarnostih izkušeni planinci s svojim svojstvenim idealizmom strnejo še nedisciplinirane in zaradi tega preplašene vrste rodoljubov. Oni so poklicani, da resno opozarjajo na kvarnost gospodstvaželjnosti in medsebojne razcepljenosti. Po bratski in domovinski ljubezni združeni in po junaških činih utrjeni, pa naši planinski borci brez dvoma zvrnejo vsakega še tako temnega in zakletega sovraga s svojih rodnih skal. Zdravo!

Dr. Milko Hrašovec, Celje

»Na gore, na gore, na strme vrhe...«

Izza mladih let, izza dobe, do katere sega spomin, me vabijo gore in planine v svojo sredo. Njenim čarom ne morem doleteti.

Vsak dan, če razgled dopušča, pozdravljam iz okolice našega belega mesta, Celja, svoje drage znanke.

Ni ga vršaca na širnem obzorju, kamor sega pogled, ki bi ga ne bil že mnogokrat obiskal; glede vseh pa je še mnogo načrtov v bodočnosti. Vsaka gora, vsak hribček, vsako sedlo je zvezano s sladkimi spomini, ko človek brez skrbi, bliže nebu, uživa čar lepote in nepopisno milino slovenske zemlje.

Ko stoji noga na vrhu gorskega velikana ali na robu premagane stene, zavriska duša v božjo naravo in se čuti prosta

vseh tesnih spon, ki jih je tako polna dolina. Turistika krepi telo: da! A mnogo bolj ko telo utrjuje značaj!

Prav posebno pa povzdiguje ljubezen do prirode in domovine ter vzbuja v nas čut, kako prostran in mogočen je naš dom, in kako sijajna bodočnost nas čaka, če bomo zaklade, ki nam jih je dala priroda, razumno izrabili. Zato, mladina, v naše vrste! Slovensko Planinsko Društvo, ki ima za seboj tako častno vrsto let in katerega članstvo je nepregledna vrsta ljubiteljev narave, stremi v nesebičnem delu le za enim ciljem: odkriti svetu lepoto naših gora ter vzgojiti narodu zdrav rod mladine, ki bo telesno in duševno čil z lahkoto vršil težke naloge, ki jih bo bodočnost naložila posebno naši domovini.

Planine vzgajajo. Kdor se ne da vzgojiti, ta se uniči sam ali pa ga uničijo one. A blagor jim, ki se planinam približajo že vzgojeni po duhu, umu, srcu, telesu! Njim ostanejo planine rajsko svetišče, ki ga morejo zapustiti, ne pa izgubiti.

Dr. Jos. Tomišek.

Na planine!

»Dajte mi planine moje!...«

I.

Kadarkoli so se hoteli ljudje dvigniti nad vsakdanjost, so se umaknili v samoto ali so se povzpeli na gore. Ko so se želeli otresti materialne telesnosti in ž njo združene vsakovrstne tlačivne in dušee mōre, so se zatekli v čisto naravo, so se dvignili kvišku, proti nebu. Duša se skuša otresti, iznebiti nizke snovi in zadihati, zaživeti, kolikor mogoče neodvisno od nje — vsaj za nekoliko časa — čisto drugo življenje, ki ga duša globoko sluti, ki se v domišljiji poljubno oblikuje in je silo mikavno in sladko.

To je iskanje izgubljenega raja, iskanje idealnih užitkov in uživanj, teženje po sadu, ki tiči v skrbno zastrtem naročju čiste narave, ki visi v nebotičnih višinah.

In kadar se človek ne more ganiti, zbežati od nečistega, morečega šuma in hrupa življenja, se zasanja z očmi, s sluhom in srcem v kraljestvo lahkokrilih ptic, v eterične višave, v zlato solnce, srebrni mesec, v milo blesteče ponočne nebne oči.

To nam svedočijo tudi neštete pravljice in pripovedke — idealni svet, ki ga ustvarja trudni in žejni človeški duh sebi v uteho in poživitev. To je čisto drug svet, ki o njem posluša in v duhu gleda in željno uživa nele še nezastrupljena nežna mladina, pač pa tudi zreli ljudje in že siva starost. Nepokvarjena narava in ves mir je poln slutenih in še neslutenih skrivnosti in tajen, poln presladkih, nekaljenih užitkov. Po njih težimo z vso silo. — —

Prijatelj, to je, zakaj se tudi mi, planinci, zatekamo v naravo, v samoto, v solnčne, čiste višine gorá. Mi hočemo uživati! Vabi nas neizrazno čist, eteričen med, ki ž njim sladimo trpko grenkobo vsakdanjega pelina. To je težnja po sproščenju duha, a tudi telesa, ki nas z neodoljivo silo vznáša: poduhovljeno oko, ki hrepeni po gledanju, česar v vrvežu življenja ne vidiš; poduhovljeno uho, ki želi poslušati tajinstveno godbo in speve; poduhovljeno srce, ki želi začutiti tajno utripanje narave v vsej idilični nežnosti in tihi, bajni sreči.

Mi iščemo miru in sreče tudi v povratku v naravo, ki je vsa božja. Hočemo, da se poživi, prerodi, očisti v nji nele duh, ampak tudi celo naše telo in telesno življenje; saj je v bistvu tako tesno združeno z naravo, je njen delec!

Planinstvo je najčistejša poezija. Vsak pravi planinec je pesnik »po božji milosti«, čeprav ne zna in ne more v umetno obliko besed poviti svojih prenežnih čuvstev in globoke sreče. Je izvoljen lirik, pesnik sam sebi, a tudi drugim; zakaj poezija, sreča mu izžareva iz duše in srea skozi oči in obličje, dá, celo iz zvoka besed puhti in se razodeva svetu v vsej ljubezni.

II.

Toda le kdor se s pravim namenom in s čisto ljubeznijo dviga v gore, bo našel tajni zaklad Bogatina — najčistejšo poezijo. In zopet in zopet se bo vzpenjal v vrhé in bo štel dneve, ki jih v planinah preživi, med najsrečnejše; zakaj, odkril je nov svet, novo kraljestvo, deželo resničnih bajk.

Zató so bili naši nekdanji planinci tako navdušeni za gore. Naš Stanič, naš Vodnik, Mencinger i. dr., naši slavni »Piparji«, starosta Kadilnik, naš Orožen, Aljaž, naš Janez Krek, goriški A. Stres, naš »Planinski slavček«, predrzni Jug itd., ki so že stopili večinoma »v pokoj«; ali pa naša brata drja Tominška in kralj vseh naših planin, neutrudni dr. Tuma, in dalje Finžgar, hudomušni Mlakar, dr. Oblak, Knafelc, Korenčan ter dolga vrsta mlajših turistov, Skalašev in Skalašinj; ali pa naši prijatelji Chodounsky, Dvorský, Čermák i. dr. ter naši prijatelji drugorodci Baumbach, goriški dr. Zollia, tržaški dr. Chersi in drugi; pred vsemi pa trentski lovec Bois de Chesne, Vladimir Dovgan ter kralj Julijskih Alp, divni dr. Julij Kugy, nedoseženi pesnik.

Vse te in še nedogledno vrsto drugih mož in žensk je silovita moč planinske poezije vlekla in vodila v vrhé. Poezija, ki ne pozna let, ne prostora, ne mejnikov, ne narodnosti, ne starosti, ne spola, ne stanov, ne razlike izobrazbe, ona, ki vse, kar se ji bliža, brez izjeme pomlaja, preraja in bogati — z ljubeznijo.

Poezije je stvarstvo polno, doline in planine, morje, reke, potoki in studenci, gozdovi, polja in travniki, celo puščave so je polne, zemlja in nebo; a najbolje in najčisteje in najčisteje kraljuje v miru, v čistem vzduhu, v zlatih solnčnih žarkih, v sinjih višavah. Tu se pojavlja v vsej svoji pestrosti, mičnosti, ljubkosti in mogočnosti.

Tam gori večno cvete, dehti in se glasi, tam gori ima poezija svoj večni koncert, leto in zimo, noč in dan . . .

III.

Toda le brzo na vrh, da ne zamudimo ni trenutka! Zdaj zdaj privesla zlato solnce iz rožnega zarjinega objema! Nebo in zemlja tekmutjeta za ta sprejem in pozdrav.

Vse odpira oči, usta, srce . . . Tudi mi zremo nemi in od vznícenosti trepetamo nad tem, kar ima priti. Že vidimo, čutimo, kako vse ubira strune in uglašá svoje glasove za solncu dostojen pozdrav. — Vidimo le duši vidne srebrne in zlate strune, kakor antene, ki so napete vse križem, od gore do gore, od skale do skale, z gorá v doline, z vrhov v nebne višine, do bledega srpa, ki pluje počasi na zapad, in gor do nešteti, nevidnih zvezdá, pa do rožnato ožarjenih posamnih oblačkov.

In pripihlja jutrnji zefirček na lahnih krilih in udarja z nešteti prenežnimi prstki večé na te neštete strune in strunice in jih poskusno preletava z eteričnimi krili. — V nebni višinah pa poskakujejo kakor misel nagle, neštete nožice nebeških krilatcev po zlatih strunah, kakor za poskušnjo, pripravljeni, da zdaj zdaj zaigrajo nanje prevzvišeno himno vzhajajočemu solncu in Večnemu Solncu . . . In vse, še tako nezatne živalce prilezejo iz svojih nočišč na dan, vse obrnjene svečano in željno proti vzhodu. In planinske pevke lahko-krilke in mogočni orli, jastrebi, sokoli in kanje ter kakor strune in misel prožni bistrovidi, stasiti, ponosni gamsi se zamaknejo v velikem pričakovanju v vzhod . . . In srebrne oči in vsebarvna očesca cvetic in vsaka bilka in travica in vsak virček in vsak topliga poljuba željna snežišča in vsaka skala, bolj in bolj rožno ožarjena kakor z rdečico v čistem hrepenenju po solnčnem ženinu, dà, vsak kamenček, vse, vse vibrira od vznícenosti in hrepenenja, vse strmi polno srčnega pričakovanja solncu naproti . . .

Zdaj!... In čez vse nebo in vso goro se razlije solnčno zlato in objame s toplim poljubom vse pričakujoče svate v najnežnejši ljubezni — in tudi nas, ki od ganjenosti trepetamo — in nakrat zaigrajo vse neštete strune na nebu in na zemlji in vse, vse zapoje, ubrano s strunami, vsa usteca, zelena in pisana, živalska in rastlinska — vse nebo in vsa širna planina, ožarjene višave in temni prepadi solnčno himno, da se nam vsem topé mehka srčeca ko v ognju, da nam burno utripujejo in začarano zastajajo v veličastno nežni omami...

In eterična simfonija in stotisočglasna pesem vzhičenja in nečutene ljubezni planin se zliva v eno z večno odo nebá in polni in preopaja nebo in zemljo z omotično srečo, ki nas zaziblje, ko najbolj ljubeča mati dete, s čudovito pesmico rajske ptičice v rajski sen...

V sladki omami in zamaknjenju — ali ne vidimo, ne slišimo, kako z angelsko gibkostjo prebira z zračnimi zlatimi in srebrnimi strunami, kakor orel po vzduhu plujoč, prelepe pesmi naš častitljivi, neumrljivi Jakob Aljaž — v čast Stvarniku in predivnemu stvarstvu! In že gre čveteroročno na te nebeške orgle, ki so jim piščali in piščalke vrhovi in neštete čerí. Dr. Kugy, kralj Julijskih Alp, je v duhu prihitel ter se gospodu Jakobu pridružil. In še in še priletajo, z Val. Vodnikom na čelu, umetniki, iz raja in z zemlje, ki so ljubili in ljubijo vzvišeno planinsko pesem in poezijo ter nešteteročno izlivajo svoja najgloblja skupna čustva v eterične tipke in strune... In to ponoči in čez, dan na dan, leto in dan, trajno; a danes prihajajo še bolj polnoštevilo, s še večjo vneemo in hrepenenjem, s še večjo ljubeznijo, zakaj danes je nenavadno velik praznik: spomin majnika leta 1893!

Brunon Rotter

Turistika na Pohorju*

Ko se je leta 1893 ustanovilo v Ljubljani Slovensko Planinsko Društvo, pač svet ni pričakoval, da se bo razvilo tako hitro in da bo njega delovanje tako dalekosežno.

Kazal pa je izredno zanimanje za to nujno potrebno ustanovo slovenski živelj že v začetku; po vrsti so rasle podružnice (38), odločen odpor proti prodiranju nemštva.

Ob Pohorju so nastale podružnice: Podravska v Rušah l. 1901, Šaleška 1904, Mislinjska in Prevaljska 1919, Mariborska 1920, Slovenjebistriška 1922, Dravinjska in Mežiška 1927. Mi pa hočemo na kratko premotriti, kako je nastala na Pohorju turistika in se bolj in bolj pretvarjala v sport.

Prvi pohorski turisti so bili romarji; vsa sedanja turistovska

* Prim. Plan. Vestnik, XXIV, str. 9, 28, 64 in 120.

markirana pota so nastala iz starih, nekdanjih romarskih poti. Kmetje so kaj radi hodili čez Pohorje na božje poti k Arehu, v Ruše, Puščavo, k Trem Kraljem, na Brinjevo Goro; staroznana romarska pot je bila: Konjice—Zreče—Št. Jungtrta (Kungota)—Rogla—Pesek—Klopni Vrh in mimo Lamprehta v Puščavo.

Vzhodni Pohorci so hodili čez Bajgota in Smolnik v Ruše in Puščavo, Št. Lovrenčani pa čez Klopni Vrh in Bajgota k Trem Kraljem in k Arehu.

Za vozne poti po osrednjem Pohorju se je treba zahvaliti »glažarjem«. Od »glažut« (steklaren) pod Klopnim Vrhom so prevažali svoje izdelke čez Smolnik v Ruše, enako od glažut pri Bajgotu; od onih pod Arehom so jih vozili na Apnico in čez Čandra v Ruše.

Ne smemo pa pozabiti, da so poti nadelali po osrednjem Pohorju tudi »holcarji« (drvarji).

Na zapadnem Pohorju so kmetje usmerili dohode iz Podravja, oziroma iz Mislinja, ker jim je bilo predaleč, da bi hodili okoli Pohorja. Tako so hodili Št. Lovrenčani čez Pesek v Lukanjo in v Vitanje, čez Planinko in sedlo Komisija v Mislinje, Ribničani čez Ribniško Sedlo (Šintlarica) v Mislinje in čez Bolfenka in pod Malo Kopo v Slovenjgradec.

Vse te nekdanje poti hodijo turisti še dandanes.

Zapadno Pohorje je bilo meščanom popolnoma neznano. Kot nekako junaštvo se je smatralo, če se je kdo napotil od Hleba na Smolniku čez Majland—Tri Žreblje—Veliki Vrh—Sv. Tri Kralje v Čadram ali v Tinje, ali pa od Klopnega Vrha čez Pesek—Roglo—sedlo Komisija—Planinko—Ribniško Sedlo (Šintlarica) na Jezerski Vrh—Črni Vrh—Veliko in Malo Kopo in v Slovenjgradec. Tistikrat so bile to navadne enodnevne ture. Koč-zavetišče in markacij ni bilo; takrat so se meščani vzpeli kvečjemu k Bolfenku nad Mariborom. Šele z ustanovitvijo Podravske podružnice SPD v Rušah se je začelo planinstvo sestavno razvijati.

V začetku so se zbirali nekateri rodoljubi pri blagopokojnem Luki Hlebu na Smolniku, odkoder so markirali nekoč pot čez Klopni Vrh in dalje na Pesek. Tam so naleteli na prvo pohorsko markacijo rajnega prof. Janeza Koprivnika, ki je bila izpeljana iz Št. Lovrenca na Pohorju čez Pesek v Št. Jungtrto. Od Peska so nadaljevali pot na Roglo in so hoteli v Mislinje; toda zašli so in so morali markacijo nazaj do Valovca uničiti. Odslej so se markirali vsi važnejši potje in pričelo se je tudi med meščani zanimanje za bližnje Pohorske vrhove.

Ko je padel Žigertov stolp, se je porodil načrt za prvo slovensko koč na Pohorju in zrasla je l. 1907 Ruška koč pri Sv. Arehu iz tal; postala je zatočišče zavednih slovenskih hribolazcev, izprva oskrbovana samo poleti.

Pred l. 1912 se je pri nas pač malo slišalo o zimskih gorskih pohodih. Šli so pozimi na gore lovci in drvarji; planinci so ostali rajši doma za pečjo, nego da bi se podajali v nevarne zameti Pohorja.

Saj takrat pohorski gorohodci nismo imeli ne krpelj, še manj pa smučī; da bi kar tako gazil sneg na goro, kjer ni bilo oskrbovanega zavetišča, si je vsak premislil. Ko se je l. 1912 spravljal na starega leta dan mala planinska družbica k Ruški koči, so jih Mariborčani pomilovalno gledali in bi jih bili najrajši poslali — nekam! Lepo jasno vreme in diven razgled, celo čez nemški Gradec, jih je na Novega leta dan kar očaral. In ravno ta Silvestrov večer

je dal nekako pobudo za zimske pohode na Pohorje. Po tem posrečenem dvigu je tista družbica odhajala še na druge zimske ture, osobito, ker so jim posodili domačini krplje, ki pa so bile — z železnimi obroči — silno težke.

Kmalu so se dobile tudi na trgu lepe, lahke krplje, a l. 1913 smo začeli hoditi na Pohorje že s smučmi. V začetku je šlo sicer malo težko, a polagoma smo se navadili in kaj radi dričali, toda samo z eno palico, čez drn in strn. — Med svetovno vojno se je smučanja priučilo mnogo naših in po vojni se je ta panoga tako hitro razvijala, da ima danes že skoraj vsaka hiša svoje smučke. In ko je bilo po vojni vsako zimo vlomljeno v Ruško kočo, so sklenili Rušani l. 1920, da postavijo Čuvajevo, sedaj Čandrovo kočo, v kateri bi naj stanoval drvar in stražar, ki bi obenem tudi nudil slučajnim zimskim obiskovalcem skromno okrepčilo.

Brzi razvoj zimske turisticke je pokazal potrebo celoletne oskrbe koč, splošni razmah planinstva po vojni pa je prisilil podružnice SPD, da so zgradile nove kočice; tako je danes Pohorje prepreženo od vzhodnega do zahodnega dela s postojankami, planinskimi in privatnimi. In pri vseh je postal, celo pozimi, velepromet.

Odlično sodeluje pri planinstvu tudi Aljažev klub SPD v Mariboru, ki služi poletni redne sv. maše pri Arehu, na Smolniku in na Plešivcu (Sv. Uršuli). Ker si je klub nabavil prenosljiv oltarček, sme z dovoljenjem škofijstva darovati sv. maše na prostem, torej tudi pri Mariborski koči, na Klopnem Vrh, na Pesku, pri Ribniški koči in na Peci. — Tudi pozimi se člani Aljaževega kluba ne strašijo truda, da ne bi maševali pri tekmah in slavnostnih prilikah na Pohorskih vrhovih; tako je novoletna sv. maša pri Sv. Arehu že prastar običaj.

Da pa zmorejo Aljaževci tudi pozimi pot na zasnežene vrhove, so postali nekateri izmed njih, in to ravno vodilni, sami smučarji.

Danes so ob nedeljah in praznikih vse planinske in privatne postojanke prenapolnjene, in to ob vsakem letnem času. Čim boljša je jedača in pijača, tem večje je število obiskovalcev.

Za dobro urejeno zimskosportno udejstvovanje se bodo seveda morale naše postojanke nekoliko preurediti. Treba bo povsod misliti na kopalnice in prhe, shrambe za smučič s prostorom za voščjenje, več posameznih spalnic z zadostno preskrbo vode (po možnosti tople in mrzle), električno razsvetljavo, moderna stranišča in še več malenkosti.

Ker pa projektirajo iz Pekar k Bolfenku nad Mariborom žično železnico in se od jugovzhoda že izpeljuje avtomobilska cesta na Pohorje, je na vidiku razmah tujskega prometa in velikanski porast letoviščarjev.

Tako je pričakovati, da bo Pohorje, ki ima lahke in kratke dohode od železniških postaj, bolj in bolj privlačno zbirališče poletnih in morda v še večji meri zimskih obiskovalcev. Ker bodo ti poplavili vse Pohorje in mu zabrisavali prirodno pristnost, se bodo čuvarji prirodnih vrednot morali zanimati za ustvaritev prirodnega parka, n. pr. na Klopnem Vrh, kjer raste močvirni sleč, in to edino na tem kraju v vsej naši domovini.

Zelena Pohorje čaka vsled krasne lege, lahkega pristopa, udobne oskrbe, mogočnih negovanih gozdov, obširnih planot, lepe flore, bogatega živalstva, nebrojnih studencev in voda, zdravega, milega podnebja, lepih, udobnih naselbin, prvovrstne in poceni prehrane v planinskoprometnem oziru najlepša bodočnost.

Naše planine

Mnogo nas je, ki smo veliko dolžni našim goram. Res, pametnemu človeku nudi življenje povsod, kamor pride, mnogo lepega, pa najsi bo to med ljudmi, živalmi ali rastlinami. Geolog nam ne bo mogel dovolj povelečati čud, ki se mu odkrivajo tam; premnogo tihe sreče dožive botaniki ob studiju nežnih rastlin; slično drugi zastopniki prirodnih in sorodnih strok. Toda ni vede nad celokupnim spoznavanjem gorovja, tega viška naravnega izraza na našem planetu. Ne gre tod za podrobni študij vsega onega, kar goro tvori in iz nje črpa življenje, ampak za neizrazni planinski »nekaj«, kar bi skoraj imenoval gorsko dušo. Bogati nas, kadar se zbranega duha povzpenjamo po gorskih pobočjih, osrečuje

nas, kadar z vrhov zremo preko razrvanih in vendar tako harmonično celoto tvorečih gorskih lancev, vzgojuje nas temeljito, kadar v stenah premagujemo težave ali se v noči in viharjih borimo tam gori za svoje borno življenje.

In naše gore, gore Slovenije, ali so res tako lepe, kakor se nam zdi? Ali ne pretiravamo? Ni li preveč samohvale v tem? Večkrat sem se povpraševal, a dobil sem v sebi vedno enak odgovor, in to posebno tedaj, kadar sem se vračal iz tujine; potrdili pa so mi to tudi ljudje, ki so videli že mnogo sveta.

Bilo je po nevihti, ko sem sedel sam na koreninah visoke smreke na Naklovi Glavi ob Bohinjskem jezeru. Solnce je zopet zmagalo nad meglami in Pršivčeva pobočja so se vsa sveža lesketala v luči. Mrak je vladal le tam ob zibelki Savice; gladina jezera je bila pokojna, temna. Le tu in tam so se utrinjali žarki na redkem valu na zapadni obali. Bila je slika, ki najde odmev v človeški duši. Izza skalnega pomola je tedaj priplaval čolnič s tiho družbo. Ne da bi me opazili, so izstopili na peščenem bregu in se zagledali v lepoto in borbo solnca in meglá v višavah. Bili so tuje, kdo zna odkod, in eden od njih vzklikne proti dami poleg sebe: »Glej, nobeno jezero v Švici ne more nuditi kaj lepšega!« — —

Stali smo pred žrelom Potočke »zijačke« na Olševi, ki smo jo ravno zapustili. Profesor Brodar v svojem starem vojaškem plašču nas je vodil po čudapolnih prostorih, kjer med skalami počiva na tisoče jamskih medvedov in kdo ve, kaj še. Sedaj je stal poleg nas zunaj in se je z nami vred zagledal v sliko nebeške lepote. Oblakov je

bilo ravno toliko, da nebo ni bilo čisto prazno. Nekatero meglice so se vse prosojne in ožarjene plazile okoli nekaterih vrhov Savinjskih Alp. Kakor na dlani so ležale pred nami najlepše naše doline: Robanov Kot, Logarska dolina in Matkov Kot. Nad njimi pa v prelestni lepoti vsi vrhovi, vsak zase značaj, vsi skupaj simfonija veličastva. Niti temačne severne stene niso pomračile slike; saj se je že sredi njih posvetila tu in tam sočna mala zelenica, više gori pa — kakor dragulji v solncu — snežišča. Daleč, daleč je segal pogled na modrikasti vzhod, a zapad so zaključevale Karavanke. Toda če hočete spoznati lepoto Karavank, se povzpnete na Olševo in razumeli boste, zakaj sem ob tem razgledu občutil veliko srečo. Ko sem bil tako zatopljen v to sliko, se oglasi poleg mene dama, ki je bila doma iz daljne tujine. Dobro ji je znana Evropa in prišla je tudi že okoli sveta. Tekom meseca, ki sem ga preživel v njeni družbi, ni mnogo govorila. Tedaj pa je tudi le kratko rekla: »Zaradi tega dneva je vredno, da smo prišli v Vašo domovino.«

Bil je večer na Klemenškovi planini. Po mnogih dneh izletov smo tega dne počivali in vsakdo je šel po svojih potih v tihe koticke k počitku. Jaz pa sem se z dvema damama povzpел na samotno Klemenškovo planino. Ali jo poznate? Zdi se mi, da je med našimi hribolazci še zelo malo znana, ker njen vis-à-vis, Okrešelj, preveč popotnikov pritegne k sebi; ta divna planina tik pod stenami Ojstrice s prelestnim pogledom na ostale vrhove Savinjskih Alp pa ostaja zapuščena. Zato je tem mirneje tam gori in v res popolnem miru smo uživali večerni zaton. Tiste dneve so bili solnčni zahodi posebno lepi in škrlatnih, rdečih sten Ojstrice ter modrih senc v Planjavi se nismo mogli nagledati. — Ako je človek dober in dostojen, tedaj more tudi največje prirodne prizore dvigniti s svojo navzočnostjo. Bil je to tedaj zame pastir na Klemenškovi planini; prizor ga je prevzel, vzel je svoje citre in tiho in prijazno pel: »Na planincih lušno biti...« Oči so mu počivale na gorah. Čista pesem me je ravno še dosegala in se je mešala med rahli šum velikih smrek. Moji dami sta bili Angležinji in malo zgovorni. Videlo pa se jima je, kako globoko občutita lepoto teh gora. Ko se je zmračilo, smo odšli in na poti navzdol mi je rekla starejša od njiju — potovala je že mnogo in dalje časa bivala tudi med Rocky Mountains v Severni Ameriki — tole: »Videla sem že mnogo gora. Zelo mi je ugajalo Skalno gorovje v Ameriki, ki je mnogo višje od Vaših gora in ki se ga civilizacija še ni mnogo dotaknila. Priznati pa moram, da so Vaše gore kljub divjim stenam in strmim vrhovom mnogo prikupnejše. One gore odbijajo, Vaše vabijo. Kljub divjeromantičnim scenerijam v Vaših Alpah ostane še vedno mnogo ljubkosti in domačnosti v pokrajini. Tako je združena vsa veličast prirode z občutjem prijetnosti, ko biva človek med njimi.« —

V vseh časih, pa najsi bo to v nesreči, ko je srce težko, ali pa tedaj, ko mu prekipeva srce veselja, vsak človek rad pohiti domov k materi. Pri njej mu postane lahko, tam se počuti najbolj srečnega in varnega. Temu občutju moram po svojih izkušnjah primerjati svoje povratke iz tujine v krog domačih gora. Najsi je bilo drugod še tako lepo in prijetno, sreče, ki jo občuti srce v domačiji, tam ni nikdar tako velike.

Ždečemu nad knjigami l. 1914 na Dunaju, so mi premnogokrat uhajale misli iz temnih učilnic in mračnih sob nazaj v domovino, na naše gore. Le intenzivno učenje mi je pomagalo pretolči čas do počitnic. Nato pa sem vzel v roko potni les in hajdi peš domov! Sam sem užival prirodo tem bolje. Minile so Hohe Wand, Rax, gore ob Murici in Muri in pri Zeltwegu sem krenil odločno proti jugu. Pravijo, kdor dom ljubi, se začinja od samega hitenja domov grede spotikati. Tako se je pričelo goditi meni v Labodski dolini. Prelepe so bile pokrajine, ki sem jih spotoma videl, a hrepenenje me je gnalo bolj in bolj nazaj v domače gore. Za vsakim ovinkom sem strmel proti jugu, kdaj se bodo že pokazali vrhovi Savinjskih Alp, moja radost, naša lepota in ponos. Bil je tedaj prelep dan, ko sem jih po dolgem času ugledal, vse zobate in silne na južnem horizontu; srečen sem omahoval dalje in šele za Št. Pavlom omagal, ko je noč zagrnila svet s plaščem miru. V Koprivni pa se je pričelo, da se je prirodni lepoti pridružila tudi domačnost in prijetnost rodnih gora, in ta sreča se je stopnjevala, dokler ni dosegla viška, ko sem zopet stal na grebenu Savinjskih Alp samih.

Tako pa se mi je godilo vedno. S strmin nad Feltre sem v vojni mirno in neogrožen večkrat zrl v svet Dolomitov s kraljico Cimone della Palla. A topleje mi je bilo srce, ko sem ugledal naš Triglav. Videl sem Veliki Klek v vsej krasoti in divjosti, in vendar, koliko več sreče sem užil tedaj, ko sem vračajoč se z njegovih ledenikov izstopil v Žirovnici in počasi peš korakal do Lese, da sem mogel v večernem svitu pozdravljati žareče gore domačije.

Kandersteg v Švici se prišteva po pravici najlepšim delom Alp. Bili so sijajni dnevi v njegovi okolici in nikoli ne bom pozabil ur ob divnem Öschinen-See pod visoko Blümlisalp, kjer je strnjeno vse, kar morejo nuditi Alpe: temna jezerska plan, strme stene, segajoče tja v jezero, sočni planinski pašniki, malone nedotaknjeni visokogorski gozdovi in silni ledeniki v naročju velikanov; vse to je mogoče zajeti z enim pogledom — in vendar je čas, ki sem ga nato prebil v naših Julijskih Alpah takoj na to, potisnil one tuje gore v ozadje; kajti naše so enako silne, a bolj ljubke in — naše.

Še večkrat se mi je godilo tako. Lepo je bilo drugod, lepše in topleje doma. Naše gore so naše svetišče, naša zakladnica in naša šola. Naj bi vsakdo hodil tja gor s tem spoznanjem, kakor na romanje, da se bo vračal nazaj v doline boljši in duhovno bogatejši.

Snežinka pri snežinki, milijoni in milijarde mičnih lednih kristalcev narahlo eden tik drugega gromadijo orjaško snežno odejo. S prevese se opesne opast, snežna odeja polzi, drvi po vesini in plaz telebne zamolklo raz steno. Oblak snežnih kristalov ga obdaja, vihar ga spremlja, ruje drevesa, vali skale.

Bela smrt!

Brez sile stojiš na robu in strmiš v veličastni prizor. Zakaj in čemu? Ali je uničujoča sila brez volje in smeri?

Zaman vprašanje! — Vse je!

Dr. Henrik Tuma.

Lovstvo in turistika

Kdo je bil pravzaprav naš prvi planinec? O prvem oboževalcu naših planin nam pripoveduje večno lepa pravljica o »Zlatorogu« in »belih ženah« v Triglavskem pogorju.

V prav tej pravljici (ki so jo upesnili Baumbach-Funtek in Aškerc) vidimo najlepši tip pravega slovenskega planinskega lovca, krepkega, zdravega mladeniča, ki so mu vse na svetu domače planine in njih divjačina.

Trentarski lovec ni bil uničevalec prirode, ni bil streljač, ki ubija v slepi strasti. Ljubil je cvetlice, oboževal gore kot bivališče belih vil, rojenic, škrafov . . . Svetnih užitkov ni poznal; srečen je bil, kadar je mogel plezati po sivih stenah na pisane trate, ki jih je imenoval vrtove belih žen.

Tak lovec sodi v naše planinarstvo. Velika je namreč razlika med lovцем, ki lovi v dolini, po gozdovih in po poljih, ter med pravim planinskim. Lovcu, ki gre v planine, ni za množino plena in za mnogo streljanja; njemu je v prvi vrsti za uživanje prirodnih lepôt. Planinski lovec strelja malo, in sicer samo izbrane komade. Vesel je, če vidi tropo gamsov, nikdar pa ne bo streljal v njo. Dobro ve, da so v tropi zbrane samo kože in mladiči ter da se le med prskom pridruži tropi kak močnejši gams, ki drugače samotari ali pa živi v družbi sebi vrednega druga.

Kdor hoče biti dober planinski lovec, mora biti zdrav, odporen in dober strelec s kroglo. Prijatelju prirode ni vseeno, kako divjad zadene. Vprav zaradi tega je potrebno, da ima dobro orožje in da ga pravilno uporablja. Kroglja iz dobre risanice mora zadeti na primerno razdaljo tja, kamor lovec hoče. Zadetek mora biti smrten, da divjad ne trpi.

V tej točki, ko govorimo o streljanju, pa misli večina, da se križajo poti lovca in turista. Zato se mi zdi važno, da položaj pojasnim kot lovec in prijatelj planin, in to v glasilu naših vrlih planincev.

Na kratko sem podal sliko planinskega lovca. Mnogi so se strinjali ž njim; toda v trenutku, ko odjekne strel, zaboli in zapeče marsikoga in marsikdo dvomi o iskrenosti mojih besed. Lovec — morilec? Ako je vse na svetu določeno za smrt (cvetice, divjad in mi), zakaj naj bi bil ravno lovec poklican, da strelja? Prav tu pa je jedro problema: Lovil je že pračlovek in tudi mi smemo in moramo izkoriščati prirodo. Naša sveta dolžnost pa je, da se zavedamo, kako in v koliko! Pri strelu smo se razšli, pri strelu se zopet snidemo. Kdor je

hodil po naših planinah pred petdesetimi leti, ve, kako redko so bili sejani gamsi. V Bohinju, kjer je danes več kakor tisoč gamsov, si hodil dneve in dneve, pa si težko videl katerega. Pred stoletjem so uničevali gamse po planinah volkovi in risi, kesneje pa ljudje, ki jim ni bilo mar nič drugega kakor plen. Le malo je bilo takih lovcev, kakor ga nam prikazuje pravljica.

Šele ko je začela zmagovati današnja svetovna lovska ideja, da mora biti pravi lovec prijatelj prirode, so oživele stene in planine. Iz mnogih nekoč strastnih divjih lovcev so bili vzgojeni dobri lovski pazniki; ti danes čuvajo tiste zaklade planin, ki so jih nekoč čuvali gorski duhovi.

Zakupniki planinskih lovišč morajo divjad gojiti, če hočejo tupa-tam priti do primerne plena, ki jim je plačilo za zelo drago gojenje.

Vsakdo, naj je še tak nasprotnik lovstva, mora priznati, da so ravno pravi lovci pripomogli, da so oživele planine; prosti lov bi s pomočjo izboljšane orožja v nekaj letih ugonobil vso divjačino po planinah. Streljalo bi se le za meso.

Kakor lovec, tako je tudi planinec vesel, če vidi planine oživiljene s cveticami in divjadjo. Za planince in lovca so planine svetišče, v katerega naj bi bil dovoljen vstop samo vrednim, ki znajo to svetost ceniti; izostalo naj bi vse, kar utegne po nepotrebnem motiti prirodo in njeno tišino. Dolžnost lovcev je, da čuvajo favno in floro, da se bodo po naših planinskih vrtovih mirno pasle črede gamsov, da bodo po snežnih planah pomladi grulili ruševci, v sinjih višavah pa plavali orli. Lovci in planinci naj se zavedajo, da so sicer njihovi delokrogi ločeni, smoter in naloge pa enake.

Dr. O. Haunig

V kraljestvu Obirja

Kdo ga ne pozna — našega Obirja, prvaka Karavank! Veličastno se dviga izmed svojih tovarišev in tovarišic z ostrim vrhom proti sinjemu nebu. Zato so mu domačini tudi dali ime Ojstre, enako kakor sestri Ojstrici v Savinjskih Planinah. In ta označba je tudi najbolj pravilna. Ko se njegovi tovariši niže proti Podjunki in Rožni dolini odevajo s pomladnim zelenjem, nosi visoki in ponosni Ojstre na svojih sivih ramah še sneženi plašč, od katerega se odbijajo v zgodnjih jutrnjih urah zlati žarki solnca, vzhajajočega izza široke Pece.

Obir se ti zdi kakor silen orjak, mogočen vladar in zaščitnik. Da, zaščitnik koroških Slovencev, ki imajo daleč okoli njegovega pobočja svoje domove.

On je Rigi slovenskih koroških planin z divno lepim razgledom po cerkvah in domovih slovenske pokrajine.

Zato pa ni čuda, da te vleče srce k njemu v njegovo kraljestvo.

Sivi Ojstre ni gora, za katere poset je potrebno bogve koliko priprav. Dobra planinska palica in lahek nahrbtnik z neobhodno potrebnim sta najboljša spremljevalca. Tudi čevljev najtežjega kalibra ni treba.

Naš Rigi je dostopen od več strani. Najnavadnejša pot je od Železne Kaple, odkoder je bila najprej zaznamovana pot. Tudi pri postajici Rebrca krene mnogo turistov skoz Suhi Graben; a za to pot se nisem nikdar navduševal; izpočetka ni nobenega razgleda, zdi se ti, kakor bi bil v kakem kotlu.

Do Železne Kaple te potegne iz Sinčevasi ozkotirna železnica, tudi »fik-fik« imenovana, ki vozi tako hitro, da je sprevodniku, ki se je dal v Sinčivasi obriti, zrasla do prihoda v Železno Kaplo zopet brada. Tako vsaj pravijo hudomušneži; vsekako pa je krasna ta vožnja, voziš se mimo Goselskega jezera, nato za Miklavcem ob peneči se Beli in nazadnje skoz skalnate Tabre s turškimi »šancami« na desni in levi strani. V Železni Kapli si lahko ogledaš cerkev Device Marije v Trnju. Povest: Kapelški punt ti pove, kaj se je tukaj godilo pred približno 150 leti.

Kot rojak iz Rebrce, mične vasi na vznožju Šimanove Gore, sem uporabljal pot, po kateri so posečali tukajšnji prebivalci že od nekdanj svojega očaka. Ta pot vodi od postajice Rebrca po stari državni cesti do Rebrške vasi. Tukaj občuduješ že od daleč vidno stavbo Komende, katero je dal pozidati koroški namestnik Laslav Prager leta 1495, da so imeli tukaj vitezi sv. Jurija svoj dom. Slike na južni strani Komende in veliki križ na glavnih vratih spominjajo na nekdanjo slavo teh vitezov, ki so imeli glavni sedež v Milštat u na Koroškem in nalogo, da ubranijo pohode krutih Turkov po Koroškem.

Skoz dvorišče Komende, do leta 1902 še obdano z visokim zidom, od katerega se vidi le še en del, te vodi pot mimo lične župnijske cerkve na rebrih Šimanove Gore, na kateri stoji kapelica sv. Roka, stara najmanj že 300 let. Ne pozabi pogledati na železnega petelina na vrhu zvonika; če ima rep obrnjen proti Šimanovi gori, je dobro, če pa proti severu, tedaj se rajši obrni in čakaj pri gostoljubnem Grajnarju; ako nočeš, ti ploha nedvomno pokvari vse potovanje.

Koj za Komendo zagledaš še ostanke gradu vitezov Rebrčanov, ki so prišli z Bavarskega in tukaj gospodarili od približno 1200 do 1456, ko so morali kot vitezi-roparji in vsled bojev z Dobroljskimi prošti zapustiti ta grad. Več ti pove o zgodovini teh plemičev povest: »Slednji vitez Rebrčan«, v zalogi uredništva »Koroškega Slovenca« v Celovcu.

Pot preide nato pri kmetiji Zec, ko prekoračimo sočnate travnike, v pobočje Stare Gore (1553 m) v višini že 1300 m. Glede te gore pripovedujejo, da jo je dobil neki vitez Rebrčan kot stavo z Vovbrskim grofom, ker je na en dušek izpil poln škorenj vina. Na grofovo vprašanje, kako je bilo to mogoče, je odvrnil plemič smehljaje se, da je napravil že zunaj dvorane s polnim škornjem poskušnjo, ki se mu je tudi posrečila.

Ves čas od Rebrce stopaš polagoma med temnimi gozdovi, vmes pa zopet s prostim razgledom na vzhodne planine, kakor Žitrajsko

Goro, Jegartov Vrh in Peco; kmalu se pokažejo na jugu vrhovi Kamniških Planin, posebno Ojstrica. Na Klanški ravani se odpočiješ pri bistrem studencu. Če tuli tudi tam okoli kak nepismen bik, se nič ne ustraši; pazljivo pastirjevo oko zabrani, da mirnemu turistu ni treba nastopiti vloge kakega španskega bikoborca.

Spočit in okrepečan po bistri studenčnici, premagaš lahko nekoliko bolj strmo steno — Štenge — saj je po tem grebenu napeljana dobro zavarovana steza. To je zadnji napor: naenkrat si na prostrani zeleni planoti, pred teboj pa se dviga v vsej veličastnosti Obir.

Oko se ti zažari in srce bije hitreje od navdušenja nad prizorom, ki se ti tukaj nudi. Proti severu gledaš Podjunsko dolino, proti jugu pa se pokažejo velikani Kamniških Planin v vsej planinski lepoti.

Cilj tvojega potovanja je že v neposredni bližini; globoko se oddahneš, le poldrugo uro še, prav počasno se pomikaš po zložni poti, deloma po trati, se medpotoma okrepečaš pri Mrzlem Studencu, še nekaj strmih stopinj in noge te lahko ponesejo po skrbno nadelani, s peskom posuti poti do planinske kočice, ki je pravi planinski hotel (2044 m).

V približno štirih urah si prispel tu sem, vsi drugi dostopi, od papirnice po Suhem Grabnu in od Železne Kaple, trajajo dosti dalje. Zato smo že leta 1905 na spodbudo vrlega turista Lojzeta Knafelca skupno s trgovcem Novakom Albinom zaznamovali to pot; žal, da se vsled narodnih nasprotnikov ta markacija ni mogla za stalno uveljaviti.

Sedanji turistovski hotel, last Avstrijskega Turistovskega Kluba, je nastal iz neznatne stavbe, v kateri so prebivali rudarji, ki so pred približno 100 leti še tu kopali svinec. Veliki kupi gramoza, navoženega iz rovov, še kažejo na to; danes je v obratu iskanje svinčene rude samo še v rudnikih pod Štokom in na Šefnarci, kjer se vidijo tudi zelo lepi kapniki.

Ko si se malo oddahnil v Rainer-Schutzhausu, kjer je bil oskrbnik še do zadnjih let Slovenec, rebrški rojak Urančič, te žene želja, da stopiš na vrh Ojstrea (2141 m).

Zastaja mi pero, da bi mogel popisati krasoto razgleda. Ker je Ojstrc postavljen precej izven vrste Karavank, tvori nekako predstražo, iz katere gleda daleč naokoli, posebno proti severu. Ravno zaradi tega je razgled na vrhu te gore nad vse diven in obsežen. Če ti je sreča mila in vozi Phoebus Apollo svoj zlati voz po sinjem nebu in je čist zrak, se ne moreš načuditi lepoti sveta, ki ga od tukaj gledaš. Tam na jugu se dviga armada vrhov Kamniških ali Savinjskih Planin, med njimi velikan Grintavec in divje razorana Kočna. Ako je prav jasno vreme, posebno pozimi, se vidi proti jugu celo Ljubljanski Grad; kadar je zvečer razsvetljen, se ta točka prav lahko spozna.

Široka odprtina loči osamljeno Obirsko gmoto od veličastne dolge stene Košute. Nekako zvezo dela sedlo Šajda (1066 m). Košuta ima več vrhov, med katerimi so najbolj znani Košutnik (2135 m), Hajnžev Turn (2095 m) in Macesen (2100 m). Ozka dolina med Košuto in Setičami se razprostira od podnožja Obirja proti zapadu. Mikavna je ta slika; posamezne hiše, zeleni travniki in pašniki, vmes njive in košata drevesa se vrstijo ob beli poti. Ozadje tvori cerkev sv. Urha v Selah z visokim stolpom, ki gleda iz zelenih dreves rado-

Vas Sele, v ozadju Obir

vedno proti vrhu sivega Obirja. To je prava planinska vas, slovenska trdnjava, ki je oddala za časa plebiscita 97% glasov za Jugoslavijo.

In dalje proti zapadu dvigajo ponosno glave Stol, Vajnaš, Vrtača, Zelenica, Begunjščica, Jepa in nato številna družba Julijskih, z očetom Triglavom v ospredju, ter Ziljskih in Karnijskih Planin, med njimi mogočni Dobrač nad mestom Beljakom.

V zgodnjih jutrnjih urah se zasveti ob vzhajajočem solncu snežnobeli vrh Velikega Kleka.* Občudujemo še druge velikane Visokih Tur; tako Eisenhut, bliže nas so vrhovi Krških Alp. Pozdravljata nas znana gora Sv. Urha in Magdalenska, med katerima sniva Gospa Sveta z nam tako svetim Gosposvetskim Poljem. Čisto na severu gledamo Svinjo Planino; spodaj, v višini 1159 m, nas pozdravljata stolpa cerkve na Djekšah, najsevernejše slovenske vasi. Na severovzhodu nam zakriva pogled na daljne štajerske planine kristalasta Gólica (2141 m). Le toliko nam privošči ta gora, da gledamo skoz malo odprtino mimo Uršule nekatere vrhove strmega Kozjaka, med njimi Ostri Vrh s cerkvico sv. Duha. In tam na vzhodu mogočna Peca! Tam spi kralj Matjaž s svojimi vojščaki in čaka, da pride zanj zopet dan, ko se dvigne na pohod po Korotanu. — —

Sivi Ojstre je doživel enkrat ta dan. Kako se mu je razjasnilo lice, ko so se odprla vrata široke Pece! Na belcu je jezdil kralj Matjaž, z dolgo sivo brado, za njim pa njegovi zvesti spremljevalci. Kako je vriskalo ljudstvo po slovenskem Korotanu, kako so žarela lica vsem, ko je stopal močni kralj med Magdalensko in Gosposvetsko Goro, obstal na Gosposvetskem Polju in zasedel vojvodski prestol... A prišle so temne sile in kralj Matjaž se je vrnil nazaj v svoje kraljestvo, kjer spi in čaka na dan vstajenja. Staremu

* Pri tej priliki bi omenil, da je Veliki Klek pravilna označba, »Veliki Zvonar« je prevod nemškega Großglockner, Nemci sami pa so pretvorili to ime iz slovenskega Kleka.

Ojstrcu se je stemnil obraz, s črnimi oblaki se je odel, v jezi je pošiljal blisk in grom na nasprotnike; a bilo je prepozno...

Predaleč bi prišel, če bi hotel opisati vse, kar se še vidi.

Vrbsko jezero sniva tam gori nad Celovcem; Klopínsko, Šenprimsko, Kamensko in Zabláško jezero gledaš sredi temnih gozdov in zelenih travnikov. In na hribih cerkvice sv. Krištofa, sv. Petra na Vašinjah, D. M. na Lišni, sv. Katarine nad narodno zavednim Šmihelom in blažene Heme nad Št. Lipšem, kjer so nekđaj častili Rimljani boginjo Junono. Blizu tam samevajo na samotnem hribu razvaline nekđaj tako mogočnega gradu, kjer se je rodil leta 1493 za jugoslovansko književnost zaslužni baron Ivan Ungnad.

In tam čez Dravo visoki stolp cerkve v Tinjah z mogočnim župniščem! Tukaj so bivali arhidijakoni Solnograškega nadškofa, tu so prepevali menihi - pevci, kar dokazuje še dandanes nagrobni napis zunaj na vzhodni strani cerkve, ki se glasi:

»Hier liegt Johann Messerer,
Er war ein schwacher Tenorist,
Und hofft, dass er ein besserer
Dort im Himmel ist.«

Oj, kje si sivolasi, 92 let stari proš Lorenc Serajnik! Kje ste vsi koroški rodoljubi, ki ste se zbirali na dan sv. Lovrenca v tvojem gostoljubnem gradu! Kje si proš Gregor Einspieler, ki si deloval tukaj, a so te pregnale sovražne sile — daleč od domovine spiš v Slovenskih Goricah... Med Dravo na eni strani in Vrbskim jezerom in dol do Grabštanja na drugi strani se razteza ljubko hribovje Zadnice s cerkvami na Žihpoljah, na Golševem, Radišah in Medgorjah in z mnogimi drugimi ob solnčni strani nad Dravo. In ob koncu strme Škrbine (813 m) gledaš v duhu grad blažene Hildegarde, slovenske plemkinje, ki je bivala tukaj s soprogom Albuinom in počiva sedaj v cerkvi v Kamnu, stoječi na ličnem, daleč naokrog vidnem hribčku. O Hildegardi in usodi tega kraja bo povedala več povest »Hildegarda«, ki bo izšla v »Koroškem Slovincu«. — In tam blizu Goselskega jezera veličastni samostan v Doberlivasi, v katerem so prebivali menihi avguštinci že od leta 1149.

Pod Žitrajsko goro zagledaš Žitarovas, znano po vino »žitarcu«. Še so videti ostanki nekđanjih vinogradov — kraj se še sedaj imenuje »Vinogradi«. Pravijo, da je bilo to vino nekđaj posebno dobro in je ozdravilo celo španskega kralja Karola. Ako prideš v gostilno pri Miklavcu, lahko čitaš pesem, ki jo je zložil notar Čebul v slavo Žitarca:

»Der Rebe von Sittersdorf
Ist noch kein Lied erklungen;
Du einzige im Kärntnerland —
Stets bliebst du unbesungen...«

V šaljivi vsebini popisuje pesnik zdravljenje španskega kralja s pristnim »žitarcem«. Hudomušneži sicer pravijo, da morata dva držati tretjega, kadar hoče piti žitarca, ker bi sicer — pobegnil.

Prezreti tudi ne moreš Drave. Kakor srebrn pas se vije ob Zadnici med njivami, travniki, zelenimi logi, mimo belih cerkvic in vasi vedno dalje, dokler se struga ne poglobi in jo sprejmeta strmi Kozjak in zeleno Pohorje v hladni objem. — —

Koča na Obirju

Skratka: ne moreš se načuditi lepoti vseh slik, ki jih gledaš. In meseca avgusta, ko »ajda cveti, da diši petred pedi«, tedaj je šele krasno. Jasno nebo se ti smehlja, hladen vetrc pihlja, doli v dolini pa gledaš njivo za njivo, vse belo; saj tam cveti ajda, koroškega kmeta najljubša jed. Tedaj se spomniš one narodne:

»Bom pa ruč zorau,
bom pa höjd'co sjau,
bom pa döčvo koj nau*,
da poraste še 'nmau.«

Na vrhu Ojstrca je, kakor na Sonnblicku, metereološka štacija prve vrste, Hannwarte imenovana. Oskrbnik planinske hiše pošilja po telefonu vsak dan vremenska poročila na Dunaj.

Pravili so mi rudarji, da je nekoč sedel na vrhu Ojstrca neki učenjak pri mali mizi, na kateri je imel več instrumentov, da bi meril moč vetra. Pihal je sicer precejšen veter, a učenjak je kimal nekako nejevoljno z glavo in gledal na aparat. »Še več vetra,« je vzkliknil. In potegnil je vihar. »Dobro,« zakliče mož vzhiceno, »a dajte še močnejše!« In res, naenkrat nastane silen šum, nenavadno močen sunek — miza, instrumenti in učenjak, vsi so ležali na tleh.

»Tako je dobro,« meni učenjak čisto miren; »več ne rabim, hvala za uslugo!« se dvigne, pobere instrumente ter mizo in se zadovoljen poda v planinsko kočo. —

Tako sva si ogledala, dragi bralec, razgled raz Ojstrca in treba bo iti nazaj v dolino. Kratka je pot na Galicijo in od tam v Grabštanj; mimo bistrih studencev in ob žuborečem potoku, med Malim Obirjem (1960 m), Mnihovcem (1603 m) na levi in Staro Goro na desni strani stopaš skoz bukove gozdove navzdol, dokler ne prideš do krasnega

* nau = nehau, nehal. Nehati = na miru pustiti.

slapa (52 m) Wildenstein ali Podkanj. Nad slapom je stal nekdanji grad plemičev Wildensteinskih; leta 1348, ko je bil znani potres na Koroškem, se je tudi ta grad razsul. Del povesti: »Slednji vitez Rebrčan« se tudi tukaj odigrava. Če imaš časa, stopi skoz gozdove po pobočju Obirja do Apač — idilična planinska vas z dalekosežnim razgledom. Tu so nekdanji mohljiški redovniki navadno preživeli poletje; zato ime Apače. Če greš potem po cesti proti Galiciji, boš užival nepopisno lep razgled na Dravo in na strme stene Škrbine.

Zanimiva je tudi pot na Šajdo in skoz Sele — krasna planinska cesta — v Borovlje. Kdor pa hoče priti naravnost v Jugoslavijo, naj jo ubere čez Miklavčevo planino mimo starodavne cerkve na Obirskem in po složno napeljani cesti do mične cerkvice v Kortah, pozidane l. 1861 po kmetu Karničarju Mihaelu, p. d. Pristevniku. Od tam ni daleč na Jezerski Vrh.

Obir ima za prebivalce Podjunske in deloma tudi Rožne doline — skupno Poljance — pa tudi za »Horjance« in »Rutarje«, t. j. prebivalce v predgorju, važno vlogo. Ko izgine sneg in zraste sočnata trava na Klanški Ravni in po grebenih in kotlinah Ojstrca, tedaj priženejo iz Grabštanjske okolice konje, iz »puel« (polj) mlado govejo živino, Horjanci pa drobnico. Tako ostane ta živina čez poletje ob lepem in slabem vremenu do Šmihelce na teh pašnikih. Tupatam pridejo lastniki živine ali pa kdo drug domačinov, da prinesejo živini soli; potem pa hajdi na Ojstrc, kjer zapojejo veselo pesem, da se sliši do Apač in Galicije. In če se je zbralo več fantov, natrgajo planinskih cvetk, zvečer pa se postavijo sredi vasi ter zapojejo:

»Na vsuačam Obirji
bom hōjd'co sjau,
v ravn' dolinc'
pa ljub'co zbrau.«

In če so fantje poredni in hočejo svoje »dōčle« malo podražiti, jim zapojejo še eno:

»Ko mi na Ojstrc pridemo,
Te liepe Zilanke vidimo.«

Potem pa gredo vsak k svoji »dōčli« v »ves«, da malo pokramljajo pod oknōm in jim dajo »pušelc« z Ojstrca. Zgodi se pa tudi, da po enem letu sedi taka deklica pred hramom s sinčkom na kolenih, gleda na visoki Ojstrc ter ujčka svojega novorojenčka, hoteč ga razveseliti:

»Dir, dir, dir
Na Obir,
Dir, dir, dirja
Dol z Obirja.«

In tega je kriv Obir, prešmentani Obir!

Oče Ojstrc pa skrbi tudi za sladke med. Čebelarji si z bučelami niso v skrbeh; če so pokosili po »pulah« seno, znosijo ponoči panje visoko na pobočje Obirja, kjer najdejo buče na planinskih cvetkah, posebno pa smrekah obilo krme. V avgustu, ko začne ajda cveteti, jih spravijo zopet v dolino na ajdovo pašo.

Ojstrcu pa je tudi na tem, da ostanejo njegovi prebivalci zdravi. Ko je najbolj vroče, pridejo »krajtlarji« na goro in nabirajo encijan, arniko, špajko in mnogo drugega korenja z zdravilno močjo za različne bolezni.

Tudi dober vremenski prerok je naš Obir. Če ima jasno lice, ni treba »hilati« pri spravljanju sena; če pa se začnejo od njegovega vrha vlačiti proti Podjuni dolgi oblaki, tedaj pač hitro s poljskimi pridelki na suho!

Ob sobotah se vračajo rudarji iz rudnikov pod Štokom in Šefnarce s praznimi koši; pri Zečevem križu se ustavijo, veselo zapoje in glasno zavriskajo. To je znamenje za žene in matere po vaseh v dolini, da se moške in sinovi vračajo in je treba hitro pripraviti kosilo. V ponedeljek pa se zopet vračajo skupno z napolnjenimi koši, da imajo zalogo čez teden. Trd je zaslužek, posebno pozimi, a vsak je zadovoljen, da ga le ima. — —

Pod tvojim vznožjem, dragi Ojstre, sem se rodil, obiskal sem te v zgodnji mladosti, šel tudi po zdravila za mamico. Pozneje, ko sem bil v Celovcu avskultant, kolikokrat sem te obiskal! Dal si mi veselja, zdravja in navdušenja za delo in sklenila sva še tesnejšo prijateljstvo, tako da je našel moj prijatelj dr. Milan Gorišek, ko je tudi došel na Ojstre, v pesniškem razpoloženju podvig, da je zapisal v spominsko knjigo meni na čast pesem z začetkom:

»Tam v Celovcu mlad' pravnik živi...«

Tista leta so minila in potem se je spremenilo marsikaj. Ko me je ločila od Obirja državna meja, sem obiskal svojo goro še nekaterikrat. Vse je bilo na zunaj še tako kakor nekdanj; a pogledal sem na Žitarovas — tam spi sedaj tudi moja mamica — in ta zemlja tu zgoraj in ona polja tam spodaj... so v drugih rokah. In tedaj sem bridko čutil, kar je zapel nepozabni Treiber:

»Saj ni več moj ljubi, dragi dom.«

Ko sem se vračal po dnevih odmora z vlakom proti Slovenskim Goricam, je veljal moj zadnji pozdrav tebi, dragi Obir, dokler ni izginil vlak v predoru.

Tako stojiš, mogočni Ojstre, že tisoč let in gledaš po Korotanu. Videl si pred 1300 leti, ko so prišli Slovenci sem po Dravski dolini, se naselili okoli tebe in še dalje gor do Velikega Kleka; gledal si na Gosposvetsko Polje, kjer so ustoličevali slovenske kneze.

Sedaj se je izpremenilo marsikaj... A ti Rigi koroških Slovencev zvesto stojiš na straži, gledaš pozorno tja na Peco in čakaš, da se zopet dvigne kralj Matjaž!

Dr. Jos. Šašel

Grlovec — severni branik Lubelja

Ni še dolgo, odkar se je oče preselil iz Rut na Gúre. Postrani so me gledali sošolci Gorjanci, me dražili, kjer so le mogli, in kričeče nagajali:

»Rútarjàn, za pvútam¹ rojàn,
na púzide² kršan, je hujsi ko sršan!«

¹ »za pvutam« = za plotom.

² »na puzide« = na pozidu. »Pozid« = ognjišče. »Na puzide kršan« = na ognjišču (v črni kuhinji) krščen, torej vedno črn in sajast.

Pa v tej novi okolici, kjer se še nisem čutil domačega, res nisem bil sršen. Le pokoja sem si želel, otožno sem mislil na odpev:

»Da sem lih Rútarján,
saj sem dro prov stvarján...«

Domotožno sem se oziral na južne Rute, zakrite tam za hrbtom Žingarce in Grlovca, kjer si otroci tako po domače naga-jajo:

»Dížej³ hré, dížej hré dovsa⁴ z
Vrtače,
našome Jozeji notr v hvače!«

Nisem rad hodil v »Volkschule«. Na taki nevoljni poti me nenadoma ustavi krdelo huzarjev; blesteč, mlad oficir na visokem vrancu kaže v širokem zamahu s karto v roki proti jugu in zloguje prijazno: »Sag, Klájner, bo is Žerlú?« Zazijam v ono smer, bliskovito švi-gajo misli in pogledi na vrhove in dole, znane ko lasten žep. Vse sem oblazil za ovci, poznam imena, ne samo po slovenji, tudi po »dajč« (moj oče pravi: »Kuheltajč!« Bog ve, zakaj?), pa »Žerlú, Žerlú...? Zmigam z rameni, jezdec oddirjajo, povestim glavo. Sramota! Kako imenitno bi bilo, če bi se bil zravnal in stegnil roko, kakor oni na konju: »Tam!« Vojsko bi nemara rešil! Že je pokalo na vseh straneh, iz pravih, železnih pušk pokalo!

Ime Žerlú se mi je zavrtalo v glavo. Kaj bi to moglo biti? Spomnil sem se vseh kažipotov, katere sem črkoval še kot »abecé-strelec«: A-o-u-nig — aha, to je sosed Jalóvnik; Oreinza — to pa bližnja Vranjica; Poautz — ta bo menda Plavec? ali Palec? ali kaj? Pa nikjer kak Žerlú! Če to ni morda Scheriau?

Leta pozneje, ko sem se na zemljevidu že spoznal, kakor v svojem pastirskem kraljestvu, in ko sem prejel tudi prve pojme o francoščini, se mi je zablislilo: Žerlú, to je ta Gerlouz na karti, moj stari, topli znanec Grlóvec! Ja, ko bi nas namesto »riba-fiš...« učili francoščine... Kar tesno mi je postalo ob mrtvem zemljevidu, neodoljivo me je gnalo ven na prosto, na Križno Goro pri Celovcu, da domotožje vsaj deloma utešim z daljavo.

Karavanke, pogled, ki se ga ne nasitiš! Nad zelenim vencem mnogolikega predgorja orjaške gole čeri, ostri grebeni, vse divje in grozeče, svareče...! O, kako prijazne in vabljive so te iste višine z one strani tam zadaj, z juga! Zakaj tolika sprememba lica in naličja? Da, tu s severa kažejo jasno kakor razodetje svoje poslanstvo: obrambni zid juga proti severu. Zid, ki ima na tej dolgi črti tudi

³ »dížej« = dežek.

⁴ »dovsa« = sem doli.

Vrbsko jezero z Grlovcem

slabe točke, pred katere pa so, kakor po načrtu, postavljene močne utrdbe: Peca, največja, tam ob vzhodnem boku pred Mežiško dolino, Visoki Obir v sredi pred Jezerski Vrh, in Grlovec tu spredaj, pred Lubelj.

Grlovec, najmanjši, zato pa v najstrožji poziciji stražnika: čokato in robato se je razkoračil med zaokrožene oblike Macne na eni in Žingarce na drugi strani; njegova široka pleča kljubovalno dvigajo koničasto glavo, proti severu pa kaže eno samo, nepristopno in navpično steno, kakor jeklen ščit s svarilom: »Ne hodite mi blizu, ne dotikajte se mojega kraljestva!« Tako oblastno se je razkošatil ravno pred najveličastnejšim ozadjem, pred Košuto, razprostrto kakor pahljača, pred očarljivimi obrisi Visoke Zelenice in Visoke Vrtače, da je ta neotesani čok spredaj pogledom kar na potil! Menil bi, da imaš pred seboj domišljavega stremuha, ki se hoče z nezadostnimi sredstvi po sili uveljaviti ter zasenčiti pravo veličje. Pa se moti, kdor bi tako mislil! Oča Grlovec ve, kako in kam se je postavil. Očarljivo svetla scenerija tam zadaj pride ob njegovi mrki postavi še bolj do veljave; njo on le povzdiguje, zakriva pa slabosti tega ozadja, ono Lubeljsko Babo, ki se je izneverila verigi svojih čistih in dičnih sester ter zakriva izdajalsko nižino na Lubelju, ki bi mogla služiti severu za vdor na jug.

Ve to oča Grlovec in pozna tudi svojo sosedo Žingarco, pozna njeno slabost. Tudi ona bi imela braniti dostop na Lubelj. Pa kaj bi ž njo! Na dolgo zleknjena ne kaže nikake odpornosti proti severu; še narobe, prav rada namiguje tja gori. Zato pa je trpelo tudi njeno ime! Kako čisto se je nekadaj zvala Sinja Gora. V onih časih se ji je Grlovec tesno primaknil, da bi družno zaprla pot na Lubelj; tedaj je tudi Sinja Gora kazala razumevanje za to nalogo, odela se je na to stran prav bojevito s čermi in žlihi; tik ob bok Grlovca je pognala še kamenito Čepo, da je Lubeljska Borovnica kar zacvilila, stisnjena na ozko strugo v silni globeli. Pa je prišel naval severa. Silen in nasilen graščak se je vgnedzil na skali Ostrovici v

boku Sinje Gore, hudobno tlačil ljudstvo, prekrstil svojo gostiteljico v Singerberg ter vsiljeval tlačanom celo to ime! A ljudje so govorili, kakor jim je lažje šlo: Žingarca. Spoznali pa so, da se je graščak zapisal hudiču. »Svoje duše ne prodamo,« so kriknili in se dvignili na Ostrovico. Tedaj je postala zveza s hudičem očitna: ta je rešil svojega varovanca pred pogubo in po zraku odnesel grad z vsem, kar je bilo notri; kjer je graščak trikrat zapiskal, tam ga je postavil na zemljo, ravno na Visoko Ostrovico!

Osvobojeni kmetje so zmagoslavno zapeli:

»Že súnce prsvíta čriz Ostrovico...«

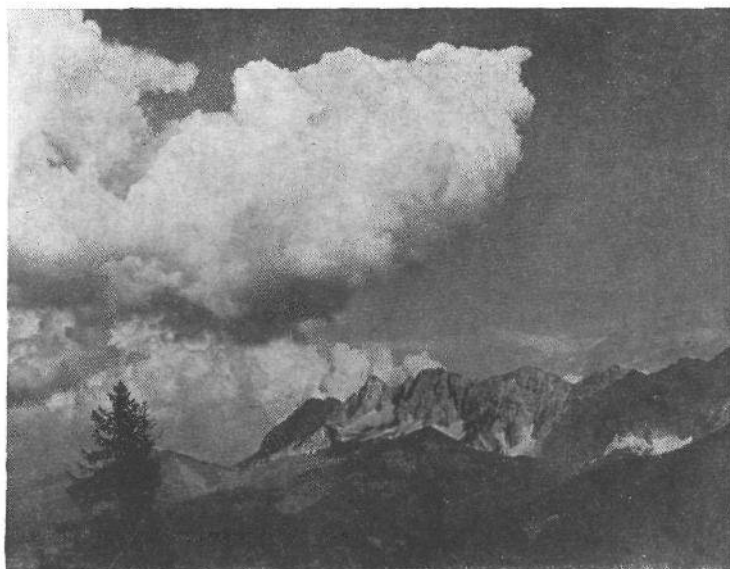
Madež pa je ostal Žingarci v imenu.

Da, pozna oča Grlovec njeno slabost. Z nejevoljo je gledal, ko so to slabost iztaknili tudi vsiljivci s severa in kakor mravlje začeli laziti pod njenimi čermi tja gori k Čepi in dalje na Lubelj! Pa ne samo to! Tik pod onimi čermi so si postavili celo mravljinjak: Stari Podlubelj. Brezbožno ljudstvo tam misli samo na dobiček in moli zlato tele. Grlovec je godrnjal in godrnjal, razdraženo ga je Žingarca pozvala, naj temu brezbožnemu početju napravi konec, če mu ni prav. »Ne sežem tako daleč,« je dejal; »na svojem pragu pometaj sama in pokoplji to Sodomo in Gomoro!« Nato Žingarca razkačeno: »Le odpri tudi svoje okolore in poglej, kaj se tebi godi pod nosom pri Sv. Soboti!« Res nagne oča Grlovec svojo sivo glavo na drugo stran, proti Mačni nad Ježo: strašno, nezaslišano, še kamen se zgrozi. V cerkvi sv. Sobote rajajo razuzdani vaščani z onimi iz Starega Podlubelja. V sveti jezi so se zamajale gore do temelja: Žingarca je zvalila celo svojo plat na Stari Podlubelj, da ni več sledu o njem na današnji Kurji Jami; samo en človek se je rešil tega strašnega groba, zaljubljen fant, ki je ono noč odšel vasovat v Trnjane! Še huje se je stresel Grlovec; ob njegovem vznožju se je odprlo brezno, v katerem je zginila cerkva sv. Sobote s plesalci vred; voda je takoj napolnila to globel. Tako je nastalo »Bajdiško jizare«, iz katerega se ob burji še danes prav medlo oglašča zvon potopljene cerkvice. Od naselja je ostala edino kmetija Toniv; njeni prebivalci se niso udeležili usodnega rajanja, ker jih je tedaj svarila ena ptička »toniv, toniv, potoniv!«. Potres one strašne noči je bil tako silen, da je še tam na Lubelju ves preplašen planil zmaj iz svojega brloga in pri tem zvalil ono veliko kamenje proti Sv. Ani doli.

Mrko gleda Grlovec proti severu, nič dobrega od tam! Kar na oni strani Drave, ob robu Gúr, se je že naselil nov graščak, njegovi biriči kruto terjajo desetino, lovijo mladeniče za njegove vojščake, stalno poje pavka za take pogone. Pa komaj jo zaslišijo, že povzdignejo pastirji po logih ob Dravi, po Sinah ob Žingarci in po Dobravah ob Grlovcu svareč glas: »Fantje, bežite, na Humperzi že palívka — palávka poje!« In vsi, ki bi imeli svojo mladost in svojo kri žrtvovati za tuje nasilje, bežijo v zavetje Grlovca, v divje Kotlje njegove severne stene, v vratolomne soteske za Čepo. Tam so varni, niti psi se jih ne upajo zasledovati! Grlovec štiti preganjance, gorje pa zasledovalcem v njegovih pečeh!

Prav odločno stoji torej Grlovec na straži proti severu in njegovim vplivom. O, kako ves drugačen je tam na drugi strani! Tja proti Košuti kaže najprijaznejše lice, kolikor ga zmore. Da, Košuta, očarljivo vabljliva in večno nedostopna, ta ima hrbtnico, to ni Žin-

garea! Na široko je razprostrla svoja krila nad gorskim zatišjem, kjer vse giblje in diha pod njenim mogočnim vplivom. Zamaknjeni gledajo zemljani na njene grebene, ob katerih se v večnem krogotoku premikajo sonce, mesec in zvezde, kjer se vedri in oblači. En sam kmet se je predrznil upreti se temu carstvu, največji in najpremožnejši; na cvetočih poljih je gospodaril, prostrane planine je imel visoko gori v Mecesjih in na Pišenci pod steno Košute, živine in drobnice je tam kar mrgolelo. Pa je postal prevzeten, bogokletno je rohnel na vreme in Košuto; nič mu ni bilo po volji. Njegova prevzetnost pa

*Košuta z
Grlovca*

je bila uničujoče kaznovana v svarilo vsem drugim. Po Dolgih Plazeh doli je poslala Košuta burjo in naliv, ki je kakor potop poplaknil in odnesel cvetočo dolino, zasul in razoral planine, da ni več sledu o človeškem bivanju; še ime se ni ohranilo: Huda Jama se oni svet danes imenuje!

Košuti torej obrača Grlovec najprijaznejše lice, kar ga zmore: ob vznožju se diči s kmetijami Grlovčnik, Močnik, Girs in celim rojem Zvrhnjih Kočanov, više gori s planinami in gozdovi; visoko teme samo pa mu krasi planina Grebenica. Divna tajinstvena planina — v strahu in tesnobi prilezejo pastirji gori. Kajti tu vlada gorni mož, mogočni gospodar, strašni gromovnik! Dobro pozna ubogi pastirček njegovo oblast in moč. Kakor ščiti oča Grlovec svoje kraljestvo tam zadaj pred severom in mrazom, tako vneto skrbi gorni mož poleti za procvit tega sveta: odene se v meglo in prekorači na Žingarco, da poškropi dole Brodi, Poden, Gornji Konec in še Strugarje; od soseda na Žetičah si izposodi klepi (podajata si jih kar iz roke v roko od vrha do vrha) in zabija ogromno nakovalo »babico« z velikanskim kladivom »dedejem« v živo skalo, poskuša na tem in onem mestu, da iskre švigajo in votlo bobneče odmeva v veličastnem krogu; ko babica trdno stoji, vzame koso, ostro-zveneče režejo nagli udarci ozračje v vse kote in dole, ljudje se oddahnejo: »Že kleplje koso, lepa ura bo! ...«

Tako sem se zasanjal s Križne Gore v oni čarobni svet. Težko, pretežko je, ločiti se od te preteklosti, vrniti se v zatohlo učno sobo! Vedno znova uhajajo spomini...

Sedimo n. pr. pred vojno v Celovcu pri Trabesingerju in delamo načrte za nedeljski izlet v republiko Selanov. Kakšna republika, zakaj republika? »Republika Selanov, to je svet tam za hrbtom Grlovca pod okriljem gorskih velikanov, s katerimi v skladu živijo domačini ter se z vsem bitjem in žitjem upirajo vplivu in redu severa; oni se sami imajo za republikance, Kočani svoje Kote celo za Črno Goro! Gosposka jih pozna predvsem kot neukrotljive divje lovce, katerim 'angelci varhi' pod bajonetom ne pridejo do živega; domačini jih javljajo od hriba do hriba z ognjem in dimom, kakor nekodaj Turke!« Med to učeno definicijo že padajo vprašanja tam od zemljevida: »Kaj je to: Merzli Vovk, Mesisich, Menig?« Vprašani profesor v zadregi: »To bi moglo biti...« Ah kaj, teorija je siva, ajdi v zeleno prakso! Tam se izkaže strašni Merzli Vovk kot prav idiličen Mrzli Log, Mesisich kot podnožje v Mecesjih, tam blizu pa Menig = Mejnik! Zmagoslavno, z rešeno uganko in s svežim zrakom se vračamo v dim pri Trabesingerju.

Pa nas čaka nova senzacija: »Ali veš, da Nemce bode v oči Koschutta, hočejo jo prekrstiti v Hirschwand!« Kaj, Košuta, skoraj 20 km dolga, nad 2000 m visoka, ali bo ta napad vzdržala? Poleg Zelenice in Vrtače je doslej še veličastno kljubovala germanizaciji, koliko drugih velikanov je podleglo! »Nič bi ne rekel,« pravi profesor, »če bi ti učeni Nemci vsaj razločevali ženski spol od moškega! Naj bi pravilno predstavili Hirschkuhwand!«

Seveda smo jim to pomoto v spolu vneto dokazovali in radi varnosti že kar predlagali, naj prekrstijo Zelenico v »Spinatkogel«.

Tako je torej še edino Vertatscha ostala v ognju tega navdušenja bistveno nedotaknjena, severna filologija ji ni prišla do slišnega jedra!

Ta imenitni imenski boj pa ni samo v gorah besnel, ampak še huje na Celovškem kolodvoru. Župan iz Podjune aretiran, ker je v slovenščini zahteval listek za domačo postajo! Zgled glavnega mesta vleče, tudi na postajah v Rožu ne znajo slovenski! Privlečeš se z Grlovca utrujen do postaje, zahtevaš »Celovec!« — Osorno: »Bos ist dos?« — Vljudno: »Die Hauptstadt von Kärnten!« — Globoko premišljevanje. Končno vendar prifrči iz okenca zaželeni listek, domača geografija je zmagala!

Pa tudi v Celovcu niso ~~biti~~ tako absolutno nedostopni. Partija slovenskih zidarjev napravi izlet na Žihpolje, na dogled Grlovca; njih tovariš, trd Lahonček, hoče za njimi z naslednjim vlakom in zahteva listek: »Nak Sípok«. Pa je dobil pravilno karto na Maria Rain z opazko: »Warum denn nicht nach Nordpol?«...

Zaspano gleda oča Grlovec na to vrvenje pod seboj, na ta domišljavi ljudski mravljinjak. Kaj je on že vse videl, kaj bi ga moglo še mikati? Da so ga nedavno prekrstili najmlajši pileji v Borovljah za »Ferlacher Horn«! Pa saj ga to zlobno ponižanje ne doseže: Borovski Vrh je le njegovo koleno ob Borovljah! Kdaj pa se je že koleno nad glavo povzdignilo?!

On, Grlovec, pozna samo eno poslanstvo: zvesto stoji na straži proti severu! Od tam ne pride nič dobrega, še imena ne. Na tej straži bo stal večno.

Nekaj misli ob 40letnici Slovenskega Planinskega Društva

Štirideset let že obstoja Slovensko Planinsko Društvo. Po angleškem običaju želim ob tej priliki še mnogo lepih povratkov rojstnega dne.

Ne morem si kaj, da ne bi istočasno razmišljala o zgodovini planinstva v Slovenskih Alpah in o planinstvu v Veliki Britaniji.

Kolikokrat čujem (in to še dandanes) začudeno vprašanje: »Kako to, da so Angleži, bolje rečeno, Britanci, med pionirji alpinizma in med prvaki po uspehih, ko vendar nimajo gora?« Razvija se tudi čudna teorija, ki nekako ugotavlja, da je angleški alpinist le iz strasti alpinist, iz nebrzdanih nagonov, iz rekorderstva, »globetrotter-ske« manije... in kaj vem še.

Le najnaravnejših nagibov mu ne pripisujejo, namreč, da že izza mladosti ljubi gore; zategadelj tudi skuša povečati krog somišljenikov.

V Angliji imamo precej gore. V glavnem so to pečnate gore: v severni Angliji, Škotski in kneževini Waleški. Tudi obalnih pečin nam ne primanjkuje; saj je skoraj vsa obala skalovita. Dovolj, celo v izobilju, imamo torej sveta, kjer se planinci vežbajo v plezanju. Seveda ne v predelih, ki jih tujec, ko pride iz Centralne Evrope, najčešče obiše: v Londonu in v jugovzhodnih pokrajinah.

Naši planinci domujejo, oziroma so zrasi v goratih pokrajinah. Na obalnih pečinah, v malih stenah in kaminih Cumberlandskih in zahodnih Škotskih gorah so si prisvojili rutino v plezanju po pečeh. Če je bila dana prilika, so se lotili visokih vrhov Evropskih Alp in gorskih velikanov Severne in Južne Amerike ter Himalaje. Svojo spretnost in tehniko na skali v malem so prenesli tudi na led.

To je naravni razvoj britanskega alpinizma, brez mistike. Ker pa živi v vsakem zdravem človeku neodvisnega duha želja, da doseže čim boljše ali celo najboljše uspehe, zato se ne smemo čuditi dejstvu, da so angleški alpinisti čestokrat prekašali celo domačine slovitih goratih pokrajin. Temu se je še pridružilo veselje do postavljanja rekordov, ki se pri nas kot tako nikdar ne graja, prej priporočuje. Beseda »rekord« ima pri nas dvojen pomen: prvotno pomeni nekako »historijat« ali »protokol«; v prenesenem pomenu pa znači epohalno dejanje, ki predstavlja mejnik — višek, torej prvenstvo.

Do konca 18. stoletja so imeli angleški intelektualci prav toliko smisla in razumevanja za gore, ko Vaš Valvazor, dočim je Švica že v 16. stoletju doživela procvit alpinizma. Ob koncu 18. stoletja so se

pojaviła v Angliji prva poročila o domačih vzponih. In kaka poročila? Mrs. Radcliffe, katere opisi hudo spominjajo na »strahotne romane«, opisuje svoj vzpon na goro Scidaw kot grozen, a vzvišen doživljaj. O tem komaj 1100 m visokem hribu pravi: »Zrak je postal skoraj preredeček za dihanje.« Ne smejte se! Doživela sem, da so moji rojaki in tudi drugi turisti pri vzponu na Triglav, ali celo na Kamniško Sedlo, nenadoma legli ter tožili o slabostih gorske bolezni, preredkem zraku in kaj vem še o kakih plemenitih simptomih, ki se včasih pojavljajo na gorah nad 3000 metrov višine. Hudo so bili prizadeti, če si jih vprašal, kaj so pred, oziroma med vzponom použili. No, časi se izpreminjajo in dandanes že najdemo kitičo domačega poeta, napisano v domačem severnem narečju, ki pravi, da ni mojstrstvo zlesti na Scidaw; saj že »stare babe in otroci na osličkih lahko jašejo na vrh«.

Veliki pesnik Wordsworth je v Angliji prvi dvignil turistiko h kultu izobraženega zdravega človeka. Pridigal je, da je to najsvetejše in najzanesljivejše sredstvo proti telesnim in duševnim boleznim. Četudi sam ni bil alpinist, je videl v plezanju stopnjevanje turistike, v alpinistu — pogumnega turista.

Kot začetni datum angleške alpinistike velja dan, ko so izvršili prvi vzpon na Pillar Rock (steber) v Cumberlandu. Izvršil ga je leta 1826 domači sodar Atkinson. Steber ima okoli dve sto metrov visoko, navpično, dokaj težko steno. Angleški alpinist Georg D. Abraham, ki je takisto iz Cumberlanda, pravi v svoji knjigi o tej steni: »Nepremagljivost stebra je gotovo vplivala na razvoj in izvežbanost mnogih naših alpinistov.« Iz tega razvidimo, da so bili pastirji in rokodelci naših gorskih vasi očetje angleške alpinistike (Alpine Club) in ne Wordsworth s svojimi ličurnimi prijatelji prirode.

V Walesu na Škotskem je bilo našljnje o gorah že v davnini povsem drugo. Od Anglije politično in kulturno tlačena, so gorska plemena že od nekdaj videla v gorah »hišo svobode, ki jim jo je Bog postavil«, kakor pravi Schiller v »Wilhelm Tellu«. In če so začeli svojo molitev s psalmom: »Dvigujem svoje oči h goram, ki nam dajejo pomoč«..., tedaj niso mislili le na spoštovanje do gora kot bližnjim Bogu; zavedali so se tudi, da gore branijo deželo in narod, pašnike in lovišča pred sovražniki. Nikdo, tudi pesniki niso lepe opevali gora kakor naši domači škotski poetje.

Škotsko planinstvo torej ni bilo vezano na kak poseben stan ali pokrajino. In vendar so se šele leta 1866 nekateri Glasgowski entuziasti združili v Cobbler Club (ki pa ni nikak čevljar, temveč gora v bližini Glasgowa). Temu turistovskemu klubu je leta 1889 sledila ustanovitev »Scottish Mountaineering Cluba«, ki ima svoj sedež v Edinburgu. To je najstarejši čisto angleški plezalski klub.

V teku let je Cobbler Club poleg čiste turistike pričel gojiti tudi planinstvo. To razvidimo iz dejstva, da najdemo v klubovem glasilu poleg starejših dolgoveznih poetičnih poročil o pešturah tudi nova, stvarna in kratka poročila, kjer čitamo tudi o »stebrih, prevesah in stenah«.

Kar sem povedala o Škotski, velja tudi za Walesko, ki je žal manj znana. Krive so temu jezikovne težkoče (ljudje govore izključno »Welsh«) in oddaljenost te prekrasne dežele. Škoda, da te zapreke niso obvarovale Snowdona (Snežnika), najvišje gore

Anglije, pred popularizacijo. Danes vodi gorska železnica na ta okoli 1200 m visoki vrh. Na vrhu stoji hotel, ki ga malomestni izletniki iz velikih industrijskih centrov severne Anglije in Walesa vsako sezono izpremene v — zverinjak. Leta 1870 piše Georg D. Abraham: »Nobena plezalna spretnost ne obvaruje planinca, ki pleza po severnih stenah Snowdona, pred malone neprestanim vršanjem zapadnega kamenja, ki dežuje iz hotela v obliki steklenic, konzervnih škatel in drugih predmetov...«

Pomišljaji, ki slede temu stavku, najbrž nadomeščajo opazke, ki jih bralec lahko vstavi sebi v pouk ali tolažbo. Odkrito priznam, da tega na Škotskem nisem videla v tako jakem obsegu. Morda Škot iz varčnosti ne odvrže steklenic in drugih posod. Na srečo je Ben Nevis (1300 m), najvišja gora Škotske in obenem Velike Britanije, do danes obvarovana pred sličnimi izrodki izletnikov. — Take razmere vladajo pri nas.

Britanski alpinizem, ki je priboril britanskemu alpinistu spoštovanje in občudovanje sveta, je le zdravo, legitimno dete domačega planinstva.

Na lepih in dokaj težkih, približno 200 metrov visokih stenah in stolpih domačih gora si prisvoji britanski alpinist znanje plezalne tehnike, ki ga pozneje prenese na neprimerno višje skalnate gore in na led. Zimski vzponi v domovini ga nauče, da se znajde v razsežnih sneženih poljanah alpskih in polarnih krajev. Saj te so navadno najvišji zaželeni cilj naših planincev. Za doseg te ciljev pa je potrebna priložnost, to je čas, denarna sredstva, primeren poklic in dober delež sreče. Zaradi tega najdemo tudi med našimi največjimi alpinisti pomembne naravoslovce, kakor so: brata Geikie, Tyndall, Copeland in drugi. Tudi diplomatska in vojaška služba nudita čestokrat priliko, da planinci izpopolnijo svoje alpinistično znanje. Tako je Mr. Bullock, naš bivši konzul v Zagrebu, pred leti služboval v Tibetu in je bil član neke ekspedicije na Mount Everest. Med našimi alpinisti so tudi številno zastopani učitelji in duhovniki. Britanski alpinisti se torej rekrutirajo iz najboljših elementov naroda in v splošnem častno zastopajo svoj narod.

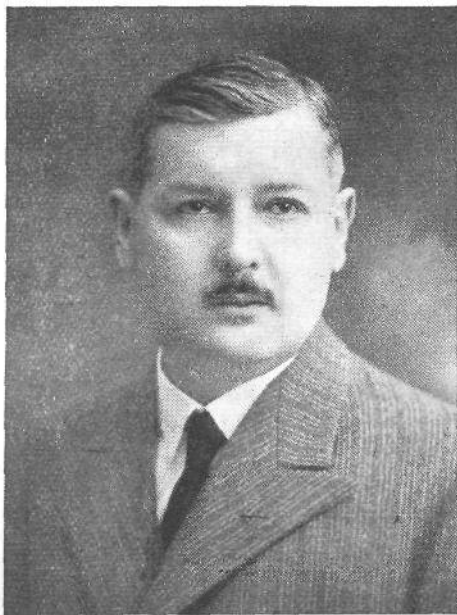
Najpomembnejši, najekskluzivnejši in menda najstarejši klub angleških alpinistov je »Alpine Club«, ustanovljen leta 1857. Ta klub ni samo vsebritski, temveč je internacionalen.

Ob koncu svojega prispevka za jubilejno številko Planinskega Vestnika se ponovno spominjam podobnosti med Jugoslavijo in Veliko Britanijo. Posebno v slovensko govorečem predelu se ta podobnost logično zrcali v mentaliteti naroda. O tem živo pričajo pregovori, ki so vznikli naravnost iz narodove duše. Nimam namena postaviti svoj narod za ideal; a če se Vam zdi, da spoznate, oziroma vidite v britski duši kako hvalevredno svojstvo, tedaj Vam svetujem: ozrite se v svojo dušo in naši boste — isto svojstvo!

Vsak planinec naj si zapiše v srce besede našega pesnika Byrona, ki se je kot deček učil ljubiti gorsko prirodo v Aberdeenshiru, deželi, kjer sem si tudi jaz po malih hribih ustvarjala slike o visokih gorah in sem se na pečeh urila za gore: »Gore, kjerkoli se dvigajo, so mi postale prijateljice!«

Ob štiridesetletnici Slovenskega Planinskega Društva

Ob praznovanju 40 letnice obstoja Slovenskega Planinskega Društva moramo poudariti in podčrtati, da to društvo vrši velike naloge ne le kot turistična strokovna organizacija in važna tujskoprometna ustanova, ampak da je tudi velik njegov pomen v nacionalnem in prosvetnem oziru.

Pobuda za ustanovitev SPD ni bila samo živa potreba po napravi novih planinskih potov ter zgradbi planinskih koč in zavetišč, da se tako omogoči in olajša pristop v lepote planinskega sveta, v veliki meri soodločujoč motiv za ustanovitev SPD je bilo tudi tedanje stanje organizacije turizma in turističnih postojank v naših krajih z narodnega vidika. Planinske koče je do tedaj upravljalo nem-

ško planinsko društvo, ki je tudi v glavnem organiziralo poset naših planin, a je poleg svojih strokovnih nalog imelo tudi svoje nemške nacionalne cilje. Naše slovensko društvo pa je s svojim vztrajnim delom zavzelo naše planine, odprlo na široko vrata v naš planinski raj in dosledno izbrisalo tujerodne pečate na našem planinskem svetu. SPD gre torej zasluga, da imajo naše planine čisto narodno lice; v tej smeri je delovalo od svojega prvega početka in od njega upravljani planinski domovi so bili nacionalne postojanke prvega reda.

Da je SPD bilo vedno glasnik in čuvar narodne misli, to dejstvo je treba ob štiridesetletnem jubileju podčrtati, zlasti še, ker teče po naših planinah sedaj v glavnem državna meja. Zato je to društvo važen čuvar naše narodne integritete. Ker pa so njegove postojanke vsako leto deležne večjega obiska Srbov in Hrvatov, zato je SPD tudi v duhovnem jugoslovanskem preporodu našega jugoslovanskega naroda važen faktor.

Podčrtati pa je treba ob njegovi štiridesetletnici tudi nepobitno dejstvo, da je SPD bilo in je širitelj prosvete po naših brdih in planinah. Njegove postojanke so vzgledno urejeni domovi, so vzorno upravljena posestva. Na Pohorju vem, da so tudi družabno središče domačinov.

Iskreno čestitam k štiridesetletnici Slovenskemu Planinskemu Društvu, važnemu narodnemu in prosvetnemu činitelju.

O Boču

Lani v maju mesecu sem se bil povzpел iz Poljčan na vrh Boča, na to v več pogledih zanimivo goro, ki se kar gospodovalno dviga iznad skromnega hribovja na razvodju Savinje in Dravinje. Sicer dosega kopasti vrh le višino 980 m, a kdor se popne še na vrhunski razgledni stolp, ki so ga bili postavili pred tremi leti, se mu razgrne z višine 1000 m prav obsežen razgled od Panonske nižine tja do Julijskih Alp, od Sv. Uršule na Plešivcu tja do hrvatske Plješevice. Na severozapadu se vleče dolgi zaslon plečatega Pohorja, na jugu se odraža topi stožec Sv. Kuma. Bližnji sosed v vzhodni smeri mu je toga piramida Rogaške gore (883 m), na zapadu pa tršati hrbet Konjiške gore (1014 m). V dolini pod

goro zasleduješ z očmi vijugasto progo sinje Dravinje. Nazorno se ti kaže razvodnica, ki loči Posavinje, šireče se v hmeljerodno Celjsko kotlino, od Podravja z ravnim Ptujskim poljem. Tako je Boč markanten gorski lik, eden izmed skrajnih vzrastkov vzhodne Karavanške panoge.

Dobro so jo pogodili, da so zgradili na gozdnatem vrhunskem grebenu tisti 20 m visoki razglednik. Seveda bo zob časa naglo glodal smrekovo tramovje, zakaj les je le premalo trpežno gradivo za stavbe, ki so izpostavljene vsakršnim uimam in vremenskim vplivom. Brez pomena pa se mi zdi v bližini stolpa stoječa skromna kočica s hišno številko »Studence 50«; saj more služiti le za preprosto zavetje ob neprilicnem nalivu, dočim se nahaja pravi turistovski dom ok. 350 m niže na planoti pri Sv. Miklavžu.

Kaj se beli globoko tam v globeli na severnem znožju? Sloviti Studeniški samostan je to. Ustanovila ga je bila v 13. stoletju pobožna Zofija Rogaška kot mirno zavetišče za plemiške hčere, ki so se odrekle posvetni ničemurnosti, da bi se posvetile bogomiselnemu življenju v odljudni edinščini. Toda posvetnjaški duh je večkrat motil mirno samostansko ubranost, večasi je v nunski družini zavladala prešerna potratnost in razuzdanost, kakršna je rada plala v krvi srednjeveškega plemstva. Mnogo poročajo o tedanji moralni razvratnosti stari kronisti.¹ A tudi navali nejevernih Turkov in napadi upornih kmetov so se često odbijali ob visokem samostanskem zidovju. Dandanes pa so Studence bivališče marljivih, skromnih sester magdalenk.

¹ Prim. Kovačič, Zgodovina Lavantinske škofije, str. 145 sld.

Da ne bomo dalje listali po pestri kroniki Studeniškega samostana, preotrimo rajši prirodne zanimivosti, ki se pojavljajo v njega okolici ali ki jih krije mogočni Boč; o njih kaj bistroumno razpravlja naš slavni rojak Ivan Žiga Popovič v svoji prezanimivi knjigi »Untersuchungen vom Meere« iz leta 1750.²

Izpod Boča vre v Studenicah na dan jak studenec, ki mu pripisujejo lekovite lastnosti. Že ustanovnica Zofija Rogaška ga je bila krstila za »Marijin milostni studenec« (Fons gratiae). O njem poroča Popovič: »Voda, ki pri samostanu v mnogih močnih izvirkih na dan prikipeva, tvori takoj pri viru ‚bajer‘ (Weiher), ki je pokrit ter prirejen za perišče. Njen odtok goni tri mlinska kolesa. Voda pozimi puhti ter je tako topla, da morejo samostanske perice v njej bose stati.« Ta prirodni pojav pripisuje stari učenjak bolj žveplu in železu, ki ga krije Boč v notranjih plasteh, kakor pa pravemu ognju, o katerem ni opazil ne na Boču ne ob njem nikakih znakov. Domneva pač, da leže na več mestih sloji soli in solitra. To domnevo opira na dejstvo, da na gori, ki sicer ni posebno visoka, vendar obleži v nekaterih jamah sneg pozno tja v poletje, tako n. pr. v jami v bližini cerkvice sv. Miklavža. (Menda je to votlina Balunjača, oddaljena kake pol ure odtod.) Da vodovju, ki izvira na več mestih izpod Boča, kljub kraškemu značaju te gore ne zmanjka stalne reje, pripisuje Popovič meglam, ki pogosto odevajo vrh ter mu oddajajo mnogo vlage. Lijaste jame sprejemajo in oddajajo to izpodnebno močo nevidnim jezerom v gori. Popovič poudarja kot značilo te gore to posebnost, da ima polno kotlastih dolbin, v katere se nastreza deževnica, ki vsa do zadnje kapljice, razen kar je sproti izhlapi, ponikne v notranje vodohrame. V ostalem pa velja Boč, kadar je zamegljen, prebivalcem Ptujškega polja in Savinjske doline za znanika bližajočega se deževja.

Zanimivo je, kako si naš učenjak te kraške pojave razlaga v tisti dobi, ko je bila geološka znanost šele v povojih, tako da ga v tem oziru lahko smatramo za predhodnika slovečih »kraških« geologov Suessa, Grunda in Cvišiča: »Ta gora je povsod na površju polna okroglih prostornih kotanj, sličnih plitvim lijakom, ki jih pozimi sneg zamete, v ostalem letnem času pa se nabira v njih deževnica ter pronica v notranjost gore. Ne vem, ali naj smatram te številne greznice za sledove opuščenega rudokopa ali za prirodno tvorbo. Morda so se tla tako usedla, ko so bile rudnine izčrpane ali ko je bila z njimi natrpna prst odplavljena, da se je oblikovalo toliko globin. Da je pa ta gora bogata z vsakovrstnimi rudami, pričajo mnogi iz nje pritekajoči izvirki, ki imajo različne lastnosti. Močno primes železa, galice, žvepla, kamene soli, solitra, tudi nekaj galuna razodevajo nekateri viri zdravilne vode, ki se pojavljajo v okolišju te gore.«³ Nato omenja slovečo Slatino, oddaljeno poldrugo uro od Rogatca, ki nje vodo daleč na okoli razvažajo, in še pet drugih izbruhov na znožju

² Ivan Žiga Valentin Popovič (roj. 1705 v Arclinu pri Vojniku, umrl 1774 v Perchtoldsdorfu pri Dunaju) je bil v svoji dobi eden izmed najrazboritejših evropskih učenjakov, enako znamenit kot prirodoznanec, jezikoslovec in zemljepisec. Najvažnejše njegovo delo so »Raziskovanja o morju« (Untersuchungen vom Meere). Bil je učenjak obsežnega znanja in ostro kritičnega duha. Popovič s svojo mnogostransko znanstveno delavnostjo kakor tudi s svojim borbenim značajem nalikuje v marsičem osebnosti mlajšega sodobnika Baltazarja Hacqueta, prvega znanstvenega raziskovalca našega alpskega sveta. W.

³ Popovič, o. c. str. 125, pod črto.

te gore, ki jih ljudje posebno ne uvažujejo, dasi bi kazalo, njih sestavino znanstveno preiskati.

Toliko o prirodnih znamenitostih, ki so dovolj značilne, da se je naš mnogovedec o njih obširneje razpisal. Kot jezikoslovec, ki je umno razlagal korenike besed že v oni dobi, ko še ni bilo vzniknilo primerjalno jezikoslovje, nam Popovič tolmači tudi ime Boča, češ, da znači goro okrogle oblike, ter se naslanja pri tem na slične besede drugih jezikov (nem. boss = okrogel, bossen = oblo krogeliti; franc. bosse = bunka, grba; ital. boccia = krogla; slov. buča = tikva okrogle oblike, trebušast vrč).⁴

Na povsem aparten način pa je pritegnil ime Boča v srednjeveško pripovedko o vitezu Parcivalu in o svetem Gralu naš romantični zgodovinar Davorin Žunkovič, ki mu naš slovenski Boč ni nič drugega ko bajni — Monsalvatsch, na katerem stoji Gralov hram, v njem pa čuvajo izbrani vitezi čudotvorno torilce z rešnjo krvjo Odrešenikovo. Slovstveni pismouki še doslej niso točno pogodili, kje bi se nahajala ta tajnosti polna gora; nje ime se razlaga iz lat. Mons salvationis, Mons silvaticus, ali iz starofranc. Montsalvage, Mont sauvage itd. Iskali so jo nekje na znožju Pirenejev (romarski kraj Salvatierra ali sloveči benediktinski samostan Monserrat, sevzap. od Barcelone). Naš znanstveni romantik pa je to vprašanje kaj preprosto rešil s tem, da je razkrojil zagonetno besedo v njene dozdevne sestavine: Mont + sal + Vatsch = gora zal(i) Boč. »Zal« ima v starejši dobi, tudi pri protestantskih pisateljih, še pomen: velik, postaven, zajeten. Ta prilastek vsekakor pritiče Boču, če ga primerjamo z drugimi, dokaj nižjimi vrhovi v soseščini. Četudi ta etimološka razlaga ne drži, jo vsaj podpirajo drugi, geografski momenti, ki jih proži Wolfram v Eschenbachov Parcival.⁵ V IX. spevu opeva srednjevisoko nemški epik, kako je Parcival junakoval po naši domovini, ter navaja pri tem imena krajev, ki se dado, dasi so potvorjena, lahko istovetiti z današnjimi imeni, kakor n. pr.: Aglei (Oglej), Stire (Štajerska), Zilje (Celje), Rohas (Rogatec), Tra (Drava, odn. Dravinja), Greian (Grajena, pritok Drave), Gandin⁶ (Hajdin pri Ptujju).

Vsekakor zbuja raziskovalčevo pozornost v okolici znana narodna pripovedka o čudežnem jezeru, ki se nahaja v notranjem »svete gore« Boča: po tem jezeru da plove čoln brez vesla in jadra, vleče ga velika ptica labod, vprežena vanj z zlato verigo; v čolnu stoji angel božji, ob boku mu visi rog, na glavi mu čepi ptica. Torej povsem slika iz pripovedke o Lohengrinu, Parcivalovem sinu.⁷ Če vlada tod tako bajno navdahnjen »genius loci«, ni čuda, da si je nekdanji studeniški župni upravitelj Hytrek v svoji bujni fantaziji namišljal, da je na vrhu Boča zasledil ruševine Gralovega svetišča. Tako torej obdaja naš Boč gloriola srednjeveške sanjavnosti v ostrem protivju s sodobno trezno stvarnostjo. —

S teh prirodnoznanstvenih in kulturnozgodovinskih ovinkov se vrnimo na sedanji turistovski Boč, ki smo ga bili na vrhu pri razgledniku ostavili!

⁴ Gl. Popovič, o. c. str. 124, pod črto.

⁵ Untersteiermark, die Urheimat der Gralsage. Staroslovan, II. letn. (1914), str. 106 sld.

⁶ O tem je pisal že Davorin Trstenjak v Slov. Glasniku, 1867, str. 157 sld. in str. 329 sld.

⁷ Gl. Žunkovič, o. c. str. 107.

Edina postojanka na njem, kjer se more izletnik zložno udomiti, je planinski dom Na Ravnem pri cerkvi sv. Miklavža. Na sočni planinski ravnici so bili nje davni lastniki, baje Celjski grofje, ki so bili hkrati vlastelini v Rogatcu, poleg gospodarske pristave zgradili skromno gorsko svetišče, neznatno po svojem obsegu, preprosto v svoji notranjščini. Sleme strme strehe znatno presega višino lesenega stolpča, ki je v njem komaj mesta za en zvonec. Cerkvini zgodovinar Ign. Orožen poroča, da je bil kostrivniški župnik dal zidati nov stolp. Ko je bilo zidanje pri kraju, je cerkvini ključar pogostil mojstra zidarja z likofom. Ob tej slovesnosti pa se je novozgrajeni stolp nenadno zrušil.⁸ Slabo se je izkazal mojster! Bog ve, ali so se pričee zavedale tragične ironije tega dogodka. Tesarsko delo se je bolje obneslo: leseni stolp še trdno stoji!

Planinski dom ni samostojna stavba, temveč je za gostilniške svrhe prirejen del gospodarskega poslopja. Bila je solnčna majniška nedelja, ki je bila na goro zvalila precejšnjo družbo domačih in mestnih izletnikov. Vesela ubranost med njimi se je stopnjevala, čim dalje so se gostili ob daréh kuhinje in kleti. Nekaterim bi bil prisodil, da so svoj popotni cilj dosegli že v gostilni, ne da bi se jim hotelo dalje v višino, na vrh Boča. Ne hodi pač vsak na gore iz idealnih nagibov, nikar, da bi še lezel strmo v breg, če se mu nudi že prej tako ugodno počivališče, kakor je dom pri Sv. Miklavžu...

Kmalu po kosilu sem krenil po dobro označeni poti ob Dreveniku proti Kostrivnici. Srečaval sem izletnike in izletnice, hrvatski govoreče. Zagrebčanom leži Boč, odkar je strnjena Zagorska proga, dokaj priročneje kakor nam Ljubljčanom, ki nas že prej zamikajo vabljivi vrhovi v Zasavju, da se še pred Zidanim Mostom popnemo nanje. Slatinskim »bolnikom« pa bi zložni izlet na vabljivi Boč morda več hasnil kakor lagotna promenada po skrbno negovanih zdraviliških stezah.

Šopek šmarnic, ki sem si jih bil natrgal pod nežnozelenim bukovjem na Boču, mi je bil vonjiv spomin na ta lepi majniški izlet.

Dr. Rajko Ložar

Več alpinizma

(Osnovne misli.)

V okviru sprememb, ki jih povzroča čas na oblikah sodobnega življenja in kulture, se vrše tudi spremembe alpinizma, tega vsem ljubega, vendar za duhovno življenje narodov manj pomembnega sektorja. Kar doživljamo danes kot vsebino alpinizma in kar se nam javlja kot njegova objektivna podoba, se že skoraj v vseh posameznostih razlikuje od vsebine in podobe tega pojava, na pr. ob njegovem pričetku ali pa v devetdesetih letih prejšnjega stoletja.

Te razlike moremo prav dobro opazovati tudi na razvoju slovenskega alpinizma, ki je glede na izdelanost tradicije eden najmlajših v Evropi, a je kljub temu prehodil dovolj značilnih stopenj novejšega razvoja gibanja. Ker se je to godilo večinoma v okviru SPD, čigar ustanovitev pomeni dejansko utemeljitev tradicije slovenskega pla-

⁸ Prim. Ign. Orožen, *Das Bisthum und die Diözese Lavant*, VII. del (Das Dekanat Rohitsch), str. 223.

ninstva, moremo iti še korak dalje ter reči, da je omenjena metamorfoza alpinizma nehote istovetna z razvojem idejnih pogledov, vladajočih v naši glavni organizaciji. Okrog leta 1920 je iniciativa sicer zdrknila iz njenih rok k mlajšim močem, zbranim v »T. K. Škala«; zato v pozitivnem smislu pač ni več mogoče vzdržati gornje trditve, velja pa še nadalje v negativnem glede na težnje časa, katerim stara organizacija ni več ustrezala. Po tem datumu pa vidimo med obema skupinama nastajanje nekega novega skupnega momenta; sile in izkustva so se ekonomično razdelile po vsej površini in tudi idejno ni opaziti posebnih razlik. Izmed nastavkov slovenskega alpi-

nizma v 18. in 19. stoletju pride v poštev le doba tik pred ustanovitvijo Slovenskega Planinskega Društva.

Studija, ki bi hotela objektivno in izčrpno narisati podobo našega alpinizma, bi morala seči globlje v posameznosti, nego nam je mogoče. Če bi poleg tega še hotela v celoti objeti situacijo, v kateri se alpinizem danes nahaja, bi sploh presegla okvir priložnostnega članka. Take studije še nimamo, čeprav bi bilo imenovati en, dva poskusa v tej smeri; morda pa jo v doglednem času dobimo. Vzrok, da tu ne pridemo dalje, leži v subjektu alpinizma, v človeku, ki je enako ko drugod tudi tu zašel v kaos. Problem alpinskega slovstva je s tega vidika izraz problema alpinizma sploh, ki se javlja v odgovoru človeka na vprašanje, kaj je alpinizem in, ali ter kako je danes možen.

Bilo bi zares čudno, ako bi bil ravno svet alpinizma izvzet iz kaosa, ki dandanašnji zagrinja celo največje vrednote človeške kulture. Dejstvo, da o taki izjemi ne moremo govoriti, otežuje naš odgovor na gornja vprašanja in nas sili k temu, da si najprej skušamo osvetliti podlage ter možnosti, ki bi v njih okviru mogli ugledati tudi neki nedvoumni smisel tega pojava. Zakaj, treba je reči, da bi nas v tem času, ko rabimo za eno in isto stvar tisoč imen in ko si pod istim imenom ta predstavlja nekaj drugega ko njegov sosed, vsako določeno poimenovanje, ki ne bi temeljilo na taki predhodni razjasnitvi, vodilo od cilja. Ako se omejimo na domače razmere, smatrajo nekateri alpinizem za šport, nekateri za umetnost, nekaterim je zabava in drugim delo; ta vidi v njem že nekaj takega ko nepriznana religija, medtem ko ga tolmači oni zlasti kot vzgojni faktor. Iz vsega pa je jasno, da vlada kaos individualističnega pojmovanja. Odtrgano iz celote ter gledano posamič, je vsako izmed teh pojmovanj kaj lahko ovreči. Alpinizem niti ni šport sam in je še manj umetnost, čeprav take estoidne predstave laskajo meščanskemu elementu v alpinizmu, tako

na pr. tudi pri stroki alpinskega fotoamaterja: za umetnost manjka namreč alpinizmu kot fotoamaterstvu prav vse, kar izpolnjuje bistvo umetnosti. Alpinizem pa seveda tudi ni delo in je nesmiselno to trditi. Sicer more moment dela tudi tu nastopiti tako, da opraviči objektivno socialno vrednoto in sodbo dela, na pr. pri gorskem vodniku; toda vprašanje nastane, ali je tu sploh še pravilno govoriti o — alpinizmu v ožjem smislu. Kolikor pa obsega ona trditev ostali alpinizem, je ta pač le toliko in v onem smislu delo, kolikor in kakor je na pr. počivanje delo. Toda s takimi replikami ne pridemo daleč, ubrati je treba drugo pot.

Med gornjimi naziranjmi nam zlasti dve nudita več možnosti ter strani za osvetlitev tega vprašanja, namreč 1. naziranje, da je alpinizem šport, 2. pa estetska izvirnica predstave, da je on umetnost. To pojmovanje je svoj čas izrazil Jug s stavkom, da je po njegovem mnenju osnovni motiv alpinizma stremljenje po prvenstvu, volja do zmaga, temu najbližji drugi izvor pa estetski motiv (Plan. Vestnik 1928, str. 3). Ako pogledamo za hip v zgodovino, opazimo, da zlasti prvega dela tega stavka ne moremo sprejeti v tej športno mišljeni obliki kot pojasnilo za motiv alpinizma ob njegovem nastanku, da pa je oblikovno zrno v njem nedvomno pravilno. Čas, ki je alpinizem rodil, je mrgolel individualizma in temu je nenadoma postalo objekt udejstvovanja nekaj, kar je 2000 let krščanskega štetja eksistiralo v človeški sosesčini, ne da bi se bil le-ta za to zmenil. Človek se je temeljito usidral na tem svetu, pozitivne znanosti in tehnika so mu že zdavnaj podvrgle ves zgodovinsko-tradicijski prostor, a ne samo to, ta prostor mu je postal tudi v dobršni meri premajhen. Da li se je to vršilo v obliki znanstvenega raziskovanja ali pa le kot ekspanzivna samosmotrenost vitalnega čuvstva, to je za stvar precej nevažno; dejstvo je, da je človek tu začel razmikati obzorja in da je vzporedno s tem treba tudi njegovemu jazu bodisi kot vzroku bodisi kot učinku pripisati velik razmah. V naših dneh smo priča, kako ta neumorni gon osvajanja in napredovanja, ki si je sredi 19. stoletja osvojil nedotaknjene pokrajine Alp, hiti k vladi nad celim planetom.

V zgodovini pa se ne izvrši nič, kar ne bi imelo v sebi tudi kali nasprotja, in tako isti človek, ki je tu prestavil dotlej nepremakljive mejnike, zdaj že tudi beži v pravkar odkrite kraje in prostore. Iz labirintov velemest in modernega življenja, iz preogromne razširitve pionirskega delokroga človeške dejavnosti, iz razmikajočih se meja človeškega tustranskega bitja, ki groze uničiti njegovo dotlej nedotaknjeno podstat, hiti ta človek v gore, išoč tam samote, miru in doživetja vsega najvišjega, kar mu način modernega življenja doživljati brani. In glej čudne igre! Oni tam rešuje sebe in neodoljivi gon svojega jaza s tem, da si neprestano krči pot v nove nepoznane divjine. Ta tu pa je kakor njegova senčna podoba, njegovo notranje duševno življenje se je ob aktivizmu človeka-osvajalca skoraj razbilo in se tu zateka v mirno, pasivno kontemplativnost čuvstvenega doživljanja, išoč sama sebe. Ti dve struji tečeta poslej vzporedno skozi vso zgodovino alpinizma, v njunem okviru sta nastali obe glavni razlagi njegovega smisla in bistva. Alpinizem je zdaj zastopnik aktivizma, zdaj romantizma, kakor pač kazalec na številnici časa vелеva in kakor je usmerjen organizem, ki je vanj vložen. Vsakdo si lahko sam razdeli v ta dva tabora večino alpinistov, pri čemer ni dvoma, da pripada Jug s svojo gornjo trditvijo k prvim, čeprav morda bolj iz spoznanja tega, česar

sam ni imel, nego iz polnega oblikovanja tega, kar je on faktično bil. In študija, ki hoče razjasniti iz današnjega položaja smisel alpinizma, mora to polarnost pojava nujna vpoštevati. Alpinizem ne more biti absolutno niti samo eno niti samo drugo, nego je lahko le oboje hkratu. Idealni lik alpinizma je tedaj celotnosten, to se pravi, je sinteza in skupna tvorba obeh komponent, volje in čuvstva. Moderna naziranja, ki ga tolmačijo zdaj kot samo čuvstvo (in nadalje napačno kot umetnost), zdaj kot samogon volje (in posredno kot šport), trgajo iz organsične celote del in tega proglašajo za edino zveličavnega, ga absolutizirajo. Ta absolutizacija pa je napačna in vir zablod, kakor je sama posledica mehanizacije, ki je absolutizirala nekatera delna človeška doživljanja ter tako razdrila njegovo celotnost. Človek pa ne more biti, če ni v svoji celoti. Vprašanje, ali je danes še možen alpinizem v onem smislu, v katerem ga zahteva naslov našega članka, je zato odvisno od vprašanja, ali je dandanašnji še možen človek v svoji duhovni organiki in celoti, in naša naloga je, da pripravljamo alpinizem, ki ne bo zadeva alpinskega specialista, nego človeka kot duhovnega lika.

Ta zahteva je umestna in potrebna zlasti z ozirom na sledeče dejstvo: danes je alpinizem tu in ga nobena stvar ne spravi več s sveta. Toda nekoč tega pojava ni bilo; deset do dvanajest tisoč let, kolikor traja človeška zgodovina, človek o hribih v modernem smislu besede ni nič vedel. Iz tega lahko sklepamo, da alpinizem ni nič tako primarnega ko na primer vera, umetnost, eros itd.; vse najvišje tvorbe človeškega duha so nastale pred dnevom njegovega rojstva, torej mu ne gre pripisovati nikakih absolutnih veljav. Nasprotno, zelo jasno je, da se krogi, katerim alpinizem pripada, utemeljujejo drugotno in posredno, to je preko drugih krogov. Ako vse to in še drugo premislimo — da bi segli globlje v podrobnosti, nam ni mogoče — in se vprašamo po načelnem izvoru tega pojava, ki se je nekoč javljal v drugačni obliki, moramo izvor iskati v oddihu in odmoru; v hierarhiji človeških življenjskih krogov pripada, da govorim z izrazom filozofa, alpinizem sferi družabnih oblik. S tega stališča moramo naziranje, da je alpinizem delo, zavriniti kot načelno zmoto, kar pa storimo tem rajši, ker vemo, da alpinizem ni velik v svojih absolutnih merah, nego baš v omejitvi na oni prostor, ki mu načelno gre, torej na družabnostni. Kolikor tedaj alpinizem ne pripada sferi znanstvenih spoznanj (vprašanje nastane tu, ali more tedaj sploh še biti alpinizem v načelnem pomenu besede), on ne more biti vir nikakega nazora, čeprav bi ga ta ali oni danes za to rad proglasil, ker pač ni metafizično-transcendentno, nego zgolj sociološko utemeljen. Trditi, da je kdo prepričan alpinist, je isto, kakor če bi kdo trdil, da je prepričan ribolovec.

Za ta njegov družabnostni izvor imamo več dokazov. V tej obliki se je javil sredi 19. stoletja, ki je rodilo težavni socialni problem in temeljilo način sociološkega gledanja. Nadalje nam govore isto oblike, ki jih povzročajo, to je razvoj družabnih razmerij. Velika osebnost v smislu transcendentnega lika se smatra v alpinizmu za prav tako malo potrebno, kakor je dejanski uresničena, ker je ta pojav značilen za druga okrožja in ker meri alpinizem ko vsa ostala družabna udejstvovanja na izenačenje individua in osebnih razlik. In dejanski se v njegovem okviru družabnost tudi lepo razvija. Prav

zato, ker je alpinizem sam kot dejanski družabni lik tako rekoč nenormativen in drugoten, je pa treba tembolj uveljaviti zahtevo, da je neobhodni njegov predpogoj resnični človek. S tem vprašanjem seveda zopet zadenemo ob ono zgoraj omenjeno čer, namreč, da moramo najprej razjasniti možnosti današnjega človeka kot člena družbe, če hočemo idejno prispevati k prenovitvi modernega alpinizma. Samo kot majhen drobec iz prepotrebne razpravljanja o njegovi sociologiji naj omenimo sledeče: Heroična in klasična doba alpinizma je doba velikega meščanstva, v čigar zgodovini tvori ta pojav svetel znak. Na Slovensko je prišel ta alpinizem v dobi meščanskega epigonstva, a če je kljub temu doživel tudi tu svoj heroični čas, je razložljivo iz dejstva, da se nam novi pojavi javljajo najprej kot močna objektivna naloga in šele potem kot subjektivna vprašanja. Vsaka heroičnost namreč temelji prvotno na objektu. Z zatonom velike kulture meščanstva je nepovratno zatoni tudi oni idealni lik alpinizma, ki nam bdi pred očmi in ki ga hoče kot obliko postulirati naš naslov. Kriza, ki jo alpinizem danes preživlja, je med drugim utemeljena tudi v tem, da prehaja vodstvo tega pokreta v roke novega elementa, ki nastaja na mestu starega meščanstva: brezoblične moderne družbe, ki je individuu vzela poslednjo svojstvenost in ki na zemlji postopoma uveljavlja pravilo mase. Tak hoče biti tudi naš alpinizem.

O uporabi teh misli pa pri drugi priliki.

M. M. Debelakova

Severna stena Višnje Gore (2666 m)

Deževno vreme nas je privedlo v Ovčjo Vas, čeprav v nje neposredni bližini ni več nikakih večjih plezalnih problemov, ki bi nas lahko mikali. Proti poldnevu so se jeli trgati oblaki in naše žalostne misli na povratek domov so se v solncu razblinile. V Kugyjevi sobi pri Ojcingerjevi mami smo pregledali vse dosegljive slike. Z žalostjo smo ugotovili, da v vsej skupini Poliškega Špika ni pomembnejšega novega vzpona. Vkovane so končno obvisle naše oči na trikotni severni steni Višnje Gore.

»Res je, ta še ni preplezana,« je dejal »stric Julius«, »jaz je tudi nisem preučeval in Vam torej ničesar ne morem reči.«

Kugy je vedno jako previden s sličnimi predlogi; saj je, kakor

zatrjuje vedno, odločen nasprotnik modernih plezalnih tur. A to poudarja vedno le pred vzponom. Ko se vrneš z uspehom v Ovčjo

Vas, se veseli ko dete nad zmago in pripoveduje vsakemu na dolgo in široko o turi. Tako nam je tudi topot s skrbnim obrazom dajal nasvete, opozoril na zapadno kamenje in kakovost skale. Za popotnico smo dobili koš dobrih želja.

Smreke so risale dolge poševne sence po senožetih, ko smo korakali pozno popoldne dne 4. avgusta 1932 proti Žabniški krnici. Na Ojcingerjevih travnikih sta kosila oba domača fanta. Veseli pozdravi — saj se vidimo vsako leto le enkrat — skrbna vprašanja, zadovoljni odgovori. Pristrčno smo si stisnili roke in zavili h kolovozu v temni gozd.

Prišedši v bližino kočice Rifugio Pellarini (1650 m), smo imeli pregled čez steno. Krasno, skoraj 700 metrov visoko steno obrobljata levo severovzhodni in desno severni raz. Po NO-razu je izpeljana dosedaj najzanimivejša plezalna smer Višnjegorske skupine; preplezala sta jo prva H. Stagl in H. Klug leta 1916. Ocena je: »Jako težko in jako izpostavljeno.« — Severozahodna stena ima mnogo smeri. Imenujejo jo napačno: severna stena; a severna stena dosedaj še ni bila preplezana. Prvič smo si ogledali steno s kritičnimi očmi in ugotovili približno smer.

A od samega gledanja ne postaneš pametnejši; tako smo zavili po stezi h koči. Svoj čas je bila ta kočica jako malo obiskovana. Sedaj je povečana in oskrbovana. V mali koči je domovalo 14 graških alpinistov, članov Turn- und Bergsteigervereina; 18 ljudi nas je bilo zvečer v mali koči, a čeprav so bila ležišča in mize tesno zasedene, smo bili dobre volje. Naposled sta prišla še dva italijanska častnika z dvema alpincema. Avstrijci so prepevali poskočne gorske popevke in končno so se čutili tudi Italijani dolžni, da zapoje pesem. Da se internacionalna produkcija izpopolni, so nas Avstrijci zaprosili, naj zapojemo: »Triglav, moj dom«. Tako je v najlepši slogi prešel večer in ob 23 smo končno legli k počitku.

Ob polštirih smo vstali. Po zajtrku smo se poslovili od avstrijskih alpinistov z veseljem: »Na svidenje danes zvečer v Rifugio Corsi!« —

Pot nas je peljala proti Nabojsovemu sedlu. Stena se je dvigala pred nami, obsevana od prvih jutrnjih žarkov.

Desno od NO-raza je močno vdolbljena zajeda, ki sega skoraj do vrhnjega zobú ogromnega trikotnika. A smer nam ni bila dovolj idealna, ker bi se gotovo tu in tam dotikali smeri NO-raza.

Povzpeli smo se više proti sedlu.

V navpičnici vrha poteka po steni poč, ki pa zlasti v spodnjem delu ni vabljava. Kamin desno od poča smo si izbrali za vstop.

Ob polšestih smo si obuli plezalnike in se navezali na vrvi, Deržaj in jaz na eno, Šumer in Černivec na drugo vrv. Ob prvem presledku smo zapustili kamin desno po strmi zajedi in dosegli vrh nje zagvozdo v kaminu, preko katere smo ga premostili in nato prečkali levo v smeri glavne poča. Ozka greda nas je peljala mimo zajede in dveh vogalov k poča, ki tu ob gredi preneha v trebušasti prevesi. Pod preveso so gladke plati, a nad njimi izborna varovališče. Desno od prevese smo dosegli ob pokončni steni s prvovrstnimi oprijemi majhen, ob steno prislonjen nos, ob katerem je ostal varovalni klin. Sedaj je sledila jako težka prečka levo v poč.

Pleza se dva metra poševno v vis ob jako bornih oprijemih, septopi nato direktno v tegu vrvi varovalnega klina en meter in se

doseže v enem metru prečke skrajno težko mejno rebro poč. Prekobala v njo je jako nerodna, ker je le en oprijem za desno roko, z vzvodnim gibom se zavihtiš v poč. Ta se tu razširi v ozek kamin, ki postaja čimdalje širši. Tehničnih težkoč tu ni. Z razkoračenjem ali gvozdenjem smo prišli hitro kvišku in smo kmalu stali pod ogromnim preduhom v prevesi, nad katero se kamin zopet nadaljuje. Pod preveso smo splezali desno na mejno rebro kamina in sledili viseči prodnati gredi v smeri našega vstopnega kamina. Ker se greda preveč spušča, smo jo takoj za ovinkom zapustili in prečili poševno kvišku preko plati, ki je sicer izpostavljena, a ni težka. Prečka nas je privedla v vzporedni kamin poč, kateremu smo sledili brez izrednih težkoč do njegovega konca. Lep stolpič v desni strani nudi krasno varovališče; levo pa se trudi kamin pokazati svoje poslednje vdolbine, ki se kaj kmalu žalostno končajo v pokončni zajedi. V tej zajedi plezaš ko po nebeški lestvi približno 40 metrov visoko. Zajeda je navpična in ima dve manjši prevesi. Za ta predel smo porabili troje varovalnih klinov.

Nad zajedo smo dospeli v prodnat žleb, kjer smo nekaj minut počivali. Žleb se tik ob počivalu ustrome v preveso. Nad njo smo dospeli v prečki in s sestopom dveh metrov v nadaljevanje žleba, ki je tu strm in preide v dva kamina. Po levem, jako krušljivem kaminu smo splezali na škrbino, ki loči drzen stolp od stene. Levo od nas je bila zajeda ob NO-razu.

Splezali smo na stolp. Prestop v steno se vidi jako divji, a je izvedljiv. Če se odrasel človek z iztegnjenimi rokami nagne k steni, jo doseže ravno v taki legi, da je prestopni gib mogoč. Dva dobra oprijema ti nadomeščata pomanjkljaj stopov in v hitrem nadprijemu dosežeš z desno roko višji oprijem, da nato najde leva noga stop. Previdno in varujoč ravnotežje, se nato vzravnaš pod preveso, prečiš na levo po varnem okrajku* ter dosežeš po dveh metrih plitvo mesto v prevesi in jo tu preplezaš. Poševno desno kvišku se dospe na varovališče v navpični prestopa.

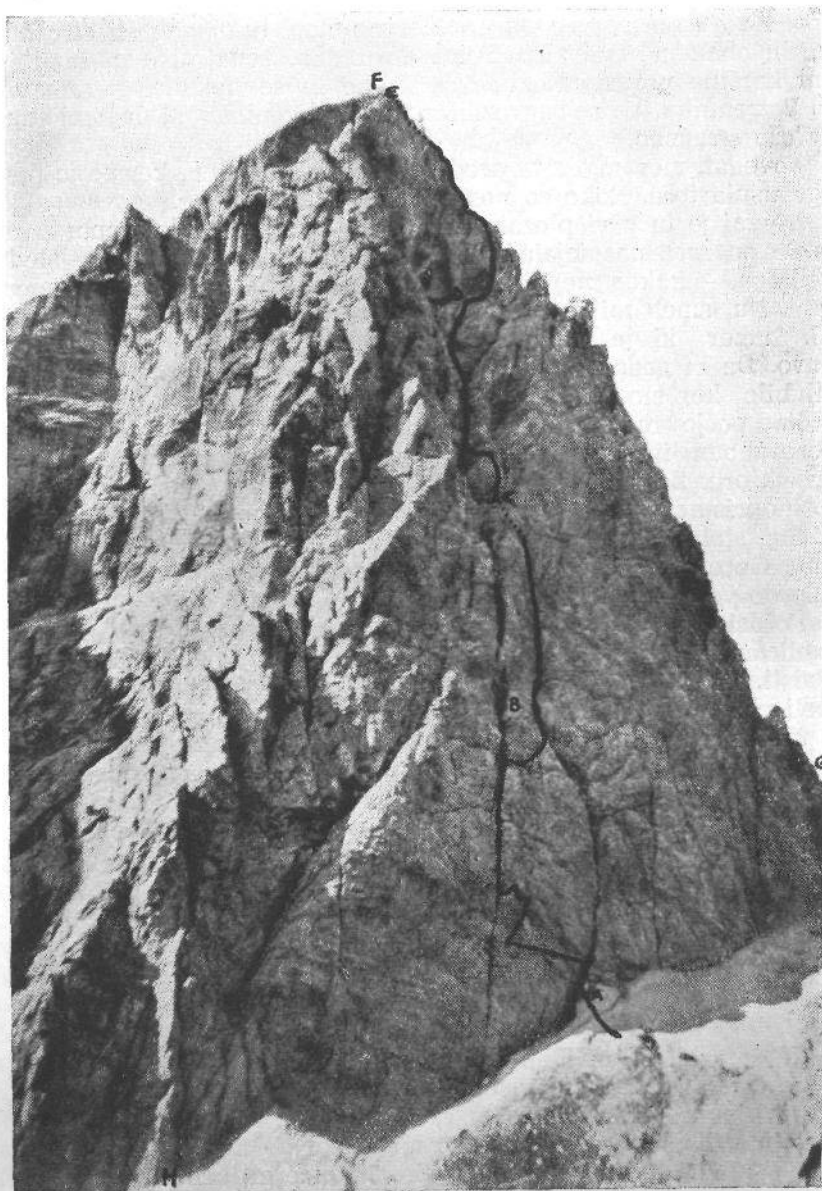
Ob strmem, a lahkem rebro smo dosegli njegovo skoraj vodoravno ramo in po nji zopet glavni masiv.

Jako težka prečka nas je privedla levo nad zagvozdo glavnega kamina velike zajede ob NO-razu. Prav hladno je bilo ta dan v severni steni Višnje Gore! V temnem okviru kamina so se v daljavi tople svetile od solnca ožarjene Sv. Višarje...

Kaminu smo sledili do njegovega konca, deloma po dnu, večinoma po mejnih rebrih. Posebnih težkoč nismo našli. Kamin preneha v poprhanih plateh, ki omogočajo izstop na slavnoznane »božje grede« — die Götterbänder. Po kratkem počitku smo sledili prodnati gredi na desno približno 40 metrov in s tem Comicijevi prečki »božjih gred«. Za vogalom z značilnim stolpom smo zavili v zajedo pred severnim razom. V tej zajedi smo okusili od Kugyja napovedano zapadno kamenje, a k sreči brez posledic za nas.

Sledili smo severnemu razu, dokler v desnem boku ne zazija krušljiv, rdečkast kamin. Vstop je jako nepripraven, nadaljevanje dokaj prijetno. Preko zagvozde smo dosegli škrbino med dvema stolpoma. Za drugim stolpom je zopet škrbina, in sicer tako blizu,

* okrajek = Gesims; ozek okrajek je robek = Leiste.

Severna Stena Višnje Gore (2666 m) Foto dr. P. Kaltenegger

A = vstop	E = vrh severne stene
B = preduh	F = vrh vzhodne rame Višnje Gore
C = prestop	G-E = severni raz
D = Götterbänder	H-E = severovzhodni raz

da jo dosežeš z »neskončno dolgim« razkoračajem. Dva metra kvišku, nato pa prečiš jako izpostavljeno v zajedo. Tu je zopet ostal v steni vmesni klin.

Po zajedi smo priplezali do zadnje zagate. Ta kamin ima močno izbočeno streho. V prostem plezanju smo dospeli v njego dno. Tu

se preči levo ob mejni steni, dokler ne stojiš v navpičnici strešnega roba in obenem v navpičnici počī brez dna. Sedaj dosežeš med stenami kamina v razkoračaju rob strehe in se potisneš z rameni v poč. V trenutku, ko se zagvozdiš z rameni, izgubiš pod nogami stope, ker leže stransko.

Povedati moram, da ta predel ni bil baš prijeten, ker se je poleg vsega usula toča. Roke so postale takoj neobčutljive.

Deržaj je tu prvi plezal, brez oprtnika. Kljub ključočemu mrazu sem se od sreca nasmejala Deržajevim dolgim nogam, ki so sledile bingljaje — kakor nepotreben privesek — nevidnemu gornjemu telesu. Nu, smeh mi je prešel, ko sem z oprtnikom obtičala v ozki počī. Šumer, ki je plezal z dvema oprtnikoma, je imel tu trojno zabavo. Da bi sedaj, ob koncu, vlačili prtljago po vrvi, se nam res ni ljubilo, ker smo bili vsi premrli.

Nad počjo smo dospeli v škrbino, kjer se v strmem stolpu strneta severovzhodni in severni raz. S tem smo dosegli vrh severne stene Višnje Gore. Za vzpon smo rabili 12 ur. Stena je v smislu označbe »Hochtourista«: »jako težka« in ima tri »skrajno težke« točke.

Pod stolpom smo prečili po strmi plati v skrotje vzhodne rame Višnje Gore. Kmalu smo imeli rušje pod nogami, okovanke so zopet prišle do veljave, vrvi in plezalniki pa so romali v oprtnike.

Počasi smo se vzpenjali zadnjih petdeset metrov med cvetočimi blazinicami na vrh. Iz vzhodnega žleba so se pojavili štirje graški alpinisti. Preplezali so bili en del Comicijeve prečke Götterbänder. Veseli pozdravi od njihove in naše strani!

Mi štirje smo stali pod večer na vrhu. Iz Zajezere je vstajala noč. Uro hoda in v topli koči Rifugio Corsi (1854 m) smo se zopet združili z večino graških alpinistov.

Sicer brezsolnčen, a za nas solnčno bogat dan je pohlevno izzvenel ob rdečem chiantiju in metrskih spagetih.

Uroš Župančič

Plezalni kolobar ob Planici

Ko sem bil še majhen, sem pasel in iskal ovce po Planici. Pot me je nekajkrat zanesla visoko gori pod Ponce na zadnje zelenice med nizkim rušjem; letal sem za živalmi, ki so mi uhajale na vse strani; utrudil sem se in prijeto mi je del počitek na skali, porasli z mahom. Od tu sem opazoval preko Planice greben, ki se vleče od Mojstrovke preko Travnika in Šit tja do Ozebnika. Greben spušča proti severu v Planico strme, prepadne stene. Proti jugu pa kaže prav nasprotno sliko: položno se spušča v Trento tja, kjer izvira naša hči planin, zelenomodra Soča. Kadar sem imel časa, sem šel skozi Grlo na Sleme, da preštejem in pregledam drobnico. Pri jezercih sem ovcam natrosil soli. Vlegel sem se na travo in se zazrl na kristal naših planin, na ponosni Jalovec, ki tako mogočno kraljuje nad Planico. Šumenje Nadiže mi je izvabilo pogled k izviru, oči pa so se zazrle na gromado Ponce.

Pastirčke so stari ljudje strašili, da v skalah prebivajo bele žene, ki ne trpe obiskov. Pravili so, da se maščujejo nad vsakomur, ki bi si upal v njih kraljestvo. S tem so nas strašili izkušeni stari

pastirji, molčeči, kosmati ogljarji in tudi smeli divji lovci. Bali so se pač za nas; saj mladina ne pozna nevarnosti, v skale sili in si želi doživeti. Svoj namen so dosegli: varovali smo se in nismo si upali sami visoko v samotne in strme stene.

Minila so leta, nisem več pasel po Planici; hodil sem v mestno šolo. Za gore ni bilo časa, a v notranjosti sem vedno nosil neskončno hrepenenje, da poromam v tiste kraje, ki sem jih kot otrok gledal in občudoval iz daljave, sedeč v družbi ovac in koz.

Mineval je čas in leta, dorastel sem in izpolnila se mi je vroča želja. —

Doma sem si v oprtnik nabasal brašna, dober kos črnega kruha sem urezal, vzel skuto in slanino iz shrambe, drobnarije sem potisnil vanj. Lep dan je bil, solnčen. Po kosilu sem odrinil.

Za vasjo sem stopil ob železnici v gozd. Steze so me vodile navzgor na senožeti, kjer sem nameraval v bornem seniku prenočiti. Na severni strani Ponc so te senožeti, polno je kotanj, valovit svet: dokaz, da se je gromada Ponc pogreznila. To je bilo za časa, ko se je koroški Dobrač prelomil in zajezil Zilo; potresni sunek je bil tak, da se je tudi Ponca pretresla in pogreznila. Senožeti se imenujejo »Poderšak« (»podrla« so se: Podrščak?).

Čas me še ni lovil — solnce še ni tonilo. Više in više sem šel skozi poseke in nizko grmovje. Na posekih sem si v čutaro nabral jagod in malin za poznejšo morebitno potrebo ali za slaščico k črnemu kruhu. Zamotil sem se z zobanjem malin med potjo, pa kmalu sem stopil na greben in obenem na državno mejo. Za njo sem šel nekaj časa; a hoja po glavah me ni veselila, umaknil sem se v levo na zeleno planotico. Od tu pelje hudournik v Planico nasproti Ilirskemu Domu. S planotice sem šel po meleh proti stenam Visoke Ponce, kmalu sem zavil v desni žleb, hi preide v moker kamin; ta dovede preko plati na skalnat greben. Pleža na grebenu ni težka. Imel sem nepopisen razgled na desno proti zapadu na Visoke Ture, na ponosni Špik nad Policami (Montaž), bližnjo Višnjo Goro in ogromno gmoto Kanina. Prav pod seboj sem v sredi gozdov zagledal dvoje sinjih gladin, Klanški (Mangrtski) jezeri. Na levo proti vzhodu pa sem zrl v milo domovino. Savska dolina in vsi skalni velikani od Martuljkovega Špika preko Škrlatice in Triglava so se poslavljali od solca.

Dalje zahteva pleža večje pozornosti po »turncih«, ki so na šibkih nogah, toda še za silo stoje. Kmalu prikolebaš po njih — če jih obideš zdaj na levo, zdaj na desno — na teme Visoke Ponce. Vrh nudi lep in mogočen razgled, počitek na mehki tratici se tudi prileže. Mrak je padal po dolinah, gorski velikani so se kopali v rdeči zarji poslavljaljočega se solca. Opazoval sem to lepoto, zamaknjen sem bil v mogočno delo Stvarnikovo in nisem opazil, kako naglo tone solnce za masivom Višnje Gore in Poliškega Špika.

Sence grebenov so se večale. V višini 2300 m sem ob 7 zvečer pomislil, kam naj položim telo čez noč. Domače doline so tonile v mraku. Solčna pot proti zatonu mi je dala smer. Mangrt so obsevali zadnji solnčni žarki; lep je bil in mogočen v tej rdeči zarji. — »Nanj jutri!« sem si dejal; »zato čim bliže k njemu že danes!« V dolini pod Travnikom sem zagledal zelenico z bolvani: tam si bom poiskal ležišče. Po nadelani poti sem se spustil na italijansko stran. Kmalu sem stopil na meli in v skokih sem se bližal dolini. Vpitje pod menoj

za robom me je ustavilo. Strah me je bilo v tuji zemlji — čuvati sem se moral. Previdno, neslišno sem se bližal ljudem, ki so vpili pod menoj. Iz za roba sem zaslišal tujo, kričečo govorico. Radovednost me je gnala še bliže. Približal sem se; po črnih srajcah in čepicah sem spoznal, da so mi fašisti zastavili pot. Domačini so mi že v Ra-tečah pravili, da imajo tu fašisti vaje; svarili so me, naj se jih čuвам. Čakal jih nisem — kaj še — prepočasi so se spuščali navzdol, a nas vse je lovila noč.

Umaknil sem se na levo, skozi ruševje in borovje sem se spustil kakih 500 m od njihovega taborišča na sneg. Urnih nog sem jo ubiral skozi noč dalje, proč od neprijaznih tujcev. Skozi grmovje sem prišel na zelenico; med potjo so me korenine mnogokrat opomnile, da je treba noge dvigati čim višje. Pod nagnjenim bolvanom sem si pripravil ležišče. Okovanke in brašno pod glavo, noge v oprtnik, odejo povprek — kmalu sem trdno in brez skrbi zaspal.

Zgodaj me je zbudila skrb, da bom prekasen. Na nebu je bilo še polno zvezd. Vseeno sem vstal, se odpravil in šel na bolj varen kraj sveta, v višine.

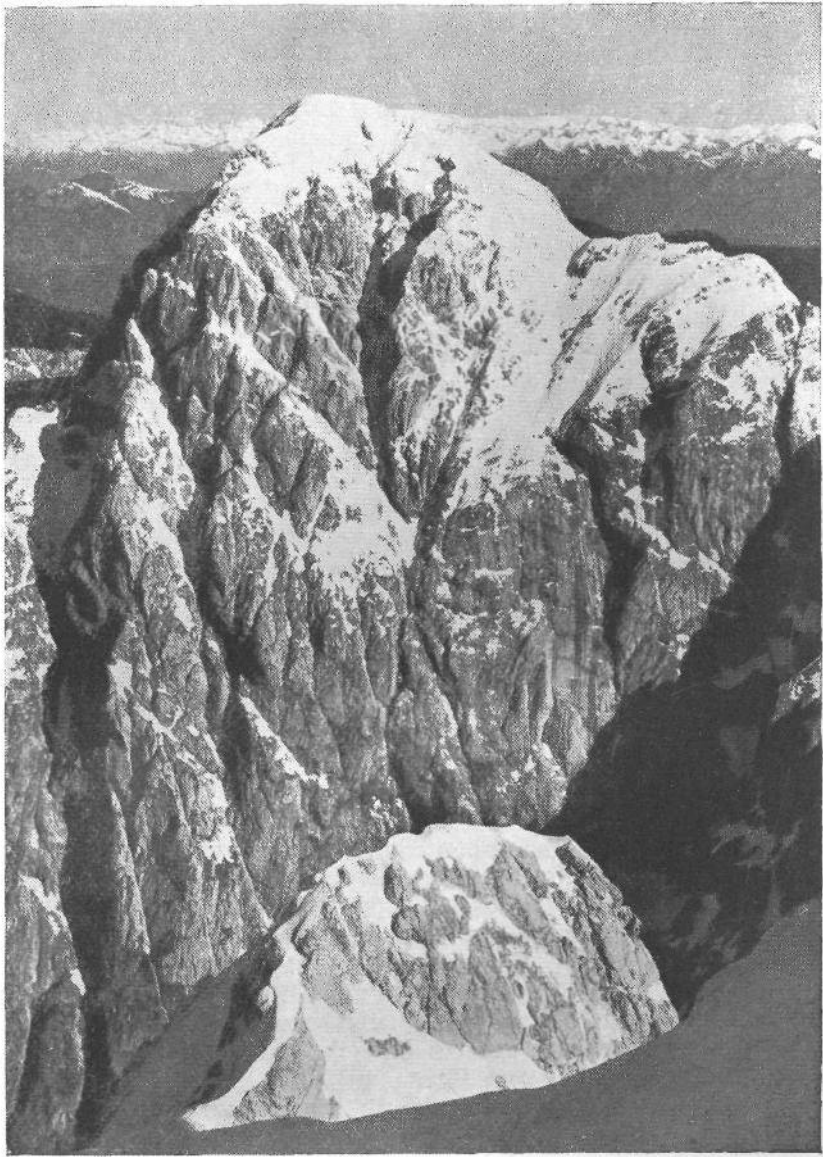
Med potom sem zbujal krave in teleta. Teleta sem s soljo zvalil za seboj. »Če srečam kakega tujerodca, se mu zlažem, da sem pastir,« sem si mislil. V strmini pri studencu sem se počutil bolj varnega; zajtrkoval sem. Od Malega Mangrta sem jo ubral čez snežišča naravnost čez stene na vrh. Po lahkih stenah in desnih policah sem prav lahko prišel kmalu na vrh Mangrta.

Bilo je še zgodaj — solnce je vzhajalo, vse je bilo praznično, nov dan se je porajal, ves nov, blesteč in solnčen. Razgled z Mangrta v svežem, jasnem jutru ob solnčnem vzhodu je tudi razvajenemu planincu nepopisen užitek.

Gledal sem in občudoval — koraki za hrbtom me opozore, da nisem sam. Ozrl sem se in zagledal tri italijanske alpine. Zazdelo se mi je, da so prišli po mene. Trojica jih ni bila zadosti; še in še so se prikazovali drug za drugim na vrh. Bilo jih je do 30. Pozdravim s strahom, predstavim se oficirju za jugoslovanskega študenta. Ni zahteval nobene legitimacije; a za vsak slučaj sem si jo že vzela iz kasete. Oficir mi je iz prijaznosti ponudil čokolado in črno kavo. Medtem pa mi je vojak izmaknil kos rateškega kruha; dobro naj mu tekne, če ga je potreben, in odpustil sem mu. Z oficirjem sva se pogovarjala, jaz s svojo slabo laščino in nemščino — razumela sva se bolj malo — zato je bilo največ govora z rokami.

Vrh smo zapustili skupno. Oni so se spustili v dolino Klanških jezer, mene je pa vleklo nazaj na varna, domača tla. Veselo smo se poslovili.

Po najbližji in najbolj varni poti domov me je gnalo na greben, ki se vleče proti Š p i c i v K o n c u. Greben je na južni strani drnast in položen, a na sever pada jako strmo. Plezal sem nekaj časa po grebenu; ko pa postane poln glav, sem se spustil v južno stran. Nekaj časa sem dobro in lahko plezal, a kmalu sem zašel prenzko po policah v previsne, trebušaste stene. Zaskočil sem se. Izhoda ni bilo ne naprej ne nazaj. Na polici sem stal. Le navzgor je vodila preko strme, gladke, 10 m visoke plošče ozka poč. Poskusil sem v okovankah navzgor v svobodo; a umakniti sem se moral, okovanke niso našle stopov. Sezul sem se in poskusil znova — bos; priplezal sem

Mangrt z Jalovca

Foto F. Avčin

malo više, zagvozdil se mi je oprtnik — zato še enkrat nazaj. Na ramnico oprtnika sem privezal na vrvico in vse to na pas. Izplezal sem skozi poč in potegnil še oprtnik k sebi. Tu je bilo varno mesto. Obul sem se in po lahkkih skalah sem kmalu sestopil na pot, ki pripelje iz Koritnice na Rob nad Zagačami in pelje dalje na Vevnico. Prestopil sem stezo in splezal na greben, ki me je kmalu pripeljal na teme Špice v Koncu. Tu ob mejniku sem se odpočil, okrepcal in v prvi vrsti oddahnil; saj sem bil na varnem. Zagledal sem zopet domače gore, pogled mi je padel proti Slemenu.

S temena Kotove Špice sem se po zapadni steni spustil po kaminih navzdol, nato po policah na desno in kmalu sem preko spodnje stenice sestopil na pesek na Kotovem Sedlu.

Počasi sem romal ob robu više proti severozapadnemu razu Jalovca. Po enourni lahki pleži sem popoldne prispel na teme. Počival sem in se naslajal na razgledu. Nikamor se mi ni mudilo; počasi sem zapustil vrh in se spustil proti Ozebniku. Kmalu sem obstal na robu. Leden in teman je bil, plašil me je — brez cepina sem bil. Izvabila me je špica na desni strani Ozebnika; tja sem se obrnil, da se izognem Ozebniku. Po lahkih kaminih in krušljivih žlebih sem bil kmalu na vrhu. Strahoten je pogled v črno globino Ozebnika: stene Jalovca tik pred seboj, doli pred menoj pa Planica. Sestop z vrha je krušljiv in izpostavljen; kmalu sem srečno sestopil na meli Jalovčeve škrbine; od tu pelje nadelana pot na dno Ozebnika.

Nič več me ni vabila bližnja Planica; mrak je drugič padal na njo, a jaz sem bil dobro razpoložen. Zato sem sklenil, da še eno noč preživim pod milim nebom. Imel sem nov načrt za prihodnji dan. Za veliko odkrušeno skalo sem si v pesku napravil ležišče. Po večerji sem še strmel v zvezde, ki so se vžigale na nebu, in luna je priplavala izza Škrlatice. V dolini so pa gorele lučke v hišah, kjer prebivajo naši Trentarji. Kmalu sem zaspal in zasanjal — vso noč se nisem zbudil. Mraz pred solničnim vzhodom me je zdramil; pretegnil sem trde ude in použil borni zajutrak. Naglo sem šel v somraku dalje. Doline so še dremale; v planinah so pa ravno jutra in večeri tako lepi in mirni, vabeči.

Kmalu sem po ravnem grebenu prišel na Travnik. Gledal sem zopet lepoto, ko solnce ustvarja dan, ko noč beži pred svetlobo dneva. Planica je ležala pod menoj, kakor lepa, zelena zibelka naše bistre Save. Prav na koncu nje pa zelenica z belo hišo: Rateški Tamar; iz tega gnezda, iz narave, pelje bela cesta v svet — v civilizacijo.

Daleč pred seboj sem na ravnem grebenu videl križ na vrhu Mojstrovke, vstal sem in šel k cilju. Dolga je pot, a kmalu mine, če človek opazuje naravo, ki nudi pri vsakem koraku novo lepo sliko. Brez počitka na vrhu sem se spustil po nadelani poti na Sleme. Sklical sem ovce in bil nekaj časa med njimi.

Mudilo se mi je domov. Hrana mi je pošla. Prazen želodec me je priganjal, da sem v velikih skokih brzel skozi Grlo po meleh v Planico. Pri dobri Lenki sem dobil prvo toplo jed po dveh dneh; teknilo mi je vse, kar mi je dala pod zobe.

Domači so bili v skrbeh zame; hitel sem, da se jim čimprej javim zdrav in zadovoljen. Preoblekel in skopal sem se, povedal vsem, kako je bilo in kje sem hodil. A zvečer na mrak sem jo po stezi zavil v kočo nad vasjo v obiske k staremu, povsod znanemu vodniku Baconu. Sedela sva pri ognjišču, prižgal si je podarjeno vržinko in zadovoljno začel pobrkvati, kako je sedaj tam, odkoder so preglasni in objestni turisti pregnali prebivalke zagorskega sveta — bele žene.

Dolgo sem poslušal izkušenega moža, zamišljen sem se vrnil domov, ko so na vasi prepevali fantje:

»Prelepe so planine,
te Rateške gore...«

Paula Jesih — Joža Lipovec

Severna stena Travnika (2379 m)

11.—12. VIII. 1932. Prvenstvena!

Vročega dne v avgustu je sopihal popoldanski vlak na Gorenjsko, se ustavljal, kakor bi mu zmanjkovalo sape, zdihoval in nato zopet leno nadaljeval pot, potrpežljivo vdan v neizbežno usodo. Tako se nama je zdelo, ko sva se v popolni apatiji zleknila na sedeže in brezizrazno strmela skozi okno na brzojavne drogove, ki so hiteli mimo. Le od časa do časa se je v duhu pred očmi zablestelo nekaj belega, ogromnega, mogočnega, a takoj zopet ugasnilo: »Severna stena Travnika!« — Pa spet: brzojavni drogovi, hiše, drevje ...

Tam nekje ob Jesenicah pa sva se vendarle vzravnala in se najprej odločila, da še enkrat pregledava oprtnike ter primerno porazdeliva brašno, ki sva ga doma v zadnjem trenutku zmetala skupaj. — Vse v redu! Vrv, kladiva, klini ... »Oh!« Joža poskoči, obstoji in onemi ko Lotova žena. V duhu — samo v duhu — vidi svoje plezalnike, varno spravljene doma v sobi; dà, tam na tleh ob omari ... Poleg prejšnje, obrabljené vrvi ... »Kaj sedaj?« Zadnja rešilna bilka. »Paula, prosim, daj moje plezalnike, ki si jih zadnjič pomotoma vzela s seboj, v moj oprtnik!« ... Dvoje vprašujočih oči »??«, besede v zrak, ki je postajal od trenutka do trenutka bolj dušič. Presenečen obraz: »Jaz jih vendar nimam! Saj si jih ti obdržal, ko si ostal sam v Martuljku!« Točna resnica! Dvoje možgan ugiblje: »Kaj sedaj?« — Da bi se vrnila v Ljubljano, prepozno; morda bi kdo na Jesenicah ali v Mojstrani ... Ha, jo že imava: Stane ima svoje plezalnike v Martuljku! Brž na postaji dol, pa hajd k senikom v Martuljek. Paula pa sama z nahrbtniki v Tamar. — Res ... Ponoči primaha tja za njo še Joža, seveda — praznih rok, ker je predolгих nog: je pač križ,

stlačiti nogo št. 42 v plezalnik št. 40 ali še manj. — Junaško sva prenesla ta udarec; pustila sva nekaj stvari v Tamarju in se še isto noč spotikala med koreninami po poti nazaj proti Ratečam.

V srebrni mesečini se nama je z nedostopnim, kraljevskim dostojanstvom nasmihala Travniška stena...

Prenočila sva pod prvim kozolcem v Planici poleg kolodvora, v starem, razdrtem košu gnojnega voza, na prgišču sena, da bi naju zbudil vlak, ki pripiska navsezgodaj na postajo. Zbudil naju je skoraj istočasno vedno bolj rezek mraz, takoj nato pozdravilo piskanje lokomotive.

Skozi okno v vlaku sva se še enkrat ozrla nazaj. — Da naju vsaj malo potolaži, se je Travniška stena prizanesljivo zavila v siv, pust plašč...

*

8.v.

10. VIII. smo se vrnili štirje. Bruno je šel iz Planice na Sleme, da poslika še zadnje motive, ki so se mu doslej izmikali. Stane pa nama je nesel okovanke na vrh Travnika, jih skrbno založil s kamenjem in prostor označil z rdečim papirjem... Ko sva drugi dan izstopila iz stene, nikakor ni bilo težko najti prostor s kvedrovci; kajti obkrožalo ga je kolo trentskih »bèk«, ki so strmele v rdeča znamenja.

Vesela sva se polastila najine lastnine in slavila Stanetovo modrost! »Bèke« sva potolažila s kruhom, ki pa ni zadostoval; pojedle so povrhu — očitno s tekom — ves markacijski papir.

Plezalna smer (srednja):

Iz Tamarja po poti na Sleme, do prve grape na desni. Po tej desno na greben, dalje po skrotju v žleb in čez strm, s travo porasel skok v hudourniško strugo. V njej dalje ter po strmem produ desno na porasel greben pod steno.

Vstop v steno po razčlenjenem pečevju na grebenček in strmo navzgor do odkrhnjenega bolvana (krušljivo). Nato levo (okoli 2 m) in po odprti, gladki zagati (klini) ob ogromni pečini iz žive skale (desno od pečine markantna gladka poč) na grebenček in desno navzgor na krmoljo, obdano od dveh stolpičev. Po razčlenjenem grebenu dalje navzgor na nekako razbito glavo. Po ozkem, krušljivem grebenčku v krušljivo steno in desno pod rušjem v steni na krmoljo (možic!) v višini dveh macesnov na levi strani žleba, ki se vleče poševno navzgor z desne proti levi in je večkrat prekinjen z navpičnimi, izpranimi in gladkimi skoki.

Naprej po grebenu (na levi, orogr. desni, strani omenjenega žleba, vidnega iz doline) ter dalje do rjave prevese. Pod njo desno v navpično poklino z neznatno tendenco proti desni. Po njej čez dve izredno težki prevesi do navpičnega mesta, preko katerega prideš samo s pomočjo edinega oprimka iz ostre žive skale (skrajno težko). Od tu nekoliko desno preko prevese (pod njo sva pustila klin s karabinerjem), mimo prevesne črne vdolbinice do malega stojišča. (Preko prevese in vdolbinice prideš zopet samo s pomočjo drugega ostrega

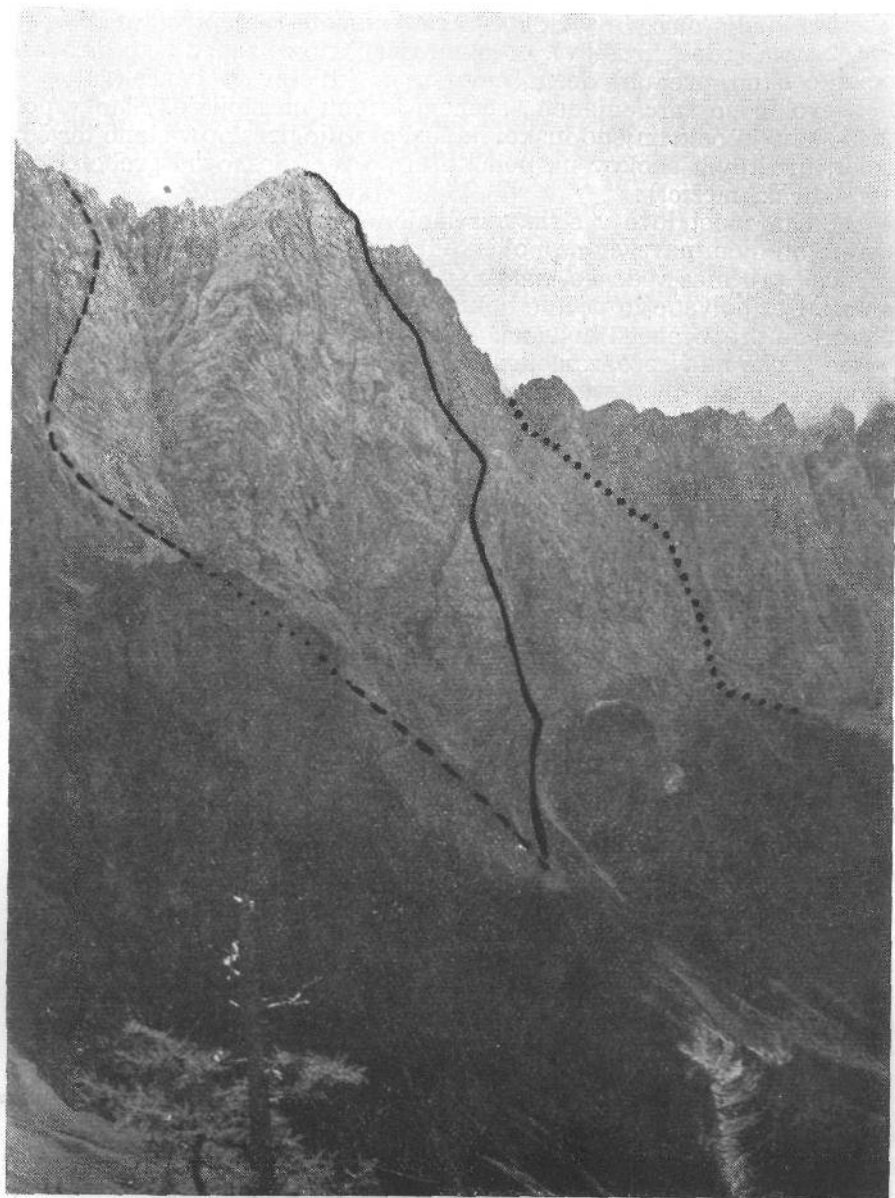

Foto dr. Kajzelj

-----	smer	Hudnik-Prevc
—————	>	Jesih-Lipovec
.....	>	Tschada

oprimka iz žive skale.) S stojišča prestop desno na ozko, navzven visečo gredo, poraslo s travo.

Čez prevesen, gladek skok na položnejši, razrit teren in po njem desno v žleb. V njem nekaj metrov lahko, nato čez 15 m visoko preveso v žlebu, izprano od snega (klini!) v kotanjo. Dalje čez gladek skok (8 m) in gladko preveso v prodnato kotanjo.

Nato dalje navzgor v žlebu, ki pa se kmalu razcepi v dva rokava. Po desnem (rdeč, krušljiv), ob oknu (žleb zgoraj zaprt, tako da tvori nekako okno, preduh) desno navzgor na krušljiv grebenček. Po polici levo in po razčlenjenem, strmem terenu na stojišče. Nato v poč med steno in odkrhnjeno lusko. Na lusko, z nje prestop v steno ter čez nekaj krušljivih skokov na poličko in po njej desno na greben.

(Bivak, možic!)

Od tu zopet levo v strm, razčlenjen teren do gladkega bolvana. Desno ob njem navzgor na poličko in strmo naprej v krušljiv kamin; iz njega prečnica v desno, nato navzgor na greben, ki se tu nekoliko položi. Čez bolvane in pečine nekoliko proti levi navzgor do velikega, čez sredo prepočenega bolvana. Naprej čez razčlenjena mesta in prevesne skoke na visečo, zametano gredino do gladkega bolvana. Čezenj v dolgo, gladko in mestoma mokro zagato. Izstop iz nje levo preko velike, krušljive in skrajno težavne prevese (klini). Čez gladko pečino na krmoljo, z nje v žleb (podaljšek zagate) in po strmem razritem terenu (40 m) na visečo gladko ploščo. Po njej desno v strm, prevesen teren, nato v gladko zagato; prečnica v desno in dalje v zagati navzgor. Iz zagate krušljiva prečnica (polička, prekrita s prevesno žmulo) v levo in po gladki plošči na drugo navzven visečo ploščo. Z nje na vrh stene in po grebenu na vrh Travnika.

Čisti čas plezanja okoli 14 ur.

*

Med plezanjem sva ugotovila, da je druga polovica zapadne smeri (Tschada) v knjigi »Naš alpinizem« napačno zaznamenovana, ker bi bil izstop, vrisan v skici, najbrž neprehoden in ne, kakor je razvidno iz popisa, lahek. Smer bo šla preko prostranega prodišča v steni desno v žleb, po njem na rob stene in po grebenu na vrh.

Bilo je v času, ko se sneg umika v svoja višinska zavetišča, kjer si ga više in više iščejo podjetni smučarji. S prijateljem sva si bolj želela samote nego smučanja. Zato sva se odcepila od smučarske gneče. V kraju, kjer je pred nekaj tedni še vsak travnik, vsak brežič prekrivala množica smuči, smukov in neusmiljenih — »pik«, tam je bil zdaj blažen mir; rovti in bregovi so si oddihovali, ker je izginila snežna odeja. —

Kranjska Gora! Priskrbela sva si ključ Erjavčeve kože in sva po lepo kopni poti prispela do svojega nočišča.

Drugega dne sva se že v jutrnjem mraku odpravila. Sestopila sva v Krnico in na pot proti Kriški Steni. S seboj sva imela

smuči; a ker se je pri ogledu najine poti izkazalo, da se ne izplača jih jemati s seboj, sva jih odložila ob poti, ker sva se po isti nameravala vrniti. Prijetno druščino so jim med najino odsotnostjo delali lepo razcveli telohi, ki so rili izpod mokrega listja na svetlo.

Zložno sva se dvigala po lepo nadelani poti skozi bukov gozd. Čez pol ure pa sva krenila s poti na levo po skromni stezici, kamor pokaže stara tabla: »Na Lipno Špico«. Skozi grmovje, čez dva hudournika, nato skozi ruševje naju je vodila prerasla steza proti kotu pod Škrlatičnimi strminami. Ko sva prišla iz gošče na plano, sva stala ob velikem snežnem plazu, ki pride od Ponca dol po grapi Gruntovnici. Onstran plazu se dvigajo strma, obrasla rebra proti ponosnim stenam Škrlatice, Rakove Špice in Rogljice.

Ta rebra so mi dobro znana, saj sem se že večkrat grizel v kolena po njihovih strminah. Prvikrat smo bili trije. Šotorili smo visoko gori ob hudourniku na položni skali. Drugega dne se nam je vdala Rakova Špica. Drugikrat sva bila midva. Nameravala sva na Rogljico. Blizu tam ko prvikrat sva bivakirala ob mogočnem ognju. Star, suh macesen, ki ga je hudournik prinesel od bogve kje, nama je omogočil to prijetnost. A dež naju je drugega dne prepodil v dolino. Rogljica je do danes nedotaknjena in čaka na rojstvo svojega zmagovalca.

Veliko romantike je v taki noči, v tako divjem, zapuščenem svetu. Skale, bolvani, raztreskani macesni in rušje ti delajo družbo, njihove pošastne sence bude tvojo fantazijo. Strmo pada pod teboj breg in se izgublja v jarku, odkoder prihaja šum hudournika, edini zvok v tej mrtvi tišini. Na nasprotni strani doline se skrivnostno in mrko riše v nebo kontura Prisojnika. — V tej skrivnosti pričakuješ velikega razodetja, a pričakovanje ostane večkrat neizpolnjeno.

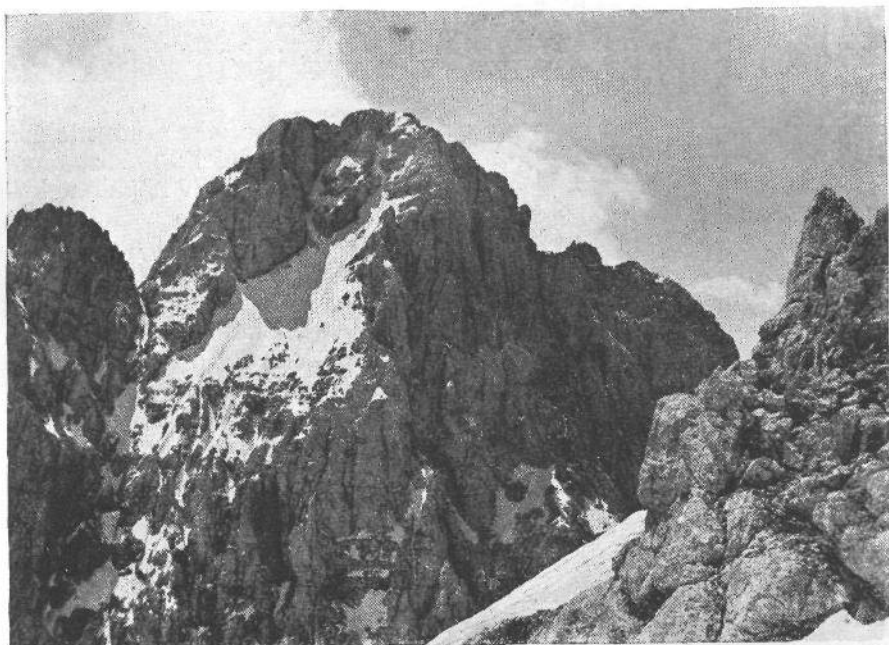
Kakor idealna filmska slika so se zvrstili pred mojimi očmi ti prelepi spomini. Pod temi bregovi naju je peljala pot na levo proti Ponci. Steza se tu izgubi pod plazom. Po zmrzlih snežnih kepah, grudah in grmadah sva se vzpenjala vkreber. V majhni kotanji sem našel kupček gamsovih kosti in dlako. Na stotine takih majhnih tragedij se odigra vsako leto v gorah; a gore obdržijo njihovo skrivnost zase. Močan utrip srca in krik preplašene živali prekineta tesno tišino, a še to zaduše bližnje pečine. Plaz si vzame življenje, roparji požro vse do dlake in kosti; te ostanejo kot edini dokaz brezobzirnosti prirode.

Niže in niže je ostajala kopna dolina, vedno mogočnejše sta se nama prikazovala Razor in Prisojnik na nasprotni strani. Slednjic sva dospela po grapi do kotla, odkoder sva morala zaviti na desno v strmo pobočje. Grapa pa se nadaljuje, od tu zelo zožena, proti Špikovi Škrbini. V bregu so me presenetili krasni avrikliji, ki so klili iz revne prsti med strmim pečevjem. Enega sem si moral utrgati (več bi bilo prepovedan sad!). Vtaknil sem ga med liste svojega zapisnika, ki mi služi tudi kot popotni herbarij.

Plezala sva nekaj časa po pečevju, nato sva rila skozi rušje, kmalu pa prišla zopet na plaz, ki naju je pripeljal v Veliko Dnino. Kakor zaklet kot se mi zdi ta zapuščena visokogorska, s snegom zadelana krnica, ki se dviga v gredinah proti Oltarju. Z desne padajo vanjo krušljive stene Škrlatice in Rokava, na levi se dviga pečevje Ponce. Še vedno trdo zmrzli sneg je škripal pod okovankami. V zložnejši vesini sva se dvigala po krničnem dnu. Od spodnjega kraja najvišje, zadnje gredine sva krenila pod prevesnimi pečinami na levo iz krnice in prečila strmo snežišče nad prvim skokom Ponce proti levi vkreber. Drugi, zadnji skok, ki ga poleteli preplezaš po kaminu, sva prekoračila v zelo strmem pobočju ob nekem žlebu. Kmalu sva stala ob značilnem stolpu na zapadnem koncu vršne ravnice. Pot je bila sedaj enostavna in položna, a snežna površina se je že otajala in gazila sva do kolen. V pol ure sva stala vendar na vrhu. — Solnce je žgalo razgaljena telesa; žejalo naju je, kuhala sva si čaja.

Pogled z vrhov je v tem času izredno slikovit in pester. Vroč solnce ustvarja s težkimi oblaki že poletno ozračje, snežna površina nas veže še z zimo. Oboje združeno daje krasna, tipično pomladna nastrojenja z blestečimi in temnimi oblaki, z žarkimi snežnimi refleksi; vrhovi so zastrti s finim zračnim čadom. Vsa višina je razgibana z jarko svetlobo in močnimi kontrasti. Nasprotje temu je dolina, ki jo vidiš globoko pod seboj, odeto v enotno prvo zelenje. Tu gori igra svetlobe in sferičnih elementov, tam v dolini prva rast zemlje, bujnost življenja v pravi realnosti.

S Ponce je Škrlatica videti res kot kraljica. Z njenega mogočnega kopastega vršaca pada divje razorana severna stena na snežišča Velike Dnine; z raztrganimi rebri se spušča proti Krnici. Na sever se podaljšujejo njene stene nepretrgano v viharno nasekanem in zobatem grebenu Rokava in Oltarja. Velika Dnina obli vzhodje teh sten in skuša v mehkih lokih snežnih obrisov in kont omiliti ostre oblike pečin. Krnica počiva globoko spredaj, temna je v svojem bukovem ogrinjalu in tiha; vendar slutiš tudi v njej že ono porajajoče se življenje, ki se dviga v vrhove. Mogočni postavi Razora in Prisojnika kraljujeta nad mirno dolino, rahla megljena tančica še poveča njuno dostojanstvo. Prisojnikov vrh žari v gloriji zlatih oblakov, ki se ko-

Škrlatica z Velike Ponce

Foto dr. Kajzelj

pičijo z jugozapada. Mojestrovka in oddaljenejši zapadni vrhovi se izgublajo v čadu in solncu. Na severu ti pade pogled čez prepadne stene pod teboj v Savsko dolino. Mehko se vije srebrni trak Save v neprestani opreki z ostro potegnjeno cesto in z železnico. To nasprotje blažijo skupine majhnih belih kock, postavljenih zdaj sem, zdaj tja: gorenjske vasice, ki se zadovoljno grejejo v popoldanskem solncu. Zložno se vzpenjajo na drugi strani doline bregovi Karavank do oblih vrhov, ki se iznebljajo zadnjih ostankov snega. Koroška se izgublja v dolinski meglici, iz katere se dvigajo na obzorju snežniki Visokih Tur.

Nepozaben je užitek pri takem pogledu, ko razbremeniš telo vsakega napora in daš očem, da se izprehajajo po tem gorskem kraljestvu, pijoč krasoto. Če se ti že utrudijo oči ob ostrih oblikah golih pečin Julijcev, jih zapelješ na mehke kope Karavank; če jih slepi jarka luč snežnikov, jih spustiš na mirne dolinske barve. Kontrasti se ublažé, odreseš se vseh drugih vtisov in se prepustiš trenutnemu občutju; oči in duh se ti utapljaajo v sladki opojnosti. Fantazija stvarja in kleše v tvoj spomin iz prirodne slike ono trajno podobo, ki jo pridružiš blesteči galeriji prejšnjih. In teh podob nima nihče razen tebe, nihče razen tebe nima dostopa do njih. To poveča njihovo vrednost in ti daje zadoščenje.

A čas zapre pot domišljiji. Solnce se je nagnilo. Navzdol sva šla hitro v dolgih korakih in v dričanju. Kmalu sva bila v Veliki Dnini. Po trdnejšem plazu proti Krnici je šlo še hitreje.

Solnce je še vedno močno pripekalo, hitra hoja naju je razgrela. Šele v hladni senci bukovja in v ledeni Pišnici sva se ohladila. Na površini bistrega tolmuna so odsevali zasneženi vrhovi v večerni zarji.

Plezalna alpinistika v Savinjskih Alpah

Prve početke novodobne plezalne alpinistike zaznamujemo v Savinjskih Alpah nekoliko pozneje kakor v Julijskih, v katerih je bila ta alpinistika na dokaj visoki stopnji že tedaj, ko so bile v Savinjskih preplezane le nekatere srednje težavne stene. Prve povojne alpiniste so pač vabile Julijske Alpe s svojimi mogočnimi stenami in z visokimi vrhovi; tu so se nudila večja doživetja nego pri nižjem merilu Savinjskih Alp. Tako so postale Savinjske Alpe sekundaren alpinističen teren. Šele po rešitvi glavnih problemov v Julijskih Alpah je popustila psihoza, ki je izza l. 1926, ko je bila preplezana severna stena Špika, vezala skoraj vse naše plezalce in ostale turiste. Čar imen Triglav, Špik, Jalovec

je popuščal in se je zanimanje za vse odležne, le čisto plezalno-tehnično pomembne vrhove zbudilo tudi k onim, ki ne dosegajo niti višine 2000 m.

Plezalna alpinistika se je v Savinjskih Alpah razvila skoraj ločeno od one v Julijskih. V prvih početkih naše povojne plezalne alpinistike je bilo sicer opazati, da se ene in iste družbe udelejujejo v Julijskih in Savinjskih; pozneje pa je vso alpinistično generacijo zamamila Triglavska Stena. Prvi podvig mladih Skalašev Vladimirja Kajzelja in Karleta Tautscherja v severni steni Turske Gore leta 1921 dokazuje, da si je prva povojna alpinistična generacija dobro začrtala smer svojega udejstvovanja. Na ti prvi turi pa je padla tudi prva žrtev: Karle Tautscher. Ta nesreča in pa pritisk neinformirane javnosti, ki je bila z organizatorji turistikke vred odločno proti plezalnemu udejstvovanju, je to generacijo demoralizirala. Danes tudi razumemo, da so se pokazale Savinjske Alpe — kot skoraj povsem neobdelan teren — zaradi vstromljenosti svojih sten ob takratni plezalni tehniki in takratnih stremljenjih, plezalsko nezanimive in neizvršljive. Tako je v Savinjskih Alpah do leta 1923 vladalo kar mrtvilo. V tem letu so bile po naših plezalcih (Vladimir Topolovec) ponovljene nekatere že pred vojno po nemških alpinistih izvršene ture. Med temi turami je bil izvršen tudi poskus ponovnega vzpona čez severno steno Turske Gore, ki ni uspel. V sezoni 1924 je bilo skoraj vse alpinistično udejstvovanje usmerjeno v Julijske Alpe in je v tem in naslednjem letu ob obeh triglavskih nesrečah tudi zastalo; namreč naše — beležimo pa prvi povojni podvig nemških plezalcev v Savinjskih Alpah: preplezanje severnega grebena Turske Gore. Maloštevilni plezalci začetniki so ob

ti činitvi zaslutili naloge, ki jih čakajo. Še nekaj tur so izvršili Nemci, preden se je ta druga povojna alpinistična generacija razvila v popolni samostojnosti.

V letu 1926 je bila po celjskih plezalcih izvršena nova smer v južni steni Mrzle Gore; jedva samostojna smer v znani steni, dočim je v Julijskih Alpah v tem letu padla severna stena Špika. To leto (1926) se je s preplezanjem severne stene Špika, kot enega glavnih problemov, naši plezalni alpinistiki odprlo povsem novo polje: stene, ki so bile doslej smatrane za nepreplezljive. Črta razvoja naše plezalne alpinistike se je strmo dvignila in pričelo je na našo alpinistiko gledati tudi inozemstvo s priznanjem in z začudenjem. Naslednje leto (1927) je prineslo zopet večje činitve: severozapadni steber Škrlatic, a v Savinjskih Alpah končno samostojni prvi vzpon: severozapadno steno Grebena in smer v južni steni Mrzle Gore. Teh dveh činitev seveda ni možno primerjati s turami v Julijskih Alpah; toda leta 1928 se je s preplezanjem vzhodnega dela severne stene Turske Gore in vzhodne stene Štaj. Rinke ta doslej velika kakovostna razlika zmanjšala, l. 1929 pa s severno steno Ojstrice izenačila. V dveh sezonah se je z malim številom vzponov, ki pa so bili skoraj vsi prvenstveni, mlada, druga povojna alpinistična generacija, katere najizrazitejši zastopnik je bila moja plezalna družba, razvila do popolne samostojnosti. Ta razvoj ni bil slučajen; bila je dosledna samovzgoja, s čisto dognanimi stremljenji, katerih uspeh je skoraj izvršena plezalska zaključitev Savinjskih Alp. Veliko število prvovrstnih tur je med severno steno Ojstrice in med največjo nalogo v Savinjskih Alpah (severna stena Štajerske Rinke!); te činitve pa morda ne bodo nikoli prav ocenjene, če bo naša plezalna alpinistika hodila še naprej samo svojo osvajalno pot in se novoizvršene ture ne bodo ponavljale. Znano je, da družbe naših plezalcev streme predvsem za novimi turami. Obstoja pa tudi omalovaževanje uspehov v Savinjskih Alpah; v Savinjskih Alpah stene niso visoke, z izjemo severne stene Planjave (pač nad 1000 m); povprečna višina sten je okrog 300 do 600 m v osrednji gorski rajdi in 150 do 400 m v severnem in južnem predgorju. Pečina osrednje rajde je večinoma trdna; posebnost so gladke vstromljene plati predvsem v ostenju Okrešeljске krnice, v stenah skupine Rink in Turske Gore ter v južnem ostenju Skute in Štruce. Zapadni del osrednje rajde je znatno bolj razčlenjen in je bil tudi najprej alpinistično obdelan. V vzhodnem delu se odraža severna stena Ojstrice med razdrapano severno Planjavino steno in med značilnimi razčlembami Velikega Vrha nad Robanovim Kotom.

Kot najmarkantnejša je bila najprej obdelana skupina Rink. Pokazalo se je pri plezanju po vzhodni steni Štajerske Rinke, da je trditev o nepreplezljivosti vrhovne vzhodne stene, ki je bila še po izvršeni turi proglašena, res neosnovana. Potrebna je bila za izvršitev pač dovoljna tehnična usposobljenost, ki se je na nadaljnjih turah morala še stopnjevati, ker so se pojavljale težkoče, ki jim normalna plezalna tehnika ni bila več kos. Med udeležujočimi se družbami ni bilo nobenega tekmovanja; vsaka se je oprijela svojim zmožnostim primerne ture; to stanje traja še danes in bo bržkone ostalo, dokler ne bodo izvršeni prav vsi vzponi, razen že poskušanih čisto izrednih problemov.

Prezreti ni vedno intenzivnejšega udejstvovanja Nemcev, ki so v zadnjih sezonah izvršili nekaj prvovrstnih vzponov. Njim predvsem dostopno ostenje Ravenske Kočne je že obdelano, tako da bomo kmalu

zasledili njihove načrte v ostenju Logarske doline, kjer pa so nove možnosti le sekundarnega pomena in pičle. Vsekakor se plezalna alpinistika v Savinjskih Alpah bliža zaključitvi. Bodoče plezalske generacije, ki ji zdaj še ni videti zastopnikov — prevelik je bil namreč skok razvoja naše alpinistike, ki so mu dorasli le posamezniki — ne bodo tu čakale izredne plezalne naloge. Večina izvršenih tur pa bo ohranila svoj čar in bo vedno težavna preizkušnja nastopajočih.

Lipovšek Marijan

Po pečinah Julijskih Alp

Prepadne stene okrog Plavnice in Pišnice so me že davno vabile; njihovemu klicu se nisem mogel dolgo ustavljati. »V gore!« Kako nam to zazveni sladko in razburljivo! Čez ramena vržeš nahrbtnik, v njem brašno in plezalni čevlji, pa adijo, ljuba mamica! Še križček čez čelo in »Bog te varuj, sinko!« — pa gremo tja, kamor nas žene vsaka kapljica krvi v našem telesu.

Za menoj je ostalo mesto s poletnim dolgočasjem. Moj tovariš je imel dela, dela čez glavo. Jaz pa, ki sem se prav naslednjo jesen pripravljaj na odhod v tujino, sem hotel kljub temu v skale. Sam ne bom iskal novih potov, saj bo itak zame vse novo, koder bom hodil. Če pa ne bom ravno v težavnih stenah, bom z božjo pomočjo tudi brez tovariša

prerinil skozi. Vrv sem pustil doma, klini in kladivo so ji delali družbo; kajti vedno je bolje, če je začetek skromen, nego bahav in visok. Če Bog da, bomo še mnogo poletij hodili v skale in dovolj časa imamo za vsa prepadna mesta, ki so delala preglavice drznim plezalcem. — Zato pa naj mi ne zamerijo oni, ki bi iskali v teh vrsticah novih, neznanih, premaganih sten. Kajti če bi samo te opisovali — kaj neki bi rekel gospod urednik, ki bi ob prazni mizi bridko premišljeval, kaj naj prinese prihodnja številka »Vestnika«, potem, ko bodo — vse stene preplezane!...

Začetek je bil slab. To se pravi, pravi začetek ne, ampak tisto je bila le preskušnja. Troperesna deteljica se je našla na Vršču: Irma, Slavica in jaz. Na nekem vogalu pod Mojstrovko smo trčili vkup in smo se takoj dogovorili, da stopimo na Prisojnik. Dekleti sta korajžno hodili, pa ju je bilo tudi veselje gledati, kako sta se gibčno vzpenjali po skalah. Navzgor smo plezali skozi Okno in po grebenu na vrh, navzdol pa čez steno. To smo se napili lepote Prisojnikovih strmih sten! Popoldne pa smo na poti v Kranjsko Goro tako dolgo časa modro določevali imenoslovje Prisojnikove gromade, da nam je

moral priskočiti na pomoč prijatelj Vinko, ki sicer skrbi za razvajena ušesa v »Eriki«. Saj ima vse poletje časa, da študira tiste skale! Kljub njegovi pomoči bi kmalu zamudil vlak, ki me je potegnil v Planico. Nameraval sem na Visoko Ponco.

O pravem času sem še prišel do jarka, ki pada iz Mokrega Potoka, da sem videl, kje bom udobno prenočil, pa je že mrak segel daleč po dolini. Bivak je bil prav prijeten; saj ni bilo mraza. Vso noč mi je tiho šumela na uho žuboreča voda. V zgodnjem jutru sem se že dvigal skozi gozd v jarek in dalje v kotanje Spodnjega in Gorenjega Grunta. Lovske steze so tam zamotane, komaj sem našel pravo; končno sem po skrotju prispel na Vratca med Malo in Visoko Ponco. Toda tistikrat sem imel res smolo! Preobširen nahrbtnik mi je v prvem kaminu severnega grebena zaprl pot. Poskušal sem na vse načine: ob kaminu, nad kaminom, pod kaminom, povsod brezuspešno. Najrajši bi pustil nahrbtnik tam v skalah, pa sem se bal, da mi ga kakšen »gams« ne odnese.

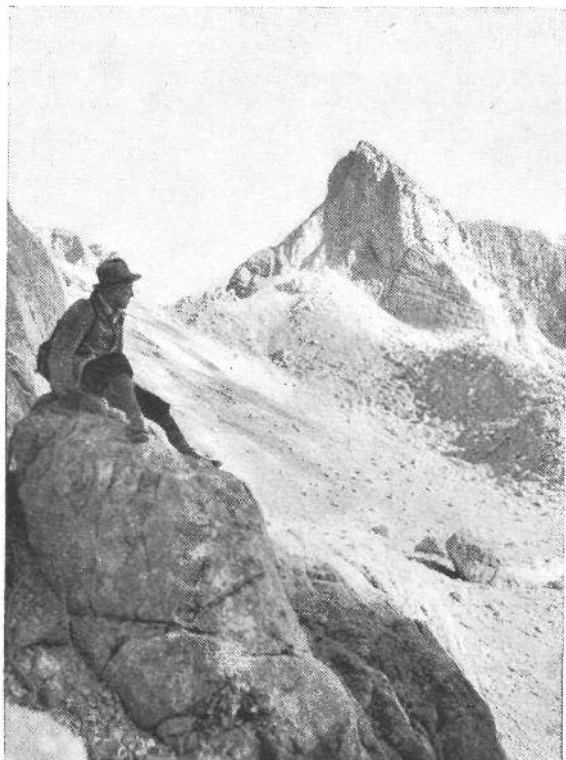
Zlovoljen sem moral nazaj. Na sedelcu sem sédel na solnčno stran in se jezil na kisko kumarico, v katero sem moral vgrizniti. Kajti tam z Vrate nazaj v Planico je skoraj toliko, ko s studenca nad Pragom v Aljažev Dom! Melanholično sem gledal nekaj časa proti vzhodu, pa sem zagledal, kar sem prej prezrl: v jasnem jutru so se v svetli modrini ostro odražale temne, senčne stene gora, na robih ožarjene s svetlim trakom solnčne svetlobe, Škrlatica kot ogromna, nazobčana kupola in divji grebeni proti Martuljku in Križu. Globeli med njimi in menoj pa so bile posute s solnčnimi žarki ko z zlatim prahom. Krasen pogled na te silhuete me je v hipu spravil v dobro voljo. In te je bilo treba; zakaj, pot navzdol je — jej, ojej! Noge so se šibile od večnega stopanja nizdol. Drnasta pobočja med gruščem, nato mala ravnica, kjer so se pasle med razmetanimi bolvani meketajoče ovce, nato strm macesnov gozd, preklicano nizko borovje, trava, zopet borovje in nato končno mlad bukov gozd — vse to se je vrstilo. Še strmo po suhi grapi med šelestom odpadlega listja in kmalu sem bil v dolini. Zavil sem proti Tamarju in se mimogrede »pasel« po borovnicah, da sem prišel črn in umazan v prijazno koč.

Za Jalovcem so se zbirale težke megle, ki jim sever ni pustil čez rob. Papirnate cvetke v majhnem lončku v obednici so bile modre, iz štedilnika se ni kadilo. Sami dobri znaki. Stena je vabila — odločil sem se. —

Drugo jutro smo se zgodaj odpravili. Z menoj še dva turista, prijazna fanta, ki sta mi odnesla cepin in čevlje skozi ozebnik. Pod steno se ločimo. Nekaj korakov po strmem grušču ob skalovju, nato v položen žleb. Solnce je še nizko in visoko gori obseva rdeče pečine, ki grozeče visijo, kakor bi bile vse previsne. Kako je neki tam? Baje je zelo izpostavljeno; pa le naprej, da vidimo in si pogledamo iz oči v oči! — V lahki pečini si kmalu preženem jutrnji mraz iz telesa. Plezalniki prijemljejo imenitno. Užitek je, hoditi po trdni skali. Majhna polička pelje na desno. Po skalah splezam navzgor in po ozki polici, nad katero visi trebušasta skala, se splazim v krasen kamin. Šopihaje ga zgvozdim, prav nič ni težek, le malo obvladanja lastne teže zahteva. Kmalu sem na vrhu in po položnem žlebu in skrotju pridem na široko, strmo gredino. — Do tu je igrača, če si količkej izvežban!

Na gredini me je pozdravljalo jutrnje solnce. Iz mračne in hladne stene sem stopil na svetlo, toplo luč. Nove moči nam vliva v duhá in telo. Kakšna prelest je za plezalca, ko ga objame to lepo, božje solnce! Ni čuda, da so stari narodi molili ta vir svetlobe, toplote in vse naše sreče. Zdi se mi, da niso bili zato pogani!

Malo se oddihujem in gledam v žarečo kroglo, ki se počasi, počasi dviguje. Žarki padajo v šopih preko sosednjih hribov in zdrknejo vedno niže v skale. Nebo je sinje, plezalcu naklonjeno. A dalje, čaka me najtežji del stene! — Od gredine se naravnost navzgor dvigajo

*Kotova
Špica s
severo-
vzhodne
strani
Jalovca*

Foto dr. Kajzelj

strme peči. Tam ni prehoda proti vrhu. Moram na levo. Nekaj korakov navzdol, okrog skalnatega nosu in že sem v težjih pečinah. Nepravilne police se vlečejo med odprtimi stopi in razritimi, strmimi žlebovi. Svet sam daje smer plezanju, toda le ne preveč v desno, kjer groze ogromni previsi. Kako uro se dvigam od stopa do stopa, včasih z redkimi oprimki. Strmina raste, stena se obrača nad ozebnik. Solnce mi sije na vso moč v hrbet. Pod seboj vidim nadelano pot na Jalovčevo škrbino, snega v ozebniku pa še ne: skrit leži pod steno. Pogledam čez rob neke plati — pred menoj se širi velikanska izdolbina, nad katero so gladke skale. Na desno jih obplezam, da pridem nad nje. Tu je skupek polic pravilnejši, stena pa še bolj strma. Kje bo prehod? Priplezam na širšo, skalnato polico. Spominjam se, da je prestop menda skozi kamin, kjer visi konec stare vrvi. Kamina ni nikjer. Pogledam dalje po polici. Ponekod se moram plaziti; izpostavljenost je huda, že vidim globoko pod seboj sneg v ozebniku. Stopim okoli

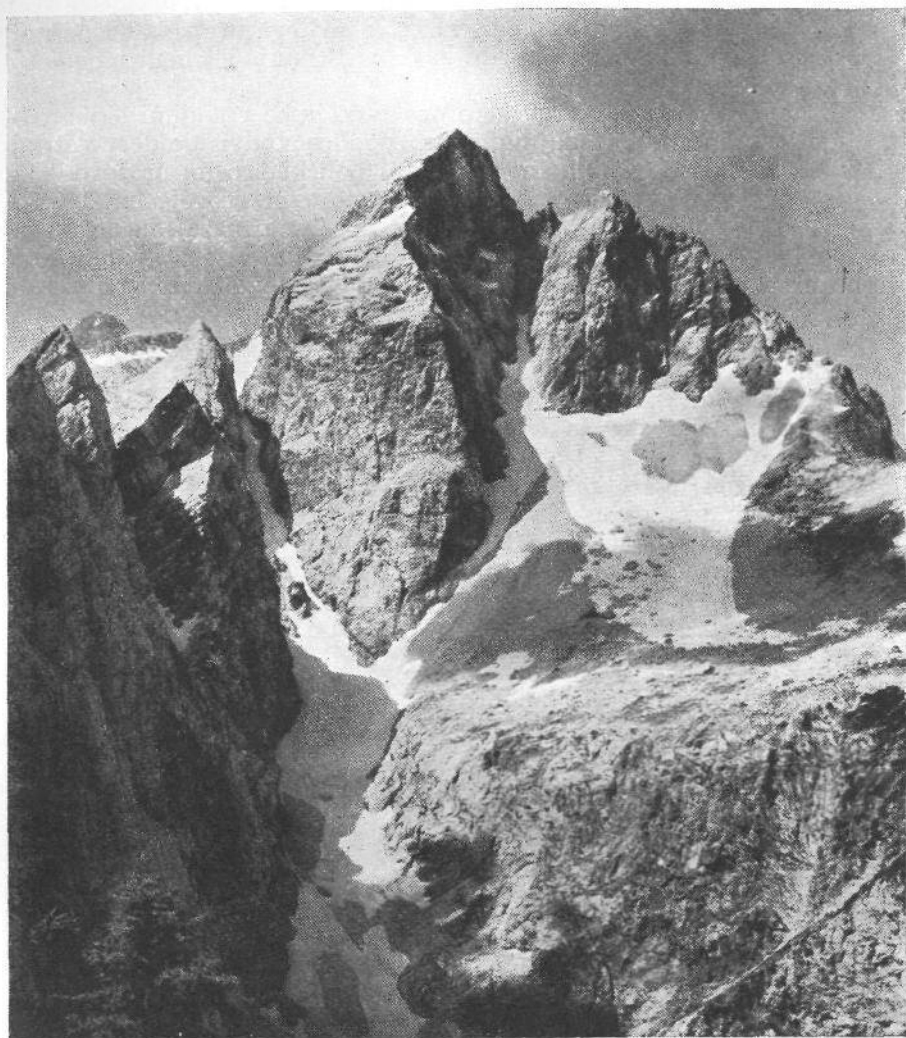
roba in zagledam na nasprotni strani strahovitega prepada zasneženi vrh ozebniaka v taki bližini, da bi kar skočil nanj. Tik nad menoj so gladke stene, torej nazaj!

Vrnem se po polici, prav tako previdno in se v majhni lopici odpočijem. Slutim, da bo sedaj najhujše. S police se dvigajo desno strmi stopi. Dvignem se do njih in po majhni polički prečim na levo. Tik pod seboj zagledam kos debele, preperete vrvi. Torej sem kamin obšel! Od tu navzgor je pregladko. Počasi zlezem nazaj na desno in se vzpnem visoko v previs. Noge stoje na slabih, visečih stopih, telo tesno k steni. Pod menoj je le zrak. Skrajna napetost je v udih. Težavno prestopim v levo, svet se nagne — hvala Bogu: odpre se malo širša polica. Stena nad menoj pa še vedno grozi. Razgledam se in zapazim v nizkem previsnem stopu nad seboj zabit klin. Spretno ga porabim in se dvignem še malo više. Po kolenih lezem na levo, kjer se polica navpično konča na gruščasti gredi, kamor se spustim po majhnem stolpiču. Tu je dovolj prostora za odpočitek.

Oddahnil sem se; kajti tisti previs, ta ni bil za šalo! Kako malo misli v takih trenutkih človek, oziroma boljše: kako se vse v njem strne le na samohranitev. Dvojnost je bila pred menoj: ali preplezam, ali... Ne! Ono drugo pravzaprav ne, le prvo je bilo tako močno: moraš preko! Prav to nas tudi vabi v skale.

Z grede se dviga v desnem kotu črna votlina. Vem, da je prehod skozi okno, toda kje je okno? Visoko nad zgornjim vrhom votline zapazim majhno odprtino. Zlezem v votlino in v njej gvozdim navzgor. Krhko kamenje se ruši, z votlim ropotom pada in se odbija od vlažnih pečin. Zgoraj je votlina precej široka, da se komaj razkoračim in dosežem od ene stene do druge. Priplezam do okna. Visoko je toliko, da v njem ravno stoji odrasel človek. Globoko pod menoj je gredina, okrog pa same gladke in strme stene. Kljub temu hočem poskusiti, pa mi pamet ustavi korak. Saj ni mogoče, da bi bil prehod čez te strahotne stene. Mari smo muhe? Nazaj! Splezam navzdol in ravno, preden stopim na gredino, se na nekem stopu obrnem s hrbtom proti steni. Kar široko sem odprl oči! Tik pred menoj, v steni desno od črne votline, mi sveti modro nebo skozi velikansko odprtino. To je torej tisto Okno! Prezrl sem ga prej, ko sem se v navdušenju in zaletu zagnal v votlino. Kar samo se mi je zasmejala; brž sem skočil tiste korake po grušču in z lahkoto splezal po krhkih, sipastih skalah navzgor. Pri koščku snega sem pojedel zadnje jabolko; saj je solnce izpilo iz mene vso vodo. Preko gladkih, položnih skal sem odšel na pleče, čez lahek skalnat skok in po grušču proti vrhu. Previdno sem stopal, da mi ostro kamenje ni preveč raztrgalo plezalnikov.

Desno pod menoj je padala z roba strma severna stena. »Tudi ti še prideš na vrsto, če Bog da zdravje!« Na vrhu dobim še onadva turista. Začudila sta se; saj sem rabil komaj štiri ure čez steno. No, pa sam samcat gre človek po skalah hitreje ko v družbi. Stena pa tudi ni visoka. — Dobra fanta sta mi ponudila termovko s črno kavo, ki sem jo z odkritosrčno hvaležnostjo sprejel. Še košček čokolade — kalorij — pa smo odšli navzdol. Razgled? Ne, povem po pravici, razgleda nisem gledal, vsaj zavestno ne. Turista sta me sicer povpraševala za imena, pa sem jima odgovarjal kakor v polsnu. Prepoln sem bil zavesti, da sem na vrhu in s prešerno srečo me je navdajalo modro nebo, prepadne doline in vsi orjaki gora naokrog. In čez vse je bila razlita svetla solnčna luč, ki je bila tudi v meni.

Jalovec

Foto J. Raunik

Popoldne sem preležal v mehki travi pred Tamarjem. Občudoval sem znova visoke, črne viharnike. Kaj ni priroda naša rešiteljica in naša ljubeča mati, ki stoterno poplača ljubezen do sebe?

*

V »Razoru« me je budilka zbudila ob štirih. V temi sem se brž umil in oblekel, po prstih smuknil po nerodnih stopnicah, težka vrata so zacvilila za menoj in že sem hitel v somraku po beli cesti proti Krnici. Na vzhodu je rasla bela proga — novi dan. Zvezde so bile za čudo svetle in redke, tenak krajec lune je stal visoko na nebu. Jutro! Pozno poletno jutro, sveže in vse rosno. Z dnevom je rasla svetloba in moja pot se je nagloma krčila. Nameraval sem čez s t e n o R a z o r a. Ko sem stopal v Krnici strmo navzgor, so solnčni žarki

že zlatili vrhnje robove sten. Mimo nove kože, ki so jo takrat ravno dokončavali, sem polagoma prišel do onega mesta, kjer pot izpod Razorovih sten zavije na levo okoli gladke skalnate plati. Z mrzlo vodo sem se pokrepčal. Stena je visoka in naporna, to sem vedel, zato sem izrabil zadnjo priliko. Verno se držim tega načela in marsikdaj mi je prišlo prav.

Vstopil sem v steno. Njeni podstavki, ki nosijo razorani srednji del in glavo, so porasli mestoma s travo in z borovjem. Plezaš, kjer hočeš: po strmih, drnastih žlebovih, čez nerodne veje borovcev, ki vsipajo curke rosnih kapelj na glavo, mimo visokih macesnov in tudi po izpostavljenih travnatih policah in strmih gredah, vedno dalje v skale, ki zavzemajo oblastno čim več prostora.

Jutrnji hlad je gineval. Solnčni žarki so se polagoma spuščali navzdol po skalah, bele pečine so se svetile v njih. Rosna trava po policah se je svetila lepše od vseh dragih kamenov. Kako smo bogati, mi, ki pijemo lepoto iz prelestnega keliha narave!

Čez nekoliko odprtih, izpostavljenih in precej gladkih skokov sem dospel na oster grebenček. Prav nič ni značilen, smer sama me je privedla do njega. Po njem in ob njegovem levem boku sem prečil polagoma navzgor in po razdrapanem pečevju sem prilezel na rob, s katerega sem zagledal pred seboj strmo, veliko grapo. To je tudi nadaljnja smer plezanju, ki ni prav nič več težko; saj moraš venomer laziti le po grapi, ki je dolga, dolga! Trikrat se konča in trikrat znova začne. Enkrat sem hotel z roba na desno, pa sem prilezel po lahkih skalah do previsov. Na levo pa je sipast žleb vodil navzdol do grape. Torej zopet grapa! Kaj sem hotel! Moral sem vanjo in znova navkreber po strmem snegu. Pristop v desno polovico Razorove stene je najbrž niže in bolj vzhodno. V oni smeri stena še ni bila preplezana.

Končno sem prispel na zadnji rob, kjer se odpre lep pogled na »Prižnico« in na vrh stene. Začul sem oddaljene glasove. Kaj nisem sam? Ne, tam v Kugyjevi smeri, vzhodno od moje, se vzpenjajo neki planinci. Zavriskam in kmalu mi pride na uho močan odgovor. Plezamo dalje, vsak v svoji smeri, jaz na desno po raztrganem skrotju med žlebovi, ki se vedno bolj ožijo ter kulminirajo v kratkem, komaj nekaj metrov dolgem grebenu, spajajočem steno z znanim »Turnom« pod Razorom. Na grebenčku občudujem visoko senco »zvonika«, ki se odraža v globinah; nanj pa žal ni časa in tudi Bog ve, kako je v njegovih gladkih stenah. Po grebenu hočem dalje, pa mi zapre pot strma vzpetina, kake 3 m visok rogelj, ki visi proti meni. Poskušam nanj — nič! Obujem plezalne čevlje — sedaj gre! Nerodno je bilo tam v tistem nedolžnem previsu. Visel sem nazaj, postrani in smešno se mi je zdelo, ko sem kobacal tam okoli ko mravlja okrog mrtvega hrošča. Za rogljem sem zopet lahko nadaljeval svojo pot. Stopil sem nekaj korakov navzdol v mrzlo senčno stran in nato po lepih, udobnih kaminih v trdni pečini navzgor. Kmalu sem bil na vrhu. Pod veliko visečo skalo, za katero je bil raven prostorček, da je kar vabil na odpočitek, sem stopil na rob Dolgega Plazu. Stena je bila za menoj.

Previdno sem oprezoval, če ni kje skrit kak »sovražnik«. Bilo je vse tiho, le samotne meglice so se podile iz Trente sem. Počasi sem nadaljeval pot proti vrhu. Čez lahke skale sem splezal na greben. Doli na Dolgem Plazu so se gibale štiri postave. Ali so italijanski stražniki ali le oni turisti? Nekaj časa jih opazujem. Zdi se mi, da imajo črne srajce. No, če so res Italijani, jim več ne uidem! Potem

Triglav in Visoki Rokav z Oltarja

Foto dr. Kajzelj

sem »dober« za kakih deset dni. Torej korajžno na vrh! Še čez lahko škrbino in že je bilo pred menoj triangulacijsko znamenje. Vpisna knjiga je stara, že davno prenapolnjena. Ogromno število italijanskih posetnikov-vojakov je zabeleženo v njej. Spravil sem se na skromno kosilo — bilo je ravno poldne. Od juga so se podile megle z vedno večjo vneto. Začelo me je zebsti. Prišle so na vrh tudi tiste štiri postave, ki so se izkazale iz bližine za štiri nedolžne Beljačane, s katerimi smo se prej v steni klicali. Skoraj vsako nedeljo hodijo k nam v gore, so mi pravili. Obmejna cona olajšuje tujski promet.

Sestopili smo na Dolgi Plaz in nato mahnilo navzgor proti Gubnu. Na robu stene, kjer se vidi na levo navpično doli v Krnico, se je na desni pod nami smehljalo lepo Križko jezerce in vabilo s svojo čisto vodo k sebi. Nam pa je bilo vroče in soparno. Od juga se ni obetalo nič dobrega. Zato smo hiteli. Na robu Križke Stene smo se poslovili; oni v Krnico, jaz pa v Vrata, kjer sem srečal naše »filmske zvezde« z njihovim režiserjem vred. Kako dobro dene človeku pogled na te domače, poštene obraze, ki kažejo dobro srce in krepko voljo. Pozdravljeni vi vsi, ki ljubite naše gore!

*

Nato me je vodila pot v Martuljek. Ta prelepi kotiček naših gora je bil že mnogokrat opisovan in opevan in resnično: nobena beseda v slavo njegove krasote ni bila odveč. Kdo se pa tudi more ustavljati njegovemu čaru, kjer ni ne potov ne steza po skalah, kjer le bistro oko plezalca najde prepadne prehode čez strme pečine! S posebnim užitkom sem vselej prebiral članke, v katerih so Paula, Miha z Belce in Marko tako fletno pripovedovali o svojih podjetjih po

strminah v Martuljku. Neznana imena so kar migotala pred očmi: Dovški Križ, ki ni Dovški Križ, ampak Rokav, Rokav, ki ni Rokav, ampak Oltar, Široka Peč, ki ni Široka Peč, ampak Dovški Križ... Jej, sem si mislil, tam so pa gore zamotane med seboj! Kaj bo, če se zapletem siromak nepoučen v ta gordijski voz! Hudo me je skrbelo, družbe pa tudi nisem imel nikdar nobene pripravne. Iz zadrege me je rešil dr. Tuma. Ne osebno, ampak s svojim »Imenoslovjem« in s svojim izvrstnim toponomastičnim zemljevidom. Ko se je pa temu pridružil še »Naš alpinizem«, sem imel v glavi krasno sliko Martuljkove verige in, tako opremljen, sem se spustil na pot.

Poezija senikov v Jasenih ni karsibodi. Duhteče seno, ki je zvečer tako zdravo za pljuča, zleze počasi za srajco in zjutraj se obiraš bodečih bilk, kakor bi imel na sebi nadležne živalce. Tistikrat smo bili štirje: dva mlada fanta iz Radovljice, potem nekdo, ki smo ga klicali vedno le »stric«, in jaz. Ker smo imeli zjutraj nekaj časa vsi skupno pot, smo še skupno prenašali radosti in težave noči v seniku.

Zgodaj smo odšli; kajti skale leže visoko in dober del dneva ti vzame samo hoja do njih. Mimo kočse semeniščnikov, ki je bila tiha in zaprta, smo v prelepem jutru zavili na strmo stezo, ki vodi Za Ak. Kakšna ogromna krnica se odpre pred očmi, ko zaviješ nad slapom mimo zadnjega robu! Mrzlo je pihalo z visokih sten, ki so se že svetile v jutrnjem solncu. Na levo mimo gladkih skokov smo prišli do samotnih macesnov in nato dalje do pod sten Malega Oltarja. Tu smo se razšli: fanta na levo proti Dovškemu Križu, midva s »stricem« pa proti Grlu. Strmo je šlo navkreber. Pod stenami je ležal trd, leden sneg, posut z drobno plastjo ostrega grušča. Nekolikokrat sem se popeljal nekaj metrov nazaj na ledu, ker mi je spodrsnilo na gladki površini. Končno sva prišla do krhkih skal, po katerih sva splezala na rob.

V gorah se vrši v naših dušah nebroj dogodkov, od katerih ima vsak svoj poseben vpliv in učinek še dolgo po izvršenih turah. Zamotana veriga misli, čuvstev, sprejemanj in zaznavanj se vleze v nas in dobi šele v določeni časovni razdalji stalnejšo obliko, ki ji dajejo pečat vrhunec naših doživetij. Kako močni so na primer vtisi prvih pogledov, ki navadno najmočneje presenečajo! — Ko sva stopila na rob, je v hipu zrasla pred očmi mogočna gmota Triglava; njegova Stena v senci je bila skoraj črna, njegov vzhodni bok pa je bil osvetljen od močnega solnca. Beli ledenik je še povečaval nasprotje in je spletal s svojo snežno barvo prelepi spoj treh barv: modrega neba, belega snega in sivih skal. Bil je pogled, ki ostane v spominu za vedno.

Pod nama so strmo padale zelenice navzdol v Vrata. Po kratkem odmoru sva nadaljevala pot proti Velikemu Oltarju. Plezanje tod je lahko, tudi za manj izvežbanega. Po skalah levo od rdečega žleba sva prišla na vrh. Ta točka je res znamenita, križišče dveh mogočnih grebenov, ki se tu sekata in v najbolj divjih oblikah pošiljata na vse strani svoje odcepke. Na Oltarju sva se s »stricem« ločila. On je sestopil nazaj proti Grlu, jaz pa naprej. Nameraval sem splezati na Visoki Rokav, ki je po označenju v »Alpinizmu« najtežje dostopen vrh v naših Alpah. Z grebena, ki tu naglo pada v škrbino proti Rokavu, sem kmalu zavil navzdol v vzhodno steno in prav lahko prečkal v globoko zarezo med vrhovoma. Vrvi nisem imel in sem moral biti previden, da bi ne gubil po nepotrebem času z umikom, če bi mi zaprlo pot kako gladko, navpično mesto. V škrbini sem si

obul plezalnike. Po polici pod velikim stolpom sem zavil v zapadno steno. Prečil sem prvi žleb in po drugem splezal strmo navkreber. Žleb se konča v ozkem, poševnem kaminu, skozi katerega sem prilezel v majhno škrbinico v grebenu. Po njem sem plezal dalje. Greben je oster, kakor še nisem videl takega in precej izpostavljen; na obe strani padajo stene globoko na melišča. Plezanje tod je užitek. Visoko se je dvigal pred menoj vrh Rokava. Še preko nekaj ostrih zarez in že sem bil v poslednji škrbini pod vrhom in po strmi poklini z dobrimi stopi sem priplezal nanj.

Samoten vrh. Na jugu se dviga ogromna Škrlatica s severno steno. Do nje vodi nazobčan greben, katerega roglji izgledajo ko cigare. Na severu stoji Oltar, kakršnega si priroda ni mogla postaviti veličastnejšega. Na vzhodu in zapadu pa leže strmoglave globeli.

Vreme se je medtem občutno izpremenilo. Cele kope megla so prihajale od juga. Postajalo je mračno. Globoka melišča med snegom v krnicah so izginjala v meglenih vrtincih. Skale so potemnele, slutil sem naliv. Na košček papirja sem vpisal svoje ime. Stara konzerva služi za skrinjico. Orumeneli listki so v njej. Med drugimi sem našel tudi listek dr. Juga. Njegovo ime mora biti vsakemu plezalcu sveto in njegova zapuščina, ki jo najdemo po gorah, nam je ko relikvija.

Naglo sem splezal nazaj v prvo škrbino. Najbliže in najlažje sem imel v Veliko Dnino. Megla pa mi je prekrizala namero. Po strmem, kaminastem žlebu sem dospel že precej nizko, ko sem izgubil smer. Pod menoj so globoko zijali prepadi, v njih so bile le sive plasti megle, v katere je bila zavita vsa stena. Padle so prve težke kaplje. Iskal sem prehoda še drugje, pa tudi brez uspeha. Nemudoma sem se moral torej obrniti in prečkati steno nazaj do najnižje škrbine proti Oltarju. V skrajni sili, sem si dejal, se lahko še vedno vrnem čez vrh Oltarja. Poskusil sem iz škrbine navzdol proti Vratom. Videl sem le nekaj korakov pred seboj, dalje pa so izginjale skale v temni megli. Po strmem žlebu sem lezel navzdol. Kmalu pa se je sumljivo nagnil in prisiljen sem bil plezati nekoliko bolj na levo. Čim nižje sem prišel, tem strmeje je bilo in tem bolj gladke stene so rasle z vseh strani. Spominjale so me na izlizane plati Štruce v Savinjskih Alpah. Stena je postajala navpična. Velike skoke sem moral obplezati po težkih skalah. Prav nerodno je bilo, ko v sestopu nisem videl prijemov in stopov pod seboj. Prepad, ki je izgledal v brezizrazni sivini kakor brez dna, sem imel ves čas pred očmi. »Nič ne bo hudega,« sem se tolažil; »če tu padem, me še pobrati ne bodo mogli, ker me ne bo nič ostalo!« Napeto sem pričakoval, kdaj mi bo kaka navpična skala zaprla pot. Čez neko previsno mesto sem vrgel v majhno kadunjico nekaj metrov navzdol najprej čevlje — da sem potem moral na vsak način za njimi, če nisem hotel bos domov. Sledilo je še nekatero težko mesto, še nekaj tesnih dvomov in pričakujočih trenutkov, nato težaven prestop na levo v izrazit, lep in navpičen kamin, po katerem sem dospel do snega v krnici.

Vesel sem si obul čevlje; potem je šlo ko veter navzdol! Čez malo ravnico Jezera na Gruntu sem kar stekel. In potem dalje čez travnati skok na široko melišče. Kakor da bi imelo nebo usmiljenje z menoj, je šele sedaj začenjalo močnejše deževati. Ko zanalašč! Saj sem se dolgo zamudil gori v skalah, čeprav se nisem obotavljal. Skokoma je šlo navzdol. Nad gladkim pragom v grapi sem izbrskal lovsko stezo, ki me je privedla po mnogih ovinkih skozi mlad gozd

na običajno pot v Vrata. Komaj sem dobro prispel nanjo, se je pa ulilo! Gori za Škrlatico je zagrmelo. »Bog nas varuj!« Dobro, da nisem v prešerni predrznosti poskušal nanjo z Rokava; to bi me izplačalo v tej nevihti! Pri pastirski koči sem vedril. Ker pa le ni pojenjalo in so z juga prihajali vedno novi curki dežja, sem si flegmatično slekel srajco, jo zbasal v nahrbtnik in se golotrup odpravil dalje. Tako je ostala srajca suha, kože mi pa ni bilo treba posebej sušiti. V Mojstrani sem se ogrel z vročim čajem.

Ko sem čakal na kolodvoru na vlak, sem videl, da se začenja jesen. Mračne megle so visele nizko ob pobočjih hribov in iz njih je lilo in lilo. Prvi znaki, da se poletje bliža koncu in z njim veselje, premagovanje in tesni trenutki, ki jih preživljamo v stenah. Z jesenjo je prišel moj odhod iz Ljubljane. Ljubi Bog pa je ustvaril vse tako modro, da imamo v srcu veselo upanje na čas, ko nam zopet vstane svetlo poletje s svojimi radostmi.

Dr. Miha Potočnik

Zlatorogove steze

Če se spomnim nazaj na tiste čudapolne čase pred nekaj leti, mi postane nekam milo pri srcu in skoraj bi rad, da bi se znova vrnili. Saj so bili tako prelestno lepi in vseh pričakovanj polni, da me ob misli nanje še danes prevzame toplota. Kako mlada so bila tista tri, štiri poletja, ko sem po Mojstranskem kolodvoru ob nedeljah in praznikih pri vsakem večernem vlaku lovil Čopovega Joža in ga milo prosjačil, naj me vendar enkrat vzame s seboj v robè, kamorkoli in kadarkoli; če drugam ne, vsaj v — Triglavsko Steno naj me popelje. Ta je bila cilj in višek vseh mojih želja in skrbi; saj sem to nedopovedljivo uganko neštetokrat gledal iz vseh svojih pohlevnih »rajž«, požiral sem jo z očmi in s srcem, od blizu, od daleč in od vseh strani. Pa vsakikrat mi je bila še zagonetnejša in nedosegljivejša; še v ponočnih sanjah mi je lebdela pred očmi, kako tone v mračnih prepadih in silnih strminah sredi najsolnčnejše pokrajine — vsa sama, vase pogreznjena in v neprodiren molk zaprta: ta Zlatorogov zakleti grad!

Tri leta sem lazil za Jožem kakor Trentar za gamsom; četrto leto me je uslišal. Bil sem le preveč siten in nadležen, da bi se me mogel zlepa odkrižati. Jasna in čista, kakor za nedeljo in za praznik, je bila Stena tistega septembrskega popoldneva sedemindvajsetega leta, ko naju je s prijateljem Hafnerjevim Jožetom vodil Joža po »Slovenski smeri«. Tisti dan smo uživali svoje najlepše urice, polne čudes, ki so se nam korak za korakom razodevale s tisto preprosto iskrenostjo in veličino, ki te vsega prevzame za vedno. Triglavska Stena, prelest prečudežnega imena!

Tistikrat me je Stena dobila v svojo oblast in od tedaj romam leto za letom po njenih strminah, vedno vesel in židane volje, čeprav mi včasih pokaže tudi svoje roge. Saj sva potem še bolj prijatelja! Bog ve, koliko klafter vrvi je od tistega septembra že steklo skozi moje roke, koliko klinov sem zabil in spet populil iz Triglavskih špranj, koliko doživetij in nezapopadljivih krasot sem zaklenil na varno — kdo jih je štel? Prebrodili smo Triglavsko Steno podolgem

Dr. Stanko Tominšek

Joža Čop

Dr. Miha Potočnik

in počez, malokateri kotichek nam je ostal še skrivnost, leto za letom smo njeni stalni gostje in nadlegovalci. In vendar se človeku včasih le stoži tudi po tistih letih, čeprav bi današnjih ne zamenjal zanje, tudi če bi mi kdo še kaj navrgel! Saj tiste dni smo bili s svojo plezarijo še v maju — danes, menim, smo že blizu Velikega Šmarna! A vseeno zaradi tega Triglavska Stena ni nič manj mogočna in zagonetna, nasprotno: še višja in silnejša stoji pred menoj; kakor mavrica je, ki misliš, da jo zdaj pa zdaj zgrabiš in pritisneš k sebi, pa se ti vsakokrat prebrisano izmuzne.

V letu enointridesetem nas je spet prav močno imelo, kajti, kadarkoli smo se poprej mudili v Vratih, vedno nam je pogled kar sam od sebe splaval v Triglavsko Steno, brskali in iskali smo s pazljivim očesom po njej, kod bi bilo za nas še kaj opravka. Kakor nalašč smo prejšnja leta prelezli srednji Triglavski Steber in se z njim na prvo roko spoprijateljili. Že na tisti nepozabni romarski poti po Črnem Grabnu nas je nepričakovano osupnila v najzgoranjem kotlu dobro izhojena gamsova steza, ki se je od Bog ve kod porenjila v to puščavo — to je bilo treba pač šele dognati. Pa takrat za to ni bilo časa, le zapomnili smo si to mesto, saj čez sedem let vse prav pride. Pozneje smo večkrat ugibali, odkod neki in po kaj se le priplazijo gamsi v Črni Graben. Biti mora to prav lep in iznajdljiv prehod; saj je dobro znano, da gams ne hodi po najgršem, če ga nihče ne preganja — tu notri ima pa še pred Trentarji mir. Tako smo polagoma sklepali in sklenili, da bi ne bilo narobe, če bi se okorajžili in stopili kdaj pogledat za gamsi, seveda brez puške in lovskih namenov. In ko smo preplezali našo varijanto iz Skalaške v Prusikovo smer, smo v tistem ogromnem kotlu pod Plemenicami zopet naleteli na gamsove sledove in tik med Jugovo Grapo spodili celo majhen trop, ki je brez pomišljanja pobegnil po laštah in policah v gibčnih skokih daleč tja

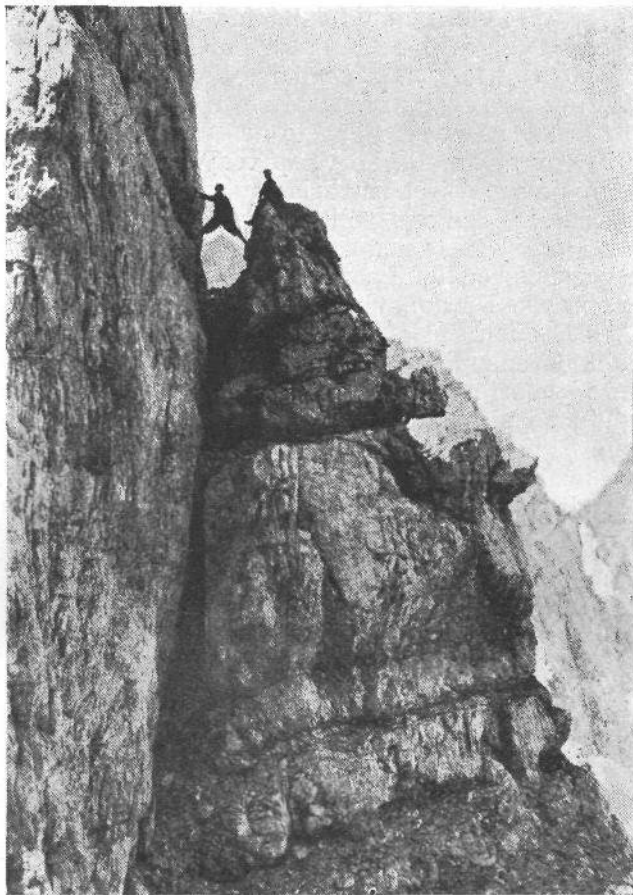
na desno proti Luknji. Sama od sebe se nam je tedaj vrinila misel na zvezo med Črnim Grabnom in Plemenicami in, komaj je bila vsejana, nas ni več zapustila. Od tod do konca je bil le še majhen skok: če bomo plezali v Črni Graben in potem prečkali po sredi Stene na Plemenice, zakaj ne bi poskusili prečkati vse Stene prav od Praga sem? To je bila zamisel, da bi jo najrajši kar objeli. Tako preprosto spoznanje, a vendar delo le za krepke roke in jasno glavo!

Na delo smo šli takoj in brez odlašanja. Pozimi in pomladi smo premostrili vse možnosti in prehode, razčlenili vso rajžo podrobno po težavah in po krajih, kjer nam od daleč tudi naše bistro oko ni moglo dognati, kako bodo opravile roke, kadar bo šlo zares. Pri ogledovanju so nas posebno zanimale in z negotovostjo plašile štiri uganke, ki jim iz daljave nismo vedeli primerne rešitve; zadržno pa smo upali, da bodo od blizu prijaznejše. Skrbelo nas je namreč tole: kod bomo vstopili s Praga v Steno, da bo vstop vsaj približno na sredi višine Stene, in kako je neki svet ustvarjen na nadaljnji poti s Praga do »Slovenske smeri«. Kajti vse police, ki smo jih s pobožnimi željami ogledovali iz Aljaževega Doma, so se dosledno končavale nekje sredi te razdalje v gladko odklanih, visokih stenah, v katerih tudi s klini ničesar ne opraviš. Drugo oviro nam je zastavila pot iz »Nemške smeri« v Črni Graben; ta je bila videti najbolj resna in neprijazna. Na vseh svojih dosedanjih potih po Steni namreč nismo mogli dognati, če je iz Nemške smeri naravnost v zadnji kotel Črnega Grabna prehod mogoč. Imeli smo sicer za skrajno silo prehod v Graben že pripravljen, namreč tistega, ki smo se ga ob plezanju »Gorenjske smeri« leta 1928 poslužili, a to bi bil prevelik ovinek od načrta, ker bi na ta način morali kakih 300 metrov plezati po Nemški steni doli in potem isto višavo na drugi strani po Grabnu zopet navzgor. — Toda, če ni drugega izhoda? Kadar vsa druga mobilizacija odpove, je črnovojniki tudi še dober! Joža je trdil, da sploh ni druge možnosti — saj vendar vidi —; meni pa kar ni šlo v glavo, da bi na ta način črta naše prečke čez Steno utrpela tako hude krivulje. Zato sem, čeprav je bil Joža nekoliko nejevoljen, sitnaril in besedičil toliko časa, dokler nismo sklenili, da žrtvujemo enodneveni pohod v Nemško smer in do zadnjih možnosti prebrskamo Nemški Steber nekako v sredi njegove višine. Navsezadnje je morda le kaka skrita lašta kje, ki nas bo rešila. Če pa ne, bomo imeli vsaj mir pred vestjo in očitki, potem ko si bomo položaj pogledali od blizu.

Tretje vprašanje je bila zveza med Črnim Grabnom in našo varijanto. Ta nas ni preveč skrbel, ker smo ob plezanju te varijante videli, da prehod proti Črnemu Grabnu, proti kateremu vede cel sklad polic, najbrž ne bo težaven; domnevo je stvarno potrjevala še ona gamsova steza in dejstvo, da bomo ta del poti plezali nekoliko navzdol; pri takem plezanju pa opravi včasih klin in vrv tudi take posle, za katere so gole roke prekratke in prenerodne. — Četrto vprašanje je bil zarisan med Prusikovo smerjo in Plemenicami; delal pa nam ni kaj prida skrbi; saj smo videli, da tamkaj vede iz kotla nešteto polic v smeri proti zapadu; ena izmed njih bo že prava, ni zlomek!

Po teh ugotovitvah smo jo udarili kar po opravi; saj je bil že julij, preden smo vse premislili in prav napeljali. Odločili smo se pred dokončno rešitvijo vprašanja za delne poizvedbe v Steni, da se človek ve pripraviti; toliko hudo tudi ni, če si odbit takrat, ko ne gre še prav za — res. —

Tako smo jo mahnili prve dni julija v Nemško smer in smo od tam zavili kakih 200 m pod Nemškimi Turnci proti Slovenski smeri po policah, žlebovih in lahkih skalah — kar spotoma smo bili tam. V Slovensko smer smo prišli nekoliko nad belimi platmi in smo zagrabili kar prvo širšo polico, ki se nam je ponudila. Lezli smo tako, prestopaje s police na polico, zložno kvišku, izbirali sempatja za izpremembo kak dimnik in brez posebnih ovir dospeli na rob stene, ki se spušča že na Prag; le kakih osemdeset metrov višave nas je še ločilo

*Med
Pragom
in Slo-
vensko
smerjo*

*Foto dr. St.
Tominec*

od steze. Stali smo v škrbini vrh globoko zajedenega grla, ki se dviga v steno nad prvim studencem v Pragu. Lotili smo se kar grla, čeprav na prvi pogled ni kazalo posebne vlnudnosti; še rdeč in krušljiv je bil hudiman! No, po prvih plašnih metrih sestopa nam je Joža že veselo cznanil, da ni kaj prida težav; češ ko bomo tu gori v breg hodili, jih pa celo ne bo. Kar hitro smo bili na pesku pri studencu, kjer smo za likof na solnčni skali vrgli — »duraka«. Ta ponosni naslov si je topot z veliko spretnostjo nas ostalih treh priboril v prehodno last Frelihov Matevž.

Prvo uganko smo torej srečno razvozlati in naše upanje na srečen uspeh je nemalo zraslo. Drugikrat spet sta šla Joža in Matevž na ogleda. Našla sta ob tej priliki iz Nemške smeri v Črni Graben prehod, naj-

lepši, kar smo si jih mogli sploh želeti; prodrla sta ob tej priložnosti prav na Gorenjski Turnc. Lahko si mislite, kako sva bila s Stanetom vesela ob njenem poročilu, posebno še jaz, ki mi je moje poprejšnje priganjanje in navdušenje dalo prav.

Po vseh teh uspehih nismo hoteli nič več odlašati. Čakali smo le še na to, kdaj bomo vsi štirje imeli čas in kdaj bo vreme kaj bolj stanovitno; saj bi po naših računih utegnila pot trpeti tudi dva dni. Da bi pa noč prebili v Steni — v deževnem vremenu? Ne! Imeli smo za 22. julij zmenek za v Vrata in tako sva jo z Matevžem prilomastila tisto popoldne z vso opremo v Aljažev Dom; Joža in Stane sta imela priti zvečer za nama. Čakala sva ju precej pozno v noč; zastoj: Joža je moral ravno tisti dan v Ljubljano po vizume za na Matterhorn in tako je še Staneta pridržal v mestu, da sta skupaj letala od gosposke do gosposke. Tako sva z Matevžem obtičala sama v Vratih. Zato sva kar na hitro roko naredila načrt namesto preloženega. Mahnila sva jo navsezgodaj v Bavarsko smer; tisti konec naju je že precej časa mikal. Dobrih osem ur sva se motovnila do Kugyjeve police, čeprav me je Matevž prav v ruskem jeziku moral priganjati, da sem hitreje plezal. Zadnjih sto metrov nama je dalo precej opravka, ker je bila stena pod izstopom prevlečena s skoraj za mezinec debelo ledeno skorjo. Zato sva na Kredarici ukazala kar pol litra kuhanega, da sva se od-tajala. Jedva je bilo vino na mizi in prvi kozarec v rokah, že naju zasači Joža, ki je ves oznojen vstopil in takoj za njim Stane. To pre-senečenje! Primahala sta jo skozi Kot za nama, ker so jima povedali v Mojstrani, da bova z Matevžem najbrž strašila po Kredarici. Zdaj je bilo vse prav: vsi štirje smo bili skupaj in vreme kakor naročeno! Nič se nismo dosti več menili tisti večer, mudilo se nam je v jaslice; kajti kratka in neprespana noč je v steni težja ko najhujši previs.

Solnce se je šele motalo izza Kamniških Planin in s svojimi bi-strimi žarki obetalo jasen dan, ko smo podjetni in prespani odhajali s Kredarice. Sneg na ledeniku je bil še zmrzel, da je hrstel in cvilil pod podplati, in sveža sapa tam od trentarske strani nam je gnala spočito kri po udih, ki so komaj čakali, kdaj se spoprimejo s težavami v Steni. Žlobudrali smo vsi živi kakor race, celo zavriskali smo, prešerno in razposajeno; saj zdavje kar samo leze iz človeka v takem jutru in sam komaj veš, zakaj si pravzaprav tako židane volje. — V dolini je to čisto drugače!

Ob šestih se že grizemo s tistim rdeče razpokanim grlom nad studencem v Pragu. »Nič preveč ne sitnari! Saj smo že znanci.« Kar brž smo na škrbini vrh žleba. Globoko doli v dolini napovedujejo od-daljeni vriski svoj obisk očetu Triglavu; pod nami pa steza še kar počiva, saj nekaj daljši jutrnji odmor ne škoduje, ko je pa čez dan toliko dela in zadrege. Le drobni plezalček je odnekod prifrčal za nami, obesil se je spretno v gladko skalo in stikal za zajtrkom; njegove živo pisane frfotajoče perutničice cveto na sivi pečini kakor ravšje, ki mu veter nagaja. No, plezalčku je lahko, z mladega je vajen pečin, še previsi so mu le v igračo in zabavo! Bog — ko bi tudi mi imeli perutnice, da bi šli in mogli, kamor nas tolikokrat vleče! Pa saj gre tako tudi; potrpljenja je treba, otroci tudi nismo, da bi hoteli vse imeti, kar nam pride na misel; človek mora Boga zahvaliti že za to, kar mu je dal.

Pred nami leži Severna Stena v vsej svoji širjavi, na Plemenicah že sije solnce, na daljnem obzorju pa silijo in se drenjajo iz globokih

dimastih dolin obžarjeni vrhovi in ostri špiki, morje bogastva in naših skritih želja! Pa kaj, tudi okrog nas ni beračija, čeprav je videti vse nekam bolj po kmečko v primeri z ono gosposčino tam v daljavi! Na kmetih še gnoj diši, pri gospodi je pa največkrat še šampanjec iz pelina!

S škrbine zavijemo nekaj sežnjev po plitvi grapi navzdol in dosežemo široko polico. Brezskrbno stopamo vsi hkrati po polici do velikega stolpa, ki ga ločijo od stene ozka vrata. Skoz vrata zlezemo na drugo stran in naprej v zaprodan žleb, ki mu ostanemo do polovice njegove višine tovariši. Tam se ločimo od njega in prestopimo po njegovem desnem bregu na ravno, drnasto polico ter po njej obkrožimo nov stolp. Za stolpom nimamo skoraj nič dela, hodimo kar peš po policah daleč noter v Steno. Same police, police, police! Svet okrog nas je čudovito ustvarjen, še razvajeno oko venomer strmi in se ne more načuditi tem skladom, ki so tako pestro sestavljeni in zloženi, da se slika z vsakim korakom izpreminja kakor pomladanski metulj. Za vsakim oglom pride za najlepšim pogledom še lepši, še zanimivejši, tako da sam ne veš, kam bi gledal, da ne bi česa zamudil. Komaj zapazimo, da smo že pri Slovenski smeri. Z ozke poličke prestopimo skozi krušljiv kaminček v ono zadnjo dolgo grapo v Slovenski smeri, kjer leži navadno še v visokem poletju sneg in kjer se ob kamenitem možicu vedno tako prileže počitek in tečna malica. Torej smo hodili danes čisto drugod kakor zadnjič pri prvem ogledu; vse tiste ride, klance in vijuge smo skorajda popravili v ravno, nalahno padajočo črto.

Za dvojno, trojno vrv visoko stopamo po grapi, nato zaobrnemo v desno na police proti Nemški smeri. Slovenska smer, z Bogom — danes smo samo na obiskih; zato smo s časom precej tesni, še več ko deset znanih smeri nas čaka, da pridemo v vas in na kratek, prijazen pomenek.

Za robom Slovenskega Stebra se prevesimo že v Nemški Kotel. Hodimo po tisti dolgi polici, kjer smo pred leti nosili tovariša Brandta in Bračiča, ki se jima je bila v teh pečinah iztekla sodba. Postojimo na kraju smrti in nič ne govorimo; plaha misel nam sili v korajžo. Pa le za trenutek, saj vemo, da ima tudi plezanje svoj žalostni del; kje pa je sploh kaj drugače, odkar ta svet stoji? Tega tudi mi ne bomo preobrnili, pa naj še tako modrujemo; truditi se le moramo, da bomo vse brez strahov razumeli in tako, kakor je prav. Usodi nihče ne uide.

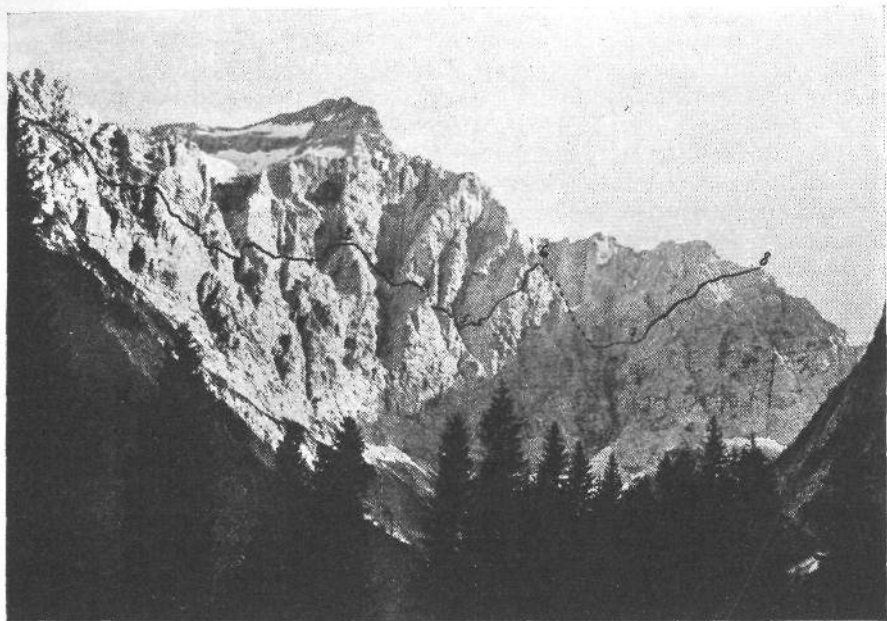
Iz grape za Nemškimi Turnci zlezemo dobrih sto metrov po dimnikih in stopnjah do tam, kjer zaviješ v Nemški Steber, če plezaš Nemško smer. Tudi mi zavijemo vprek čez grapo na desno v steber. Lotimo se kar prve police in prestopimo z nje dvakrat, trikrat čez kratke stopnje više. Namesto pa, da bi plezali po znani težki drnasti in krušljivi zajedi kvišku na rebro stebra, se previdno potuhnemo in jo uberemo vodoravno po dolgi polici na desno. Pred voglom stebra se polica zoži, za nameček pa je še pokrita z obokano nizko streho in precej izpostavljena nad globokim prepadom. Treba je kar po kolnih naprej — kakor na božji poti.

Ravno preden zavijemo okrog stebra, nas ustavita iz Slovenske smeri tovariša iz Martuljka, Jože in Stane. Zalotila sta nas baš pri petju, s katerim smo prav nespodobno zmerjali note — v steni si to že lahko privoščimo, ko ni kritičnih prič. Voščila sta nam še srečno pot, nato nam jih je vzel rob; zavili smo na drugo stran stebra proti Črnemu Grabnu.

Polica drži še kar naprej in je od začetka čisto spodobna. Šele kakih sto metrov pred Črnim Grabnom se spomni na to, da je pravzaprav sredi Stene in da v to okolico njena širjava ne sodi. Ko prideš namreč, narahlo se spuščajoč, čez gladke plošče na polici, ti tik pod Črno Steno kar brez daljše priprave pokaže zobe. Nad njo se vrste okroglo brušeni trebuhi in stopnja je vedno težavnejša, vedno počasnejša. Z vso previdnostjo lezemo naprej, svet postaja zaradi popolnosti še močno krušljiv inolica ni več polica, temveč že ozka lašta, prilepljena v silno strmino navpik nad Črni Graben. V dno Grabna ne vidimo, ker je prepad izpodjeden; kamenje, ki ga prožimo ob čiščenju stopenj, pada brez hrupa, šele čez dolgo časa naznani z zamolklim udarcem, da je našlo dno. Na dveh, treh krajih sta že zadnjič Joža in Matevž zabila kline; enega moram zabiti še jaz, da je manj nevarno, ko se plazim okrog izbočenih pomolov ali pa se pomikam kleče po lašti. Tako prilezemo vsi štirje v vlažno, proti prepadu visečo in rdeče krušljivo vdolbino; še za eno dolžino vrvi stopicamo previdno in počasi po lašti in že smo v zadnjem kotlu Črnega Grabna; vanj pridemo ravno pri plošči, na katero je strmoglavil nesrečni Topolovec. Po stari navadi zmolimo za tovariša očenaš. Potem naprej!

Spotoma se založimo še z vodo, ki teče tam po žlebu, ker — kdo ve, kako dolga bo še pot in kako suha. Stane še tudi ujame nekaj posnetkov, da bomo imeli spomin na Črni Graben. Nato pa jo ročno uberemo po znani gamsovi stezici na Gorenjski Turnc; tam smo varni pred padajočim kamenjem, tudi počitek smo si za tukaj določili, čeprav smo šele štiri ure na poti. Zleknemo se na toplem solncu, založimo se z domačo južino, prižgemo cigarete in smo tako prisrčno zadovoljni, da z nikomer ne zamenjamo. Joža izvleče kvarte iz malhe, ker je Matevžu še od zadnjič hudo, da smo ga pretentali. Stane in Matevž sta brž z aparatom zunaj, preveč imata adutov, da bi jih mogel kdo potlačiti, midva z Jožem pa se srdito spoprimeva za duraka. Joža mi neusmiljeno nalaga kupec za kupčkom, ki jih moram mirno pobirati in spravljati, a končno ga prelisičim, da opeša; še komaj se zave, ko ima že vseh dva in trideset v rokah — durak! Vsi se mu škodoželjno muzamo, ko pospravljamo svoje bisage; treba bo namreč spet na pot, enajst je že ura. Z Jožem se preveževa; zanaprej bo on vodil, češ, »dva« bosta lažje hodila naprej ko pa en sam. Kako »dva«? No, on in durak!

Krenemo na drugo stran Gorenjskega Turnca; sprva se spustimo po širokih stopnjah in policah za kakih sto metrov niže na obsežno teraso. Po njej poskušamo prehod v smeri na zapad, pa nam kmalu zapro pot gladke nerazčlenjene stene. Kakih 30 m pod nami je spet široka polica; toda spuščanje po vrvi čez gladek prag nam ne diši, preveč bi bilo zamudno; zato se rajši pametno vrnemo nazaj proti Črnemu Grabnu in tam na robu Triglavskega Stebra res iztaknemo lep prestop na nižjo polico. Po tej imamo zdaj prosto pot, kar igraje pridemo v zasneženo grapo. Polica je široka kakor državna cesta, čez njo pa vise daleč navzven strehasti previsi, prave galerije. V kotu ob steni pa so zavrtane v skalo globoke, kletem podobne jame; čisto tema je notri, da nič ne vidimo na dno, in hladna sapa veje iz njih. Bog ve, če nima tu notri Zlatorog poskritih svojih bogatij? Še dobro, da imamo Matevža privezanega na vrvi; nemara bi jo popihal notri po zlato. Na polici najdemo gamsova ležišča in čez in čez po pesku je vse sveže presledeno od gamsov; na pravi poti smo! Po špranji med snegom in steno zlezemo čez grapo in po silno zanimivi pokriti

Zlatorogove steze v Triglaški Steni

1 Kržišče s Slovensko smerjo	5 Varijanta
2 Nemški Steber (Nemška in Bavarska smer)	6 Prusikova smer po severozapadnem robu
3 Črni Graben	7 Smer iz Jugove Grape
4 Gorenjski Turne (Gorenjska in Skalaška smer)	8 Izstop na Plemenice

polici dospemo na raven pomol. Še nekaj korakov poševno navzdol po polici in že smo na robu stebra, odkoder vidimo v našo lansko vari-janto. Zelo lepa, široka polica nas privede vanjo ravno pod oni gladki kamin, kjer smo pred letom zabijali kline. Skrb številka tri je torej tudi že za nami!

Vrh kamina zavijemo na tisto silno dolgo lašto, na kateri smo imeli že lani precej zadrege, in vidimo, da je v resnici zelo, zelo izpostavljena tudi letos, ne samo lani. Veselo pozdravimo zarjavele kline, ki smo jih prejšnjo rajžo pustili zabite nad poličko; precej časa nam prihranijo. Tako smo kar namah na »Prižnici«. Podpišemo se v možica, popušimo spet dišečo »zeto« in skoraj se nam škoda zdi, da je ura še komaj ena popoldne. Kar tu bi radi ostali čez noč; kdo ve, če bomo še dobili tak pripraven prostorček, če nas noč prehititi še v Steni. No, morda pa ne bo; do mraka je še skoraj osem ur!

S »Prižnice« jo režemo po znanem žlebu do njegovega konca, tam pa jo usekamo spet na celo na rob stene proti desni. Po tem robu prestopamo od police do police vedno više, dokler ne pridemo pod črto črnih visokih pragov. Ni nam sile, da bi lezli čeznje, rajši se jim izmuznemo po kratki polici v desno na sklad, od stene odpočen, v strmini 45° zmerno se dvigajoč. Zelo zanimivo in kratkočasno je tu plezanje po lepo očiščenih ploščah; kar prekmalu smo vrh njih v majhni škrbinici. S škrbinice se splazimo v kotliček in iz njega po kaminastem žlebu v položen peščen hudournik, pa smo že v Prusi-kovi smeri na severozapadnem robu! Odpre se nam nov, nepopisno lep pogled v razsežen peskovit kotel pod vrtoglavo gladkimi pečinami,

v samoto, ki ji je komajda še kje para. Kakor vrt je, od vsepovsod zagrajen s silnim plotom, ki ga je plazovje zasulo in opustošilo.

Prusikovo smer samo prekrizamo in se namerimo po sredi peskov čez dolgo snežišče proti vitkemu stebru na oni strani kotla. Steber je na gosto prepasan s celo družino polic in podoba je, da bomo kar mimogrede na Plemenicah. Le ena sama neznana grapa še loči steber od stene, v kateri smo lani videli gamse.

Ob treh smo na slemenu stebra. Namesto pričakovanega gladkega prehoda pa dobimo mrzel obkladek na svoje navdušenje. Kajti police na oni strani stebra ne drže v grapo, temveč prej preminejo; vsaj od daleč je tako videti. Treba se bo najbrž spustiti v grapo po vrvi. No, pa to bo že šlo; klinov nam ne manjka, kar rožljajo nam po žepih. — Ko pa se pomaknemo nekaj seznjev dalje, nas čaka spet dolg nos: celo najširša polica nas ima za norce. Ves sestav polic preide na tej strani, kakor bi se bile zgovorile, v ozke laštice, ki segajo premalo proti grapi: zmanjka jih, kakor da bi jih odrezal s škarjami. Grapa pa je tako silno globoka, da bi nam požrla še tri tako dolge vrvi, kakor jih imamo pri sebi; v vsej višini pa nikjer ni stojišča, kamor bi se spustili in kjer bi se ustanovili, da bi pretaknili vrv; vse je strmo in gladko kakor ogledalo. Ti prekvate lašte! In grapa tudi — niti 50 m ni široka ta zgaga in na oni strani nas zapeljivo vabijo spet udobne police! Res, človek bi se kar snedel ob taki zlobi! Joža zabija kline kakor v kovačnici in res se mu posreči, da se prerine po silno težavni lašti nekaj metrov proti soteski. Pa zastonj je naporno in mučno delo: kako naj poskačemo čez grapo? Joža mora nazaj. Sama poskusiva petdeset metrov višje po drugi lašti, a po celourni trmi spoznava, da je tam še več težav in soteska zavarovana s še višjim prepadom. Kaj torej? Kam? Kod?

Oziramo se brez pametne misli za izhodom iz te divjine in nič se nam noče posvetiti. Šele čez čas Joža blekne, da je videl z gornje lašte precej spodaj doli v sredi stebra, kako drži drobna polica v sotesko. Prepozno nam je to omenil in njegov obraz tudi ni kaj prida resnici podoben; vendar se spustimo po stebru doli in preiščemo vsako ped. Nič in nič! Počasi začenjamo že misliti na izstop po Prusikovi smeri. Slučajno pogledam z roba nekega pomola v nižavo. Hej, kaj pa to? V dnu globokega izpodveznjenelega prepada pelje nekaj polic nad steno vrh Jugove Grape okrog »našega« stebra! Tam bomo menda že presukali ta voz; gamsi tudi ne popadajo iz zraka v sredo stene, nekje morajo imeti svojo stezico, ko smo pa ves čas po malem sledili njihove sveže stopinje.

Kar urno jo pobrišemo s stebra spet nazaj v prod, ki z dolgim jezikom sega po široki grapi prav do teh polic. Snegu, ki še leži v debeli plasti po žlebu, uidemo v obrobno špranjo in se kobalimo po grušču in skalah svojih 200 metrov navzdol; oj, kako je škoda te višine! Žleb se stegne tukaj v dolgem skoku čez visoko previsno brezdno v Jugovo Grapo, mi pa se — pametni in previdni — prej ustavimo; bomo šli rajši pozneje — po poti in skozi Luknjo — v Vrata...

Iz dna žleba se prerine po sredi navpične stene ena sama drobčena polica okrog stebra, ki nam je že toliko časa delal preglavice; vse drugo je gladko odklano in raztreskano. Pa za nas je zadosti ta poličica. Gamse tudi točno spet sledimo, kajpak. Kdo ve, koliko časa so oni stikali, da so odkrili to zavito stezico!

Previdno plezamo po polički, ker je krušljiva in močno izpostavljena — naglica ni dobra... Spet nam jo vzame gladka stena, a nič ni hudega; deset metrov samo splezamo po drobeči se strmi skali vkreber in spet smo na drugi polici, ki se tod začne za majhnim robom. No, zdaj smo vendarle že v tisti trmoglavni soteski. Tako ozka je in tako globoko zarezana med gladko obrušene bregove, da je kar dolgčas v njej; Bog ne daj, da bi nas v njej zasačila huda ura! Po njenem dnu plezamo nekaj sežnjeva na kvišku, a jo ob prvi priložnosti popustimo; zadosti nam je njene družbe. Dolga poševna polica nas izmami na desno in nas varno pripelje ob pol šestih zvečer v smer, ki pridrži semkaj tam doli iz Jugove Grape.

Po dobro znanih terasah in dimnikih smo naglo dosegli spet ono višino, ki nam jo je poprej odjedla soteska, nakar smo prečkali po na dolgo raztegnjenih policah na stezo, ki se tam nekje za robom prismuka iz čeri nad Luknjo. Po skoraj štirinajstih, nad vse zanimivih in užitka polnih urah smo končno le dosegli svoj cilj in naša malha je bila spet bogatejša za — Zlatorogove steze.

V Vratih pa smo tisti večer od samega veselja še toliko časa kvartali, dokler nismo bili navsezadnje vsi — duraki!

Dr. Jos. Tominšek

Epilog

»Zadnjo besedo ima urednik,« je odobril odbor. Urednik naj pove v imenu odbora, da je spominska številka, ki jo s tem zaključujemo, prva, namenjena štiridesetletnici našega društva in posvečena predvsem idejni strani našega planinstva. Prihodnja, takisto dvomesečna številka našega Vestnika pa bo v glavnem upravnega značaja in bo nudila stvarne podatke o organizaciji in notranjem delovanju našega društva, uvažujoč poslovanje Osrednjega društva ter vseh podružnic. Ta delitev v dve spominski številki — sama ob sebi vsebinsko upravičena — se je izkazala kot potrebna zaradi preobsežnega gradiva, ki nam je dospevalo od sotrudnikov in podružnic. Izre-

kamo jim iskreno zahvalo za trud in voljo, zlasti pa še za zvesto prisrčnost, koje toploto čutimo iz vsakega prispevka, v vseh stopnjah, od mehke, sentimentalne nežnosti do krepke odločnosti in visokega zanosa.

»Vsi so prišli...« Vsi. Deset tisoči organiziranih planincev, sto tisoč, milijon, milijoni prijateljev in gojiteljev planinstva je tu zbranih

v idejno in idealno sklenjeni vrsti, ne — seveda — vsak za sebe, ampak po svojih zastopnikih, v tihem sporazumu priznanih, ker smo si v visokih stremljenjih pravega planinstva vsi enako vredni člani ene velike družine, pa bodi naš položaj na lestvici osebnega dostojanstva visoko, najvišje zgoraj ali na spodnjem klinu. Vsi ste prišli . . ., enega duha in enega srca, vsi enakopravni. Uživate srečo tega bratstva in zavedajte se, da Vam bo za to Vašo bratsko slogo hvaležen narod in dom, hvaležna očetnjava in država. Naše društvo bo, da udejestvi hvaležnost, skrbelo, delovalo, bodrilo naprej, vedno naprej.

Pa urednik? Urednik naj molči, niti o hvaležnosti naj ne govori; njegovo mesto je v tihi celici, kjer je zbiralnik dovodnih žic, in oglašča se naj le, če je motnja v aparatu. Tudi praznikov zanj ni. Ob zaključku današnje številke pa se za nekaj časa ustavijo stroji in urednik se ozre skozi okence v daljavo in se zamisli v svoje misli.

Dne 2. avgusta 1900 sem stal prvokrat na vrhu Triglava, z bratom; dan sem si vrezal v planinsko palico. Molčala sva. Zdi se ti, kakor bi skoprnel v čiste višave, ko stojiš na tem kralju naših gora. Obračaš se in gledaš: Snežnik, Nanos, sivina morja, Krn, Goriška nižina, Bovški Grintavec, Špik nad Policami, Mangrt, Jalovec, Ponce, Kepa, Dobrač, Obir, in dalje, dalje pa vi bližnji skalnati orjaki in malčki ter zelene doline, temni gozdovi — vse naše, naše . . . »Vtopil se v misli neme sem, le Bog je sam jih čul . . .« — Nato osem let tekanja, plezanja, pohajkovanja po vseh naših planinah.

Z oktobrsko številko l. 1908 sem od prednika g. Antona Mikuša prevzel uredništvo Planinskega Vestnika. Preglejte dolgo vrsto letnikov od tedaj do danes in spoznali boste iz tega »društvenega glasila« ob njegovem razvoju pokret, pod pritiskom evolucije tudi preokret društva samega, kadar je zaradi nanovo nastajajočih potreb bil neizogiben. Po načelu plemenitosti, ki naj vodi vse gibanje v planinstvu, pa smo vestno skrbeli, da se vsak preobrat izvrši obzirno na vse strani in da se vedno spoštuje osebna čast in lastno prepričanje. Koristim društva so se morali vedno umakniti morebitni osebni oziri, a budno smo pazili, da nikogar ne odbijamo in jih čim več pridobimo ter vse ohranjujemo.

Urednika je kajpada vse delovanje in valovanje našega planinstva zadevalo v um in srce. Vzlic temu pa je skoraj vedno mogel sam ostati v ozadju, da je varoval nepristranost in so zastopniki posebnih teženj — tudi si nasprotujočih — sámi zagovarjali svoje stališče. Tako mu je pripadala, ne vedno prijetna, a v uspehih hvaležna naloga posredovalca. — Pravo veselje pa je imel s sotrudniki; nikoli jih ni bilo premalo in vso to dolgo dobo je imel gradiva dovolj in odveč mesec za mesecem, da so mogle številke točno in v polnem obsegu izhajati. Res, kar toplo mi prihaja v srcu, ko mislim na te mnogostevilne, mi ljube, zveste sodelavce. Da, zveste! Saj stojijo med njimi v ospredju taki, ki pišejo za naš Vestnik od prvega letnika (1895) dalje; za temi pa se uvrščajo leto za letom novi, tudi nasledniki v zvestobi; za njimi mladi, najmlajši, a vsi se končno strnejo v eno družino. Urednik jim je tovariš, zraven pa včasih brat, stric, oče.

Kako srčkano so pristopicali, prikramljali nekateri še malčki s peresom, a zdravega uma in srca ter krepke volje in čistih misli — ej, kako hitro so se postavili na lastne noge, da so kar vzporedno korakali z izkušnimi! Je že res, kadar jih je kaj spravilo v slabo voljo, so se nad seboj ali med seboj malce skujali ali vsaj skujčkali.

Prav tako je dorasle, izkušene včasih kaj razhudilo, posebno če je »mladina« uhajala na nekdanj prepovedana pota. Tedaj je moral stopiti očka med ene in druge in jim reči: »Otročički (naj so bili tudi stari petdeset let in več), ljubite se med seboj, kakor ljubite naše planine; različno se lahko kaže ljubav, nikdar pa se naj ne prevrže v nasprotstvo proti soljubečemu. Ne oskrunajte čistega pogleda, ki je zamaknjen v naše planine, z mrkim očesom, obrnjenim v dozdevno protivnega sogledalca!« In postal je mehak pogled vsem, nekomu morda solzán.

V vzorni slogi kažemo bratstvo ob štiridesetletnici. »Vsi ste prišli ...« Vse slovenske planine objemlje naše Slovensko Planinsko Društvo, kar jih je v naši kraljevini. Obzorje pa se nam dosledno širi; po početkih, ki jih je naše društvo zasnovalo pred desetletji in jih postopoma izpopolnjuje, se širi in širi k vsem sobratom, s prirodno silo k bratom na vzhod in jug. Tja je zaznamovana naša pot.

Štiridesetletnica še ni petdesetletnica. Kdo izmed nas bo njo obhajal? Ali bo tedaj, leta 1943, sedanji urednik stopil na vrh Triglava? Vsemogočni to ve ... »Vtopil se v misli neme sem ...« Če mene tam ne bo, pa v duhu vidim naše, kako pristopajo na vrh najvišje slovanske gore, se v zanosu ozirajo na vse štiri strani sveta in si blaženo kažejo: »Glej, naša zemlja!«

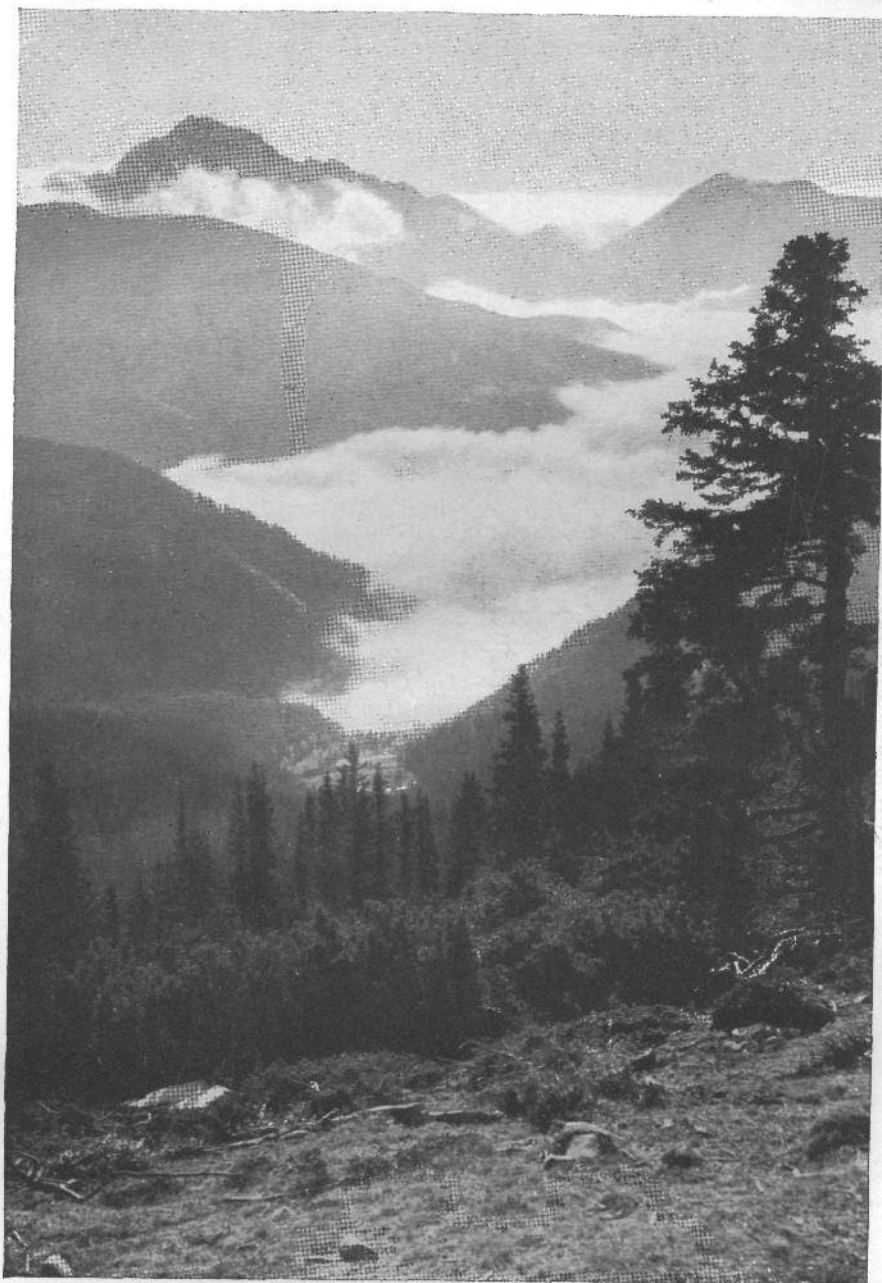
Tako postanejo neme misli beseda in življenje.

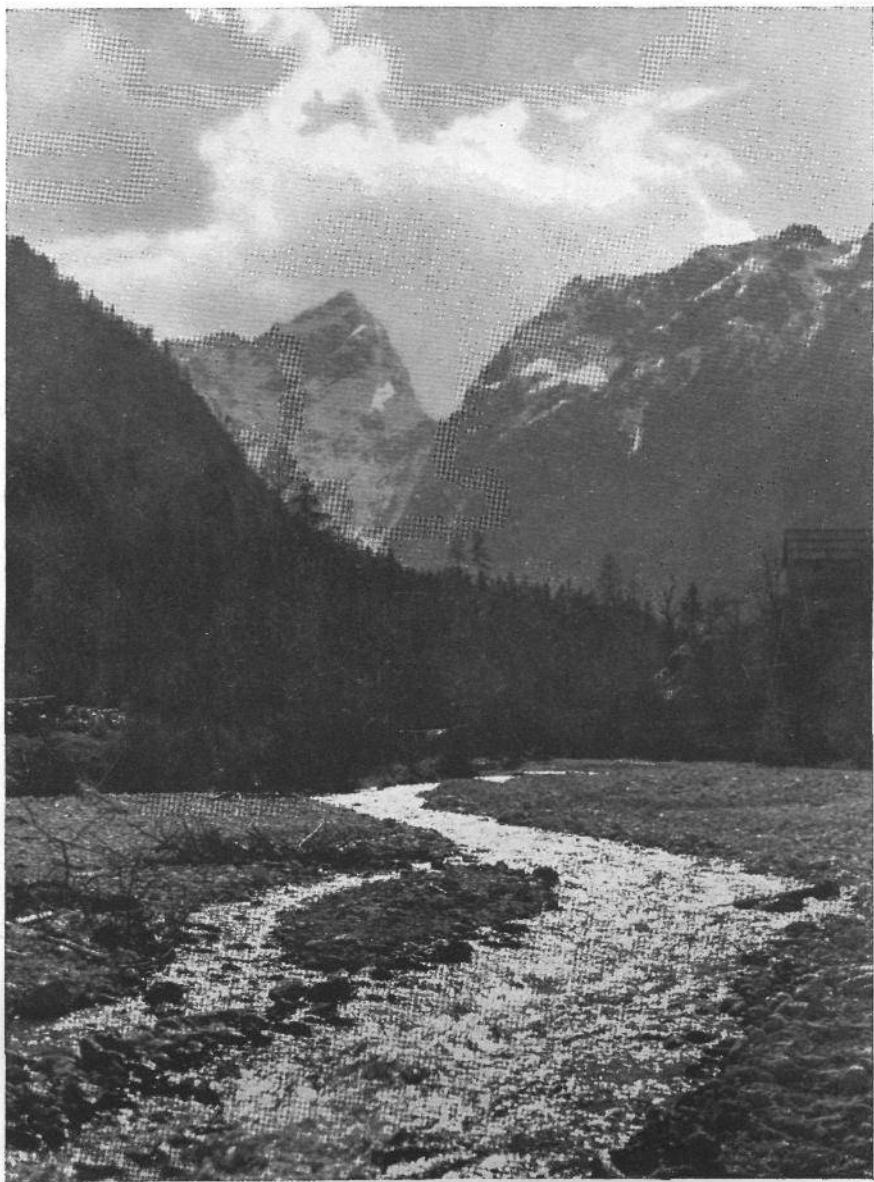
Mišelj Vrh z Velega Polja

Foto St. Hudnik

Storžič izpod Košute

Foto Skerlep Janko

Robanov Kot

Foto prof. Janko Ravnik

Jutro na Vršiču

Foto Egon Planinšek